

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
ДУ «ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА
СТАЛОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК
УКРАЇНИ»

**Збірник матеріалів всеукраїнського круглого столу
на тему:**

«Екологічні та соціально-економічні особливості управління
природними ресурсами в умовах децентралізації влади»

Київ 2015

УДК 005:504.062:334.012.74

Екологічні та соціально-економічні особливості управління природними ресурсами в умовах децентралізації влади :
збірник матеріалів всеукраїнського круглого столу,
присвяченого Дню землевпорядника

УДК 005:504.062:334.012.74

Друкується за рішенням вченої ради факультету землевпорядкування НУБіП України(протокол №2 від 20.02.2015р.).

РЕДАКЦІЙНА РАДА

- Ніколаєнко С.М. -- ректор НУБіП України, д.пед.н., професор
Хвесик М.А. -- директор ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», д.е.н., академік НААН України,
Ібатуллін І.І. -- перший проректор НУБіП України, д.с.-г.н., професор, академік НААН України.
Купріянич І.П. -- в.о. декана факультету землевпорядкування НУБіП України, к.е.н., доцент
Мединська Н.В. -- заступник декана факультету землевпорядкування НУБіП України, к.е.н, доцент
Бутенко Є.В. -- доцент кафедри управління земельними ресурсами, к.е.н., доцент
Добряк Д.С. -- зав.каф. управління земельними ресурсами НУБіП України, д.е.н., професор, член.-кор. НААН України
Єрмоленко В.М. -- зав.каф. аграрного, екологічного та земельного права ім. В. Янчука, д.ю.н., професор, академік АН вищої освіти України
Ковальчук І.П. -- зав.каф. геодезії та картографії НУБіП України, д.геогр.н., професор, академік ЕАН України, академік АН вищої освіти України.
Кохан С.С. -- зав.каф. геоінформаційних систем і технологій; д.т.н., доцент
Мартин А.Г. -- зав.каф. землевпорядного проектування, д.е.н., доцент
Яра О.С. -- декан юридичного факультету, к.ю.н., доцент
Паламарчук Л.В. -- в.о. зав.каф. земельного кадастру, к.е.н, доцент

Матеріали надруковано в авторській редакції. Точка зору редакційної ради організаційного комітету круглого столу не завжди збігається з позицією авторів.

Відповідальні за друк та оформлення:

Бутенко Є.В., Максимчук Т.В., Прокопенко Т.С.

© Факультет землевпорядкування НУБіП України

ШАНОВНІ НАУКОВЦІ, АСПІРАНТИ ТА СТУДЕНТИ!

Щиро вдячні вам, що взяли участь у Всеукраїнському круглому столі

на тему: «Екологічні та соціально-економічні особливості управління природними ресурсами в умовах децентралізації влади», присвяченому Дню землевпорядника!

Самобутність українського народу, його історична й ментальна індивідуальність особливо споріднена й тісно пов'язана з основним національним багатством -- землею. Все, що стосувалося цієї вічної цінності, що якимось чином торкалося земельних відносин, завжди перебувало в епіцентрі суспільної уваги. Виняткове значення земельне питання має і в нашому сьогоденні. Саме тому наша держава й український народ покладають на працівників землевпорядної служби особливі надії і сподівання у вирішенні надзвичайно чутливих суспільних питань: реалізації державної політики у сфері регулювання природних ресурсів й земельних відносин зокрема, здійсненні державного контролю за раціональним використанням та охороною земель, забезпеченні заходів щодо розвитку ринку земель, організації та веденні державного земельного кадастру, землеустрою та моніторингу земель. Саме відповідальність, досвід, професійність та любов до рідної землі працівників землевпорядної служби є запорукою збереження і дбайливого використання земельних ресурсів нашої Батьківщини.

Конституція України закріплює положення про те, що земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які перебувають у межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу. Це право від імені Українського народу здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування

Основними завданнями та принципами управління природними ресурсами в умовах децентралізації влади є:

- реалізація політики міської ради у сфері захисту та використання природних ресурсів, реформування земельних відносин;

- створення та супровід інформаційної системи земельно-кадастрового обліку земель, вдосконалення методів ведення земельно-кадастрової інформації;
- ведення системи спостереження за станом природних ресурсів та їх використанням, збирання та аналіз інформації про фактичне їх використання;
- організація роботи з підготовки та проведення продажу земель на конкурентних засадах;
- забезпечення контролю за дотриманням законодавства у сфері поводження з природними ресурсами;
- дотримання принципу екологізації використання природних ресурсів;
- чітка регламентація застосування нормативно-правової бази у сфері управління природними ресурсами.

З повагою редакційна рада

УВАЖАЕМЫЕ КОЛЛЕГИ!

Коллектив ФГБОУ ВПО «Государственный университет по землеустройству» сердечно поздравляет участников Круглого стола с профессиональным праздником -- «Днем землеустроителя»!

Выражаем искреннюю признательность за творческое отношение к землеустроительной науке, большой вклад в развитие высшего профессионального образования и укрепление международного сотрудничества.

Профессиональный праздник – «День землеустроителя» - отмечается в Украине ежегодно во вторую субботу марта с 1999 года, когда Указом Президента № 1556/99 была поддержана инициатива Государственного комитета Украины по земельным ресурсам и Союза землеустроителей Украины. Развитие общества во все времена было связано с землей, которая и сейчас остается главным средством для существования человечества и источником общественного богатства. В Украине профессия землеустроителя всегда пользовалась уважением, потому что она посвящена бесценному сокровищу страны - ее земле. Землеустроители следят за тем, чтобы земля

использовалась рационально и эффективно. Сейчас в Украине продолжает проводиться земельная реформа, ведется подготовка кадров для землеустроительной отрасли. Именно от землеустроителей, от их профессионализма зависит, насколько по-хозяйски будет использоваться земля, в каком состоянии она будет передана потомкам. В 2015 году День землеустроителя Украины приходится на 14 марта.

З повагою

Волков Сергій Миколаевич

Академік Російської академії наук, ректор ФГБОУ ВПО «Государственного университета по землеустройству»

Ісаченко Олександр Петрович

почесний доктор Інституту агроєкології та природокористування Національної академії аграрних наук України, експерт-дорадник України із землеустрою, Почесний доктор Білоруської державної сільськогосподарської академії, к.с.н., доцент кафедри землеустрою ФДБОУ ВПО «Державний університет із землеустрою» (ДУЗ), академік Російської академії природничих наук (РАПН)

ЗМІСТ

Андрейчук Ю. М., Іванов Є. А.

Використання геоінформаційних технологій для управління природними ресурсами у басейнах малих рік 12

Артеменко О. В.

Стратегії державної екологічної політики України 18

Бавровська Н.М., Карпенко Т.О.

До питання моніторингу використання земель у Вишгородському районі Київської області 21

Бавровська Н.М. Боришкевич О.В.

Аналіз сучасного використання земель лісогосподарського призначення Костопільського району Рівненської області 25

Барвінський А.В.

Відтворення якості земель як основа для забезпечення сталого функціонування агроєкосистем 29

Будзьяк В.М., Будзьяк О.С.

Оптимізація використання земель промисловості 33

Бутенко Є.В., Харитоненко Р.А.

Ефективність ведення моніторингу земель з використанням даних дистанційного зондування 38

Бутенко Є.В., Ничипоренко А.В.

Раціональне використання земельних ресурсів як крок до екологічного майбутнього 41

Величко О.В.

Інтенсифікація землеробства – головний напрям підвищення ефективності використання земельних ресурсів 45

Віровка А.В.

Вплив діяльності сільськогосподарських підприємств на родючість ґрунтів України 49

Голян В. А.	
Угоди державно-приватного партнерства як ефективна форма інвестиційного забезпечення відновлення меліоративних систем в зоні осушення.....	54
Горбівська А.О.	
Землевпорядне виробництво та його інформаційне забезпечення	54
Дубрава Т.О.	
Веб-портал «навчання та виробництво в галузі знань «геодезія та землеустрій». Аспекти створення.	62
Євсюков Т.О., Поліщук І.П.	
Перспективи впровадження 3d-кадастру в Україні	66
Збарський В. К.	
Розвиток аграрного сектору України за умов реалізації угоди про асоціацію з Європейським Союзом	71
Іванов Є. А., Ключник В. В., Ковальчук І. П.	
Геоінформаційне картографування і моделювання постмайнінгових природно-господарських систем Передкарпатського сірконосного басейну.....	77
Ільків Л.А.	
Еколого-економічні ризики та перспективи використання земельних ресурсів при виробництві біопалива	83
Ісаченко О.П., Голубенко В.О.	
Партнерство як ефективна форма обміну досвідом підготовки кадрів для землевпорядної галузі.....	86
Кімейчук І.В.	
Перспективи розвитку геоінформаційних технологій та дистанційного зондування в землевпорядкуванні	92
Ковалів О.І.	
Науково обґрунтовані підстави внесення змін до конституції України щодо землі та її природних ресурсів	97

Ковальчук І. П.	
Дослідження водних ресурсів як складова менеджменту басейнового природокористування	102
Колісник Г.М.	
Трансформація сільськогосподарське землекористування в ринкових умовах	102
Кольоса Л.Л.	
Сучасне сільськогосподарське землекористування в умовах завершення земельної реформи	107
Кононенко Д.В.	
Економічна ефективність використання віддалених земель ...	110
Кошель А.О.	
Зарубіжний досвід масової оцінки земель сільськогосподарського призначення.....	112
Купріянич І. П., Краснож А.А.	
Стан земельно-ресурсного потенціалу України: аналіз та перспективи використання.	117
Купріянич І. П., Запольська А.П.	
Законодавче забезпечення врегулювання земельних відносин	121
Кустовська О.В.	
Якість ґрунтів – основа виробництва органічної сільськогосподарської продукції	125
Куценко Ю.А.	
Еколого-економічні проблеми сільськогосподарського землекористування та шляхи їх розв’язання	131
Лещенко В.С.	
Сучасний стан і перспективи розвитку земельно-кадастрових робіт в Україні.....	135
Лихогруд О.М.	
Особливості оцінки земель в межах урбанізованих територій	140

Лицур І. М.	
Управління лісовими ресурсами в умовах децентралізації влади	144
Лобунько Ю.В.	
Особливості формування складових структурних елементів екомережі України на місцевому рівні.....	150
Лошакова Ю.А.	
Суть та проблеми кадастрового регулювання ціноутворення землі населених пунктів.....	154
Максимчук Т.В.	
Удосконалення грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення.....	158
Маргосюк В.В., Тихенко О.В.	
Еколого-ландшафтний підхід в землеустрої: від теорії до практики.....	164
Матвійчук І.Ф.	
Еколого-економічне обґрунтування проектів землеустрою....	167
Мединська Н.В.	
До питання забезпечення публічності генерального плану населеного пункту	173
Носуліч Т.М., Остафійчук Я.В.	
Соціоекологічні аспекти сталого розвитку сільських територій в умовах децентралізації.....	173
Паламарчук Л.В., Заячківська Б.Б.	
Вплив землевпорядних заходів на формування сучасного земельно-ресурсного потенціалу Придністровського Покуття (на прикладі Городенківського району Івано-Франківської області)	178
Папаскірі Т.В.	
Землевпорядна галузь Росії: проблеми та рішення.....	181

Пінчук М.А.	
Зонування земель – основа планування раціонального екологобезпечного використання земель.....	189
Плаксюк Л.Б., Вдовиченко А.В.	
Органічне виробництво як один з основних напрямів досягнення стратегічних цілей розвитку сільських територій.....	193
Поліщук В.Г.	
Просторова та змістовна база іпотечного кредитування під заставу сільськогосподарського землекористування на правах оренди землі	195
Прокопенко Т.С.	
Методологічні основи розробки проектів землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозміни ..	200
Рафальська Л.П.	
Вплив лісових насаджень з участю дуба пухнастого на родючість ґрунту.....	204
Рогач С.М.	
Інституціональне забезпечення реалізації національної екологічної політики в умовах децентралізації влади.....	207
Стецюк Т. В., Авраменко Т. П.	
Системне забезпечення геоінформаційними технологіями	212
Совгіренко А.Г.	
Визначення найбільш раціонального підходу до класифікації індустріальних парків.....	218
Тихенко О.В.	
Проблеми та перспективи бонітування ґрунтів у складі державного земельного кадастру України.....	221
Тихенко Р.В., Браганець Н.І., Гриневич С.І.	
Теоретичні основи формування оцінки ективності землеустрою	225

Тихенко Р.В., Браганець Н.І.	
Проблеми управління земельними ресурсами на сучасному етапі реформування земельних відносин в Україні	229
Тихенко Р.В., Гриневич С.І.	
Зарубіжний досвід у сфері управління земельними ресурсами	232
Третяк Н. А., Сакаль О. В.	
Багаторівневий підхід до управління земельними ресурсами в умовах децентралізації влади в Україні	236
Фінашкіна В.Г.	
Державний земельний кадастр: стан та шляхи його вдосконалення	241
Хвесик М.А.	
Децентралізація управління природними ресурсами як важливий чинник соціально-економічного піднесення сільських територій.....	244
Чередніченко О.О.	
Якість продукції та фактори її формування.....	244
Шевченко О.В.	
Шляхи формування екологічно стабільного агроландшафтного каркасу	248

ВИКОРИСТАННЯ ГЕОІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ ПРИРОДНИМИ РЕСУРСАМИ У БАСЕЙНАХ МАЛИХ РІК

*Андрейчук Ю. М., доцент, к. геогр. н.,
Іванов Є. А., доцент, к. геогр. н., Львівський національний
університет імені Івана Франка Ковальчук І. П., професор, д.
геогр. н., Національний університет біоресурсів і
природокористування України, м. Київ*

Використання геоінформаційних технологій для управління природними ресурсами у басейнах малих річок передбачає використання картографічної й аерокосмічної інформації у цифровому форматі та її опрацювання, а також візуалізацію тематичного картографічного зображення [5]. При цьому значну увагу дослідники приділяють обробці матеріалів дистанційного зондування Землі. Це дає змогу отримувати кількісну та якісну інформацію щодо водних об'єктів чи явищ, які недоступні під час польових досліджень або вимірювань. Постає питання про нове визначення поняття бази та банку картографічних даних, що є сукупністю організованих масивів картографічної інформації та програмних засобів, які забезпечують доступ до цих даних та їх опрацювання [4]. З урахуванням вищеперерахованих чинників створено геоінформаційну модель, яка допоможе у вирішенні гідро- та геоecологічних проблем басейнової системи однієї з лівобережних подільських допливів Дністра – р. Коропець. Ця річка виступає тестовою ділянкою для ГІС-моделювання, а отримані результати – в якості базових для їх поширення на інші подібні за функціонуванням басейнової системи регіону.

Басейн р. Коропець характеризується одним із найвищих показників сільськогосподарського освоєння в Тернопільській області і, відповідно, й високим ступенем антропогенного навантаження. Наслідком інтенсивного сільськогосподарського використання є найвищий у регіоні ступінь еродованості ґрунтового покриву, який постійно зростає. Невисоким є показник лісистості – 0,13, хоча він не набагато нижчий за середній в Україні (0,14). Однак, якщо врахувати той факт, що

водозбір відноситься до лісостепової зони, то частка лісів повинна б бути дещо більшою. Важливим показником антропогенного впливу на басейн р. Коропець є поселенське навантаження. На основі аналізу розташування населених пунктів виявлено, що більшість поселень приурочена до однокілометрової смуги вздовж водотоків. Це впливає на гідроекологічну ситуацію басейнової системи та потребує реалізації комплексних програм покращання стану річок та регулювання впливу на них побутово-комунальної і сільськогосподарської діяльності поселень, розташованих у долинах Коропця та його допливів.

В основу дослідження покладені як класичні, так і сучасні методи аналізу і синтезу, засади системного підходу до вивчення басейнів малих річок. Нами використано історико-географічні, геоморфологічні, ґрунтознавчі, гідрологічні, гідрохімічні, ландшафтознавчі, екологічні, картометричні та геоінформаційні методи дослідження, застосовано сучасну електронну технічну базу, спеціальні ліцензовані програмні продукти, зокрема розробку корпорації ESRI ArcGIS 9.0. Водночас опрацьовано фондову, статистичну, картографічну (топографічні і тематичні карти масштабу 1 : 25 000– 1 : 200 000), аерокосмічну інформацію (різномасштабні космічні знімки Landsat 7 ETM+, SPOT, QuickBird та ін).

Аналізуючи питання застосування ГІС-технологій з метою управління природними ресурсами в річково-басейнових системах малих річок зауважимо, що кінцевою метою є моделювання заходів, які спрямовані на покращання геоєкологічного стану та оптимізацію природокористування [11]. При цьому окреслюють спектр проблем, які впливають на стан природно-господарських систем. Їх поділяють на дві групи: проблеми різнорангових басейнових систем та проблеми об'єктів гідрографічної мережі.

До групи проблем різнорангових басейнових систем можна віднести такі: високу розораність території; значну еродованість ґрунтового покриву; суттєве поселенське і транспортне навантаження; утворення несанкціонованих сміттєзвалищ; вплив землеробства і тваринництва на поширення і розвиток ерозійно-аккумулятивних процесів; нерівномірність розподілу природоохоронних об'єктів по території.

До проблем гідрографічної мережі відносимо: евтрофікацію і замулення водних об'єктів; зниження їх водності; поганий гідроекологічний стан заплавно-руслового комплексу; незадовільний стан меліоративних систем; неефективну роботу чи повну відсутність очисних споруд у населених пунктах та на підприємствах; відсутність дієвого моніторингу стану поверхневих вод.

Зважаючи на значне сільськогосподарське освоєння басейну, вважаємо важливим зменшення впливу сільського господарства на природне середовище. Основними заходами, які спрямовані на покращання геоєкологічного стану басейнової системи р. Коропець виступають: водоохоронне і протиерозійне облаштування території; зменшення впливу поселенського і транспортного навантаження; облаштування сміттєзвалищ; оптимізація функціонування існуючої системи очищення стічних вод; створення нових природоохоронних об'єктів.

У результаті дослідження структури сільськогосподарських угідь нами створено відповідну геоінформаційну модель. У ході її створення задіявалися моделі морфометричних і морфологічних параметрів рельєфу, його форм і типів землекористування [3]. Аналізуючи розподіл площ угідь в межах басейну, відзначимо домінування групи, для якої немає обмежень щодо вибору способу сівби й обробітку сільськогосподарських культур або пропонується сівба впоперек схилу чи контурно. Особливо це стосується угідь, які розташовані в межах водоохоронної зони та прилягають до об'єктів гідрографічної мережі. Водночас в межах досліджуваного басейну близько 30 % угідь приурочено до схилів крутизною понад 5° та уражено ерозійними процесами. Просторово вони розташовані в лівобережній середній і нижній частинах водозбору. З метою запобігання активізації процесів лінійної ерозії, про розповсюдження яких свідчить відповідна модель, ряд авторів [6; 14] рекомендують поряд з лісо- та лукомеліоративними заходами застосовувати прості гідротехнічні споруди.

Зважаючи на те, що сучасна модель ґрунтується на принципах мінімальної зміни існуючої системи землекористування, нами запропоновано інший варіант розвитку природокористування на досліджуваній території. Він передбачає зміну структури землекористування в басейні.

Власне, модель оптимальної (екостабілізованої) структури землекористування забезпечує комплексний підхід до вирішення геоecологічних проблем досліджуваного басейну і базується на зміні типу землекористування. Запропонована модель враховує значний ступінь сільськогосподарського освоєння території й недоречність відмови від ведення землеробства. Водночас частину земель сільськогосподарського вжитку перестали використовувати й вони перейшли у ранг “необроблюваних” або засівають культурами, які виснажують ґрунти. Зважаючи на наведені факти, у створеній моделі пропонуємо змінити тип землекористування на таких землях й стабілізувати стан природно-господарських систем.

Особливо суттєві зміни у структурі землекористування стосуються угідь, приурочених до середньої і нижньої частин басейну р. Коропець. Зокрема, частку орних земель в межах водозбору пропонуємо зменшити в понад два рази. У верхній ділянці басейну, зважаючи на його важливу екостабілізаційну роль та значне поширення водно-болотних угідь, пропонуємо трансформувати прилеглу ріллю в луки і сіножаті. Внаслідок запропонованих змін у структурі землекористування лісистість збільшиться до 34 %, що суттєво покращить геоecологічний стан басейну та, відповідно, зменшить рівень антропогенної трансформованості складових природного середовища. Запропонована модель оптимізації структури землекористування у басейні р. Коропець поліпшить функціонування системи природоохоронних об’єктів [7; 8] та дасть змогу змінити статус окремих об’єктів ПЗФ. Збереження об’єктів заповідної та історико-культурної спадщини підвищить ступінь рекреаційної привабливості території та забезпечить додаткові надходження до місцевого бюджету.

З метою ілюстрації змін, що відбудуться в межах басейнової системи внаслідок впровадження запропонованих заходів, створено відповідну модель оптимізованого антропогенного навантаження. Аналізуючи розподіл басейнів за ступенем антропогенного навантаження (з урахуванням рангу підбасейнів), звертаємо увагу, що ступінь антропогенізації вдалося значно знизити для структурних елементів басейну від I до IV порядку з 80 % (сучасний стан) до 35 %. Важливими є

пропозиції щодо трансформації природокористування у підбасейнах V порядку, згідно з якими (проектний стан) 99 % території перейде від виключно антропогенного до антропогенно-природного типу. Така ситуація пояснюється приуроченістю до структурних елементів басейнової системи великих площ населених пунктів. З метою розвитку регіональної екомережі доречним є перетворення у природний тип поверхні підбасейну VI порядку, яка приурочена до НПП “Дністровський каньйон” [12].

Використання технологій геоінформаційного моделювання дало змогу комплексно оцінити геоекологічний стан басейнових систем річки Коропець та запропонувати варіанти водо- і природоохоронної моделей геопросторової організації території. Запропоновані заходи з оптимізації геоекологічного стану складових довкілля та розрахунки антропогенної трансформації природного середовища підбасейнів сприятимуть забезпеченню сталого розвитку басейнової системи Коропця.

Список використаних джерел:

1. Андрейчук Ю. М. Особливості побудови ГІС басейнових систем (на прикладі р. Коропець) / Ю. М. Андрейчук // Наук. записки Тернопіл. держ. педагог. ун-ту. Сер.: Геогр. – 2003. – № 2. – С. 162– 167.
2. Андрейчук Ю. М. Водоохраные исследования бассейнов малых рек с использованием ГИС-технологий / Ю. М. Андрейчук, Е. А. Иванов, И. П. Ковальчук // 20-ое межвузов. координационное совещание по проблеме эрозионных, русловых и устьевых процессов. – Ульяновск, 2005. – С. 98– 100.
3. Андрейчук Ю. Застосування ГІС для аналізу рельєфу басейнових систем (на прикладі р. Коропець) / Ю. Андрейчук, І. Ковальчук // Геодезія, картографія і аерофотознімання. – 2003. – Вип. 63. – С. 183– 187.
4. Андрейчук Ю. М. Комп'ютерне дешифрування космоснімків для оцінки впливу структури землекористування на поширення ерозійних процесів у басейні р. Коропець / Ю. М. Андрейчук // Гідрологія, гідрохімія і гідроекологія. – 2004. – Т. 6. – С. 335– 344.

5. Вольська С. Ю. Геоінформаційна технологія: етапи розвитку, стан в Україні / С. Ю. Вольська, О. Марграф, Л. Г. Руденко // Укр. геогр. журнал. – 1993. – № 4. – С. 6– 14.
6. Грабак Н. Х. Основи ведення сільського господарства та охорона земель / Н. Х. Грабак [та ін.]. – К.: Професіонал, 2006. – 496 с.
7. Державне управління охорони навколишнього природного середовища в Тернопільській області: Поясн. записка. – Львів–Тернопіль, 2007. – 51 с.
8. Державний Комітет України по водному господарству: методичні рекомендації щодо екологічного оздоровлення стану малих річок / за ред. М. Бабича. – К. : ПНВП “Водооблік”, 2009. – 37 с.
9. Ковальчук И. П. Создание моделей эколого-геоморфологического состояния малых рек и их бассейнов с помощью ГИС-технологий / И. П. Ковальчук [и др.] // Новые и традиционные идеи в геоморфологии. V Щукинские чтения. – М., 2005. – С. 615– 619.
10. Ковальчук І. П. Моделювання стану природно-антропогенних систем з використанням ГІС-технологій / І. П. Ковальчук, Є. А. Іванов, Ю. М. Андрейчук // Геодезія, картографія і аерофотознімання. – 2004. – Вип. 65. – С. 105– 110.
11. Ковальчук І. Використання геоінформаційних технологій для вирішення проблем природокористування на різнофункціональних територіях / І. Ковальчук, Є. Іванов, Ю. Андрейчук // Географія в інформаційному суспільстві. – К. : ВГЛ “Обрії”, 2008. – Т. IV. – С. 62– 64.
12. Про створення національного природного парку “Дністровський каньйон” // Офіційний вісник Президента України. – 2010. – № 7. – С. 67, ст. 169.
13. Програма (план дій) з охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки Тернопільської області на 2007– 2010 рр. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://ecoternopil.gov.ua/data/programa.doc>.
14. Сурмач Г. П. Водная эрозия и борьба с ней / Г. П. Сурмач. – Л. : Гидрометеиздат, 1976. – 253 с.

СТРАТЕГІЇ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Артеменко О. В.

к.ю.н., доцент

(юридичний факультет НУБіП України)

Охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини – невід’ємна умова сталого економічного та соціального розвитку України.

З цією метою Україна здійснює на своїй території екологічну політику, спрямовану на збереження безпечного для існування живої і неживої природи навколишнього середовища, захисту життя і здоров'я населення від негативного впливу, зумовленого забрудненням навколишнього природного середовища, досягнення гармонійної взаємодії суспільства і природи, охорону, раціональне використання і відтворення природних ресурсів [1].

Зазначені задачі сьогодні є одними з глобальних на державному рівні, адже відповідно до Стратегії державної екологічної політики України на період до 2020 року антропогенне і техногенне навантаження на навколишнє природне середовище в Україні у кілька разів перевищує відповідні показники у розвинутих країнах світу [2].

Першопричинами екологічних проблем України є:

успадкована структура економіки з переважаючою часткою ресурсо- та енергоємних галузей, негативний вплив якої був посилений переходом до ринкових умов;

зношеність основних фондів промислової і транспортної інфраструктури;

існуюча система державного управління у сфері охорони навколишнього природного середовища, регулювання використання природних ресурсів, відсутність чіткого розмежування природоохоронних та господарських функцій;

недостатня сформованість інститутів громадянського суспільства;

недостатнє розуміння в суспільстві пріоритетів збереження навколишнього природного середовища та переваг сталого розвитку;

недотримання природоохоронного законодавства.

Тривалий час економіка України розвивалась із величезними структурними диспропорціями. Неefективна економічна система створювала умови для нераціонального використання ресурсів та надмірного споживання енергії, не враховувала вартості природних ресурсів, не заохочувала до її збереження та заощадливого використання й була орієнтована лише на виробництво та валові показники. На сьогодні екологічна складова національної безпеки є одним із домінуючих чинників внутрішньої та зовнішньої політики України.

Інтеграція України до ЄС у галузі охорони навколишнього середовища, здійснення міжнародного співробітництва у сфері щодо раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки має здійснюватися шляхом створення гармонізованої правової, нормативно-методичної та організаційної бази, яка має відповідати вимогам національної та загальноєвропейської екологічної безпеки.

протягом останніх років Україною прийнято низку законів щодо поводження з токсичними відходами, підвищення безпеки, охорони атмосферного повітря та інші нормативно-правові акти. Однак, механізми реалізації заходів щодо інтеграції України до ЄС, зокрема адаптації національного законодавства в галузі охорони навколишнього середовища до вимог міжнародного законодавства, потребують удосконалення та значного фінансування.

Заходи щодо інтеграції України до Європейського Союзу в галузі охорони навколишнього середовища здійснюються шляхом розвитку двостороннього та багатостороннього співробітництва з країнами-членами ЄС, міжнародними організаціями, в тому числі з ЄС в рамках програми ТАСІС, з країнами центральної та східної Європи, країнами Чорноморського регіону та країнами Балтії. Співробітництво із зазначеними країнами та організаціями спрямовано на охорону водних ресурсів, в тому числі акваторії Чорного моря, річок

Дунай, Дніпро; оновлення та модернізацію споруд і технічного обладнання водоканалів; впровадження загальноєвропейської стратегії збереження біологічного та ландшафтного різноманіття; розвиток регіональної системи управління промисловими відходами в Україні; захист ґрунтів; покращання технологій спалювання; енергозбереження; усунення ризиків стосовно накопичення пестицидів тощо.

Україна зацікавлена розвивати подальше співробітництво в галузі охорони навколишнього середовища за такими напрямками:

глобальні зміни клімату,
управління водними ресурсами, зокрема Чорного моря;
відновлювана енергетика та енергоефективність [3, с. 76].

Характер та рівень співробітництва Україна — ЄС, а також перспектива української євроінтеграції, зокрема в галузі охорони навколишнього середовища, залежатимуть від внутрішніх трансформацій в Україні, від створення умов для стабільного економічного розвитку, фінансового забезпечення та узгодження дій, зокрема органів виконавчої влади в реалізації заходів щодо інтеграції України до ЄС.

Список використаних джерел:

1. Закон України „Про охорону навколишнього природного середовища” від 25.06.1991 // Голос України від 24.07.1991.
2. Закон України „Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року” від 21.12.2010 // Відомості Верховної Ради України. – 2011. - № 26. - ст.218.
3. Юрченко Л.І Екологія : навчальний посібник / Л.І. Юрченко. - К.: «Видавничий дім «Професіонал», Центр учбової літератури, 2009. – 304 с.

УДК

ДО ПИТАННЯ МОНІТОРИНГУ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ У ВИШГОРОДСЬКОМУ РАЙОНІ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Бавровська Н.М.

доцент кафедри земельного кадастру, к.е.н., доцент

Карпенко Т.О.

студент ОКР «Магістр», 1 р.н

*Національний університет біоресурсів і
природокористування України.Київ*

Земельні ресурси – одне з найцінніших багатств людства. На жаль, сучасне використання земельних ресурсів в Україні загалом не відповідає вимогам раціонального природокористування. Порушення якісного складу земель сьогодні існує практично на всіх освоєних територіях. Наприклад, в Україні водній і вітровій ерозії піддається понад 15 млн. га сільськогосподарських угідь, або 35,2 % їх загальної площі, деградовано 60 % чорноземів. Економічні збитки від ерозії ґрунтів всіх видів становлять близько 22,6 млрд грн. [6] Однією з функцій управління у сфері використання та охорони земель є моніторинг.

Актуальність моніторингу землекористування посилюється у зв'язку з необхідністю завершення земельної реформи, яка є складовою аграрної політики і на сучасному етапі економічних перетворень передбачає докорінну перебудову земельних відносин, роздержавлення земель, зміну землевласників і форм господарювання, зміну структури земельних і сільськогосподарських угідь, раціональне їх використання поліпшення родючості ґрунтів та їх захист, введення земельного кадастру інші заходи в процесі соціально-економічної розбудови села [1].

Здійснення моніторингу земель регламентують: ст. 22 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» [2]; ст. 191, 192 Земельного кодексу України; ст. 5, 8, 9 Закону України «Про державний контроль за використанням та охороною земель» (щодо моніторингу ґрунтів земель сільськогосподарського призначення) [3]; постанови

Кабінету Міністрів України «Про затвердження положення про моніторинг земель» від 20 серпня 1993 р. № 661 [4], «Про Положення про державну систему моніторингу довкілля» від 30 березня 1998 р. № 391 [5], наказ Мінекоресурсів України від 21 серпня 2002 р. № 323, яким затверджене Положення про порядок інформаційної взаємодії органів Мінекоресурсів України та інших суб'єктів системи моніторингу довкілля при здійсненні режимних спостережень за станом довкілля. Моніторинг земель передбачає проведення технічної та інформаційно - аналітичної роботи із застосуванням технічних засобів контролю та через відслідковування якісного стану земель, взяття проб і здійснення ґрунтово- геоботанічних та інших необхідних обстежень, аналізів та вимірів хімічного й біологічного складу ґрунтів, їх фізичного стану, а також оцінювання та аналіз стану земель, вироблення на цій базі прогнозів прояву основних негативних процесів на землях, які належать до різних категорій, у найближчій та віддаленій перспективі, розробленні заходів щодо їх відвернення.

Крім того, здійснення моніторингу передбачає проведення спостережень за використанням земель, виявленням випадків нецільового використання, не віповідно до дозволеного використання, які особливо погіршують якість земель, а також загальну екологічну ситуацію [6, 67–68].

Площа земель Вишгородського району становить 203,1 тис. га. Водна поверхня району складає – 48,8 тис. га; 90,4 тис. га – ліси. Площа сільськогосподарських угідь – 46 тис. га., з них 25,8 тис. га ріллі.

В районі зареєстровано 85 сільськогосподарських формувань, з них 53 фермерські господарства.

Сільськогосподарським підприємствам Вишгородського району займають площу сільськогосподарських земель - 7114,90 га. Всього сільськогосподарських угідь 6382,25 га, з них рілля 4862,5 га, багаторічні насадження 102,4 га, сіножаті 950,8 га, пасовища 466,55 га.

Слід зазначити що на 2010 рік загальна площа Вишгородського району складала 203,1га, де землі сільськогосподарського підприємства складають 5970,0679 кв.м., промислові та інші підприємства 1877,1705 кв.м. За

останні 5 років загальна площа землі сільськогосподарського підприємства змінилась і на даний момент складають 7115,3429 кв.м., а землі промислові та інші підприємства 1776,9950 кв.м.

Дані, отримані у процесі здійснення моніторингу земель, також можуть використовуватися під час проведення землеустрою, планування розвитку територій, земельного контролю [6, 67].

Отже, незважаючи на достатньо розвинене правове регулювання, зважаючи на низку об'єктивних та суб'єктивних чинників спостереження за станом земель сьогодні не складають всеохопної системи. Моніторингу земель досі фактично немає [7, 55]. Існуюча система збирання інформації про стан земель ні за обсягом, ні за змістом не відповідає сучасним вимогам та завданням державного управління у зазначеній сфері.

Забезпечення сталого соціального та еколого-економічного використання земельних ресурсів є пріоритетним напрямом, оскільки в цілому суттєво підвищує можливості розвитку господарської системи району, а також сприяє організації комфортних умов проживання всіх верств населення.

Визначення реальної цінності земельних ресурсів Вишгородського району потребує завершення робіт щодо формування територій та встановлення меж земель різного функціонального призначення, включаючи об'єкти природно-заповідного фонду, охоронні зони, землі оздоровчого, рекреаційного, історико-культурного призначення та інші, на яких законом встановлено обмеження господарської діяльності. Крім того, потребують визначення режиму використання та меж розташування особливо цінні землі, до яких відносяться: особливо цінні ґрунти на землях сільськогосподарського призначення; об'єкти природно-заповідного фонду; об'єкти історико-культурного призначення. При коригуванні нормативної грошової оцінки земель передбачено здійснити заходи щодо суттєвої диференціації та збільшення розмірів земельного податку та орендної плати за використання цих земель.

Охорона земель є пріоритетним напрямом регулювання землекористування і здійснюватиметься шляхом визначення

цільового призначення земель, проведення зонування території міста з встановленням меж зон з особливим режимом використання, земель природоохоронного, рекреаційного та історико-культурного призначення, встановлення єдиних вимог до власників землі та землекористувачів і забезпечення їх виконання.

Список використаних джерел:

1. Жулканич О.М., Моніторинг земель сільськогосподарського призначення в системі аграрного природокористування / Жулканич О.М., Жулканич Н.О., - Науковий вісник Ужгородського університету. Серія "Економіка". Випуск 2 (43). - Ужгород, 2014, с.74-77
2. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25 червня 1991 р. № 1264-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 41. – Ст. 546.
3. Про державний контроль за використанням та охороною земель : Закон України від 19 червня 2003 р. № 963-VІ // Відомості Верховної Ради. – 2003. – № 39. – Ст. 350.
4. Про затвердження Положення про моніторинг земель : Постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2003 р. № 661 // Зібрання урядових нормативних актів України. – 2004. – № 1. – Ст. 5.
5. Про Положення про державну систему моніторингу довкілля : Постанова Кабінету Міністрів України від 26 грудня 2003 р. № 2041 // Збірник урядових нормативних актів України. – 1998. – № 9. – Ст. 211.
6. Боголюбов С.А. Земельное право : учеб. для вузов / Боголюбов С.А., Никишин В. В., Устюкова В.В. – М.: Норма, 2003. – 462 с.
7. Кривов В.М. Екологічно безпечне користування Лісостепу України. Проблеми охорони ґрунтів / Кривов В.М. – К. : Урожай, 2008. – 299 с.

УДК 332.3:630*114(477.81)

**АНАЛІЗ СУЧАСНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ
ЛІСОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ
КОСТОПІЛЬСЬКОГО РАЙОНУ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Бавровська Н.М.,

к.е.н., доцент кафедри земельного кадастру

Боришкевич О.В.,

здобувач кафедри земельного кадастру

НУБіП України, м.Київ

Ефективне використання земельних ресурсів має винятково важливе значення для сталого розвитку аграрного сектора України.

Норми Земельного Кодексу України та Лісового Кодексу України дають визначення земель лісогосподарського призначення не через їх основні характеристики, а через їх склад. Крім того, ст.55 ЗК України фактично здійснює виділення земель лісогосподарського призначення на основі їх цільового призначення, а в контексті ст.5 ЛК України основною ознакою є їх приналежність до лісового фонду[2,3].

Ефективне управління землями лісогосподарського призначення лежить у площині прийняття управлінських рішень щодо використання земель, планування ландшафтів, встановлення суспільно оптимального цільового призначення земель, створення механізму передавання земельних ділянок зацікавленим особам, заохочення лісовідновлення лісорозведення.

Костопільський район розташований у центральній частині Рівненської області у західній частині правобережного Полісся. Площа району становить 7,5% від загальної території області.

За даними Державного земельного кадастру загальна площа земель Костопільського району становить 149651 га (7,5% області), найбільше займають землі сільськогосподарського призначення 43% та 42% ліси та інші лісовкриті площі [1,4].

Ліси на території району розташовані окремими дачами і контурами. Лісистість території адміністративного району складає 41,64 %. Коефіцієнт лісистості територій становить 0,41.

Територіальним органом управління лісовим господарством у Костопільському районі є Державне

підприємство «Костопільське лісове господарство», яке поділяється і має в своєму підпорядкуванні 7 лісництв, які розташовані на території Костопільського району Рівненської області.

Аналіз розподілення лісового фонду за категоріями земель дає підстави зробити висновок, що лісові землі в практичній діяльності використовуються ефективно. Це підтверджується відносно високим відсотком 77,7 % експлуатаційних лісів, а ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення становлять лише 2,7%(табл.1).

Таблиця 1 - Категорії лісів на території Костопільського лісгоспу

Категорії лісів та виконувані ними функції	Площа	
	га	%
Ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення		
Заповідні лісові урочища	821,9	2,2
Заказники	183,0	0,5
Разом по категорії лісу	1004,9	2,7
Рекреаційно-оздоровчі ліси		
Лісопаркова частина лісів зелених зон	492,0	1,3
Лісогосподарська частина лісів зелених зон	5280,2	13,9
Разом по категорії лісу	5772,2	15,2
Захисні ліси		
Ліси протиерозійні	134,0	0,4
Ліси уздовж смуг відведення залізниць	535,0	1,4
Ліси уздовж смуг відведення автомобільних доріг	279,0	0,7
Ліси уздовж річок, навколо озер, водоймищ та інших водних об'єктів	723,3	1,9
Разом по категорії лісу	1671,3	4,4
Експлуатаційні ліси	29515,7	77,7
Всього по лісгоспу:	37964,1	100

Із загальної площі непокритих лісовою рослинністю лісових ділянок і лісосік (3281,6 га) потребують лісовідновлення 3061,5га.

Із усієї площі лісових ділянок, що потребують лісовідновлення, природне можливе на площі 875,8 га. На всій іншій площі передбачається (2027,0 га) створення малопродуктивних лісів із господарсько-цінних порід можливе тільки штучним шляхом 1918,1 га, або шляхом сприяння природному поновленню 74,7 га.

Передбачається відновлення лісу на всіх непокритих лісовою рослинністю лісових ділянок і на зрубках на площі 290,3га, в тому числі лісові культури 197,8 га (68,2%), сприяння природному поновленню 4,9 га (1,7%), природне відновлення 87,6 га (30,1%).

Створення лісових культур на землях фонду лісорозведення в межах території лісництв дозволить підвищити лісистість і захисні функції лісів.

В цілому на території району очікуються позитивні зміни в загальній структурі лісового фонду. Площа лісових культур, на покритих лісовою рослинністю ділянках збільшиться на 968,8 га.

Питома вага, покритих лісовою рослинністю лісових ділянок збільшиться на 0,9%, площа штучних насаджень зросте на 5,6%, площа лісових ділянок, непокритих лісовою рослинністю, зменшиться на 12,7% [5].

Для збільшення площі земель лісгосподарського призначення потрібно здійснювати такі групи заходів:

- якісне і своєчасне лісовідновлення;
- створення полезахисних та лісоохоронних лісосмуг, рекреаційних і заповідних;
- лісопаркових зон та масивів;
- Збереження важливих для природного розвитку елементів лісової екосистеми при проведенні господарських заходів;
- здійснення лісівничих заходів спрямованих на відтворення лісових та рослинних угруповань;
- максимальне використання технологій, що сприяють збереженню і відновленню земель при здійсненні лісівничих заходів;

- заліснення малопродуктивних і деградованих земель.

Реалізація завдань щодо лісорозведення й лісовідновлення дасть змогу:

- наблизити лісистість території району до її оптимального значення,

- сприятиме захисту земель від водної та вітрової ерозій,

- забезпечить захист водних об'єктів від розмивання і замулення, створить об'єктивні передумови для формування стійких агролісоландшафтів,

- значно посилить соціально-екологічну роль лісових і лісоаграрних екосистем.

Виконання даних заходів призведе до позитивних змін в розподілі загальної площі за основними категоріями земель, в розподілі вкритих лісовою рослинністю земель, в підвищенні продуктивності лісів, уповільнення процесів ерозії і відповідно, до покращення екологічного стану.

Список використаних джерел:

1. Бавровська Н.М. До питання використання земель Костопільського району Рівненської області / Н.М.Бавровська, - Міжнародне економічне співробітництво: принципи, механізми, ефективність: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м.Київ, 5-6 грудня 2014 р.) У 4-х частинах. – К.- К.: ГО «Київський економічний науковий центр», 2014. – Ч.2 – С.94-97.
2. Земельний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>
3. Лісовий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>
4. Офіційний веб-сайт Костопільської районної ради [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kostvlada.org/>.
5. Регіональна програма розвитку земельних відносин у Рівненській області на 2006–2015 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oblrada.rv.ua/documents/rishennya>

**ВІДТВОРЕННЯ ЯКОСТІ ЗЕМЕЛЬ ЯК ОСНОВА ДЛЯ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ
АГРОЕКОСИСТЕМ**

Барвінський А.В.

*доцент кафедри управління
земельними ресурсами, к.с.-г.н., доцент,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України*

Неодмінною умовою забезпечення продовольчої безпеки країни є гармонійний розвиток та стале функціонування агроecosистем, що можливо лише на основі раціонального використання і охорони земель, збереження та підвищення їх якості, оскільки саме належна якість земель є запорукою високопродуктивного сільськогосподарського виробництва. Якість земель сільськогосподарського призначення, в першу чергу, визначається рівнем родючості ґрунтового покриву - найважливішого компонента агроecosистем. Саме ґрунтам як самостійним природно-історичним утворенням, кожне з яких має свою морфологію, склад, властивості, режими функціонування, притаманна здатність забезпечувати рослини біогенними елементами, водою та іншими умовами, необхідними для їх нормального росту і розвитку [2,5], що в своїй сукупності є основним показником якості ґрунту [4,175].

Крім того, стале сільськогосподарське землекористування може стати реальністю, якщо ступінь антропогенного впливу на ґрунт відповідає його здатності до саморегуляції; біоекологічні та біоенергетичні функції ґрунтів виконуються в межах природних режимів, наслідком яких є отримання екологічно безпечної сільськогосподарської продукції [1,59]. Ґрунти в процесі сільськогосподарського використання змінюють свою якість: морфологію, склад, властивості та режими. Ці зміни мають протилежний характер – вони є результатом взаємодії процесів деградації і градації [2,9]. Правовий режим ґрунтів спрямований на суворе дотримання землевласниками та землекористувачами науково обґрунтованих технологічних регламентів, високої культури поведінки в їхній діяльності щодо

своєчасного запобігання та усунення явищ деградації ґрунтів і можливих еколого-економічних ризиків, пов'язаних з неправомірним, екологічно небезпечним землекористуванням.

У процесі сільськогосподарського використання всі категорії родючості ґрунту змінюються: погіршуються, залишаються на постійному рівні або покращуються, що відбувається під впливом неповного, простого або розширеного відтворення родючості. Раціональне землекористування не допускає режиму неповного відтворення родючості ґрунтів, що супроводжується зниженням їх якості, і спрямоване винятково на просте або розширене відтворення. В умовах інтенсивного землеробства відтворення родючості відбувається через застосування раціональної системи удобрення та обробітку ґрунту, науково обґрунтованих сівозмін, поповнення ґрунту свіжою органікою за рахунок післяжнивних решток, сидератів, застосування органічних добрив, за необхідності – на фоні хімічної, структурної та інших видів меліорацій.

Високі темпи змін форм господарювання і власності на землю, що стали основним змістом перетворень в аграрному секторі економіки України в останні десятиріччя, негативно позначилися на якості земель [5,5]. Основними причинами цього стали: незбалансований розвиток продуктивних сил та виснажлива експлуатація земельних ресурсів; ігнорування екологічних імперативів з боку товаровиробників; техніко-технологічна та організаційна відсталість сільськогосподарського виробництва; відсутність дієвого еколого-економічного механізму сталого землекористування та реалізації комплексу ґрунтоохоронних заходів; недосконалість нормативно-правового забезпечення в сфері використання та охорони земель.

У жорстких ринкових умовах за диспаритету цін на промислову (пальне, техніка, добрива) і сільськогосподарську продукцію неможливо реалізувати усталені підходи до технологій відтворення якості земель: довгоротаційну сівозміну, численні технологічні операції з обробітку ґрунту та догляду за посівами, обов'язкове застосування органічних та мінеральних добрив в науково обґрунтованих нормах. Зважаючи на це, розв'язання проблем, пов'язаних з відтворенням якості земель

сільськогосподарського призначення, є водночас і завданням забезпечення сталого землекористування, і інструментом економічного зростання та технологічної перебудови аграрного сектора економіки.

За умов обмеженого ресурсного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників найдешевшим і екологічно безпечним засобом підвищення продуктивності агроecosистем та відтворення якості земель є оптимізація структури посівних площ. Аналіз структури посівних площ сільськогосподарських культур за період 1990-2011 р.р. засвідчує, що її трансформація в період радикального реформування аграрного сектора економіки відбувалась переважно під впливом кон'юктури ринку: значно зросли площі технічних культур (на 15-15,5%) і суттєво зменшились площі кормових культур (на 28-30%).

Вирощування інтенсивних енергонасичених культур (соняшнику, ріпаку, кукурудзи) потребує значних затрат матеріальних і енергетичних ресурсів (застосування підвищених норм органічних та мінеральних добрив, пестицидів, неодноразовий міжрядний обробіток ґрунту тощо). А якщо отримання врожаю цих культур здійснюється за рахунок реалізації потенційної родючості ґрунтів, що не рідко спостерігається в практиці сільськогосподарського виробництва, то розвивається дегуміфікація, агрохімічна деградація, посилюються прояви ерозійних та посушливих явищ [3,76]. Виходячи з нормативів повернення соняшника на попереднє місце вирощування (через 7-9 років), його частка в структурі посівів не може перевищувати 10-15%. Це ж стосується і інших технічних культур, площі яких за 20-и-річний період зросли на 3,7 млн. га (або на 98%) без належного наукового обґрунтування.

Зменшення у структурі посівних площ більшості господарств частки культур кормової групи погіршило якісний склад попередників для озимої пшениці і підірвало кормову базу для тваринництва, що ускладнило і без того недостатнє виробництво органічних добрив для оптимізації агрохімічних властивостей ґрунтів. За дороговизни енергоносіїв і добрив саме багаторічні бобові трави могли бути найдешевшим засобом

відтворення якості ґрунту, через те, що вони залишають після себе 70-80 ц/га рослинних решток, з яких утворюється 1,7-2 т/га гумусу [5,198]. Саме завдяки їм забезпечується інтенсифікація біологічного фактора у підвищенні продуктивності сільськогосподарських угідь, поліпшуються фізичні властивості ґрунтів, зростає їх протиерозійна стійкість.

Проблема відтворення якості земель в сучасних умовах складна та багатогранна, а тому й заходи щодо її розв'язання повинні носити системний комплексний характер. Зокрема, для оптимізації структури посівних площ як на загальнодержавному, так і регіональному рівнях необхідно враховувати не тільки кон'юктуру ринку (економічний чинник), а соціальні та екологічні фактори. Реальним втіленням цього принципу є планування площ сільськогосподарських культур з врахуванням класу придатності орних земель до їх вирощування. Так, в умовах Київського Полісся принципам адаптивно-ландшафтного землекористування відповідатиме розширення посівних площ озимого жита, картоплі, льону та люпину, і відмова від вирощування озимої пшениці та ячменю на середньо- та сильно кислих ґрунтах.

Дерново-підзолисті ґрунти, які складають основу фонду орних земель цього регіону, характеризуються несприятливими агрофізичними та агрохімічними властивостями, що обумовлює низьку якість ґрунтового покриву і суттєве зниження продуктивності поліських агроландшафтів (до рівня 15-24 ц/га зернових одиниць щорічно). Тому для забезпечення сталого розвитку сільськогосподарського землекористування регіону необхідне одночасне підвищення екологічної стабільності території землекористування (через оптимізацію структури земельних угідь і посівних площ) та екологічної стійкості ґрунтового покриву (через внесення добрив і меліорантів). Оптимізована структура посівних площ в регіоні повинна забезпечити зниження рівня технологічного навантаження на земельні ресурси, як мінімум - бездефіцитний баланс гумусу та відповідний ґрунтозахисний ефект. А поліпшення фізичних і хімічних властивостей дерново-підзолистих ґрунтів шляхом науково обґрунтованого застосування добрив і меліорантів

дозволить підвищити продуктивність поліських агроecosистем на 58-80%, якісну оцінку земель – на 20-28 балів.

Список використаних джерел:

1. Балюк С.А. Ґрунтозахисні заходи – як основа збереження родючості та покращення агроecологічного стану зрошуваних земель /С.А.Балюк, М.І.Ромащенко //МТНЗ “Агрохімія і ґрунтознавство. Спец. випуск до УІ з’їзду УТГА. -Книга перша.-Харків, 2002.-С.58-67.
2. Безуглий М.Д. Ґрунти та їхня родючість у правовому полі земельно-ринкових відносин /М.Д.Безуглий, С.А.Балюк, Р.С.Трускавецький //Вісник аграрної науки.-2012.-№5.-С.5-10.
3. Греков В.О. Місце сівозміни у збереженні родючості ґрунтів /В.О.Греков, Л.В.Дацько, В.М.Панасенко //Вісник аграрної науки Причорномор’я. – 2008. – Вип.3 (46).- Т.2 – С.74-79.
4. Закон України «Про охорону земель» (19 червня 2003 року, № 962–IV) //Земельне законодавство України: Збірник нормативно-правових актів. –Київ: Істина, 2007.-С.174-197.
5. Рижук С.М. Технологія відтворення родючості ґрунтів у сучасних умовах /За ред. С.М.Рижука і В.В.Медведева.- Харків: ННЦ „ІГА ім. О.Н.Соколовського”, 2003.-214 с.

УДК 332.2

**ОПТИМІЗАЦІЯ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ
ПРОМИСЛОВОСТІ**

*Будзяк В.М., д.е.н., професор кафедри
управління земельними ресурсами НУБіП України*

*Будзяк О.С., д.е.н, завідувач кафедри
екології та економіки землекористування*

ННІ економіки та екології природокористування ДЗ «ДЕА

Землі промисловості входять в категорію земель промисловості, транспорту, зв’язку, енергетики, оборони та іншого призначення, які ще називають землями спеціального несільськогосподарського призначення. Тобто землі промисловості є окремим видом даної категорії земель. Значення цих земель важко переоцінити, оскільки на них розташовуються промислові та виробничі об’єкти, які по суті є

основою економіки будь-якої країни. Відповідно і цінність цього виду земель є високою.

До того ж у більшості випадків землі промисловості розташовані в населених пунктах і зокрема, у середніх та великих містах. Більше того, якщо місто інтенсивно розвивається і забудовується, то промислові об'єкти, а отже, і землі промисловості із окраїни міста опиняються в його центральній частині. З цього маємо їхню високу ринкову вартість і велике значення для розвитку самого міста. Власне через ці причини важливим питанням при використанні земель промисловості було і залишається сьогодні їх раціональне використання та оптимізація самих площ землекористувань.

Загалом поняття земель промисловості розкриває Земельний кодекс України: «до земель промисловості належать землі, надані для розміщення та експлуатації основних, підсобних і допоміжних будівель та споруд промислових, гірничодобувних, транспортних та інших підприємств, їх під'їзних шляхів, інженерних мереж, адміністративно-побутових будівель, інших споруд». Тобто землі промисловості покликані обслуговувати потреби промислових підприємств або промислових об'єктів. Незважаючи на величезне значення цих земель для промисловості, а отже, і для економіки країни, й досі не прийнято відповідного закону та вони не стали самостійною категорією.

Відсутність відповідної законодавчої бази та і сама специфіка використання цих земель вимагає не лише їх раціонально використовувати та охороняти, але і економно використовувати. Власне економне використання не можливе без встановлення чітких меж земельних ділянок промислового призначення та відмежування їх від інших видів несільськогосподарського використання. Насамперед, таке відмежування (розмежування) стосується земель транспорту, зв'язку, оборони тощо.

Особливості визначення розмірів та меж земель промисловості пов'язують із статтею 66 Земельного кодексу України, в якій зазначено: «розміри земельних ділянок, що надаються для зазначених цілей, визначаються відповідно до затверджених в установленому порядку державних норм і проектної документації». Так, розміри та внутрішнє зонування земельних ділянок промислових підприємств визначаються

проектною документацією на підставі СНиП II-89-80 «Генеральні плани промислових підприємств», які, зокрема, визначають нормативи мінімальної щільності забудови, що впливає на площу необхідної земельної ділянки промислового призначення. Також СНиП II-89-80 передбачає функціональне зонування території «з урахуванням технологічних зв'язків, санітарно-гігієнічних та протипожежних вимог, вантажообігу і видів транспорту» та визначає конфігурацію забудови, відстані між будівлями тощо.

Крім цього для оптимізації земель промисловості необхідно враховувати вже існуючу структуру території самого промислового підприємства. В класичному випадку ця структура повинна передбачати такі обов'язкові елементи як: передзаводська (за межами огорожі чи умовної межі підприємства), виробнича, підсобна, складська територія. Відповідно на території промислового вузла виділяються зону громадського центру, майданчиків підприємств та зону загальних об'єктів допоміжних виробництв і господарств. Поділ на зони слід уточнювати з урахуванням конкретних умов підприємства.

Зовнішнє зонування земель, прилеглих до ділянок промислових підприємств, а саме, встановлення навколо підприємств санітарно-захисних зон, здійснюється на підставі Державних санітарних правил планування та забудови населених пунктів, затверджених наказом МОЗ України від 19.06.1996 р., № 173 з відповідними змінами. До того ж таке зонування прив'язане ще й до санітарної класифікації підприємств, виробництв та споруд за відповідними класами небезпечності власне підприємств. Зокрема, встановлено 5 класів небезпечності підприємств. В залежності від класу небезпечності промислового виробництва розмір санітарно-захисної зони коливається від 50 до 3000 м.

Ситуацію щодо визначення оптимальних площ земель промисловості ускладнює те, що в радянський період існувала практика влаштування промислових підприємств на земельних ділянках, відведених у користування іншим землекористувачам, наприклад, у смугах відведення залізниць, шосейних доріг, і навіть на землях сільськогосподарського призначення. Оскільки їхнє землекористування юридично не оформлювалося, то нині

виникають численні конфлікти та суперечки при встановленні меж а отже і площ земель промисловості.

Для визначення оптимальної площі земель важливою є і власне галузь до якої належить відповідне промислове підприємство. Все це накладається не лише на нормативні розміри земельних ділянок відведених під промислові об'єкти, але й на фактичне їхнє використання. Зокрема, нині надмірна землеємність склалася у гірничодобувній промисловості, у промисловості чорних і кольорових металів та у вугледобувній промисловості. До того ж у чорній металургії і теплоенергетиці майже половина території займають шламонакопичувачі та інші об'єкти для захоронення відходів виробництва.

Внаслідок такої неоптимальної структури земель промислового призначення зростають площі порушених земель. Більше того, близько 1/3 порушених земель не використовуються у виробництві, з яких понад 80 % порушених земель – це землі, пов'язані із розробкою мінерально-сировинних ресурсів.

Встановлення оптимальної структури земель промисловості слід здійснювати, насамперед, через ущільнення об'єктів, які на цій території розташовані, а також через встановлення нормативно визначених санітарно-захисних зон навколо відповідних промислових об'єктів. В свою чергу при ущільненні слід оцінювати існуючі планувальні обмеження, тобто межі територій, несприятливих для будівництва за одним чи кількома зовнішніми факторами. Такі обмеження доцільно розглядати з двох позицій. Перша позиція пов'язана із природними обмеженнями, а друга - із містобудівними.

До природних планувальних обмежень відносять водоохоронні зони водотоків та інших водойм, нормовані відстані до зелених насаджень, межі територій з крутим рельєфом, зсувонебезпечні, підтоплювані землі тощо. Розміри водоохоронних зон слід визначати з урахуванням рельєфу місцевості, рослинного покриву, характеру їх використання. Смуги ж річок вже визначені по обох берегах уздовж урізу води (у меженний період) завширшки: для річок довжиною понад 100 км - до 100 м; для річок довжиною 50-100 км - до 50 м; для річок довжиною до 50 км - не менше 20 м. Уздовж берегів водойм прибережні смуги встановлюються завширшки не менше 20 м від урізу води.

Діючими нормативними документами відстань від будинків, споруд, а також об'єктів інженерного благоустрою до дерев і чагарників слід приймати за нормативними даними в межах від 1 до 5 метрів.

Існуючі нормативи СНИП II-89-80 «Генеральні плани промислових підприємств» щодо мінімально допустимого ущільнення земель під різними промисловими об'єктами дозволили встановити площі мінімальної економії земель промисловості в розрізі областей (табл. 1).

Таблиця 1 Оптимізація площ земель промисловості

№ п/п	Область	Площа земель промисловості тис. га*	Мінімальна площа земель промисловості, яку можна вилучити тис. га	Площа земель добувної промисловості, тис. га	Мінімальна площа земель добувної промисловості, яку можна вилучити, тис. га
1	АР Крим	25,7	-	1,6	-
2	Вінницька	13,6	-	0,5	-
3	Волинська	4,2	-	1,4	-
4	Дніпропетровська	81,8	-	67,4	-
5	Донецька	107,6	13,98	54,5	-
6	Житомирська	15,6	-	11,3	-
7	Закарпатська	3,4	0,83	2,7	0,36
8	Запорізька	18,1	5,56	12,9	2,07
9	Івано-Франківська	10,3	-	7,9	-
10	Київська	24,5	9,16	11,1	2,71
11	Кіровоградська	20,9	6,39	15,5	-
12	Луганська	26,8	-	23,3	-
13	Львівська	22,1	-	17,8	-
14	Миколаївська	10,1	2,84	6,6	0,85
15	Одеська	16,4	5,31	8,0	1,24
16	Полтавська	33,1	4,79	15,8	-
17	Рівненська	8,1	1,85	5,3	0,48
18	Сумська	13,0	3,07	7,8	1,08
19	Тернопільська	5,2	1,73	3,7	0,88
20	Харківська	35,1	11,37	13,6	1,08
21	Херсонська	18,4	6,77	5,1	1,18
22	Хмельницька	20,5	7,19	7,2	1,39
23	Черкаська	16,9	3,98	8,5	1,67
24	Чернівецька	3,3	1,88	3,1	-
25	Чернігівська	11,4	-	1,1	-
	Україна	566,1	86,7	313,7	13,91

*Дані Держмагенства України станом на 1.01.2013 р.

Оскільки землі розташовані під кар'єрами та шахтами є найбільш ущільненими серед земель промисловості, то показники їхньої можливої економії по відношенню до можливої економії земель промисловості загалом є значно меншими як у абсолютному вираженні, так і у відносних показниках.

Зекономлені площі земель промисловості, по-перше, можна використовувати за іншим цільовим призначенням, а по-друге, за іншим видом цільового використання. Так, сьогодні звільнені від промислових об'єктів землі використовують під будівництво оптових складів як для промислової, так і для сільськогосподарської продукції та торговельних і торговельно-розважальних центрів.

Втім, чи не найбільш ефективним використанням цих земель може бути створення на них бізнес-інкубаторів або індустріальних парків. Пов'язано це, насамперед з тим, що ці земельні ділянки, як правило мають власні комунікації, логістику, а деякі з них ще й складські та підсобні приміщення.

УДК 528.8:332.3

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВЕДЕННЯ МОНІТОРИНГУ ЗЕМЕЛЬ З ВИКОРИСТАННЯМ ДАНИХ ДИСТАНЦІЙНОГО ЗОНДУВАННЯ

*Бутенко Є.В., к.е.н., доцент, Харитоненко Р.А.
Національний університет біоресурсів природокористування
України*

Ведення моніторингу земель в Україні є актуальним питанням, яке зумовлюється рельєфними особливостями територія та кліматом. Більшу частину території України займають сільськогосподарські угіддя, що забезпечує потужний розвиток для агропромислового комплексу.

На сучасному етапі, ринкові перетворення, зумовили необхідність здійснення системних спостережень, пов'язаних із виявленням деградації ґрунтів та погіршення їх якості, але традиційні технології моніторингу земель не відповідають сьогоденним вимогам. Сукупність цих факторів призвело до прискорення деградаційних процесів земель та збільшення антропогенного навантаження.

Згідно Земельного кодексу України системою спостереження за станом земель з метою своєчасного виявлення змін, їх оцінки, відвернення та ліквідації наслідків негативних процесів є моніторинг земель. Мета моніторингу - збір і аналіз інформації для складання прогнозів еколого-економічних наслідків деградації земельних ділянок та запобігання або усунення дії негативних процесів [2].

Нині точну інформацію про стан земної поверхні одержують за допомогою аерофотогеодезичних вишукувань, в основу яких покладено використання аерокосмознімків земної поверхні. Досвід країн, які активно використовують засоби дистанційного зондування землі, показує можливість спостереження за фактичним станом земельних ресурсів. Це дає можливість своєчасно виявити зміни, їх оцінити та відвести чи ліквідувати наслідки негативних процесів.

Прикладом використання даних дистанційного зондування є територія Бобрицької сільської ради Броварського району Київської області. На території сільської ради було виявлено підтоплення сільськогосподарських земель. Причині цього процесу передують ряд факторів. Рельєф території низинний, рівнинний. У ґрунтовому покриві переважають суглинкові та дерново-оглеєні супіщані ґрунти. Частина сільськогосподарських земель знаходиться у заплаві річки Трубіж, яка була меліорована та осушена в другій половині ХХ століття шляхом будівництва мережі каналів. За останні 20 років на утримання і відновлення меліоративних споруд (каналів-дренажів) виділялось недостатньо коштів, що призвело до їх неефективної роботи та розвитку деградаційних процесів: перезволоження, що в свою чергу викликає сумісні види (заболочення, засолення).

Для виявлення та дослідження проявів деградації ґрунту використано матеріали супутникових знімків IKONOS, аерофотозйомка місцевості та топографічні матеріали. За результатами зібраних матеріалів було вибрано 7 об'єктів для аналізу динаміки прояву підтоплення ґрунтів та розрахунок втрат на їх поліпшення. На основі проведеного моніторингу розвитку деградаційних процесів виявлено збільшення їх площі. За останні 44 роки площа базових об'єктів збільшилась на 8,14 га, а об'єкти 4,5,6 об'єдналися у суцільний масив.

Внаслідок несприятливих процесів було завдано збитків, виражені в щорічному недоборі вирощеної сільськогосподарської продукції. Для визначення втрат при вирощенні сільськогосподарської продукції на перезволожених землях було взято дані валового збору по основним сільськогосподарським культурах, вирощуваних на території Броварського району. За оцінкою соціально-економічних втрат, спричинених деградацією земель, взято коефіцієнт зниження продуктивності земель на рівні 21%, як найбільш обґрунтованого на основі емпіричних розрахунків. При локалізації прояву деградаційного процесу на сільськогосподарських землях можна отримувати додатковий дохід у розмірі 21% [4].

Взявши показники середніх цін за тонну продукції у цінах за перше півріччя 2014 року по Київській області, можемо визначити загальну вартість реалізованої сільськогосподарської рослинної продукції, яка складе 1,40 млрд. грн., а за відсутності процесів перезволоження - 1,70 млрд. грн. по Броварському району.

Для відновлення продуктивності даної території та зменшення перезволоження території необхідно провести рекультивацію земель, яка буде включати в себе спорудження (реконструкцію) гідротехнічних споруд. Орієнтуючись на цінові показники сьогодення, на відновлення 1 км каналу потрібно - 350 000 грн. [3]. Отже, загалом для відновлення мережі каналів по Бобрицькій сільській раді потрібно 7,16 млн. грн. Зіставивши ці дані із загальним прибутком від продажу вирощених сільськогосподарських культур після поліпшення на рівні 0,15 млн. грн. в рік, окупність реконструкції гідротехнічних споруд складе 48 років.

Висновки. Матеріали космічних зйомок останнім часом стають все більш потужним інструментом дистанційних досліджень. Космічні зйомки дозволяють не тільки поліпшувати існуючі карти та уточнювати форму видимих структур, але й моніторити сучасний стан земельних ресурсів, зокрема для виявлення деградаційних процесів.

Ведення моніторингу земельних ресурсів допомагає своєчасно виявити зміни, оцінити, зупинити негативні процеси на їх початковому етапі. Тому для ефективного виконання

поставлених завдань потрібно регулярно збирати й аналізувати значні обсяги інформації для ведення ефективного моніторингу земель. Дані дистанційного зондування землі дають можливість оперативно отримувати інформацію про стан земельних ресурсів. Використання цих даних та впровадження інформаційних технологій дозволяє оперативно отримати, опрацювати дані без залучення значних фінансів і людських ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Ґрунти України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/>
2. Земельний кодекс України: станом на 06.09.2014 р. [Електронний ресурс].—Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>
3. Очищення, поглиблення, укріплення гідротехнічних споруд. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://somick.com/ua/>
4. Чумаченко О.М. Еколого-економічна оцінка втрат від деградації земельних ресурсів (на прикладі земель сільськогосподарського призначення) / О.М. Чумаченко, А.Г. Мартин: Монографія. – К. : Видав-во ТОВ «Аграр Медіа Груп», 2010. – 210 с.

УДК 332.3:504

РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ ЯК КРОК ДО ЕКОЛОГІЧНОГО МАЙБУТНЬОГО

*Бутенко Є.В., к.е.н., доцент, Ничипоренко А.В.
студентка 3 курсу факультету землевпорядкування
Національний Університет Біоресурсів і Природокористування
України*

Сьогодні нераціональне природокористування досягло рівня, загрозливого для здоров'я людини та існування безпечного довкілля. Екологічні проблеми призводять до виникнення економічних і соціальних проблем. В свою чергу, соціальні проблеми поглиблюють економічні, а економічні ще

більш погіршують екологічний стан навколишнього середовища.

Вивчення динаміки захворюваності населення України, найважливіших демографічних показників за останні 20-25 років дає підстави стверджувати: негативний вплив різних чинників навколишнього природного середовища на здоров'я людини в усіх випадках є комплексним. Причому цей вплив має тенденцію до посилення та урізноманітнення, що необхідно обов'язково враховувати, коли йдеться про негативні еколого-соціальні наслідки забруднення та деградації природи в цілому, зокрема ґрунтів, водойм, атмосферного повітря, а через них – і продуктів харчування. Надзвичайно великий негативний вплив на здоров'я матерів і дітей, а отже, і майбутніх поколінь, справляють промислові викиди підприємств хімічної, нафтохімічної, нафтопереробної та металургійної промисловості, радіаційно і пестицидно забруднені території. Внаслідок погіршення демографічних показників, в першу чергу, зменшення приросту та підвищення рівня захворюваності населення, відбувається його старіння і тимчасово втрачається працездатність, зростають витрати на медичне обслуговування. А це значною мірою послаблює трудовий потенціал держави. Все це негативно позначається на відтворювальних процесах як в економіці, так і в суспільстві.

Слід зазначити, що за природно-ресурсним потенціалом Україна належить до найбагатших країн світу. Багатоплановість експлуатації землі як об'єкта господарської діяльності людини, її обмеженість у просторі, незамінність, невідтворюваність висувають на перший план проблему раціонального її використання та охорони. Актуальність цієї проблеми, з однієї сторони, все більш зростає у зв'язку з науково-технічним прогресом, ростом виробничих сил, які потребують залучення в господарське користування нових земельних ресурсів. А з іншої, - необхідністю збереження здоров'я населення, оскільки ґрунт є кінцевим накопичувачем практично всіх шкідливих речовин.

Проблеми раціонального використання та охорони земельно-ресурсного потенціалу вивчаються такими вітчизняними дослідниками – Д.І. Бабміндрою, С.Ю. Булигіним, А.С. Даниленком, Д.С. Добряком, В.О. Леонцем, А.М. Третьяком

та іншими. В той же час багато аспектів згаданої проблеми залишаються невирішеними або дискусійними як у теоретичному, так і в практичному відношенні.

Метою статті є з'ясування підходів вирішення проблеми забруднення ґрунтів та раціоналізації природокористування у сучасних умовах.

Ґрунт являє собою верхній тонкий шар континентальної земної кори, утворений під впливом рослин, тварин, мікроорганізмів та клімату з материнських гірських порід, на яких він знаходиться. Це важливий і складний компонент біосфери, тісно пов'язаний з іншими її частинами.

Якщо під впливом природних факторів не порушується рівновага й хід звичних геологічних процесів, то під впливом антропогенних факторів відбуваються негативні процеси, які призводять до деградації та виснаження ґрунтів, виключення їх з сільськогосподарського користування. Інтенсивне сільськогосподарське використання земель часто приводить до негативних наслідків: дегуміфікації, фізичної деградації, переущільнення, розвитку водної та вітрової ерозії, забруднення ґрунтів токсичними речовинами.

Основними причинами низької віддачі земельного потенціалу в Україні є безгосподарне ставлення до землі, тривала відсутність реального власника, помилкова стратегія максимального залучення земель до обробітку, недосконалі техніка і технологія обробітку землі та виробництва сільськогосподарської продукції, невважена цінова політика, недотримання науково обґрунтованих систем ведення землеробства.

Значною проблемою на сьогоднішній день є застосування гербіцидів, пестицидів та мінеральних добрив. Для розуміння екологічної небезпеки, пов'язаної з використанням пестицидів, необхідно мати на увазі процеси міграції їх у навколишнє природне середовище. Пестициди зазвичай попадають в ґрунти при плановому внесенні із застосуванням тих або інших технічних засобів, при використанні посадочного матеріалу, заздалегідь обробленого пестицидами або внаслідок аварій при їх транспортуванні чи зберіганні. Все більше накопичуються дані про вплив пестицидів на стан здоров'я та захворюваність

працюючих і населення, до того ж не тільки як факторів, що мають виражену дію, але і як факторів малої інтенсивності.

Для вирішення зазначених проблем, в першу чергу, має бути забезпечено цільове використання землі відповідно до її господарського призначення. Раціональне та ефективне використання землі означає не тільки отримання максимуму необхідної сільськогосподарської продукції, а й підвищення її родючості. В разі неправильного використання землі, порушень правил агротехніки якість земель знижується, а родючість зменшується, тому сільськогосподарські підприємства повинні застосовувати певні організаційно-господарські, агрономічні, технічні, меліоративні, економічні і правові заходи. До них відносяться: боротьба з вітровою ерозією шляхом проведення безвідвальної обробки ґрунту зі збереженням стерні на поверхні поля; боротьба з водною ерозією за допомогою поглиблення ріллевого шару, обробітку ґрунту впоперек на схилах, контурного розорювання; проведення меліорації – науково обґрунтованої та екологічно безпечної системи заходів щодо поліпшення ґрунту; рекультивація земель, що являє собою комплекс робіт, спрямованих на відновлення продуктивності й господарської цінності порушених земель.

Вирішення проблеми нераціонального використання земельних ресурсів сьогодні неможливо без забезпечення сталого розвитку, спрямованого на підтримання життєзабезпечення суспільства без виснаження, деградації і забруднення довкілля. Сталий соціально-економічний розвиток країни означає таке функціонування її національного господарства, при якому одночасно забезпечуються задоволення зростаючих матеріальних і духовних потреб населення; раціональне та екологічно безпечне господарювання, високоефективне використання природних ресурсів; підтримання сприятливих для здоров'я людини природно-екологічних умов життєдіяльності, збереження, відтворення і примноження якості довкілля та природно-ресурсного потенціалу суспільного виробництва.

Отже, реалізація раціоналізації землекористування неможлива без запровадження ефективних економічних важелів та інструментів, які в умовах ринкових відносин

стимулюватимуть і спонукатимуть усіх членів суспільства дбати про основний засіб виробництва в сільському господарстві, який одночасно виступає основою здоров'я нації.

Список використаних джерел:

1. Трегобчук В. Концепція сталого розвитку для України // Вісник НАН України. – 2002. - №2
2. Сафранов Т.А. Екологічні основи природокористування: Навч. посіб. – Львів: Новий світ-2000, 2003. – 248 с.
3. Дідковська Л.І. Основні принципи організації і стимулювання раціонального використання і охорони земельних ресурсів в аграрній сфері // Економічні та соціальні аспекти розвитку АПК і сільських територій. – К.: ОІЕ НАН України, 2005. – С. 28-37.

УДК 332.3:631.5

**ІНТЕНСИФІКАЦІЯ ЗЕМЛЕРОБСТВА – ГОЛОВНИЙ
НАПРЯМ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ
ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ**

Величко О.В.

*к.е.н, доцент кафедри економіки підприємства
ім. проф. І.Н. Романенка
НУБіП України*

Ефективне використання земельних ресурсів має винятково важливе значення для сталого розвитку аграрного сектора України. Цьому має бути підпорядковане реформування земельних відносин, на основі якого здійснено перехід до різних форм власності на землю, запроваджено платне землекористування тощо. Проте в державі не вирішено проблему забезпечення раціонального та екологічнобезпечного використання земельних ресурсів. Протягом останніх років значно зменшилась кількість внесення мінеральних та органічних добрив, що негативно впливає на якість ґрунтів, а зрештою, на ефективність господарювання сільськогосподарських підприємств.

Проблема раціоналізації використання земель сільськогосподарського призначення дедалі більше

ускладнюється у зв'язку з наростаючою комплексністю її характеру. Рівень використання земель в Україні нині настільки критичний, що подальша деградація потенціалу земельних ресурсів у сільському господарстві може мати катастрофічні наслідки, котрі відповідним чином, безперечно, позначаться на загальному рівні продовольчої безпеки країни, здоров'ї нації тощо [4].

Проведені соціально-економічні реформи в аграрному секторі економіки ініціювали створення різних агроформувань, що спричинило порушення структури угідь та організації території, зниження ефективності використання земельних ресурсів. У переважній більшості господарств відсутні достатні оборотні кошти для запровадження усіх складових елементів технологій вирощування сільськогосподарських культур та утримання тварин, що призводить до недобору врожаю та зниження родючості ґрунту.

Провідним напрямом підвищення економічної ефективності використання землі в сільському господарстві на сучасному етапі повинна бути послідовна інтенсифікація. Об'єктивна необхідність її визначається постійним зростанням попиту на продукцію сільського господарства і зниженням забезпеченості землею в розрахунку на душу населення. Практичне здійснення інтенсифікації землеробства в умовах високотоварного виробництва повинне включати широке коло питань пов'язаних не тільки з додатковими фінансовими вкладеннями, але і з удосконаленням технології та організації виробництва.

Як форма розширеного відтворення інтенсифікація сільського господарства відбувається на основі додаткових вкладень на одиницю земельної площі, що мають на меті якісне вдосконалення всіх чинників виробництва шляхом інноваційної діяльності. При цьому інтенсивний розвиток сільського господарства передбачає якісне удосконалення засобів виробництва та використання прогресивних технологій [3]. Особливість інтенсифікації сільськогосподарського виробництва полягає в тому, що ефективність технічних вдосконалень засобів і предметів праці виявляється не прямо, а через функціонування землі. Інтенсифікація землеробства

базується на тій особливості землі як засобу виробництва, що її родючість при правильному використанні підвищується, забезпечуючи зростання врожайності сільськогосподарських культур.

Характеризуючи процес інтенсифікації, слід зазначити, що сільське господарство розвивається при цьому не шляхом збільшення кількості оброблюваної землі, а через поліпшення якості обробітку, збільшення розмірів засобів виробництва, що їх вкладають у ту саму кількість землі.

Інтенсифікація сільськогосподарського виробництва базується на додаткових вкладеннях, але не можна пов'язувати її лише з абсолютним зростанням додаткових витрат. У процесі інтенсифікації додаткові вкладення повинні відображати якісне вдосконалення виробництва. Тому додаткові вкладення передбачають широке використання досягнень науково-технічного прогресу, застосування більш ефективних засобів виробництва і прогресивних технологій, що забезпечують підвищення продуктивності земельних угідь і поголів'я худоби.

У процесі інтенсифікації додаткові вкладення потрібно розглядати в органічній єдності з результатами виробництва. Отже, інтенсифікація сільського господарства – це концентрація засобів праці на одиницю земельної площі з метою збільшення виходу сільськогосподарської продукції і поліпшення її якості [1, с. 89].

Одним із важливих організаційно-економічних напрямів підвищення ефективності інтенсифікації використання землі є наукове обґрунтування землеустрою з удосконаленням землеволодінь і землекористувань та з урахуванням проведеної земельної реформи та умов ринкової економіки. У результаті роздержавлення і приватизації землі виникла необхідність виконання землевпорядних робіт з перерозподілу земель між різними формами власності, формування земельного запасу і резервного фонду, виявлення земель, що не використовуються або використовуються нераціонально, складання проектів формування територій і встановлення меж сільських населених пунктів, паювання земель колективної власності, проведення грошової оцінки земельних угідь, підготовки технічної документації на виготовлення державних актів на право

власності на землю і користування нею, а також інших робіт, які при виключно державній формі власності на землю не виконувались [2].

На кожному аграрному підприємстві з урахуванням його конкретних умов необхідно розробити і запровадити систему агрономічних, технічних і організаційно-економічних заходів, що забезпечують ефективне використання земельних ресурсів. Важливе місце займають заходи, спрямовані на підвищення потенційних можливостей підприємств щодо збільшення виробництва сільськогосподарської продукції з кожного гектара угідь.

При визначенні структури посівних площ у сівозмінах необхідно враховувати властивості ґрунтового покриву та наявність галузі тваринництва в агроформуваннях. За відсутності останнього, потрібно так складати сівозміни, щоб різноманітним культурним угрупованням забезпечити підвищення родючості ґрунтів. Наразі системи землеробства повинні бути спрямовані на підвищення ефективності використання землі, постійне зростання її родючості і включати такі основні елементи: освоєння сівозмін, прийоми боротьби з ерозією ґрунтів та їх раціональний обробіток, вапнування ґрунтів, зрошення і осушення, окультурення природних сінокосів і пасовищ, боротьбу з бур'янами, шкідниками та хворобами рослин.

Таким чином, все це у єдності та взаємозв'язку сприятиме підвищенню ефективності землеробства та налагодженню високотоварного виробництва в аграрному секторі економіки.

Список використаних джерел

1. Данкевич А.Є. Інтенсифікація землеробства при високотоварному виробництві / А.Є. Данкевич // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. – Вип. 1(6). – Т.1. – Полтава: ПДАА, 2013. – С.89-93.
2. Котикова О. І. Концепція стійкого розвитку сільськогосподарського землекористування в Україні / О.І. Котикова // Інноваційна економіка. – 2012. – № 6 (32). – С. 22-28.
3. Лисюк О.К. Окремі аспекти земельних відносин в умовах мораторію на відчуження земель сільськогосподарського призначення / О.К. Лисюк // Вісник Львівського державного

аграрного університету: Економіка АПК. – 2006. – № 13. – С. 678-682.

4. Черевко І.В. Землевпорядкування як фактор інтенсифікації використання землі / І.В. Черевко, А.В. Македонський. // Фінанси і кредит. Вісник Сумського НАУ. – 2008. – № 1. – С. 302-304.

УДК 631.11:631.452

ВПЛИВ ДІЯЛЬНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ НА РОДЮЧІСТЬ ГРУНТІВ УКРАЇНИ

Віровка А.В.

*студентка факультету землевпорядкування
(НУБіП України, м.Київ)*

Сільське господарство — найбільш активна галузь, де взаємодіє суспільство і природа. В умовах сучасної системи сільського господарства можна виокремити два напрямки природоохоронної діяльності: охорона навколишнього природного середовища і всіх його елементів від негативного впливу сільськогосподарського виробництва та охорона сільського господарства від шкідливого впливу антропогенного навколишнього середовища.

Основними природними об'єктами, які зазнають негативного впливу в сільському господарстві, є землі сільськогосподарського призначення, якими визнаються землі, надані для виробництва сільськогосподарської продукції, здійснення сільськогосподарської науково-дослідної та навчальної діяльності, розміщення відповідної виробничої інфраструктури або призначені для цих цілей (ст. 22 ЗК України). Охорона земель сільськогосподарського призначення включає систему правових, організаційних, економічних та інших заходів, спрямованих на їх раціональне використання, запобігання необґрунтованому вилученню земель із сільськогосподарського обігу, захист від шкідливих

¹ * *Науковий керівник: доц. Є. В. Бутенко*

антропогенних впливів, а також на відтворення та підвищення родючості ґрунтів.

Найважливішим завданням правової охорони земель сільськогосподарського призначення є охорона родючості ґрунтів. Використання землі як засобу виробництва веде до зниження її продуктивних властивостей. Тому важливо, щоб ці властивості не зменшувалися. З цією метою власники та землекористувачі, в тому числі орендарі земельних ділянок, згідно зі ст. 37 Закону України «Про охорону земель» зобов'язані здійснювати заходи щодо охорони родючості ґрунтів.

Несвоєчасне вжиття заходів по запобіганню та зменшенню забруднення земель сільськогосподарського призначення призвело до виникнення нового різновиду земель, які отримали назву «техногенно забруднені землі».

Техногенно забруднені землі — це землі, забруднені внаслідок господарської діяльності людини, що призвела до деградації земель та негативного впливу на довкілля і здоров'я людей. Вказані землі згідно зі ст. 170 Земельного кодексу України підлягають вилученню із сільськогосподарського обігу та консервації. Консервації підлягають також деградовані і малопродуктивні землі, господарське використання яких є екологічно небезпечним та економічно неефективним.

Забруднення земель можливе також і в процесі сільськогосподарського виробництва безпосередньо власниками землі або землекористувачами. Для підвищення врожайності сільськогосподарських культур господарства використовують різні агрохімікати, пестициди, мінеральні добрива, які призначені для боротьби з бур'янами, хворобами та шкідниками рослин. Пестициди пригнічують біологічну активність ґрунтів, знищують корисні мікроорганізми, зменшують природну родючість. Крім цього, гинуть комахи — запилювачі, від чого теж різко знижується врожайність.

Ґрунти також забруднюються відпрацьованими газами тракторів, комбайнів, автомобілів, мастилами та пальним, які з них виливаються під час роботи на полях. У ґрунти потрапляють і техногенні забруднення від промислових підприємств — сульфати, окиси азоту, важкі метали та інші сполуки. Однак при їх застосуванні виникають різні негативні

наслідки — забруднення навколишнього середовища та спричинення шкоди здоров'ю населенню, водним об'єктам, лісовій рослинності, тваринному світу. Правовою основою застосування хімічних речовин у сільському господарстві є Закон України від 26 червня 1991 року «Про охорону навколишнього природного середовища», Закон України від 2 березня 1995 року «Про пестициди і агрохімікати», а також інші підзаконні акти, які були прийняті на підставі цього закону. [1 - 328 с.]

Перелік пестицидів і агрохімікатів, дозволених для використання, регламент їх застосування та щорічні доповнення до нього ведуться Укрдержхімкомісією у встановленому порядку. Підприємницька діяльність у сфері виробництва, зберігання, транспортування, реалізації пестицидів та агрохімікатів і торгівля ними здійснюються на підставі ліцензії. Речовини, які становлять підвищену небезпеку, застосовуються лише за спеціальним дозволом Міністерства охорони здоров'я України і Міністерства охорони навколишнього природного середовища. Перелік пестицидів та агрохімікатів, які становлять підвищену небезпеку, визначається Кабінетом Міністрів України.

Усі підприємства, установи, організації та громадяни зобов'язані додержувати правил транспортування, зберігання і застосування засобів захисту рослин, стимуляторів їх росту, мінеральних добрив, токсичних, хімічних речовин та інших препаратів з тим, щоб запобігти забрудненню ними або їх складовими навколишнього природного середовища та продуктів харчування. У разі порушення чинного законодавства про пестициди та агрохімікати винні особи притягуються до цивільної, дисциплінарної, адміністративної або кримінальної відповідальності.

Також неможливо не звернути увагу на глобальну проблему сьогодення – це постійне зменшення вмісту гумусу, який відіграє провідну роль у формуванні ґрунту, його цінних агрономічних властивостей, забезпеченні рослин поживними речовинами. Однією із основних причин цього є споживацький підхід до землі, намагання якнайбільше з неї взяти і якнайменше їй повернути.

Нині в Україні кількість гумусу в ґрунті зменшилася в середньому в шість разів і становить приблизно 3 %. Щорічно ґрунти України втрачають за рахунок мінералізації 14 млн т гумусу, за рахунок ерозії — 19 млн т..

Втрата ґрунтами грудкуватої структури у верхньому горизонті відбувається внаслідок постійного зменшення вмісту органічних речовин, механічного руйнування структури є багаторазовий обробіток ґрунтів різними знаряддями за допомогою потужних і важких тракторів. Часто поле протягом року обробляється до 10—12 разів. Не враховується, що добрива, посівний матеріал, зерно і солом, коренеплоди і бульбоплоди завозять на поле та вивозять причепами. Причому часто трапляється так, що автотранспорт, уникаючи розкислих доріг, їде полем, через посіви, утворюючи паралельні тимчасові дороги. Такого не буває в жодній іншій країні, де кожне поле має свого справжнього господаря. Висока частота обробітку пояснюється ще і тим, що наше сільське господарство не має знарядь для одночасного обробітку землі і догляду за посівами. [2. - 275с.]

ВИСНОВОК

Щоб зберегти ґрунт родючим потрібно дотримуватись певних правил і використовувати певні заходи для раціонального використання та охорони земель.

Отже, які заходи здатні підвищити родючість ґрунту?

1. Зміна місця висівання культур. Бажано висаджувати однорічні та дворічні культури на колишнє місце не раніше, ніж через 5 років.
2. Вирощування лікарських рослин. Є рослини, які здатні оздоровлювати ґрунт, до них відносяться чорнобривці, полин, кропива, часник, грицики, календула. Рекомендується періодично їх висівати на своїй ділянці.
3. Застосування каліфорнійських черв'яків. Цей спосіб мало поширений, але вже показав себе як дуже ефективний. Цей підвид дощових черв'яків відрізняється довгожителством і підвищеною плодовитістю, їх велика кількість в ґрунті підвищує його родючість. Ці черв'яки здатні перетравлювати всі види органіки.
4. Термообробка ґрунту. Термічна обробка ґрунту – це досить радикальний спосіб його оздоровлення. У результаті цього

знищується безліч шкідників і насіння бур'янів. Найголовніший мінус – це обмежена площа, на якій можна провести термічну обробку, як правило, це невеликі теплиці.

5. Підживлення органічними добривами. Звичайно, внесення в ґрунт органіки ніхто не відміняв. Зола, гній і компост є необхідною умовою для відновлення родючості ґрунту.

6. Змішана посадка рослин. Суть цього методу полягає в тому, щоб висаджувати поруч з основною рослиною так звану рослину-супутник. У результаті такого сусідства поліпшується якість самих рослин і їх плодів, а так само це корисно для ґрунту. В якості сусідів використовують, наприклад, розмарин, базилік, чорнобривці, чебрець, ромашку. Їх аромат також приваблює бджіл і збільшує врожай.

7. Ґрунту необхідно відпочивати. Це означає, що протягом року не можна засівати ґрунт будь-якими культурами і в цей період необхідно вносити добрива, перекопувати, прополювати і мульчувати ґрунт.

8. Посів рослин багатих азотом, крохмалем і білком. Так звані рослини – сидерати – це жито, гірчиця, овес, соняшник і т. д. Їх висівають в кінці серпня-початку вересня після збору врожаю. Ці рослини скошують перед початком їх цвітіння і залишають на землі на зиму.[3. - 463 с]

Список використаних джерел:

1. Нарцисів В. Т. Наукові основи систем землеробства. - 2-е вид., Перераб. і доп. - М.: Колос, 1982.-328 с.
2. Третяк А. М. Наукові основи землеустрою: Навч. посібник. – К.: ЦЗРУ, 2002. – 275с.
3. Землеробство: ред. В. П. Гудзь. - 2-е вид., перероб. і доп. - К.: Центр учбової літератури, 2010. - 463 с.

УДК 332.2:004.9

**УГОДИ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА ЯК
ЕФЕКТИВНА ФОРМА ІНВЕСТИЦІЙНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДНОВЛЕННЯ МЕЛІОРАТИВНИХ
СИСТЕМ В ЗОНІ ОСУШЕННЯ**

*Голян В. А., д. е. н., професор,
ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого
розвитку НАН України»*

УДК 332.2:004.9

**ЗЕМЛЕВПОРЯДНЕ ВИРОБНИЦТВО ТА ЙОГО
ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**

*Горбівська А. О.,
студентка факультету землевпорядкування
(НУБіП України, м. Київ)*

Сьогодні, для створення оптимальних умов господарювання на землі необхідно виконати цілий ряд землевпорядних, земельно-кадастрових, вишукувальних і обстежувальних робіт. Серед них: визначення правового режиму використання земель, розподіл земель в процесі організації орендних відносин, облік кількості та якості земель, проектування заходів раціонального використання та охорони земель. В цьому зв'язку висуваються нові завдання перед землевпорядним виробництвом в системі землевпорядної діяльності.

До характерних ознак формування та використання інформаційних ресурсів в кадастрових системах практично усіх епох можна віднести[3]:

- наявність документально оформлених та відповідно затверджених нормативно-правових основ кадастрової діяльності, в яких визначаються термінологія, призначення, правила та порядок збору, фіксації, зберігання і використання кадастрових даних;

* Науковий керівник: доц. Є. В. Бутенко

- ведення реєстрів суб'єктів та об'єктів права, визначення та облік фізичних і якісних характеристик об'єктів нерухомості та їх економічна (грошова, вартісна, прибуткова) оцінка;
- проведення землемірних (топографо-геодезичних) робіт по визначенню та закріпленню на місцевості меж земельних ділянок та інших об'єктів нерухомості;
- створення кадастрових планів (карт), на яких фіксуються межі земельних ділянок та їх кадастрові номери, що забезпечує унікальність позначення об'єктів за певними правилами формування номеру для певних територій;
- підвищену соціально-економічну значимість кадастрових даних та жорсткі вимоги щодо їх точності, актуальності, достовірності та надійності зберігання, оскільки кадастрові дані можуть бути використані: для підтвердження реєстрації прав власності, для оподаткування нерухомості та в системах управління земельними відносинами, плануванням розвитку територій;
- регламентований доступ до кадастрових даних, в тому числі з метою захисту прав особистості. В концепції "Кадастр 2014"[4] зазначається, що впровадження геоінформаційних технологій в кадастрово-реєстраційні системи має, зокрема, такі позитивні аспекти та тенденції;
- покращення обслуговування клієнтів із зростаючою ефективністю та досягнення самоокупності системи;
- забезпечення більшими обсягами інформації та з кращою якістю і точністю;
- перетворення усієї інформації земельної реєстрації у цифрову форму, що забезпечує наявність актуальних даних в потрібний час;
- створення цифрових кадастрових карт, які базуються на національній системі координат;
- зменшення дублювання інформації, легкість розповсюдження та публікації кадастрової інформації за допомогою обміну цифровими інформаційними моделями;

- трансформування кадастру в земельно-інформаційну систему через поєднання різних баз даних;
- уніфікація системи реєстрації нерухомості та системи земельної реєстрації;
- перетворення кадастрової системи в складову національної інфраструктури геопросторових даних[5] .

Сучасне землевпорядне виробництво характеризують такі основні риси:

- необхідність комплексного підходу у виконанні робіт, починаючи від формування земельної ділянки як об'єкту земельної власності (включаючи всі види зйомочних робіт та обробку їх результатів, визначення юридичного статусу земельної ділянки, виготовлення необхідної документації тощо), виготовлення індексних кадастрових карт, створення кадастрових планів, проведення грошової оцінки земельних ділянок і закінчуючи створенням та веденням інтегрованого банку інформації про земельні ділянки, наданням інформації зацікавленим користувачам;
- виникнення нових видів робіт, пов'язаних із сучасним станом реформування земельних відносин (роботи з експертної грошової оцінки земельних ділянок, роботи по розмежуванню земель державної і комунальної власності, роботи по виділенню земельних ділянок в натурі (на місцевості) і виготовлення правовстановлюючих документів для власників сертифікатів на право на земельну частку (пай) - як для окремих ділянок, так і масивам тощо);
- широке застосування у землевпорядному виробництві новітніх інформаційних технологій, в першу чергу, технологій геоінформаційних систем (ГІС), сучасних технологій зйомочних робіт, включаючи методи дистанційного зонування землі (аеро- і космічних зйомок).

Це пов'язано як з сучасним етапом реформування земельних відносин, відповідними змінами у розумінні поняття змісту та ролі землеустрою, так із продовженням швидкого розвитку інформаційних" технологій. Тільки застосування

сучасних інформаційних технологій, перехід на автоматизоване ведення земельного кадастру забезпечать можливість побудови ефективної національної системи управління землекористуванням, створення автоматизованих систем підтримки управлінських рішень у цій галузі.

При цьому значно зростає роль і межі застосування геоінформаційних технологій - процес складання кадастрових карт землекористувань замінюється моделюванням графічних об'єктів в комп'ютері по існуючій інформаційній базі з подальшою можливістю створення твердих копій за допомогою плотерів та інших пристроїв.

Відповідні інформаційні засоби повинні підтримувати виробничі процеси, пов'язані із зонуванням території, формуванням об'єктів земельної власності, оцінкою земельних ділянок тощо. При чому ці окремі фрагменти виробничої діяльності повинні бути пов'язані в єдиний інформаційний комплекс з підтримкою набору необхідних інформаційних зв'язків. Початок процесу розробки перших варіантів (прототипів) систем, як в нас раніше називали САПР, приходить на початок 90-х років. Це пов'язано з розвитком індустрії персональних комп'ютерів, ростом їх потужності і розвитком технологій геоінформаційних систем. На цей час припадає розробка перших інструментальних програмних комплексів для створення прикладних інформаційних систем - геокад, топокад для обробки геодезичних даних, отриманих в результаті наземної зйомки та перших прототипів інформаційних систем в Київському відділенні, Вінницькому, Запорізькому та інших філіалах. Однак за цей час у світі пройшов період зняття певних ілюзій щодо універсальних можливостей ГІС. Це пов'язано, в першу чергу, з тим, що жодна система не може бути побудована навіть на основі самих сучасних засобів розробки (інструментальних комплексів) і не може працювати без повної формалізації технології процесу, що автоматизується, наявності зібраної у структурованому вигляді інформації, опису алгоритмів її аналізу та обробки, стандартизації.

Відсутність єдиної політики запровадження інформаційних технологій в системі Інституту привело до

розпорошення сил і коштів (тільки програмних продуктів в системі існує більше десятка), а частина техніки і програмних продуктів уже устаріла. В проектах землеустрою недостатньо використовуються матеріали бонітування ґрунтів, економічної та грошової оцінки земель, потрібна методика створення і використання інформаційного забезпечення для САПР в землеустрої, недостатньо опрацьовані принципи і методи формування землевпорядної САПР, потребують вдосконалення методичні основи виділення первинних територіальних ділянок на ріллі, немає методики визначення структури угідь на основі придатності земель та їх внутрігосподарської оцінки із застосуванням елементів САПР і методичних положень визначення економічної та екологічної ефективності примінення елементів САПР при організації землекористування. Організація використання земель та їх охорона як основного багатства України повинна проводитись з врахуванням еколого-ландшафтних факторів, дат» оцінки і придатності землі. Вирішення цих питань в сучасних умовах можливе лише з використанням технологій систем автоматизованого проектування (САПР), геоінформаційних систем (ГІС) і експертних систем. При цьому різко зростає значимість і об'єми вихідної інформації, що вимагає використовувати найновіші комп'ютерні технології.

В світі нових вимог актуальним є теоретичне і методичне забезпечення землевпорядного виробництва з застосуванням комп'ютерних технологій на базі графічного землевпорядного проектування.

Для землевпорядних досліджень з використанням ГІС мають значення апаратно-програмні комплекси, які забезпечують збір, збереження, обробку, відображення і розповсюдження просторово-скоор'динованих даних і знань, пов'язаних з конкретною територією, для ефективного використання при вирішенні наукових і практичних завдань, аналізі, моделюванні, прогнозуванні та управлінні виробництвом та довкіллям. Технології САПР і ГІС дозволяють інтерпретувати просторово-скоординовану інформацію, пов'язану з конкретною територією для цілей землевпорядного проектування.

У зв'язку із цим зросла потреба у вдосконаленні теорії і методів землеустрою з використанням нових інформаційних технологій. Розробка і широке застосування в землепорядному виробництві інформаційних технологій при організації сталого землекористування в Україні є в сучасних умовах одним з пріоритетних завдань землепорядної науки і виробництва.

В системі землепорядної діяльності Інституту землеустрою визначені основні завдання, які вимагають вирішення:

- 1) розробка пропозицій на найближчі 5 років щодо технічного забезпечення землепорядного виробництва;
- 2) визначення доцільності подальшого використання програмних продуктів (САDay, ТОПОКАД, Інвент-Град, ПЛАНІКАД, ТОПОГРАД тощо);
- 3) розробка програми створення земельно-інформаційної системи (ЗІС) землепорядного виробництва в Інституті та його філіалах;
- 4) обґрунтування і вибір методів землепорядної САПР при організації і влаштуванні території сільськогосподарських землеволодінь;
- 5) удосконалення методичних положень агроекологічного зонування орних земель при організації і влаштуванні території агроформувань;
- 6) розроблення методик інформаційного забезпечення для землепорядної САПР;
- 7) розробка методів формування ЗІС і створення програмного забезпечення для функціонування елементів системи автоматизації організації землекористування;
- 8) розробка системи економічної ефективності програмного забезпечення землепорядного виробництва.

З появою принципово нових технологій змінюється роль і важливе місце геодезиста-землепорядника у суспільстві, стираються традиційні межі між польовими і камеральними

роботами, спеціальностями геодезиста, землевпорядника, топографа, картографа, фотограмметриста. З технічного фахівця з виконання і методи обробки геодезичних вимірів сучасний геодезист-землевпорядник поступово перетворюється на фахівця з збору, обробки й аналізу просторової інформації. І поза тим, наскільки ефективно ці фахівці використовуватимуть електронні тахеометри й інші «комп'ютери на штативі», багато чому залежить їх подальшу долю цих — стануть вони справді фахівцями інформаційних технологій нової генерації або ж їм дістанеться доля вузьких технічних спеціалістів у галузі геодезичних вимірів.

Роботи проведені із використанням сучасних інформаційних та ГІС-технологій (програмний комплекс ArcGIS 9.2), які забезпечують можливість роботи з планово- картографічними матеріалами в електронному вигляді (растрові зображення в форматах TIF, TIFF, GeoTIFF, JPG тощо, векторні – у форматі обмінних файлів) та зворотній зв'язок для обміну інформацією із спеціалізованим програмним забезпеченням, яке використовується для обробки результатів землевпорядних та топографо-геодезичних робіт. Технологія ГІС забезпечила зведення різномірної інформації в єдину загальнодержавну систему координат, актуалізацію планово-картографічних матеріалів з необхідною точністю, підготовку відповідних баз даних, аналіз інформації щодо відомостей про статуси земельних ділянок, їх використання, оцінку, розподіл між власниками, моніторинг екологічного стану земель, та в перспективі – забезпечення мережевого доступу до цієї інформації за рахунок впровадження клієнт-серверних технологій. Внаслідок виконання робіт розроблено методологічні засади щодо аналізу стану документації із землеустрою та даних щодо обліку земель у розрізі території сільської (селищної, міської) ради та придатність їх для складання планів існуючого використання земель; аналізу існуючого стану індексних кадастрових карт та кадастрових планів на відповідній території; оновлення планово-картографічних матеріалів на основі використання матеріалів аерофотозйомки, космічної зйомки (враховуючи термін актуальності 5 років); порівняльного аналізу оновлених

планово-картографічних матеріалів із даними форми 6-зем та правовстановлюючих документів. Створені картографічні матеріали з нанесеними межами населених пунктів, земельних ділянок, територіальних зон є вихідними даними для ведення державного земельного кадастру, використання, охорони та проведення моніторингу земель, інвентаризації земель усіх категорій та здійснення землеустрою. Результати виконаних робіт в електронному та паперовому вигляді є основою для внесення відповідних змін у чергові кадастрові плани при здійсненні ведення державного земельного кадастру на усіх рівнях. Проведені роботи показали, що розроблений спосіб оновлення картографічних матеріалів на сучасному етапі є максимально надійним та економічно ефективним. Оновлення планово-картографічного матеріалу, за умов його актуалізації, здатне поставити роботу землевпорядних організацій на принципово новий якісний рівень. Дані науково-дослідних робіт та експериментальний проект використані при розробці галузевого стандарту «Землеустрій. Правила складання технічної документації щодо оновлення планово-картографічних матеріалів»[6].

Отже, широке використання апаратно-програмних комплексів дозволяє цілком можливість перейти до безпаперової технології виконання польових робіт. Залежно від конфігурації та програмного забезпечення комп'ютерів можуть використовуватися як додатковий спосіб і під час знімальних робіт, і служити ядром комп'ютерної системи збирання та опрацювання польової інформації, оновлення існуючих матеріалів.

Список використаних джерел:

1. Барладін О.В., Городецький Є.М., Миколенко Л.І. Використання ДЗЗ в інформаційних системах земельного кадастру // Картографія та вища школа: збірник наукових праць. – К. : Інститут передових технологій, 2008. – Вип. 13.
2. Сучасні технології в землеустрої [Електронний ресурс]//– Режим доступу: <http://www.scribub.com/>

3. Третяк А.М. Земельний кадастр ХХІ століття. Зарубіжний і вітчизняні погляди на розвиток земельного кадастру. - К., 1999. – 115 с
4. Карпінський Ю.О., Лященко А.А. Формування національної інфраструктури просторових даних – пріоритетний напрям топографо-геодезичної та картографічної діяльності // Вісник геодезії та картографії. – 2001. - №3. с. 65-74.
5. Булакевич С.В. «Геоінформаційне забезпечення землевпорядного проектування для управління земельними ресурсами АПК» Земельні відносини і просторовий розвиток в Україні: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Київ: Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України 2006р., частина II. -262-265с.;

УДК 004.738.5:528

**ВЕБ-ПОРТАЛ «НАВЧАННЯ ТА ВИРОБНИЦТВО В
ГАЛУЗІ ЗНАНЬ «ГЕОДЕЗІЯ ТА ЗЕМЛЕУСТРІЙ».
АСПЕКТИ СТВОРЕННЯ.**

Дубрава Т.О.

студент, КНУ імені Тараса Шевченка

Щороку в Україні збільшується кількість осіб, які отримали дипломи освітньо-кваліфікаційних рівнів бакалавра та магістра денної чи заочної форм навчання в галузі знань «Геодезія та землеустрій». Після завершення навчання у молодих спеціалістів виникає низка запитань, але основним з них є місце їх подальшого працевлаштування. Згідно з власними соціологічними дослідженнями було встановлено, що не більше ніж 50% з випускників далі працюють по спеціальності, не більше ніж 5% продовжують власне навчання на аспірантурі, а решта, близько 45% відправляються в пошуках роботи та способу заробітку.

Протягом навчання студенти також мають виробничі практики. Інколи буває так, що ВНЗ не може забезпечити усіх студентів вакантними місцями, де можна пройти виробничу

практику. На цьому етапі студенти часто втрачають забагато часу з пошуком бажаного місця прикладання праці.

Враховуючи досвід власного навчання у двох вищих навчальних закладах (Національному авіаційному університеті та Київському національному університеті імені Тараса Шевченка), можна зробити висновок, що в Україні немає єдиного інформаційного ресурсу для студентів та випускників ВНЗ, який складався б з відомостей про три головні компоненти: навчання, науку та виробництво. Саме цій проблемі було вирішено приділити увагу, а також присвятити свою майбутню магістерську дипломну роботу за напрямком веб-картографія.

На основі досліджень проблематики сучасного ринку праці було прийнято рішення створити веб-портал з назвою «Навчання та виробництво в галузі знань «Геодезія та землеустрій». Даний ресурс буде розміщено в мережі Інтернет та надано публічний доступ до нього. Документ з вмістом сайту написано мовою розмітки веб-сторінок HTML5, яка є наступною переробкою стандарту HTML. Наразі веб-ресурс перебуває на останніх кроках його доопрацювання, завершується графічне оформлення інтерфейсу, визначається сервіс (хост), де буде розміщено сайт і звідки буде надаватися доступ до нього, підбираються влучне доменне ім'я та відповідне ієрархічне ім'я (домен).

Якісне оформлення веб-ресурсу дозволить зробити його використання простим та зручним для різних вікових груп населення України. Головне меню сайту складається з п'яти компонентів: «Карта», «Запити», «Оголошення», «Завантаження», «Додаткова інформація». Всі складові навігаційного меню веб-порталу містять відповідний контент, який буде доступний для користувачів.

Розділ «Карта» - це базовий компонент сайту, який представляє собою електронну карту України на базі картографічного сервісу Google maps. На цій карті у вигляді певних локалізованих умовних знаків відображаються: вищі навчальні заклади, науково-дослідні установи, підприємства та компанії, які функціонують в галузі знань «Геодезія та землеустрій» на території України.

Використання такої карти дасть змогу правильно зорієнтуватися в теперішній системі напрямків: навчання, науки та виробництва у галузі «Геодезія та землеустрій» для певної території або України в цілому. Наприклад, студенти, в основному передостанніх і останніх курсів, зможуть використати даний сервіс з метою вибору навчального закладу, в якому вони хотіли б навчатися далі, оскільки після отримання ОКР «Бакалавр» відбувається розподіл за спеціальностями: геодезія, картографія, землеустрій та кадастр, оцінка землі та нерухомого майна, геоінформаційні системи і технології, фотограмметрія та дистанційне зондування, космічний моніторинг Землі. Також молоді спеціалісти зможуть побачити науково-дослідні установи і вищі навчальні заклади, в яких відбувається навчання в аспірантурі, окрім цього студенти зможуть шукати на карті підприємства та компанії, де можливо пройти виробничу практику або ж влаштуватися на повноцінну роботу. До кожного вищого навчального закладу, науково-дослідної установи, підприємства та компанії буде традиційно прикріплено візитну картку з короткою інформацією про інституцію, контактними даними та адресою.

Розділ «Запити» розміщуватиме динамічно обновлювану інформацію про актуальні вакансії в галузі знань «Геодезія та землеустрій», зібрану з головних українських веб-ресурсів пошуку роботи та співробітників, таких як work.ua, job.ukr.net, rabotaplus.ua, jobs.ua та інші. До кожної пропозиції додається гіперпосилання на веб-ресурс, з якого взято інформацію.

Розділ «Оголошення» міститиме список повідомлень, надісланих безпосередньо від представників геодезичних, картографічних і землевпорядних підприємств та компаній на території України. Головна мета таких оголошень – це оприлюднення «гарячих» пропозицій, пов'язаних з можливістю працевлаштування, тимчасової роботи, або проходження виробничої практики. Таким чином, створюватиметься двосторонній зв'язок між організаціями на ринку праці України і зацікавленими особами.

Розділ «Завантаження» міститиме посилання, що надаватимуть можливість завантажити додаток на ваш мобільний пристрій, з операційними системами iOS та Android,

з основних онлайн супермаркетів розповсюдження програм та ігор, таких як AppStore та Google play. Використання даного сервісу у вигляді спеціальних додатків додасть ще більше мобільності та швидкого доступу до актуальної і оновлюваної інформації.

Розділ «Додаткова інформація» складатиметься з певних важливих посилань на інші веб-ресурси, додатків зі статистичними даними та атрибутами, результатів певних соціологічних досліджень, анкетувань та опитувань, а також цікавої та потрібної інформації в галузі знань «Геодезія та землеустрій».

Цільова аудиторія такого веб-порталу - це студенти та випускники вищих навчальних закладів в галузі знань ««Геодезія та землеустрій»», загальна кількість яких може бути більше ніж 5000 осіб. Також користувачі зможуть вирішувати низку важливих та життєвих питань в навчальних, особистих та професійних цілях. Важливо також відмітити, що такий веб-ресурс в майбутньому дасть змогу відобразити усталені зв'язки між вищими навчальними закладами, науково-дослідними установами, підприємствами і компаніями.

Запропонований веб-портал дасть змогу об'єднати головні напрямки (навчання, науку та виробництво) у галузі знань «Геодезія та землеустрій» та налагодити зв'язки між цими категоріями відповідно. Зважаючи на стохастичний розвиток сфери «Геодезія та землеустрій» останніх років на території України, даний онлайн-сервіс дасть змогу вирівняти територіальну диспропорцію між кількістю випусків дипломованих фахівців та об'ємом запитів на ринку праці України, а також оптимізувати напрямки вибору спеціальностей відповідно до сучасних потреб ринку і міжнародних тенденцій розвитку в галузі знань «Геодезія та землеустрій».

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ 3D-КАДАСТРУ В УКРАЇНІ

*Євсюков Т.О., кандидат економічних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування
України*

*Поліщук І.П., Київський національний університет імені
Тараса Шевченка*

Актуальність впровадження 3D-кадастру в Україні зумовлена низкою чинників, серед яких необхідно відзначити: 1) прийняття Закону України "Про Державний земельний кадастр"; 2) трансформацію (з 01.01.2013 р.) кадастрової системи у державну геоінформаційну систему відомостей про земельний фонд держави, яка виступатиме складовою створюваної інфраструктури геопросторових даних України; 3) стрімку еволюцію кадастрових систем у світі, яка базується на широкому впровадженні геоінформаційних систем та технологій; 4) переходом від існуючої Концепції розвитку кадастру ("Кадастр 2014") до перспективної системи "Кадастр 2034", що, у свою чергу, передбачає перехід до 3D/4D кадастрів, глобалізацію кадастрової інформації та екологічну спрямованість кадастрових систем майбутнього [6]; 5) посиленням антропогенного навантаження на природні ресурси, динамічними змінами стану земельних ресурсів, урбанізаційними процесами, активним освоєнням людством земної поверхні та простору над і під нею; 6) потребою у відображенні об'єктивної тривимірної інформації про об'єкти місцевості, такі як: багатоповерхові будинки, інженерні споруди (які розміщені одні над іншими), підземна інфраструктура (лінії та станції метрополітену) та інженерні об'єкти (кабелі зв'язку, водопостачання та газопостачання, каналізації), підземні паркінги та гаражі, тунелі тощо; 7) необхідністю введення поняття права власності у просторі під та над землею, що зумовлене появою вимог до реєстрації всіх елементів підземної та надземної інфраструктури.

На наше переконання наукове-обґрунтування 3D-кадастру та необхідність його впровадження в Україні (у

середньостроковій перспективі) є актуальним та своєчасним завданням. Основою для його реалізації виступатиме Державний земельний кадастр (його картографічна основа, інформація про земельні ділянки, кількісні та якісні характеристики земель, їх оцінкові показники, параметри розподілу земель між власниками і користувачами тощо), який ведеться з 2013 року на геоінформаційній основі. Дані 3D-кадастру виступатимуть складовою розбудовуваної в Україні інфраструктури геопросторових даних.

Питання подальшого розвитку земельного кадастру і трансформації його у "мультикадастр" з часом в Україні набуватиме більшої актуальності. Наразі варто активізувати наукові дослідження, спрямовані на розроблення Концепції розвитку кадастру в Україні у середньостроковій перспективі, адже світова спільнота з баченням кадастру до 2034 року вже визначилася.

З початком інформаційної революції земельний кадастр розглядається як багатоцільовий кадастр. Нині він не лише забезпечує необхідними даними фіскальну систему, а є необхідним для прийняття рішень з планування територій та управління земельними ресурсами. В останніх дослідженнях (травень, 2014) робочої групи 1 комісії 7 Міжнародної федерації геодезистів (FIG) [7], які стосуються бачення майбутнього кадастрових систем, кадастр розглядається як система, що забезпечуватиме вирішення продовольчої безпеки і питань, пов'язаних із змінами клімату, контролюватиме процес скуповування земель (формування значних за площею земельних масивів), що стало особливо актуальним після 2007-2008 рр.

Важливість розробки моделей 3D-кадастрових систем у країнах Європейського Союзу постійно зростає, особливо у великих містах, де активно освоюється простір над (під) землею. Традиційної двовимірної системи реєстрації вже недостатньо для відображення багаторівневої забудови, підземних і надземних паркінгів, магазинів та офісів, розміщених у сучасних торговельних центрах, навісних архітектурних елементів будівель, які простягаються за межі земельної ділянки, на якій вони розміщені, інженерних комунікацій,

підземних будівель і споруд та ін. Це потребує від кадастрових систем підтримки 3D геометричних і топологічних моделей [4]. У більшості зарубіжних країн виконуються пілотні проекти зі створення тривимірних моделей реєстрації об'єктів, що дозволяє розділяти їх на окремі шари. Такий підхід виправдовує себе, адже зберігаються цінні міські земельні ділянки для інвестиційно-привабливіших видів землекористування. Розміщуючи при цьому об'єкти міської інженерної інфраструктури під (над) землею, формується ефективна система гарантування прав на ці об'єкти нерухомості, уточнюються дані про оподатковувані об'єкти нерухомості, внаслідок чого збільшуються бюджетні надходження.

У 3D-кадастрі можуть відображатись моделі рельєфу місцевості, тривимірні моделі будівель із фотографічними текстурами, тривимірні моделі великих інженерно-технічних споруд та комунікацій. Такий кадастр дозволяє побачити не лише об'єкти, які знаходяться на поверхні або під нею, а й на різних гіпсометричних рівнях (наприклад, дорожні розв'язки, мости та тунелі). Завдяки 3D-кадастру підвищується якість обліку таких елементів інфраструктури, як комунікації і трубопроводи, багаторівневі комплекси, багатоквартирні будинки та інші об'єкти, які можуть некоректно відображатись у двовимірній проекції [1, 3, 4]. Таким чином, 3D-кадастр може реєструвати права та обмеження не лише ділянок, а й 3D об'єктів нерухомості. Земельна ділянка у 3D-кадастрі включає в себе земельні та водні простори як над поверхнею землі, так і під нею.

Кадастр об'єктів нерухомості, зокрема земельних ділянок, будівель, споруд чи іншого майна в нашій державі ведеться у двовимірному вигляді (2D-кадастр) на основі ГІС технологій. Згідно зі ст.79 чинного Земельного кодексу України, право власності на земельну ділянку поширюється не тільки на поверхневий шар, але й на простір, що знаходиться над і під поверхнею ділянки на висоту і на глибину, необхідні для зведення житлових, виробничих та інших будівель і споруд. Таким чином, постає питання відображення на планово-картографічних матеріалах цього простору, що знаходиться над і під поверхнею земельної ділянки. Також сучасна

геопросторова модель земельного кадастру в Україні не дозволяє враховувати особливості рельєфу території, які суттєво впливають на їх еколого-економічну вартість. Якщо наземні об'єкти у 2D-кадастрі певним чином можуть бути відображені, то підземні об'єкти, які є найважливішими елементами інфраструктури міст, залишаються поза увагою.

На відміну від 2D-кадастру, 3D-кадастр дозволяє давати детальніший опис об'єктів та прав на них. Також до переваг 3D-кадастру можна віднести такі його риси які забезпечують покращення рівня комплексного управління територіями; підвищення обґрунтованості та оперативності прийняття рішень у сфері земельно-майнових відносин; створення сприятливих умов для інвестицій у галузі земельно-кадастрових відносин; підвищення прозорості та справедливості оподаткування нерухомого майна; гарантування прав власникам нерухомості; підвищення актуальності даних.

Впровадження 3D-кадастру потребує вирішення різних технологічних питань, а також внесення змін до земельного та цивільного законодавства. Зміна нормативно-правової бази з метою найбільш ефективної реалізації інструментів тривимірного кадастру є одним із найбільш складних завдань [5]. До недоліків, які гальмують створення 3D-кадастру в Україні, необхідно віднести неможливість забезпечення сучасним Державним земельним кадастром повноти відомостей про всі земельні ділянки на території країни [9].

Щодо технологічного аспекту, то базою для 3D-кадастру можуть виступати тривимірні геоінформаційні системи. Важливим питанням 3D-кадастру є його юридична складова, яка формує основу технологічних і кадастрових аспектів. Вирішення цього питання встановить зв'язок між реальністю (її тривимірним відображенням) та юридичними (двомірними) кадастровими об'єктами. Можуть існувати різні випадки розміщення прав власності у просторі. Наприклад, право власності на земельну ділянку та об'єкти нерухомості на цій земельній ділянці належить одному суб'єкту/різним суб'єктам; право власності на квартиру (частина будинку) та право власності на земельну ділянку, на якій розташований будинок, належить різним суб'єктам; розміщення частини будівель під

землею (підвальні та цокольні частини будівель): суб'єкти права на землю і підземні об'єкти – різні; розміщення об'єктів інфраструктури над/під землею (лінії електропередач та зв'язку, надземні трубопроводи / підземні трубопроводи, метрополітен) – суб'єкти прав є різними. Тому можливість реєстрації нерухомості та прав на неї в 3D дозволить оптимізувати використання простору.

Вважаємо, що питання переходу земельного кадастру на наступний рівень його еволюційного розвитку і перетворення його у багатоцільовий ("мультикадастр") є актуальним та своєчасним завданням. У зв'язку з цим, варто активізувати наукові дослідження, спрямовані на розроблення Концепції розвитку кадастру в Україні у середньостроковій перспективі. Основою для реалізації 3D-кадастру в Україні виступатиме Державний земельний кадастр, який ведеться з 2013 року на геоінформаційній основі.

Дані 3D-кадастру виступатимуть складовою розбудовуваної в Україні інфраструктури геопросторових даних. Створення 3D-кадастру сприятиме отриманню чіткішої, об'єктивнішої, достовірнішої, наочнішої земельно-кадастрової інформації про об'єкти нерухомості. Причинно-наслідковим результатом впровадження 3D-кадастру виступатиме удосконалення нормативно-правової бази системи державного обліку об'єктів нерухомості. А це, у свою чергу, разом з розвитком інформаційних технологій дозволять створити в Україні ефективну систему тривимірного кадастру, яка сприятиме захисту інтересів держави та громадян.

Список використаних джерел:

1. Гаврюшина Н.В. Аналитический обзор систем 3D-кадастра недвижимости / Н.В. Гаврюшина // Интерэкспо Гео-Сибирь. 2012. Т. 3. № -1. – С. 47-51.
2. Мартин А.Г. Проблемы державного земельного кадастра в Україні / А. Г. Мартин // Землеустрій і кадастр. - 2011. - № 3. - С. 33-50.
3. Николаев Н.А. Трехмерный кадастр недвижимости как новая ступень развития кадастровых систем / Н.А. Николаев, А.В. Чернов // Интерэкспо Гео-Сибирь. 2014. Т. 3. № 2. – С. 214-219.

4. Николаева Т.В. Кадастр в формате 3D / Т.В. Николаева, В.Н. Никитин // Интерэкспо Гео-Сибирь. 2014. Т. 3. № 2. – С. 219-225.
5. Ріпенко А. Тривимірний земельний кадастр: проблеми міжгалузевого правового регулювання та перспективи запровадження в Україні / А. Ріпенко // Землевпорядний вісник. – 2010. – №8. – С. 14-21.
6. Cadastral Futures: Building a New Vision for the Nature and Role of Cadastres [Електронний ресурс] / Rohan Bennett, Abbas Rajabifard, Mohsen Kalantari, Jude Wallace, Ian Williamson // – 2011. – № 6. – Режим доступу: http://www.fig.net/pub/monthly_articles/june_2011/june_2011_bennett_rajabifard_et_al.pdf
7. Cadastre 2014 and Beyond. За редакцією D. Steudler. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fig.net/pub/figpub/pub61/Figpub61.pdf#page=1&zoo m=auto,-130,709>

УДК 631.1:339.9.012.42(47477)

*Тільки через землеробство відбувається збагачення нації,
тому треба якомога більше фінансів проводити через
сільське господарство, а зерно визнати еталоном
вартості»*

М. Д. Руденко

**РОЗВИТОК АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ ЗА УМОВ
РЕАЛІЗАЦІЇ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ З
ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ**

*Збарський В. К., д.е.н., професор
Національний університет біоресурсів
і природокористування України*

Європейський Союз є дуже важливим торговельним партнером України в сегменті аграрної продукції (товарні групи 01-24 УКТЗЕД). За 2008-2013 роки на країни ЄС-27 припадало близько 30% всього товарообороту агропродовольчої продукції України. Суттєве зростання двостороннього зовнішньоторговельного обороту спостерігалось у 2008 році, що зумовлено вступом України в СОТ. Наслідки світової

фінансово-економічної кризи у зовнішній торгівлі подолані у 2011-2012 роках (рис. 1).

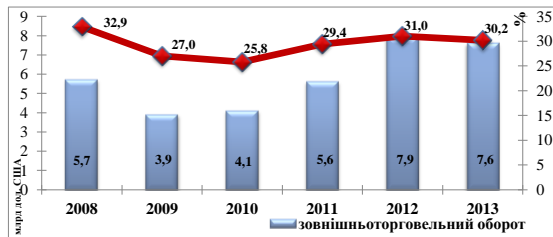

Рис.1. Динаміка товарообороту агропродовольчої продукції України з країнами ЄС-27, 2008-2013 рр., млрд. дол.

Джерело: дані Державної служби статистики України

В останні роки товари групи «агропродовольча продукція» становлять понад чверть українського експорту до ЄС і близько 10 % імпорту з ЄС. У 2013 році з України до ЄС експортовано аграрної продукції на суму 4,5 млрд. дол. США, що становить 26,8% всього українського експорту до ЄС, та імпортовано з ЄС агропродовольчих товарів на 3,1 млрд дол. США, або 11,5% усього європейського імпорту до України.

Торгове сальдо агропродовольчої продукції між Україною і ЄС, окрім 2010 року, є позитивним (рис. 2), що дозволяє сподіватися на позитивні перспективи України і при створенні зони вільної торгівлі з ЄС.

Рис. 2. Динаміка зовнішньої торгівлі України з ЄС аграрною продукцією, млн. доларів США, 2008-2013 р.

Джерело: дані Державної служби статистики України

Участь окремих країн ЄС у зовнішній торгівлі агропродовольчою продукцією з Україною є украй нерівнозначною. До 70% усього товарообороту формують шість країн: Польща, Іспанія, Нідерланди, Німеччина, Франція та Італія. При цьому вони займають лідируючі позиції як в імпорті, так і експорті.

Основними товарами українського експорту є сировинна продукція рослинництва (насіння зернових та олійних культур), нерафінована соняшникова та інші олії. В структурі експорту за 2008-2012 роки на ці товарні позиції в середньому припадає близько 82%. Ще 8% – це група «залишки і відходи харчової промисловості» (в основному шроти і макуха олійних культур). У 2013 році частка насіння зернових та олійних культур становила 68,6%, нерафінованої соняшникової та інших олій – 11,2%.

Експорт агропродовольчої продукції з України характеризується нерівномірністю розподілу по країнах ЄС. Понад 60% українського експорту припадає на п'ять країн: Іспанія, Нідерланди, Польща, Італія і Франція. Протягом 2008-2012 років кожна з цих країн імпортувала з України агропродовольчої продукції більше ніж на 1 млрд дол. США. Така концентрація з часом посилюється. Так у 2008 році на вищезазначену п'ятірку країн припадало 61% експортних поставок українських агропродовольчих товарів, а в 2012 році – 75%. Концентрація експорту на п'яти країнах в майбутньому може негативно впливати на нарощування експортних поставок продукції аграрного сектору.

В Угоді про асоціацію чітко визначено дві основні складові: по-перше, це політична складова інтеграції з метою наступного членства у ЄС і, **по-друге**, економічна складова. У статті 1 завдання щодо економічної інтеграції передбачається «запровадження умов для посилення економічних та торговельних відносин, які вестимуть до поступової інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС», у тому числі завдяки створенню **поглибленої і всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ)**. Це завдання також передбачає підтримку зусиль України стосовно завершення переходу до ринкової економіки, у тому числі шляхом поступової адаптації її

законодавства до права ЄС. У зв'язку з цим, домінуючою складовою Угоди є її економічна частина, і в першу чергу місце аграрного сектору економіки України в процесах інтеграції.

Оцінка перспектив інтеграції аграрного сектору економіки України враховує політичні, соціальні та економічні наслідки.

1. Політичні вигоди. Внаслідок підписання Угоди про асоціацію, Україна буде залучена до Спільної європейської політики безпеки та оборони (СЄПБО), посилить гарантії Україні державного суверенітету та територіальну недоторканість. Внаслідок реалізації Угоди про асоціацію вибудується політична система, в основі якої права людини, її честь та гідність, забезпечення відкритості влади, пріоритетність інтересів держави над вузько-партійними стануть головними.

2. Економічна складова перспектив інтеграції спирається на визначенні наслідків для виробників, споживачів і держави. Економічні вигоди забезпечуватимуться макроекономічною стабільністю, додатковими іноземними інвестиціями, отриманням позитивного сальдо торговельного балансу тощо. Створення сприятливих умов для сільськогосподарських виробників може забезпечити синергетичний ефект для всієї економіки України. Ємний внутрішній ринок збуту сільськогосподарської продукції може закріпити тенденції щодо підвищення якості сільгосппродукції та посилення її конкурентоспроможності. Це дасть змогу вийти на зовнішній ринок, сприяти подальшому впливу України на світову продовольчу безпеку. Відносно додаткових інвестицій в економіку України, то європейський ринок є великим ринком збуту виробів та джерелом задоволення потреб.

3. Соціальні вигоди передбачають ефективний захист прав людини в інституціях ЄС, забезпечення високого рівня життя населення, збільшення зайнятості тощо. Підписанням Угоди про асоціацію ЄС пропонує Україні продовження ринкових реформ на користь усього народу, в першу чергу як становлення середнього класу. Забезпечення європейських соціальних стандартів щодо життя населення має призупинити відтік молоді з села. Прогнозуються позитивні зрушення саме в тих сільських громадах, які беруть участь у реалізації європейських грантових програм, обмінюються кращими практиками

розвитку сільських територій, налагоджують транскордонне співробітництво, обмін культурним здобутками українських сіл та громад європейської спільноти. Рух до європейської спільноти відкриває можливості для розвитку комунікацій на селі, впровадження Інтернет-ресурсів, програм інформування та активізації участі громадськості у розвитку територіальних громад.

Загальні висновки. Очікувані результати для держави. Угода про асоціацію сприятиме покращенню екологічної ситуації в країні, що матиме позитивний вплив на здоров'я та добробут населення.

Тому, одним із найвагоміших результатів реалізації Угоди має бути покращення якості життя та поліпшення здоров'я населення за рахунок підвищення екологічних стандартів.

Можливі ризики зумовлені тим, що виникає необхідність додаткового бюджетного фінансування, спрямованого на розроблення та впровадження новітніх стандартів, технічних регламентів, розвиток ринкової інфраструктури та переорієнтації державної регуляторної політики.

З'являються нові витрати, пов'язані з реалізацією зобов'язань щодо гармонізації законодавства України з відповідними нормами ЄС, його впровадження, адаптації процедур і практик до відповідних практик ЄС. У даному випадку ризик полягає у тому, що кошти потрібно вкладати, починаючи з першого року реалізації Угоди, а їх окупність настане через певний період (декілька років) або не настане й взагалі.

Очікувані результати для агробізнесу. Відкриваються перспективи виходу українських товаровиробників на європейські та світові аграрні ринки з новими видами екологічнобезпечної продукції, які відповідатимуть європейським стандартам якості. Розширюються можливості щодо обміну знаннями, досвідом і технологіями із відповідними партнерами ЄС, особливо у сфері органічного виробництва, біодинамічного землеробства, біотехнологій, утилізації сільськогосподарських відходів тощо. Існує висока ймовірність започаткування державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників,

які сертифікували своє виробництво відповідно до органічних стандартів.

Можливі ризики. Значна частина вітчизняної сільськогосподарської продукції, через низьку її якість та незадовільний рівень безпеки буде неконкурентоспроможною не лише на зовнішньому, а й на внутрішньому ринках. З'являється потреба у висококваліфікованих спеціалістах, які повинні володіти сучасними еколого орієнтованими знаннями, що у свою чергу вимагає відповідних витрат з боку аграрних підприємців на підготовку та перепідготовку кадрів.

Очікувані результати для господарств населення. Очікується поліпшення якості життя через створення безпечного довкілля, покращення здоров'я нації і дозволить підвищити загальний рівень екологічної безпеки для населення в довгостроковій перспективі.

Можливі ризики. Серед негативних, хоча більшою мірою й тимчасових наслідків євроінтеграції, для українських сільських домогосподарств слід виокремити заборону з 1 січня 2015 р. (відповідно до Закону України «Про якість та безпеку харчових продуктів») продажів та обігу необробленого молока, сиру домашнього виробництва і м'яса тварин подвірного забою. У цьому зв'язку виникає потреба створення мережі забійних пунктів худоби і птиці та пунктів зберігання і первинної переробки продукції тваринництва господарств населення.

Слід також враховувати і те, що для значної частини господарств населення виникнуть проблеми з реалізацією продукції тваринництва, яка залишається основним джерелом їхніх доходів, що призведе до втрати останніх.

Список використаних джерел:

1. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом // Урядовий портал: 28.01.2015. [Електронний ресурс]// - Режим доступу: kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=246581344.
2. Рутицкая В. Двери ЕС как никогда широко открыты для украинской продукции: [apk-inform](http://apk-inform.com/ru/exclusive/topic/1041040#.VPI3hcmiGds). [Електронний ресурс]// - Режим доступу: com/ru/exclusive/topic/1041040#.VPI3hcmiGds

3. Експерт: Асоціація з ЄС пішла б на користь українському АПК
Детальніше читайте на УНІАН [Електронний ресурс]// -
Режим доступу: <http://www.unian.ua/society/868386-ekspert-asotsiatsiya-z-es-pishla-b-na-korist-ukrajinskomu-apk.html>
4. Присяжнюк М. Угода про асоціацію з ЄС сприятиме припливу інвестицій в АПК України:

УДК 528.8/9:004.(477.8)

**ГЕОІНФОРМАЦІЙНЕ КАРТОГРАФУВАННЯ І
МОДЕЛЮВАННЯ ПОСТМАЙНІНГОВИХ ПРИРОДНО-
ГОСПОДАРСЬКИХ СИСТЕМ ПЕРЕДКАРПАТСЬКОГО
СІРКОНОСНОГО БАСЕЙНУ**

*Іванов Є. А., доцент, к. геогр. н.,
Клюйник В. В.,*

Львівський національний університет імені Івана Франка

Ковальчук І. П., професор, д. геогр. н.,

*Національний університет біоресурсів і природокористування
України, м. Київ*

Після завершення видобування самородної сірки у Передкарпатському сірконосному басейні розпочали формуватися постмайнінгові природно-господарські системи, які відзначаються високою динамічністю й складністю структурних складових. Упродовж 1997–2014 рр. нами проведено геоекологічні дослідження в межах новостворених постмайнінгових природно-господарських систем, які виникли на місці сірчаних кар'єрів, відвалів, відстійників, ділянок підземної виплавки сірки тощо. За результатами досліджень складено детальні ландшафтні і ландшафтно-екологічні карти для трьох ключових ділянок: “Яворівська водойма”, “Подорожненська водойма” і “Водойми Опілля”. Ці водойми формуються в межах улоговин колишніх сірчаних кар'єрів. Водночас виникають й розвиваються оточуючі природні, антропогенні й антропогенно змінені ландшафтні системи.

Опрацювання й інтерпретацію результатів геоекологічних досліджень здійснено колективом навчальної лабораторії

геоінформаційного моделювання і картографування Львівського національного університету імені Івана Франка. Результати вивчення стану постмайнінгових природно-господарських систем Передкарпатського сірконосного басейну висвітлено у наукових публікаціях [2–10]. Вихідними картографічними матеріалами під час польового знімання слугували схеми гірничих робіт з відображеною топографічною основою масштабу 1 : 2 000 – 1 : 5 000. На основі опрацьованої методики геоекологічного (еколого-ландшафтного) картографування і моделювання [напр., 1, 11] та результатами геоекологічних досліджень у межах ключових ділянок складено серію ландшафтних і ландшафтно-екологічних карт, на яких основними одиницями виступають ландшафтні місцевості і складні урочища.

Використання методів картографічного і геоінформаційного моделювання під час аналізу екологічного стану природно-господарських систем має широке прикладне застосування у конструктивній географії. Вже сьогодні розроблені спеціальні ГІС-модулі для оцінювання величини антропогенного навантаження на навколишнє природне середовище. Водночас, дослідникам часто не вистачає досвіду використання цих модулів. В результаті виконання різнопланових геоекологічних досліджень нами накопичено значний досвід моделювання трансформаційних процесів у природно-господарських системах Західного регіону України [напр., 1]. Серед широкого спектру ГІС-продуктів обрано програмне забезпечення фірм ESRI, ERDAS і Easy Trace Group, зокрема програмами *ArcGIS 9.3* (для редагування векторних шарів, обчислення та моделювання), *ERDAS Imagine 2010* (для опрацювання космо- й аерознімків), *Easy Trace Pro v8.7* (для автоматичної векторизації). Для виконання поставлених завдань використано різночасові (2004–2013 рр.) космознімки *Landsat 7 ETM+*, *Spot* і *Salut* роздільною здатністю від 10 до 30 м. Цей матеріал доповнено топографічними і гідрогеологічними картами масштабу 1 : 10 000 – 1 : 50 000 та аерофотознімками. Для уточнення й узгодження використаних карт, аеро- і космознімків проведено вимірювання з використанням геодезичних приладів і GPS та створено бази геоданих, необхідні для геоінформаційного моделювання.

Розглянемо особливості ландшафтного картування екологічного стану природно-господарських систем в межах сірчаних родовищ Передкарпаття на прикладі ключової ділянки “Яворівське водосховище”. Об’єктами ландшафтного знімання виступали постмайнінгові геосистеми як тип гірничопромислових ландшафтів, сформовані на основі Язівського сірчаного кар’єру (найбільшого у світі із площею 9,5 км² і глибиною 70 м), трьох зовнішніх відвалів, гідровідвалу, відстійників, хвосто- і водосховищ. Зважаючи на несформованість ґрунтового і рослинного покривів, які знаходяться на початковій (піонерній) стадії, такі постмайнінгові геосистеми є неповними. Прояв екзогенних процесів зумовлює формування довкола кар’єрів, відвалів і відстійників антропогенно-трансформованих ландшафтних систем. У процесі ландшафтного картування нами створено моделі на рівні ландшафтних місцевостей і складних урочищ.

Комп’ютерне моделювання затоплення Язівського сірчаного кар’єру, розвитку інших екзогенних процесів та формування ґрунтового і рослинного покривів має певну специфіку. Для створення повноцінної цифрової моделі рельєфу уточнено рівні висотних поверхонь кар’єру і відвалів із використанням GPS-вимірювань. Далі за допомогою модуля геопросторового аналізу *Spatial Analyst* розраховано рівні затоплення кар’єрної виїмки (найвищий – 232 м). При цьому виявлено кореляційні зв’язки між ухилом берегів, літологією гірських порід і розрахунковою висотою хвиль на існуючому рівні водойми, що дозволило визначити зони активізації абразійних процесів і контури зміненої берегової лінії. За допомогою створеної цифрової моделі рельєфу розраховано значення крутизни та експозиції схилів. За використанням функцій *Flow Direction* і *Flow Accumulation* отримано такі важливі гідрологічні характеристики, як напрямок та масштаби акумуляції поверхневого стоку, що дало змогу визначити шар зливого стоку для окремих водозборів та зони активізації лінійної і площинної ерозії.

З метою припинення розвитку карстових, абразійних та ерозійних процесів, забруднення поверхневих вод, розв’язання інших екологічних та економічних проблем регіону, ВАТ “Гірхімпром” розробив альтернативний варіант ліквідації сірчаного рудника, який передбачав використання природних

сил і процесів для перетворення кар'єрної виїмки у водойму [13]. У 2007–2008 рр. завершено затоплення кар'єру та проведення нагальних рекультиваційних робіт (побудова системи поверхневого стоку вод, часткове виположення та укріплення берегів), які спрямовані на створення рекреаційної зони довкола новоствореної водойми [12].

Сьогодні розпочинається процес створення та освоєння природно-господарських систем довкола Яворівської водойми, що передбачає визначення функціонального призначення для окремих земельних відводів. Однак слід звернути увагу на високу інтенсивність прояву небезпечних екзогенних процесів, які суттєво трансформують довкілля. Ділянки, докорінно змінені цими процесами, можуть перетворитися у землі, непридатні для будь-якого господарського використання [10]. Для розроблення рекомендацій з оптимізації стану природного середовища оцінено сучасний рівень антропогенної трансформації постмайнінгових природно-господарських систем. За результатами геоecологічних досліджень створено моделі формування і розвитку ґрунтового та рослинного покриву і рівня їхньої трансформації.

Процес формування ландшафтної структури ключової ділянки “Яворівська водойма” не завершений. Більшість постмайнінгових геосистем досить молоді (віком від 3–5 до 15–20 років), продовжують з'являтися, трансформуватися чи зникати аквальні об'єкти, ускладнюється структура ґрунтового і рослинного покриву. На окремих площах продовжують технічну рекультивацію із формуванням нових та видозмінених мікро- і мезоформ рельєфу, розпочато забудову берегової смуги рекреаційними об'єктами.

В результаті геоecологічного картування і моделювання стану досліджуваних територій, для усіх ключових ділянок розроблено цифрові моделі рельєфу і ландшафтні карти масштабу 1 : 5 000. На їхній основі створено серію еколого-ландшафтних моделей, які відображають характеристики прояву екзогенних процесів (зсувних, ерозійних, карстових, підтоплення тощо), виникнення і функціонування ґрунтового і рослинного покривів, трансформації складових навколишнього природного середовища. Створені геоecологічні карти і моделі дали змогу

розробити рекомендації з оптимізації стану природно-господарських систем в межах ліквідованих сірчаних кар'єрів, удосконалити існуючі мережі екологічного моніторингу і схеми розпланування територій.

Список використаних джерел:

1. Геоекологічне моделювання стану пам'яток природи та історії = Geoeologic modelling of the condition of nature and historic monuments : [монографія] / за заг. ред. І. П. Ковальчука, Є. А. Іванова. – Львів : ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2010. – 214 с.
2. *Иванов Е. А.* Проблемы формирования и функционирование водохранилищ в районах добычи самородной серы (Львовская область, Украина) / Е. А. Иванов, И. П. Ковальчук // Современные проблемы водохранилищ и их водосборов: труды междунаро. науч.-практ. конф. – Пермь, 2007. – Т. III. – С. 106–111.
3. *Иванов Є. А.* Еколого-ландшафтознавчі дослідження територій порушених гірничовидобувною промисловістю (на прикладі Яворівського ДГХП “Сірка”) / Є. А. Іванов // Географія і сучасність: зб. наук. праць. – 1999. – Вип. 1. – С. 94–100.
4. *Иванов Є. А.* Передумови формування природно-господарських систем Передкарпатського сірконосного басейну / Є. А. Іванов, В. В. Ключник // Географія та екологія: наука і освіта: матер. V Всеукр. наук.-практ. конф. – Умань: ВПЦ “Візаві”, 2014. – С. 112–116.
5. *Иванов Є. А.* Створення геоінформаційного банку даних “Яворівське озеро” / Є. А. Іванов, В. В. Ключник // Ресурси природних вод Карпатського регіону (Проблеми охорони та раціонального використання): матер. 7-ої міжнарод. наук.-практ. конф. – Львів: ЛьЦНТЕІ, 2008. – С. 212–215.
6. *Иванов Є. А.* Теоретико-методологічні основи й методика геоекологічного картографування і моделювання гірничопромислових геокомплексів / Є. А. Іванов, І. П. Ковальчук, Ю. М. Андрейчук // Наук. вісник Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. Геогр. науки. – 2006. – № 2. – С. 15–23.

7. *Іванов Є. А.* Формування постмайнінгових ландшафтних систем Передкарпатського сірконосного басейну / Є. А. Іванов // *Геополітика и екогеодинаміка регіонів: науч. журнал.* – Симферополь, 2014. – Т. 10. Вып. 2. – С. 535–543.
8. *Іванов Є.* Ландшафтна структура ключової ділянки “Яворівська водойма” / Є. Іванов, В. Ключник // *Ландшафтознавство: стан, проблеми, перспективи: матер. міжнарод. наук. конф.* – Львів, 2014. – С. 53–58.
9. *Іванов Є.* Моделювання розвитку небезпечних природно-антропогенних процесів у зонах затоплення сірчаніх кар’єрів Передкарпаття / Є. Іванов, В. Ключник // *Стан і перспективи розвитку конструктивної географії : матер. Всеукр. наук.-практ. конф.* – Львів: ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2010. – С. 212–216.
10. *Іванов Є.* Розвиток процесів трансформації та необхідність окультурення території довкола Яворівського озера / Є. Іванов, В. Ключник // *Ресурси природних вод Карпатського регіону (Проблеми охорони та раціонального використання): матер. 8-ої міжнарод. наук.-практ. конф.* – Львів: ЛьЦНТЕІ, 2009. – С. 215–217.
11. *Ковальчук І. П.* Картографування геоекологічного стану природно-господарських систем гірничопромислових територій / І. П. Ковальчук, Є. А. Іванов, В. В. Ключник // *Часопис картографії: зб. наук. праць.* – К.: КНУ ім. Т. Шевченка, 2011. – Вип. 2. – С. 129–137.
12. *Нові озера Львівщини / А. Гайдин, І. Зозуля.* – Львів: Афіша, 2009. – 60 с.
13. *Розробка документації на першочергові роботи по відновленню самоплинного стоку річок з врахуванням альтернативного варіанту ліквідації сірчаного рудника: звіт по НТР / Керівник роботи І. І. Зозуля.* – Львів: ВАТ “Гірхімпром”, 2000. – 98 с.

УДК 504:330.131.7:332.2:620.952

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ РИЗИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ ПРИ ВИРОБНИЦТВІ БІОПАЛИВА

Ільків Л.А., к.е.н., доцент
*Національний університет біоресурсів і
природокористування України*

Глобальний науково-технічний розвиток здійснює значний вплив на навколишнє середовище. Нині активно впроваджуються новітні досягнення в сфері альтернативних джерел енергії. Провідне місце серед яких займає біопаливо, яке вже почало поступово заміщувати традиційні види палива.

Використання біоенергії – важливе питання енергетичної безпеки за зростаючих світових цін на енергоресурси. Сільськогосподарський сектор має значний потенціал постачання сировини, потрібної для виробництва біоенергії. У найкращому разі це може привести до зменшення викидів парникових газів і піде на користь якості ґрунту й води, а також сприятиме біорозмаїттю. Проте в кожному випадку потрібно порівнювати ринкові ціни або альтернативну вартість сільськогосподарської продукції й сировини, які використовують для виробництва відновлюваної енергії. Очевидно, що біопаливо не завжди є ефективнішим способом використання сільськогосподарської продукції.

Аналіз можливостей з вирощування біосировини для отримання біопалива слід проводити з урахуванням реальної ситуації як з існуючими джерелами забезпечення паливом так і з існуючими потребами в продуктах харчування та використанням земельних ресурсів.

Усвідомлюючи суть нових викликів та загроз, необхідність розширення поняття безпеки, потрібно враховувати не лише економічні, політичні, а й соціальні та екологічні аспекти.

Метою доповіді є визначення еколого-економічних ризиків та перспектив використання земельних ресурсів при виробництві біопалива.

Біопаливо – будь-яке паливо мінімум з 80 % вмістом (за обсягом) матеріалів, отриманих від живих організмів, зібраних в межах десяти років перед виробництвом [1].

Раніше Євросоюз поставив завдання до 2020 року перевести 10% своїх автомобілів на біологічне паливо. Ця мета серйозно стурбувала політиків, економістів і учених. Причина неспокою економістів криється в тому, що розширення площ під вирощування сировини для біопалива поставить під загрозу глобальну продовольчу безпеку.

Суперечливе питання виробництва біопалива розглядається постійно. На нашу думку, найважливішим аспектом такого виробництва є раціональне використання землі, відведеної під посіви. Як всі ми знаємо, земельні ресурси нашої планети обмежені, тому ми не можемо одночасно вирощувати технічні культури для масового виробництва біоетанолу та прогодувати все населення Землі. Доводиться вибирати і вибір цей зробити доволі важко.

З урахуванням всіх стимулів та інших чинників, в середньостроковій перспективі на виробництво біопалива може піти до 12 % всього вироблюваного в світі зерна і 14 % – олійних [2].

Згідно з даними Міністерства сільського господарства США, в останні роки на виробництво біопалива було виділено кількість зерна, достатню, щоб прогодувати 330 млн. людей протягом одного року. Це зерно становить 25% від загального врожаю американських зернових. 200 заводів по виробництву етанолу перетворюють продукти харчування на паливо, при чому кількість зерна, яку вони переробляють, потроїлась з 2004 року [3].

Нинішні заходи по стимулюванню виробництва біопалива в середньостроковій перспективі викличуть зростання цін на пшеницю, кукурудзу і рослинну олію в середньому на 5 %, 7 % і 19 % відповідно [2].

Для задоволення попиту на продовольство доцільно залучити земельні ресурси, що мають високий бонітет та за умови їх дбайливого використання. При цьому варто зауважити, що біопаливну сировину доцільно вирощувати на

"малопродуктивних" ділянках землі, що не придатні для вирощування продовольчих культур.

З урахуванням цінової дії цілком можливо припустити, що політика стимулювання біопалива, зокрема в Україні, може зробити величезний вплив на землекористування в майбутньому і відбитися на розмірах площ під певні культури. Звичайно, комусь це дасть можливість запрацювати, але слід не допустити мінусів для екології: вирубки лісів, збільшення шкідливих викидів, попадання в ґрунт пестицидів, втрату родючості.

У всіх випадках необхідно керуватись системними соціо-еколого-економічними пріоритетами на збереження природного капіталу держави з дотриманням вимог біорізноманіття, охорони й формування водних ресурсів, заповідання, рекреації за стратегічним напрямом діяльності суспільства – стабілізація, регулювання, контроль й скорочення навантаження на навколишнє природне середовище

Таким чином, біоенергетика, яка в даний час розвивається найбільш інтенсивно, потребує оптимізації свого розвитку з врахуванням як потреб паливного, так і продовольчого сектору економіки, а також державного регулювання експорту біопаливної сировини. Екологічні наслідки нового виду палива залежать від типу земель, які будуть вибрані для його виробництва. Слід заохочувати використання площ, не використовуваних в даний час для виробництва продовольства. Це деградовані ґрунти, малоцінні землі. В той же час є не допустимим використання для цих цілей цінних земель й екологічно уразливих територій. Великі надії мають покладатися на біопаливо другого покоління, де сировиною будуть служити звичайна трава, солома гілки дерев – словом все, що містить целюлозу.

Список використаних джерел:

1. Біопаливо [Електронний ресурс]: вільна енциклопедія – uk.wikipedia.org/wiki/Біопаливо
2. Сільське господарство: роздуми щодо напружених дебатів / Р. Блек // [Електронний ресурс]: Екологія життя – - Режим доступу:<http://www.eco-live.com.ua>

3. Перспективи виробництва біопалива Біодизель і біопаливо. – 2008. – № 5 [Електронний ресурс]// - Режим доступу:– billybonce.zp.ua

УДК 332.2-05:378.14

**ПАРТНЕРСТВО ЯК ЕФЕКТИВНА ФОРМА ОБМІНУ
ДОСВІДОМ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ
ЗЕМЛЕВПОРЯДНОЇ ГАЛУЗІ**

Ісаченко О.П., Голубенко В.О.:

¹ *Державний університет із землеустрою (ДУЗ), кандідат економічних наук,*

² *студент факультетів землепорядкування (ДУЗ, Росія та БДСГА, Республіка Білорусь)*

У сучасних умовах підготовка висококваліфікованих кадрів для земвпорядкування як і раніше актуальна, вона залежить від вдосконалення навчальних програм, проведення доцільних виробничих практик студентів. **Введення.** Участь викладачів і студентів у спільних освітніх проектах в Державному університеті із землеустрою (Москва) Російської Федерації та Білоруської державної сільськогосподарської академії (Горки) в Республіці Білорусь, а також міжнародне співробітництво двох факультетів землепорядкування в цих вузах спрямоване на взаємне поліпшення навчання. Беруться до уваги відмінності в законах і правилах, що регулюють земельні відносини; методологічні підходи, досвід та особисті досягнення, дослідження; порівнюються результати теоретичної та практичної підготовки бакалаврів і магістрів в Росії з безперервною підготовкою фахівців і магістрів в Республіці Білорусь. Очікується, що навчання, яке орієнтує на «подвійні дипломи» сприятиме підвищенню престижу співпрацюючих факультетів, їх привабливості для абітурієнтів та студентів [1, 172].

Аналіз джерел. Основні аспекти підготовки землепорядників завжди були в дослідженні ключових тем в сфері планування землекористування, управління запасами, економіки та охорони навколишнього середовища. У

дослідженнях особливості процесу навчання беруть участь вчені, як Є.В. Бутенко, А.А. Варламов, С.М. Волков, О.С. Дорош, Д.С. Добряк, О.П. Ісаченко, С.М. Кваша, А.В. Колмиков, І.П.Куприянчик, А.Г. Мартин, В.І. Ніліповський, С.І. Носов, Т.В. Папаскірі, О.С. Фурдичко, М.А. Хвесик, В.М. Хлисту́н, та ін.

Мета дослідження: виявлення можливостей для подальшої співпраці в галузі вищої освіти, орієнтуючись на «подвійні дипломи» у діяльності землевпорядників. Аналогічний підхід проходить перевірку в двох вищепойменованих вузах. Треба знайти вирішення спірних питань вищої освіти в плануванні підготовки землевпорядників, а також прийти до формування необхідних пропозицій та рекомендацій щодо вдосконалення змісту, методів і програм навчання; щодо поліпшення організаційної та методичної підготовки студентів, їх фінансової підтримки в профільних освітніх установах держав. Попередні результати, висновки та рекомендації - досить повчальні і можуть стати популярним в зарубіжжі [2, 66].

Методи дослідження. У дослідженні були використані абстрактно-логічний, монографічний метод та історичного аналізу. До основи наукового дослідження закладено наукові розробки вчених та фахівців Російської Федерації, Республіки Білорусь та України.

Попередня оцінка наявних результатів та пропозиції. Успішне вирішення багатьох територіальних і економічних проблем всіх держав залежить від наявності висококваліфікованих фахівців з галузі планування землекористування, кадастру, геодезії, агроекології та природокористування, бо управлінські навички студентів визначаються якістю їхньої підготовки у вищих навчальних закладах. Державний університет із землеустрою (ДУЗ), який відсвяткував свою 235-ту річницю, є лідером і законодавцем в галузі освіти, науки і планування землекористування, працюючи з багатьма російськими та зарубіжними вищими навчальними закладами, надає просунуту підготовку фахівців планування землекористування та кадастрових спеціальностей,

агропромислового - екології та природокористування і в техносферній безпеці. Одним з яскравих проявів довгострокового розвитку землекористування, планування науки і освіти є міжнародне співробітництво у спільних освітніх проєктів вчених і викладачів факультету землевпорядкування ДУЗ з аналогічним факультетом Білоруської державної сільськогосподарської академії (БДСГА), розташованими в місті Горки, Республіка Білорусь.

При координації взаємодії почали тестування нового підходу підготовки кадрів для землевпорядної галузі. Стали враховувати національні особливості, існуючі закони та нормативні акти з регулювання земельних відносин в двох країнах. Є відмінності, але є багато й спільного. Економічні, соціально - політичні, територіальні умови використання земельних ресурсів та охорони навколишнього середовища в суміжних державах вимагають адекватних і більш скоординованих підходів до планування землекористування, нерухомості консалтингової діяльності і підготовки майбутніх фахівців та перепідготовки наявних. Ще до широкого висвітлення в засобах масової інформації, з попереднім відбором кандидатів - вже є підвищена увага першокурсників і другокурсників у зв'язку з унікальною можливістю отримати бюджетне місце, насправді другу вищу освіту є близькою до «базової» в ДУЗ, але яка має особливості, характерні для Білорусі та інших зарубіжних університетів Співдружності. Навчання засноване на використанні сучасних методів освіти, передового вітчизняного та зарубіжного досвіду спеціалізованих факультетів. Використовуються центри дистанційного навчання в двох вузах, тестування та надання завдань і курсових проєктів в електронному вигляді, спілкування по «скайпу» між студентами і викладачами [1, 173; 3, 56].

Звернено увагу, що між ДУЗ та БДСГА на основі рівності і взаємної вигоди протягом приблизно 10 років, були вже зроблені спроби форм партнерства: - Залучення персоналу «Сторін» в організації та проведенні спільної науково - дослідних, експериментальних і аналітичних робіт;

- Публікація результатів спільних досліджень та обмін матеріалами;

- Обмін освітніми та науково-дослідними матеріалами, літературою, інформацією про найбільш значимі події, що мають взаємний інтерес;

- Спільна участь у міжнародних програмах та проектах, виставках, науково - практичних конференціях і семінарах, в організаціях - партнерах;

- Обмін досвідом професорсько - викладацького складу;

- Співпраця у підвищення кваліфікації та навчання докторантів, аспірантів викладачів;

- Спільні дослідницькі проблеми управління ресурсами в сільському господарстві, земельної реформи в сільському господарстві, ринок землі, методи оцінки та аналізу ринку нерухомості, його механізму державного регулювання, методи оцінки та підвищення інвестиційної привабливості ряду галузей і підприємств, ефективного використання державного майна, напрямки та реструктуризації сільського господарства та агробізнесу, техносферної безпеки, передачі результатів наукових досліджень [3, 173].

За останні три роки були йти на розвиток ділових контактів безпосередньо між факультетами та кафедрами, науково-дослідних підрозділів, і з поточного навчального року - і з обміну студентами в рамках міжнародних програм студентської мобільності та існуючих міжвідомчих угод в комплексної програми навчання «Розвиток інноваційної системи: наука - освіта - виробництво в галузі планування землекористування та земельних відносин» з подальшим отриманням студентів «подвійного диплому» [1, 174; 3, 57].

Очікуємо, що в ході майбутнього спільного навчання студентів можна буде більш об'єктивно визначити позитивні і негативні моменти в процесі навчання в обох вузах. У зв'язку з технічним обладнанням та кадровим забезпеченням, деякими

відмінностями в навчальних програмах - порівняти результати теоретичного та практичного навчання бакалаврів і магістрів в Росії, з безперервної підготовки фахівців і магістрів в Республіці Білорусь. І з наміром подальшого порівняння результатів, можливо, в Казахському агротехнічному університеті С. Сейфулліна (Республіка Казахстан, Астана) » [3, 58].

У листопаді 2013 аналогічну пропозицію було сприйнято позитивно в Києві, ректоратом і деканатом факультету землевпорядкування Національного університету біоресурсів і природокористування (НУБіП), було навіть підготовлено проект Договору про співпрацю. Однак, форс-мажорні обставини поки що не дозволяють українським колегам здійснити цей план. Очікується, що навчання, орієнтоване на «подвійні дипломи» зможе підвищити престиж співпрацюючих університетів, їх привабливість для студентів.

Висновок. Іншими словами, плануємо тестування нового підходу до навчання персоналу для землевпорядної та геодезичної галузі на землевпорядних факультетах в ряді країн, при порівнянні варіантів. Впевнені, що наші університети і факультети в будь-яких складних умовах зможуть продовжувати партнерство й переконливо підтвердити і довести всьому світу не тільки свою унікальність і незамінність, але й лідерство, здатність справлятися з галузевими проблемами. Запрошуємо всіх зацікавлених осіб та представників вузів України та дальнього зарубіжжя до активної співпраці.

Список використаних джерел:

1. Ісаченко О. П., Колмиков А. В., Папаскірі Т. В., Голубенко В. О. Новий підхід до підготовки кадрів для землевпорядної служби на основі міжнародного співробітництва. / О. П. Ісаченко, А. В. Колмиков, Т. В. Папаскірі, В. О. Голубенко // Вісник Білоруської державної академії сільського господарства. Горки. — 2014. — № 4. — С.172—176.
2. Ісаченко О. П., Голубенко В. О. Про сучасну підготовку кадрів для землевпорядної галузі. / О. П. Ісаченко, В. О. Голубенко / Зб. наук. праць за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф., 28-29 листоп. 2014р. / Комсомольськ-на-Амурі:

ФДБОУ ВПО «КНФДТУ». . — С 47—54 .

3. Колмиков А. В., Исаченко О. П., Голубенко В. О. Подготовка кадров для землеупорядочной галузі: нові підходи в умовах міжнародного співробітництва / А. В. Колмиков, О. П. Исаченко, В. О. Голубенко // Землеупорядкування, кадастр і моніторинг земель. Москва. —2015. — №1. — С. 55—59.

Information about authors

Alexander Isachenko, PhD, Associate Professor, Department of Land Use Planning, State University of Land Use Planning (GUZ, Moscow), the Russian Federation, Academician of the Russian Academy of Natural Sciences (RANS), Honorary Doctor of the Institute of Agroecology and Environmental of National Academy of Agricultural Sciences (NAAS) Expert Advisor of Ukraine on Land. Honorary Doctor Belarusian State Agricultural Academy. 105064, Moscow, str. Kazakova, 15, tel.: 8-916-831-96-11. E-mail: isachenk0@bk.ru

Vadim Golubenko, State University of Land Faculty of Land Use Planning (GUZ) and Belarusian State Agricultural Academy (BSAA), student. tel. 8-916-804-37-90. E-mail: v.g.s96@list.ru

Out effective partnership as a form of exchange of experience training for land use planning industry

1. Isachenko A.P., Kolmykov A.V., Papaskiri T.V., Golubenko V.A., A new approach to the preparation of land management staff on the basis of international cooperation, *Bulletin of the Belarusian State Academy of Agriculture, scientific and methodological magazine*, Gorki, 2014, Vol. 4, pp.172-176.

2. Isachenko A.P., Golubenko V.A., About modern land management training for the industry, *Proceedings of the International scientific and practical conference "Regional aspects of the development of science and education in the field of architecture, construction and inventories at the beginning of the III millennium. Scientific readings in memory of Professor AP Sapozhnikov*, Komsomolsk-on-Amur, 2014, November 28 – 29, .pp. 47-54.

3. Kolmykov A.V., Isachenko A.P., Golubenko V.A., Training for the land surveying industry: new approaches in terms of international cooperation, *Planning, cadastre and land monitoring, scientific-methodical journal*, Moscow, 2015, Vol.1, pp. 55-59.

УДК 528.8:332.2

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГЕОІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ДИСТАНЦІЙНОГО ЗОНДУВАННЯ В ЗЕМЛЕВПОРЯДКУВАННІ

Кімейчук І.В.

*Національний університет біоресурсів і
природокористування України*

На даний час гостро постає проблема неналежного впровадження ГІС-технологій у нашій державі. Це обумовлюється високою ціною на такі технології, їх комплектуючі, ведення багатьох відомств України нераціональної та невідповідної роботи у технологічному комплексі, що стосується земельних ресурсів, які в подальшому б окупили себе. Тому потрібно з'ясувати чи є перспективним ГІС-технології та дистанційне зондування у нашій країні і які здобутки були зроблені за роки незалежності.

Сучасні геоінформаційні технології об'єднані з іншою могутньою системою одержання і представлення географічної інформації – даними дистанційного зондування Землі (ДЗЗ) з космосу, з літаків і будь-яких інших літальних апаратів. Космічна інформація в сьогоденному світі стає усе більш різноманітною і точною. Їхня відносна доступність для споживача проведення зйомок будь-якої території за бажанням споживача, можливість наступної обробки й аналізу фотографій із космосу за допомогою різних програмних засобів, інтегрованість з ГІС-пакетами і ГІС-системами, перетворюють тандем ГІС-ДЗЗ у новий могутній засіб географічного аналізу. Це перший і найбільш реальний напрямок сучасного розвитку ГІС.

Другий напрямок розвитку ГІС – спільне і широке використання даних високоточного глобального розташування того чи іншого об'єкта отриманих за допомогою систем GPS (США) чи ГЛОССНАС (Росія). Ці системи, особливо GPS, уже зараз широко використовуються в геодезії. Застосування ж їх у сполученні з ГІС і ДЗЗ утворюють могутню тріаду високоточної, актуальної, постійно оновлюваної, об'єктивної і щільно насиченої територіальної інформації, яку можна буде використовувати практично скрізь.

Третій напрямок розвитку ГІС пов'язаний із розвитком системи телекомунікацій, у першу чергу міжнародної мережі Інтернет і масовим використанням глобальних міжнародних інформаційних ресурсів. У цьому напрямку проглядається кілька перспективних шляхів. Перший шлях буде визначатися розвитком корпоративних мереж найбільших підприємств і управлінських структур, що мають виключний доступ, з використанням технології Інтернет. Даний шлях швидше всього буде визначати розвиток технологічних проблем ГІС при роботі в корпоративних мережах.

Виходячи з наявної зараз інформації і відслідковуючи сучасні тенденції розвитку геоінформаційних систем і технологій, уже зараз є можливим намітити деякі риси майбутніх географічних інформаційних систем: ГІС-ТБ - (ГІС-телебачення). Великий потенціал у ГІС-ТБ простежується в сфері організації дистанційного освітнього телебачення, де використовуючи функції і можливості ГІС-систем і ГІС-технологій. ГІС2 – (ГІС про ГІС чи «ГІС у квадраті»). Цей новий тип геоінформаційних систем ймовірно буде мати можливість вивчення й аналізу не самої територіальної інформації, а значної маси уже існуючих і територіально розподілених ГІС, створених і використовуваних у різних напрямках людської діяльності. ГІС2 можуть і повинні стати визначеними навігаторами по просторах ГІС-систем; ГЛОБ-ГІС – (Глобальна ГІС). В остаточному підсумку на базі перерахованих нами систем і мережі Інтернет може виникнути єдина телекомунікаційна Глобальна Географічна Інформаційна Система, у якій будуть десятки мільйонів користувачів в усьому світі. Поєднання можливостей ГІС - ДЗЗ - GPS - Інтернет складе наймогутніший квартет просторової

інформації, нових технологій, каналів зв'язку і наданих послуг, що будуть реалізовуватися як у Глобальній ГІС, яка володіє різними унікальними можливостями, так і в окремих спеціалізованих ГІС різного типу і класу. Всі охарактеризовані вище тенденції, перспективи, напрямки і шляхи розвитку приведуть в підсумку до того, що географія і геоінформатика в ХХІ ст. будуть являти собою єдиний комплекс наук, що спирається на просторову ідеологію і використовує технології із переробки величезного обсягу просторової інформації.

Необхідно відмітити, що світовий досвід використання ГІС/ДЗЗ-технологій у різних галузях наук стрімко упроваджується і на наших теренах.

Космічні зображення є найбільш швидким і відносно дешевим шляхом одержання оперативної і точної інформації про стан наземних екосистем. Просторова роздільна здатність сучасних сканерних систем дозволяє проводити як великомасштабний експрес-аналіз екологічного стану великих територій, так і детальний аналіз окремих об'єктів.

Основним методом обробки космічних зображень є експертне і автоматичне дешифрування, що завершується створенням електронної карти, яка є основою для ГІС.

Більш чим 15-річний світовий досвід використання ДЗЗ-ГІС у сільському господарстві підтверджує, що зйомки із космосу не тільки дають можливість покращити збір с/г статистики, підвищити точність, однорідність, об'єктивність і частоту спостережень, але й дозволяють істотно удосконалити методи оперативного контролю стану посівів і прогнозу врожаю.

Багаторічний досвід різнопланового практичного використання ДЗЗ накопичений в США. Тут у всіх штатах науково-дослідні й практичні роботи проводяться Сільськогосподарською Службою, Службою охорони природи й стабілізації в сільському господарстві, Бюро по меліорації, Бюро по управлінню земельними площами та інші.

Значний досвід використання космічного моніторингу для оцінки стану с/г угідь в даний час має Казахстан (проект «Національна система космічного моніторингу сільського господарства»). Спочатку використовувалася супутникова

інформація з низьким розрізненням, пізніше аналізувалися багатозональні знімки середнього розрізнення супутника РЕСУРС, (сканер МСУ-СК).

В багатьох країнах світу (Канада, США, країни ЄС, Індія, Японія, Китай та інші) державні, в тому числі інформаційно-маркетингові служби у своїй діяльності широко використовують ДЗЗ сільськогосподарських угідь. Наприклад, система MARS (Сільськогосподарський моніторинг на основі ДЗЗ), що обслуговує країни Європейського співтовариства, дозволяє визначати площі посівів і врожайності с/г культур, починаючи з рівня країни і впритул до окремих фермерських господарств [1, 98-103].

Просторові дані є основою кадастру, необхідні для оцінки природних ресурсів та моніторингу навколишнього середовища, планування розвитку територій, маршрутизації транспорту і в багатьох інших областях. Отже, в майбутньому завдання ГІС залишаться незмінними: вони так само будуть використовуватися для управління географічними даними, просторового аналізу і передачі його результатів користувачам. При цьому, мабуть, зміниться техніка реалізації цих завдань. Посилиться значимість геоданих при прийнятті рішень, і збільшиться частка відповідальності ГІС-спеціалістів за відповідність продуктів просторового аналізу. Програмне забезпечення ГІС зараз досягла того рівня розвитку, коли вирішені практично всі поставлені кілька десятиліть тому завдання з обробки просторової інформації (рисунок 1).

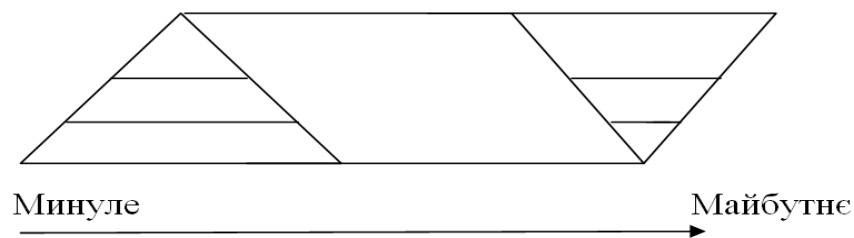

Рисунок 1. - Напрямок розвитку ГІС-технологій

В майбутньому, ймовірно, полегшаться процедури введення геоданих.

Серед джерел інформації значну частину займають паперові топографічні та тематичні карти, створені за традиційною технологією без врахування того, що їх згодом знадобиться векторизувати. Зараз карти

створюються за допомогою ГІС, а ДЗЗ і цифрові моделі рельєфу постачальники поставляють відразу в цифровій формі. Тому в найближчому майбутньому проблема введення даних поступово буде втрачати свою значимість. Вивільнені ресурси будуть використані на розробку аналітичних процедур, що і визначить розвиток ГІС на найближчі десятиліття. На малюнку 1 показано, що витрати на роботу з атрибутивною інформацією залишаються незмінними. В даний час робляться спроби пристосувати для зберігання атрибутивних даних XML. Для зберігання просторових даних в майбутньому можуть використовуватися промислові реляційні бази даних, а не дані в спеціалізовані формати ГІС.

В майбутньому можна очікувати подальшого розвитку обчислювальної техніки. З'являться комп'ютери, що виконують обчислення ще швидше, збільшаться обсяги оперативної пам'яті і жорстких дисків.

Основними технічними проблемами в області геоінформатики на дану годину є забезпечення доступності даних, впровадження в програмне забезпечення ГІС моделей невизначеності та поширення помилок, підготовка даних, створення протоколів передачі геоданих в комп'ютерних мережах, розвиток вільного програмного забезпечення ГІС, але не швидкої дії засобів обчислювальної техніки.

Очікується розвиток ГІС-технологій за рахунок конверсії оборонних технологій. В майбутньому буде можлива візуальна симуляція розвитку явищ за повідомленнями, що надходять у реальному часі і відповідають вимірам з реальних сенсорів – тобто буде змодельована віртуальна реальність. Ці моделі будуть показувати ситуацію "як є" або "як може бути". Вже зараз ГІС включають засоби для роботи з 3D-моделями; в майбутньому з'явиться можливість роботи з четвертим виміром – часом [2, 55-56].

Список використаних джерел:

1. Сонько С.П., Костенко Ю.Ю. Методичні вказівки до вивчення дисципліни «Основи геоінформатики» для студентів освітніх напрямів: 6.090106 – Екологія, охорона

навколишнього середовища та збалансоване природокористування; 6.090103 – Лісове і садово-паркове господарство; 6.090101 – Агрономія, спеціальність 8.09010104 – Плодівництво і виноградарство. – Умань, УНУС, 2013. – С. 98 –103.

2. Никитин, А.А. Становление и развитие геоинформатики в СССР и России / А.А. Никитин // Геоинформатика. – 1998. – №3. – С.55–56.

УДК 342.4:349.41

НАУКОВО ОБҐРУНТУВАНІ ПІДСТАВИ ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ ЩОДО ЗЕМЛІ ТА ЇЇ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

Ковалів О.І.

к.е.н., с.н.с.

Інститут агроекології і природокористування НААН

В Україні ратифіковано Європейську хартію місцевого самоврядування і вже прийнято ряд базових нормативно-правових актів, які створюють певні правові та фінансові основи діяльності органів місцевого самоврядування. Розроблено проект закону України про внесення змін до Конституції України щодо децентралізації влади.

Однак норми стосовно землі та її природних ресурсів як єдиного основного національного багатства, що перебуває під особливою охороною держави залишаються декларативними, не збалансованими, практично не врегульованими і досить дискусійними.

Повноцінно не діють конституційні норми, зокрема: «унітарна», «цілісна і недоторкана», «основне національне багатство, що перебуває під особливою охороною держави», «гарантування права власності на землю громадянам і юридичним особами», «збереження екологічної ситуації і природної якості землі, води, інших природних ресурсів» через розпливчате конституційне вживання лише одного слова «земля», яке нівелює фактичний процес і розмаїття реальних правовідносин. У чинній Конституції України вживається тільки норма «земля» (земля є основним національним багатством...

(Ст. 13); право власності на землю гарантується... (Ст. 14); погіршувати екологічну ситуацію і природні якості землі. (Ст. 41); матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є ... земля... (Ст. 142).

Надважливим, і лише одним із аргументів про невідповідність застосовування слова «земля» до норми: «приватна власність» є той, що державні акти фактично видаються на «земельні ділянки», де вказуються лише їх межі як основний виразник права власності конкретної ділянки (частини земельної поверхні), а не – «на землю» як відповідну частину основного національного багатства. Слід зауважити, що саме через відсутність конституційного визнання норми права власності «на земельну ділянку» як норми прямої дії, до якої фактично мають пряме відношення всі громадяни України, всі територіальні громади та всі суб'єкти підприємницької діяльності й господарювання, в Україні відбувається надумана бюрократична тяганина, різноманітні трактування, свавілля тощо.

Очевидним є те, що не лише через корупційну складову місцевих чиновників та без дієвості державного контролю щодо подальшої долі нашого основного національного багатства, щороку катастрофічно погіршується стан справ з родючими ґрунтами та з лісовими угіддями як надважливими природними об'єктами і життєдайними ресурсами України, але й через відсутність конституційного визначення «ґрунту» і «лісу» як природних ресурсів і невід'ємних складових основного національного багатства, що перебуває під особливою охороною держави. Ці поняття, на жаль, підмінюються одним конституційним словом: «земля» - у кращому випадку: «інші природні ресурси». Норму: «земля» сліпо перенесено в Конституцію України із Конституції Української РСР (1977), яка діяла до проголошення незалежності і до прийняття нової Конституції України (1996р.). Тоді не існувало ні приватної, ні комунальної власності на земельні ділянки, а була лише «державна власність - спільне надбання всього радянського народу, основна форма соціалістичної власності. Зазначалось, що у виключній власності держави є: земля, її надра, води, ліси.

Саме тому потребують негайного адресного застосування і вживання таких неоднозначних понять і значень за змістом і суттю як: «земля», «земельні ділянки», «грунт» і «ліс», починаючи з Основного закону України, а також конкретизації, корегування і врегулювання механізмів їх вживання у чинних Законах України й нормативно-правових актах.

Сумнівною, незрозумілою і шкідливою є також норма чинної Конституції України, де від імені Українського народу права власника на землю та її природні ресурси (основне національне багатство) здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування. За цих умов і при передачі їм додаткових повноважень, органи місцевого самоврядування будь-якої області, району, чи села, селища, міста, здійснюючи права власника, можуть вирішити від імені Українського народу будь-які питання, наприклад: продати наявні землі, в т.ч. ґрунти й ліси, іншій державі; змінити цільове призначення родючих земель чи проголосити свою незалежність (усілякі “ДНР” і “ЛНР”) всупереч іншим нормам Конституції України тощо.

Тому, зважаючи на те, що унітарність вимагає від усіх громадян України (народу) на загальнодержавному рівні реалізації відкритого, прозорого, невідворотного і повноцінного права своєї власності на землю та її природні ресурси, а не просто – від органів державної влади та органів місцевого самоврядування, як це визначається в чинній редакції Конституції України, вкрай необхідно уточнити конституційну норму, – «хто і яким чином здійснює права власника від імені Українського народу». При цьому потребує реального визначення на новій рентній основі вартісної частки нерукотворних природних ресурсів у валовому національному продукті держави, що має служити на благо всім громадянам України як дохід від основного національного багатства, який не може привласнюватись будь-ким і в будь-який спосіб, чи «проїдатись» як це фактично відбувається тепер.

Зважаючи на важливість, в існуючих умовах, дієвого і невідкладного реформування і безповоротного становлення правової Української держави, в якій родючі ґрунти, ліси, надра, водні та інші природні ресурси займають ключове місце, пропонована нами Конституційна норма: «Земля, її надра,

грунти, ліси, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України» вимагає, також, застосування адекватного значення: «земля та її природні ресурси» як норми. Така вимога вмотивовано поєднує саму суть і смислове розуміння виразу: «земля та її природні ресурси», адже всі природні ресурси (надра, ґрунт, ліс, вода тощо) дійсно поєднані із землею і складають ресурси неживої і живої природи. Наприклад, якщо ліс розглядати відокремлено від землі – основи, він перетворюється в деревину, – а надра – у вугілля, газ тощо. Всі відокремлені від землі ресурси природного походження, а також відмежовані земельні ділянки переходять до конкретних власників і перестають бути основним національним багатством, хоч сама «земля» як територіально-просторовий базис і природний ресурс разом з її надрами, ґрунтами, водами, лісами та іншими природними ресурсами залишається ним (основним національним багатством).

Доконаним фактом і незаперечним аргументом необхідності прийняття пропонованих змін і доповнень є безкінечна неефективна і безсистемна реорганізація органів земельних ресурсів та природокористування і, нажаль, через не створення до цього часу, в межах існуючої штатної чисельності, пропонованої нами позавідомчої Національної земельної установи (на подібні Національного банку України і своєрідної «Національної земельної комори») підконтрольної та підзвітної Президентові України та Верховній Раді України, яка б була особливим центральним органом державного управління землею та її природними ресурсами в частині основного національного багатства, що перебуває під особливою охороною держави та відігравала б інноваційно-інвестиційну роль пов'язану з раціональним використанням і охороною нашого національного багатства, - а це вже конституційна норма.

Одночасно потребує відновлення в конституційний спосіб статусу території рад базового рівня (в межах і за межами населених пунктів) та надання повноцінних повноважень їхнім громадам, які б забезпечували реальний розвиток всієї території через прогнозування та землевпорядкування знизу. При цьому мають безперешкодно відроджуватись, створюватись і функціонувати приватні малі і середні підприємства, селянські й

фермерські господарства, засновники і члени яких були б повноцінними їх власниками, включаючи належні земельні ділянки, та постійно проживали б разом із сім'ями на території таких населених пунктів і самостійно використовували б угіддя за цільовим призначенням. Цьому сприятиме, також вирішення довгожданого прагнення земле- і природо-користувачів, особливо селян, щодо сплати єдиного земельного податку за використання землі та її природних ресурсів як за об'єкт права власності всього Українського народу на новій рентній основі.

Оскільки ключ до врегулювання такого процесу і термінового вирішення демографічної складової - як головної і невід'ємної знаходиться в площині розв'язання проблем комфортної життєдіяльності в чистому довіллі кожного мешканця через вигідні і зручні земельні та природно-ресурсні стосунки й відносини на відповідній території без зайвого втручання чиновників, тому вкрай необхідно прийняти запропоновані норми як норми прямої дії.

Сьогодення вимагає, також, конституційно впорядкувати надумані функції органів державного управління і місцевого самоврядування на рівні районів і областей щодо використання і охорони землі та її природних ресурсів, соціально-економічного розвитку і збереження довкілля. Матеріальною і фінансовою передумовою їхньої діяльності мають стати об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад, та делеговані повноваження громадами рад базового рівня (сільська, селищна, міська) в межах передбачених Конституцією та законами.

Досягнення таких вимог розвитку і, як наслідок, швидкого зростання валового національного продукту та бюджетів усіх рівнів, включаючи «сімейний», можливе за умов створення в рамках пропонованої Національної земельної установи функціонально нової позабюджетної системи фінансово-матеріального стимулювання виробничо-господарських, природоохоронних, економічних та соціальних відносин лише для учасників такого процесу. В основі стимулюючих видатків, як правило, мають лежати регулярні надходження на новій рентній основі за використання землі та її природних ресурсів як за об'єкт права власності всього Українського народу.

Беручи до уваги викладене, передавати будь-які повноваження й будь-кому під виглядом децентралізації влади неможна, недоречно і досить шкідливо до того часу допоки не будуть узгоджені та конституційно врегульовані пропоновані норми щодо землі та її природних ресурсів - основного національного багатства України.

УДК 342.4:349.41

**ДОСЛІДЖЕННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ ЯК СКЛАДОВА
МЕНЕДЖМЕНТУ БАСЕЙНОВОГО
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ**

*Ковальчук І. П.,
професор, д. геогр. н., НУБіП України*

УДК 332.32:63

**ТРАНСФОРМАЦІЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ
ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ В РИНКОВИХ УМОВАХ**

*Колісник Г.М.
асистент кафедри управління земельними ресурсами НУБіП
України*

На сьогоднішній день, за умов існування ринкових відносин, сформувався шаблонний підхід до використання земель сільськогосподарського призначення. Пріоритетним є отримання максимального прибутку та нехтування екологічною безпекою, що є недопустимим в умовах сталого розвитку.

В результаті зміни форми власності на землю та формування ринкових відносин відбулась перебудова соціалістичного землекористування на агроформування ринкового типу (див. рис.1).

Трансформація земельних відносин, яка відбувається без здійснення адекватних державних заходів щодо охорони земель, ще більше загострила проблеми землекористування. Не повністю використовуються біокліматичні можливості сільського господарства. Витрати енергії на одиницю продукції у 2-3 рази більші, ніж у розвинутих країнах світу. Перехід до ринкових умов, коли відбувається стихійне створення нових агроформувань без достатнього науково-методичного, організаційного і фінансового забезпечення, порушуються практично всі сівозміни. Як наслідок майже в два рази зростають площі під культурами, які посилюють дію ерозійних

Рис. 1. Розвиток с.-г. землекористування ринкового типу в результаті його трансформації продукції.

процесів, що призводить до значного збільшення деградації земель та еродованої ріллі [1].

Процес паювання та приватизації земель колективної власності супроводжувався обмеженням підприємницьких ініціатив селян у межах фермерських господарств та відсутністю альтернатив колишнім колективним сільськогосподарським підприємствам видів суб'єктів підприємництва [4], що в цілому призвело до зменшення ефективності сільськогосподарського виробництва (табл.1).

.Після зменшення виробництва валової продукції у першому десятиріччі відбулось поступове її нарощування, шляхом формування багатокладності на селі та створення

Після зменшення виробництва валової продукції у першому десятиріччі відбулось поступове її нарощування, шляхом формування багатокладності на селі та створення нових агроформувань ринкового типу. Проте сучасний рівень сільськогосподарського виробництва значно поступається ефективності сільськогосподарського виробництва у розвинених країнах, так в Полтавській області сумарна ефективність сільськогосподарських угідь на 1 га, у 2011 році, сягала 7970 грн. [2], а у країнах ЄС близько 2000 євро [3].

Показник	1990	1995	2000	2005	2010	2012
Продукція сільського господарства, млн. грн	16180,8	10732,9	7038,7	10307,6	10999,2	13399,8
Рослинництва, млн. грн	8422,5	6138,1	4275,7	7380,2	8064,7	9959,1
Тваринництва, млн. грн	7758,3	4594,8	2763	2927,4	2934,5	3440,7
Продукція на одну особу, грн.	9210	6149	4233	6592	7364	9100
Продукція на 100 га сільськогосподарських угідь, тис. грн	741,41	505,41	332,6	521,8	572	702,8
Рівень рентабельності сільськогосподарської продукції, %	52,9	26	2,4	5,6	21,7	16,1
Рівень рентабельності продукції рослинництва, %	124,4	77,8	36,6	5,8	28	18,7
Рівень рентабельності продукції тваринництва, %	23,9	-8,9	-25,5	5,1	5,4	4,8
Продуктивність праці у сільськогосподарських підприємствах, грн/одного зайнятого	62572,6	-	30609,3	89766,8	128845,1	147841

Сформовано за матеріалами [5]

Одним із основних показників ефективності сільськогосподарського виробництва є урожайність основних сільськогосподарських культур. Якщо у 2000 р. урожайність зернових і зернобобових в середньому становила 18,9 ц/га, то вже у 2012 р. – 39,9 ц/га, щоправда, вона і досі нижча за 41,3 ц/га, одержаних у 1990 р. Також зросла урожайність кукурудзи на зерно, цукрового буряку, насіння соняшнику, картоплі, овочів.

Попри неконтрольоване поширення ерозійних процесів деградації ґрунтового покриву, основну частину збитків припадає на долю процесу дегуміфікації, що завдає значних економічних збитків, як власникам землі так і суспільству в цілому. Таким чином не виконуються основні положення сталого розвитку [2].

В результаті формування ринку сільськогосподарської продукції зросли площі під енергозатратними сільськогосподарськими культурами у сільськогосподарських

підприємствах (табл. 2), які подекуди перевищують регіональні норми їх вирощування.

Таблиця 2. Структура посівних площ, %

Сільськогосподарські культури	1990	1995	2000	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
По області											
Зернові та зернобобові культури	46,3	45,9	51,4	61,8	58,4	56,6	60,5	61,6	60,3	55,3	58,1
Технічні культури	14,6	14,8	16,8	17,5	22,4	26,4	23,8	24	25,2	29,8	27,3
Соняшник	4,7	6,4	10,5	9,8	11,9	11,8	10,4	12,5	12,9	14,0	13,8
Картопля і овоче-баштанні культури	4,7	5,1	6,3	5,5	5,4	5,4	5,3	5,1	5,2	5,3	5,5
Кормові культури	34,4	34,2	25,5	15,2	13,8	11,6	10,4	9,3	9,3	9,6	9,1
По Україні											
Зернові та зернобобові культури	45	45,7	57,6	-	50,2	-	-	57,6	58,7	56	56,8
Технічні культури	11,6	12,1	15,4	-	20,2	-	-	25	24,3	27,1	26,9
Соняшник	5,0	6,5	10,8	-	14,4	-	-	15,9	15,7	17,0	17,1
Картопля і овоче-баштанні культури	6,4	7	8,4	-	7,8	-	-	7,3	7,2	7,3	7,3
Кормові культури	37	35,2	26	-	14,4	-	-	10,1	9,8	9,6	9

Сформовано за матеріалами [5]

Трансформація сільськогосподарського землекористування відображає докорінну перебудова суспільного виробництва у сільському господарстві засновану на приватній формі власності на землю та матеріальні засоби виробництва і характеризується вільним ринком та самостійною діяльністю суб'єктів господарювання.

Список використаних джерел:

1. Добряк Д.С. Класифікація сільськогосподарських земель як наукова передумова їх екологічнобезпечного використання / Д.С. Добряк, О.П. Канаш, Д.І. Бабміндра, І.А. Розумний. – К. : Урожай, 2009. –462 с.
2. Kolesnyk G.M. The influence of land reform on transformation of agricultural land use in the Poltava region / G.M. Kolesnyk // Землеустрій, кадастр та моніторинг земель. – 2013. – № 4. – С. 70-78.
3. Новаковський Л.Я. Соціально-економічні проблеми сучасного землекористування / Л.Я Новаковський, А.М. Олещенко. – К.: Урожай, 2010. – 267 с.

4. Про земельну реформу : постанова ВР УРСР Прийнятий 18 грудня 1990 N 563-XII // Відом. Верхов. Ради [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/563-12>
5. Сільське господарство Полтавської області у 2011 році : стат. збірник. – Полтава : Держстат України, 2012.

УДК

СУЧАСНЕ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ В УМОВАХ ЗАВЕРШЕННЯ ЗЕМЕЛЬНОЇ РЕФОРМИ

Кольоса Л.Л.

здобувач,

*Національний університет біоресурсів і
природокористування України*

Головною метою проведення земельної реформи в Україні було перерозподіл власності на землю, перехід від монопольної державної власності до трьох конституційних форм державної, приватної та комунальної. При чому, за результатами більшості соціологічних опитувань головним наслідком земельної реформи громадяни України вважають набуття земельної власності. Проте, фактично власністю набутті земельні ділянки в результаті реформи, особливо селяни, можуть назвати лише умовно. Діючий мораторій на землі сільськогосподарського призначення, сформував остаточний результат реформи, яким стала оренда земель, як основна форма обігу земель в Україні. Такий наслідок сформував негативну тенденцію розвитку земельних відносин з елементами “рантьєфікації” та корпоратизації сільськогосподарського землекористування. Постійними є дискусії стосовно наслідків земельної реформи та напрямів серед провідних вітчизняних науковців таких як Д.С. Добряк, Й.М. Дорош, О.П. Канаш, А.Г. Мартин, Л.Я. Новаковський, С.О. Осипчук, П.Т. Саблук, А.М. Третяк та багато інших. Проте, конкретні напрями розвитку орендного сільськогосподарського землекористування є малодослідженими та потребують більш глибоких досліджень.

Надання державної допомоги суб'єктам господарювання є одним з ефективних шляхів розв'язання економічних, соціальних і політичних проблем, досягнення національних цілей розвитку. У теперішній час в усіх без винятку країнах існує система надання такої державної підтримки. При цьому в країнах з розвинутою економікою вона регулюється нормативно-правовими актами, оскільки фактично охоплює особливі інструменти втручання державних інституцій у ринковий механізм і тому не може мати періодичний, опосередкований характер. Державна допомога суб'єктам господарювання є специфічним інститутом для українського законодавства, оскільки відсутній єдиний рамковий закон, який визначав би економічні й організаційні засади надання державної допомоги суб'єктам господарювання та контролю за її використанням [1, 4, 5].

Головною ж проблемою сучасного орендного сільськогосподарського землекористування, є те, що селяни фактично не займаються власне сільським господарством. Створення крупних сільськогосподарських агрохолдингів зробило з селян в переважній більшості вимушених орендодавців.

Складається ситуація, коли наслідки не повністю продуманих деяких положень земельної реформи призвели до того, що утворюються крупні сільськогосподарські товаровиробники, тобто відбуваються процеси корпоратизації та рантьєфікації сільського населення, що в свою чергу, спричинює різке скорочення робочих місць на селі.

Виникає конфлікт інтересів, бо з точки зору бізнес структур корпоратизація є вигідним процесом, а з іншої сторони відбувається так, що більшість сільського населення не залучені в економічний процес розподілу земельної ренти. Рента, таким чином, перерозподіляється на корпорації, а не серед працюючого сільського населення.

Надзвичайно важливо, в контексті вище сказаного, враховувати соціальну функцію землі, яка в даний час не працює. Вона має бути найголовнішою основою створення робочих місць на селі, і тільки через це має розглядатись ефективність сільськогосподарського землекористування.

Зараз суспільство, яке є джерелом власності не отримує вигоду. Всі фінансові преференції у виді фіксованого податку та

пільгового ПДВ зараз акцентовані на великих сільськогосподарських товаровиробниках, а треба навпаки підтримувати малих та середніх суб'єктів господарювання в сільському господарстві. Потрібно ввести єдиний фіксований податок для селянських та фермерських домогосподарств площею до 50 га, а великі сільськогосподарські підприємства перевести на загальну систему оподаткування.

Процес проведення земельної реформи змінив кардинально характер земельних відносин в Україні в сторону орендного сільськогосподарського землекористування з фактичною утратою малих форм господарювання. Головною задачею кінцевої стадії земельної реформи, на нашу думку, зробити селянина ефективним землевласником, який буде самостійно займатися сільським господарством на своїй земельній ділянці, і привласнювати всю земельну ренту шляхом державної підтримки сільських суб'єктів підприємницької діяльності площею до 50 га через механізм фіксованої системи оподаткування.

Список використаних джерел:

1. Галушко В. М. Методологічні та практичні аспекти оцінки рівня державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників / В. М. Галушко, А. Д. Діброва, Л. В. Діброва // Економіка АПК. – 2006. – № 3. – С. 3.
2. Дем'яненко М. Я. Фінансові проблеми формування та розвитку аграрного ринку: [доп. на Дев'ятих річних зборах Всеукр. конгр. вчених економістів-аграрників, 26-27 квітня 2007 р.] / М. Я. Дем'яненко. – К. : ННЦ ІАЕ, 2007. – С. 36.
3. Договір про заснування Європейської Спільноти / Законодавство України. Міжнародні документи. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_017
4. Статівка Н.В. Державна підтримка сільськогосподарських товаровиробників: пріоритети та ефективність / Н.В. Статівка // Теорія та практика державного управління. – 2010. – № 4. – Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2010-4/doc/3/06.pdf>
5. Черненко С. Поняття державної допомоги суб'єктам господарювання / С. Черненко // Конкуренція. – 2008. – № 1 (28). – С. 40–45.

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ВІДДАЛЕНИХ ЗЕМЕЛЬ

Кононенко Д.В.

*студентка факультету землевпорядкування
(НУБіП України, м.Київ)*

При проведенні земельної реформи не завжди були створені сприятливі просторові умови розміщення землекористувань новостворених сільськогосподарських підприємств. Просторові умови не завжди враховуються при визначенні показників економічної ефективності виробництва, що ставить окремі господарства у нерівні умови. Дане питання набуває особливого значення в умовах різних форм власності, при переході держави до ринкової економіки. Тому ця проблема потребує подальшого дослідження з метою встановлення ефективності виробництва при використанні віддалених земель.

Питання визначення ефективності використання віддалених земель було предметом досліджень багатьох науковців (В.І. Пастернак, В.Я. Заплетін, П.Г. Казимір, В.П. Троїцький, М.О. Лоцмер, О.Т. Лозовий, О.Е. Сагайдак). В процесі їхніх досліджень були визначені методичні підходи щодо визначення середньозважених відстаней до земельних масивів, оптимальних розмірів агроформувань, запропоновані корегуючі коефіцієнти оцінки якості доріг тощо. Разом з тим ще недостатньо досліджена проблема використання віддалених земель і організації виробництва на віддалених земельних масивах, що потребує подальших досліджень. [1]

Україна – велика аграрна держава. Її сільське господарство – одна з основних галузей матеріального виробництва, що відіграє важливу роль у житті суспільства. Земельна реформа, яка розпочалась у 1991 р., спочатку розглядалась як комплекс взаємопов'язаних правових, організаційних, фінансових, науково-технічних, землевпорядних та інших заходів, спрямованих на проведення радикальних перетворень у сфері власності на землю, перерозподілу земельного фонду для задоволення потреб у землі громадян, підприємців, організацій і установ, формування багатоукладної економіки [3].

* Науковий керівник: доц. Є. В. Бутенко

Тому сучасна земельна реформа в Україні є важливою складовою частиною аграрної реформи. Фермерське господарство – це особливий вид агроформування, який слід розглядати, як товарне, високоорганізоване господарство з високою агрокультурою виробництва. На сьогодні в Україні налічується понад 45 тис. фермерських господарств 472 фермерських господарства, у т.ч. 392 діючих у Чернігівській області. Питома вага фермерських господарств, які мають у своєму складі від 20 до 50 га сільськогосподарських угідь.

Аналіз територіально-просторового розміщення фермерських господарств Чернігівської області свідчить про їх різну кількість та розпорошеність в межах природно-кліматичних зон (Полісся, Лісостеп) та районах області. Процес утворення та функціонування фермерських господарств як в Україні, так і в Чернігівській області, проходив з певними

труднощами, що пов'язані з економічними, фінансовими, матеріально-технічними, юридичними аспектами, браком досвіду і недостатнім знанням законодавства з боку керуючого складу. Разом з цим фермерські господарства, в основному, створювалися на досить великій відстані від населених місць (пунктів збуту та переробки продукції, виробничих центрів), часто на землях не кращої якості. Розосередженість земельних масивів відіграє значну роль у формуванні прибутку агроформувань, адже збільшуються витрати на транспортування насіння, добрив, сільськогосподарської продукції, на холості переїзди сільськогосподарської техніки [2].

Варто відзначити, що майже не враховується і якість дорожньої мережі, що сполучає робочі ділянки та поля господарства з виробничим центром та ринком збуту продукції, що є важливим фактором при розрахунку витрат агроформування.

На сьогодні існує декілька шляхів вирішення проблеми, щодо підвищення ефективності використання віддалених земельних масивів.

По-перше, відмова від віддалених масивів, що дає можливість зосередитися на використанні ближніх масивів, і призведе до економії робочого часу, концентрації добрив, техніки, механізованих ресурсів на цих земельних ділянках та сприятиме більш ефективному виробництву. В даному випадку відмову не завжди слід розуміти, як факт зменшення

оброблюваної площі господарством, а, наприклад, обмін цих земель, на землі, які знаходяться ближче. Одним із шляхів підвищення ефективності виробництва є переведення їх в інші угіддя, які потребують мінімум використання трудових та механізованих ресурсів (сіножати). Інший шлях – це передача віддалених земель у суборенду. Також можна зменшити транспортні витрати шляхом покращення дорожньої мережі, проте цей шлях вимагає значних капіталовкладень, що не завжди є можливим для ряду агроформувань. [3]

ВИСНОВОК

Аналіз територіально-просторових умов фермерських господарств Чернігівської області свідчить про недоліки просторового розміщення землекористувань: розчленованість територій, некомпактність земельних масивів, далекоземелля, що негативно впливає на економічні показники рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції.

Для забезпечення високорентабельного виробництва сільськогосподарської продукції можливі різні підходи, щодо вирішення цієї проблеми: відмова, міна, передача у суборенду, переведення віддалених земель в інші угіддя, покращення існуючої або будівництво нової шляхової мережі.

Список використаних джерел:

1. Заплетин В.Я. Вопросы совершенствования землепользования колхозов. – М.: Экономика, 1975. – 63 с. 3. Сагайдак А.Е.
2. Третяк А.М. Економіка землекористування та землевпорядкування. Навч. посібник. – К.: ТОВ ЦЗРУ, 2004. – 542 с
3. Економічна ефективність використання земель [Електронний ресурс]// - Режим доступу:<http://5ka.at.ua>

УДК 332.64:631.4

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД МАСОВОЇ ОЦІНКИ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

*Кошель А.О.
докторант, к.е.н.,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України*

На сьогоднішній день в Україні йде процес формування ринку земель сільськогосподарського призначення. В умовах відсутності прозорості земельного ринку у господарюючих суб'єктів існує об'єктивна потреба у достовірній вартісній оцінці. Питання оцінки землі для України є відносно новими, тому що земля тривалий час була виключена зі сфери економічних відносин. Тому гостро стоїть питання щодо розробки відповідного стану ринку підходу до аналізу всього комплексу доступної інформації, який міг би використовуватися і в подальшому по мірі становлення ринку земель сільськогосподарських земель.

Чинна методична база оцінки землі не містить вичерпної відповіді на питання, як необхідно визначати ринкову вартість земель сільськогосподарського призначення. Враховуючи ситуацію, яка склалася, на сьогоднішній день виникає необхідність розробки якісної, ринково-орієнтованої системи оцінки земель.

Питанням оцінки земель сільськогосподарського призначення під сільськогосподарськими угіддями займаються ряд вчених таких як, С.Н. Волков, Р. Вессели, Ю.Ф. Дехтяренко, Джозеф К. Еккерт, В.М. Заяць, О.П. Канащ, П.Ф. Лойко, Ю.М. Манцевич, А.Г. Мартин, О.Е. Медведева, Ю.М. Палеха, А.П. Ромм, А. Сміт, Г. Харісон, проте питання масової оцінки земель сільськогосподарського призначення є порівняно новим і малодосліджуваним.

Складність визначення вартості сільськогосподарських угідь пов'язана з її природним походженням і обмеженістю обігу. Тому в умовах, коли земля перебуває в ринковому обігу, право на неї стає товаром, а вартість ставиться в залежність від одержуваного з неї доходу, оцінка сільськогосподарських угідь набуває особливої актуальності.

Правильна оцінка земельних ділянок під сільськогосподарськими угіддями дуже важлива не тільки для сільського господарства, а й для економіки України в цілому, оскільки вона розглядає її і як засіб виробництва, і як джерело доходів, і, відповідно, повинна враховувати не тільки природні, але й економічні фактори.

У зарубіжній практиці накопичено великий досвід економічної оцінки землі. Для більш глибокого розуміння проблеми масової оцінки сільськогосподарських угідь необхідно провести аналіз існуючого положення в галузі оцінки земель за кордоном.

Для більш повного дослідження спочатку треба розглянути досвід провідних країн світу, особливо Західної та Східної Європи. Це зумовлено тим, що природно-кліматичні умови країн Європи схожі з Україною, тому досвід цих країн буде найбільш корисний.

У Німеччині з 1965 року проводиться масова оцінка земель сільськогосподарських підприємств з урахуванням їх спеціалізації (рільництво, садівництво тощо) [3, с. 15].

В результаті порівняльних розрахунків визначаються коефіцієнти економічного потенціалу господарств. Множенням індивідуального коефіцієнта економічного потенціалу на чистий дохід, що отримується з «еталонної» ділянки, визначається об'єктивний чистий дохід, який може бути отриманий по оцінюваній земельній ділянці.

$$ОЧД = ЧДет \times ІКЕП ,$$

де *ОЧД* - операційний чистий дохід;

ЧДет - чистий дохід, який отримується з еталонної земельної ділянки;

ІКЕП - індивідуальний коефіцієнт економічного потенціалу.

Вартість земельної ділянки сільськогосподарського призначення певного господарства виражається в капіталізації об'єктивного чистого доходу у відповідності з наступною формулою:

$$Вартість_{зд} = \frac{ОЧД}{КК} ,$$

де *Вартість_{зд}* - вартість земельної ділянки сільськогосподарського призначення;

ОЧД - об'єктивний чистий дохід;

КК - коефіцієнт капіталізації.

Система масової оцінки земель у Великобританії [3, с. 22] проводиться в два етапи. В якості першого етапу оцінки сільськогосподарських угідь проводиться агрокліматична

оцінка. Існує 5 класів земель різного ступеня продуктивності. Основним критерієм віднесення земель до того чи іншого класу служать відмінності в кліматичних умовах, якість ґрунтів, місцезнаходження і рельєфі.

Порядок оцінки земельних ділянок під сільськогосподарськими угіддями зводиться до наступного:

- визначається середній вихід чистої продукції з одного акра для всіх товарних і кормових культур (крім трав), які вирощуються в оцінюваному класі земель, і показники по тваринництву, які розраховуються на одну голову худоби;

- визначається стандартна чиста продукція для кожного господарства, шляхом множення площі, відведеної під конкретну культуру, на середній по області вихід стандартної чистої продукції відповідної культури; аналогічно для тваринництва: кількість худоби, яка випасається, множиться на вихід чистої стандартної тваринницької продукції на одну голову по області.

$$СЧП = П_{кк} \times СВСЧП_{кк} ,$$

де $СЧП$ - стандартна чиста продукція для кожного господарства;

$П_{кк}$ - площа, відведена під конкретну культуру;

$СВСЧП_{кк}$ - середній по області вихід стандартної чистої продукції конкретної культури.

- загальну стандартну чисту продукцію для кожного господарства ділять на його загальну площу і отримують чисту продукцію з одиниці площі для даного господарства.

$$ЧП = \frac{СЧП}{П} ,$$

де $ЧП$ - чиста продукція з одиниці площі для даного господарства,

$СЧП$ - стандартна чиста продукція,

$П$ - одиниця площі господарства.

Вартість земельної ділянки розраховується шляхом капіталізації величини вартості чистої продукції.

$$Вартість_{зд} = \frac{ЧП}{КК} ,$$

де $Вартість_{зд}$ - вартість земельної ділянки під сільськогосподарськими угіддями;

ЧП - чиста продукція з одиниці площі для даного господарства;

КК - коефіцієнт капіталізації.

У Канаді масова оцінка земельних ділянок під сільськогосподарськими угіддями також як і у Великобританії і в Німеччині проводиться в два етапи [4, с. 156]. Спочатку здійснюється так звана агрокліматична оцінка, де враховуються такі чинники, як клас придатності земель для сільськогосподарського використання відповідно до класифікації, прийнятої при інвентаризації земель, характер і інтенсивність використання земель у фермерському господарстві, місцезнаходження земель в межах муніципалітету, спеціального району, меліоративного округу, сільськогосподарського земельного резерву.

В Іспанії масова оцінка земельних ділянок під сільськогосподарськими угіддями розбита на три етапи [4, с. 15]. Спочатку на рівні регіону проводиться визначення списку вирощуваних культур і оцінка різних класифікацій, згідно можливої інтенсивності виробництва кожної культури в даному регіоні. На другому етапі розроблена шкала оцінки вирощуваних культур і інтенсивності виробництва доводиться до рівня муніципалітету, з урахуванням його специфічних природних і ґрунтових умов. Третій етап відповідає індивідуальній оцінці земельних ділянок.

У Швеції [3, с. 35] для оцінки сільськогосподарських земель застосовують наступний алгоритм: якщо несільськогосподарські землі оцінюють за ринковою вартістю, то сільськогосподарські - по капіталізації чистого прибутку, причому перед цим проводиться агрокліматична оцінка.

У Сполучених штатах Америки відсутня єдина методика масової економічної оцінки землі [4, с. 89]. Існує кілька методів, причому перевага віддається тому або іншому залежно від регіону.

Таким чином, огляд зарубіжного досвіду масової оцінки земель сільськогосподарського призначення показує, що існує багата інформаційно-методична база, яка може бути використана для удосконалення вітчизняної методології оцінки сільськогосподарських угідь.

Список використаних джерел:

1. Калинина, Н. Массовая оценка недвижимости [Электронный ресурс] / Н. Калинина [и др.] // www.ma-ss.est.ru (Официальный сайт рынков недвижимости).
2. Методичні основи грошової оцінки земель в Україні / [Ю.Ф. Дехтяренко, М.Г. Лихогруд, Ю.М. Манцевич, Ю.М. Палеха]. - К.: Профі, 2007. - 624 с.
3. Медведева О.Е. Оценка стоимости земель сельскохозяйственного назначения и иного сельскохозяйственного имущества. Приложение к журналу «Имущественные отношения в Российской Федерации». - М., 2004.
4. Оценка природных ресурсов. Под редакцией Антонова В.П., Лойко П.Ф. - М., 2002.

УДК 332.33

**СТАН ЗЕМЕЛЬНО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
УКРАЇНИ: АНАЛІЗ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
ВИКОРИСТАННЯ.**

Купріянич І. П., к.е.н. доцент, Краснож А.А.

студентка факультету землевпорядкування

(НУБіП України, м.Київ)

Земельно-ресурсний потенціал України, який складає близько 60,3 млн. гектарів землі, належить до основних чинників національного багатства. На території України зосереджено 8% чорноземних ґрунтів світу, 0,5 - запасів прісної води і 0,5 % запасів деревини Місткість територіального простору України по біокліматичному потенціалу для нормального життя складає 140-250 млн. осіб. [1— 320 с.] Безумовно, сприятливим фактором економічного розвитку України є наявність величезного земельно-ресурсного потенціалу, який характеризується зручним геополітичним місцезрештанням території, сприятливими кліматичними умовами, високородючими та величезними за площею ґрунтами. Займаючи 0,4% території суші Землі, Україна має найродючіші землі, забезпеченість якими не можна порівняти з жодною

країною світу Природний фактор вплинув на формування національних*

підвалин народу України, культуру, спосіб землекористування. У той же час об'єктивні умови геополітичного положення країни, зокрема просторовість території і багатство природних ресурсів та суб'єктивні чинники господарювання, сприяли розвитку України екстенсивним шляхом, що призвело до втрат природноресурсного потенціалу. [З - С. 178—215.]

Одним із регулятивних інструментів забезпечення сталого землекористування є система управління, яка спирається на визнання землі джерелом багатства. Дисертант вважає, що управління земельними ресурсами повинно охоплювати всі процеси земельних відносин, землекористування і землеволодіння, зокрема: землевпорядкування території і землеустрою господарств, формування раціонального розподілу земель між галузями господарського комплексу, заходи щодо ефективного використання та охорони земель. Найбільш повна оцінка природного і господарського стану земельних ресурсів забезпечується системою державного земельного кадастру, на основі якого повинні науково обґрунтовано розв'язуватися питання організації раціонального землекористування. Останнім часом виникла необхідність введення в неї нової складової - реєстрації землеволодінь, землекористувань і об'єктів нерухомості, що відображає правовий статус та господарський стан використання земель за цільовим призначенням.

Дослідженням встановлено, що реєстрація землі сприяє вирішенню як економічних, так і соціальних проблем. Добре продумана система реєстрації забезпечує розвиток земельного ринку і підвищення ефективності використання земель, а також захист прав на нерухоме майно, що значною мірою нормалізує економічне життя країни.

Управління раціональним землекористуванням здійснюється за допомогою яких можна відновити шляхом значних капіталовкладень на одиницю продуктивних угідь, проте цей процес є надто повільним (за 100 років можна відновити лише 1 см гумусового горизонту). Розробка і впровадження комплексних державних програм

перетворення навколишнього природного середовища дозволить поліпшити властивості ресурсів природного середовища та їх продуктивний потенціал. Під поняттям перетворення розуміється направлена діяльність по захисту від стихійних явищ, ліквідація наслідків антропогенного навантаження та інші природохоронні заходи. Неоднорідні погодно-кліматичні та ґрунтові обумовили створення різних типів систем використання, відтворення та охорони природних ресурсів (природно-ресурсний потенціал території) в сільськогосподарському виробництві. [3 - С. 178—215.]

Критеріальним виміром економічної оцінки ефективності використання, відтворення та охорони природно-ресурсного потенціалу є вартісна форма її виразу, яка визначається шляхом відношення валового внутрішнього продукту за певний період до обсягу сукупних витрат природних ресурсів.. Натуральна форма виразу доцільно використовувати при визначенні ефективності використання земельних, водних, повітряних та інших видів природних ресурсів.

Висновок

Отже економічну оцінку використання, відтворення та охорони природно-ресурсного потенціалу доцільно проводити за наступною системою показників: площа та частка у загальній площі земель сільськогосподарських угідь, в тому числі орних еродованих, рескультивованих, техногеннозабруднених та інших видів земель;

урожайність та продуктивність одиниці земельних угідь в рослинництві

постійного моніторингу за станом земельних ресурсів. Дисертантом обґрунтовано методологічні аспекти щодо інструментів забезпечення управління земельними ресурсами в контексті їх функцій (методи, засоби, принципи), доведена їх значимість і необхідність удосконалення. . [4— 210с.]

Одним з найбільш перспективних напрямків щодо ефективного управління землекористуванням спеціалістами визнається питання грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення.

У світі існує декілька способів визначення ринкової експертної оцінки земель сільськогосподарського призначення: підхід на основі порівняння продажу та доходний підхід. Це дає змогу не тільки ураховувати отримуваний дохід з земельної ділянки, але й брати до уваги попит та пропозицію на аналогічні землі сільськогосподарського призначення. В Україні застосування першого підходу поки не можливо, тому що ринок землі почне діяти з 2005 року. Але суму доходу отримуваного від земельної ділянки можна вже підрахувати зараз, тому використання другого підходу, розрахунки на його базі, при здійсненні ринкової оцінки земель сільськогосподарського призначення можливі.

Основними показниками економічної ефективності використання, відтворення та охорони природно-ресурсного потенціалу регіону є їх частка у земельній території держави, обсязі валової і товарної продукції, вартості людського потенціалу, прибутку. Досягнення науково-технічного прогресу відкривають нові можливості залучення у виробництво нових видів та більш повного використання залучених у процес суспільного виробництва природних ресурсів. [5 - С. 139—179.] Особливе місце належить земельним ресурсам, родючість

Список використаних джерел:

1. Голиков А. П., Олійник Я. Б., Степаненко А. В. Вступ до економічної і соціальної географії: Підручник. — К.: Либідь, 1997. — 320 с.
2. Горленко Й. А., Руденко Л. Г., Малюк С. Н. Проблеми комплексного розвитку території. — К. : Наукова думка, 1994. — 296 с.
3. Паламарчук М. М., Паламарчук О. М. Економічна і соціальна географія України з основами теорії. — К.: Знання, 1998. — С. 178—215.
4. Поповкін В. Н. Регіонально-цілісний підхід в економіці. — К.: Наукова думка, 1993. — 210с.
5. Розміщення продуктивних сил : Підручник / В. В. Ковалевський, О. Л. Михайлюк, В. Ф. Семенов та ін. — К.: Знання, КОО, 1998. — С.

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВРЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

*Купріянич І. П., к.е.н. доцент, Запольська А.П.
Студентка 3 курсу факультету землевпорядкування
НУБіПУ України*

Предметом регулювання земельного права виступають вольові суспільні відносини, об'єктом яких є земля. У процесі взаємодії людини із землею остання виконує різні функції: екологічну, соціальну, політичну, економічну та ін. Правова регламентація суспільних відносин, пов'язаних з виконанням землею зазначених функцій, здійснюється нормами різних галузей законодавства. Земельно-правовими приписами регулюються відносини щодо землі, яка використовується як головний засіб виробництва в сільському та лісовому господарстві, як територіальний базис, місце для розташування населених пунктів, різних об'єктів виробничого, культурно-побутового та іншого характеру, здійснення несільськогосподарської діяльності тощо.

Земельно-правове регулювання в певній мірі здійснюється і щодо відносин, які виникають у зв'язку з виконанням землею екологічної функції. В даному випадку мова йде про землю як природний об'єкт, який функціонує незалежно від волі і свідомості людини і потребує належної охорони.

Земельні відносини як вольові суспільні відносини носять об'єктивний характер і є економічними відносинами. Економічна сутність земельних відносин обумовлена відносинами власності на землю як на обов'язкову умову матеріального виробництва та іншої соціальної діяльності. В сучасних умовах характер і зміст земельних відносин суттєво змінюється. Так, в результаті встановлення множинності форм власності на землю, включення певної частини земель в систему ринкового обігу шляхом укладення цивільно-правових угод із землею ці відносини, залишаючись по суті земельними, набувають майнового характеру.

Ст. 2 Земельного кодексу обмежує земельні відносини лише суспільними відносинами щодо володіння, користування і розпорядження землею, тобто такими відносинами, які складають зміст права власності на землю. В реальній дійсності

функціонують також земельні відносини, пов'язані з охороною земель, відтворенням і підвищенням родючості ґрунтів, продуктивності земель лісового фонду та ін.

Земельні відносини складаються між фізичними особами, між юридичними особами, а також між фізичними особами, юридичними особами і державою. В ч.2 ст. 2 Земельного кодексу України визначено коло суб'єктів земельних відносин, до якого включені громадяни, юридичні особи, органи місцевого самоврядування та органи державної влади. Органи місцевого самоврядування і органи державної влади — це теж самостійні юридичні особи, які представляють інтереси відповідно територіальних громад та держави. Специфічними суб'єктами земельних відносин виступають також територіальні громади та держава. Згідно ст. 13 Конституції України земля та інші природні ресурси є об'єктами права власності українського народу, тобто суб'єктом земельних відносин законом визнано і народ України.

Серед об'єктів земельних відносин Земельний кодекс України розрізняє, по-перше, землі в межах території України, по-друге, земельні ділянки, по-третє, права на земельні ділянки, у тому числі на земельні частки (паї).

Характеристика земельної ділянки як об'єкта права власності (тобто об'єкта земельних відносин) закріплена ст. 79 Земельного кодексу. Згідно названої норми земельна ділянка — це частина земної поверхні з установленими межами, певним місцем розташування з визначеними щодо неї правами.

Правове регулювання земельних відносин здійснюється в першу чергу Конституцією України, норми якої є нормами прямої дії, тобто звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод особи можливе безпосередньо на підставі Конституції навіть у разі відсутності інших нормативних актів. Вона як Основний Закон країни є нормативно-правовим актом, що має найвищу юридичну силу. У Конституції врегульовані найбільш принципові і найважливіші суспільні земельні відносини. Так, в ст. 13 встановлено, що земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності українського народу. В ст. 14 Конституції зазначено, що право власності на землю

набувається і реалізується громадянами, юридичними особами та державою.

Зазначені принципові положення, які знайшли своє закріплення на конституційному рівні, є основою для прийняття відповідного земельного законодавства.

Із змісту ч.1 ст. 3 Земельного кодексу випливає, що цей кодекс має переважну юридичну силу в регулюванні земельних відносин перед іншими нормативно-правовими актами. Виняток становить лише Конституція України, якій притаманна найвища правова сила. Крім того, регламентації земельних відносин присвячені також інші нормативно-правові акти, прийняті відповідно до Конституції та Земельного кодексу України. Ці нормативно-правові акти можуть бути різними за формою (закони і підзаконні акти). Але об'єднує їх те, що всі вони присвячені регламентації земельних відносин.

В ч.2 ст. 3 Земельного кодексу проведено розмежування земельного та спеціального законодавства, що регулює суспільні відносини щодо використання та охорони інших природних ресурсів.

Законом закріплено правило про те, що земельні відносини регулюються Земельним кодексом, а також спеціальними нормативними актами, якщо останні не суперечать Земельному кодексу. Редакція цієї норми така, що вона забезпечує пріоритет Земельного кодексу як спеціального джерела, яким регулюються земельні відносини.

Земельне законодавство складає вся сукупність законодавчих та підзаконних нормативних актів, які регулюють земельні відносини. Разом вони складають систему земельного законодавства. Основним спеціальним актом земельного законодавства на території України є Земельний кодекс. Його особливістю є те, що він покликаний стати інтегруючою і цементуючою основою для розвитку вітчизняного земельного законодавства.

Цей кодекс відповідає вимогам ринкової економіки та цивілізованого суспільства і водночас зберігає соціальну спрямованість. Він конкретизує конституційне положення щодо права власності на землю, гарантії цього права, закріплює цілу низку нових положень, поява яких пов'язана з ринковими умовами та ін.

Конституцією України (ст. 92) встановлено, що найбільш важливі екологічні відносини, в тому числі і земельні, відносини повинні регулюватися виключно законами. Зазначені конституційні норми є висхідними положеннями для прийняття відповідного земельного законодавства з конкретних питань. Так, поряд з Земельним кодексом діють Закони України «Про оренду землі», «Про плату за землю» та ін.

Самостійне місце серед нормативно-правових актів у галузі земельних відносин займають постанови Верховної Ради України.

Завдання земельного законодавства полягає в регулюванні земельних відносин з певною метою. Такою метою є, по-перше, забезпечення на землю права громадян, юридичних осіб, територіальних громад та держави, по-друге, раціональне використання та охорона земель.

Регулюючи земельні відносини, Земельний кодекс закріплює права власників земельних ділянок і землекористувачів, їх обов'язки, правила та порядок використання земель, охорону земельних прав тощо.

Відомо, що земля використовується для різних цілей, тому в ст. 4 мова йде про мету правового регулювання земельних відносин. Таких цілей як мінімум дві: раціональне використання та охорона земель.

Раціональне використання земель в першу чергу означає строго цільове їх призначення. Нецільове використання землі не тільки нераціональне, але й незаконне. При раціональному використанні землі її якість повинна покращуватися.

Забезпечення охорони земель — самостійна мета правового регулювання земельних відносин. Охорона земель включає систему правових, організаційних, економічних та інших заходів, спрямованих на раціональне використання земель, запобігання необґрунтованому вилученню земель сільськогосподарського призначення, захист від шкідливого антропогенного впливу, відтворення і підвищення родючості ґрунтів, підвищення продуктивності земель лісового фонду, забезпечення особливого режиму використання земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення.

Здійснення земельної реформи, яка започаткована в 1990 році, передбачає проведення комплексу заходів, спрямованих на становлення нових за змістом і характером суспільних відносин, пов'язаних з використанням землі.

Для поглиблення земельної реформи і підвищення її результативності має бути прийнята низка законодавчих актів, завершено повне юридичне оформлення прав власності на землю й інші форми землеволодіння і землекористування. Надзвичайно важливо провести також усі необхідні земельпорядні і кадастрові роботи, ввести стимулювання і санкції за показниками рівня використання землі і екологічним показникам. Для ефективного перерозподілу земель доцільно поступово вводити контрольований земельний ринок, що враховує регіональні особливості можливого земельного обороту. У застосуванні земельного податку має відбутися ретельніше відпрацювання диференціації ставок залежно від якості і місцезнаходження ділянок.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: прийнята 28 червня 1996 року [Електронний ресурс] //.- Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Земельний кодекс України : прийнятий 25 жовтня 2001 року №2768-III[Електронний ресурс] // - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.
3. Земельне право України: Підручник / М. В. Шульга, Г. В. Анісімова, Н. О. Багай, А. П. Гетьман та ін.; — К.: Юрінком Інтер, 2004. — 368 с. [Електронний ресурс]// - Режим доступу: <http://textbooks.net.ua/content/view/1165/18/>.

УДК 631.42:631.147

ЯКІСТЬ ГРУНТІВ – ОСНОВА ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ *Кустовська О.В.,*

*к.е.н., доцент кафедри землепорядного проектування
факультету землепорядкування Національний університет
біоресурсів і природокористування України, м. Київ*

Унікальний та потужний земельно-ресурсний потенціал України зосереджує її цінне місце серед низки європейських країн. Територія нашої держави значиться багатоманітністю природних умов навколишнього середовища. Але земля була, є і буде обмеженим ресурсом. Піклуючись про успішне майбутнє нашої країни, її розвиток, потрібно розумно та ощадливо розпоряджатися національним багатством, забезпечувати його раціональне використання, і перед усім охорону. Ефективне управління земельними ресурсами, приватна власність на землю і захищеність власності виступає основою основ стійкого соціального та економічного розвитку. Першочерговим інструментом держави, що має забезпечити екологічно безпечне й економічно ефективно використання землі, є землеустрій, який як одна з найголовніших складових земельних відносин виступає дійовим механізмом в організації землі як засобу виробництва і значною мірою покращує регулювання суспільних відносин щодо володіння, користування та розпорядження землею.

Сучасний стан ринкової системи організації території в Україні недостатньо сформований і збалансований, не забезпечує відмінного результату в досягненні достатньо високої економічної ефективності та екологічної безпеки у землекористуванні. Як показує вітчизняний досвід організації сільськогосподарського землекористування, оптимізація території агроформування мала б базуватись на використанні об'єктивних економічних, екологічних та біологічних законів, що діють незалежно від волі та свідомості народу у процесі природоохоронної й господарської діяльності. Основна задача організації території в даному випадку заключається в обґрунтуванні встановлення такої організації території, що мала б забезпечувати підтримку екологічно безпечного, стабільного функціонування агроландшафту, що самовідтворювався б, й не втрачав біологічне різноманіття, а також на його основі створення екологічно оптимізованого складу земельних угідь.

Необхідність забезпечення раціонального

природокористування, вже набуло статусу планетарного масштабу, значення якого продовжує постійно зростати.

Особливо відчутно ця проблема позначається на стані сільськогосподарських угідь. Зниження врожайності сільськогосподарських культур, підвищення собівартості продукції, зменшення окупності витрат - наслідки цього явища.[1, 15]

Унаслідок небувалого розвитку ерозійних процесів площа деградованих ґрунтів щороку зростає на 90 тис. га, втрати ґрунту становлять 600 млн т, води - 16 млрд м³. З цим пов'язане висихання й опустелювання територій, омертвіння ґрунтів тощо.

Майже кожен третій гектар (30,7%) еродований, а другий - дефляційно небезпечний, кожний четвертий гектар - кислий, тобто ґрунт має низький рН. А щодо зон Лісостепу й Полісся, то тут майже кожен другий гектар є кислим (49,7-47,4%). Середньорічні втрати гумусу внаслідок незбалансованого внесення та винесення органічної речовини, а також ерозії становлять понад 1,0 т/га (1228 кг/га) землі в обробітку.[2, 147]

У цих умовах для виробників органічної сільськогосподарської продукції вкрай актуальним є визначення якості ґрунтів з метою ведення господарської діяльності. Відомі способи оцінювання стану сільськогосподарських угідь ґрунтуються лише на встановленні відповідності обмеженого ряду показників санітарно-гігієнічного стану, екологічної стійкості ґрунту, агрохімічних показників ґрунтової родючості, не враховуючи місце розташування земель і застосування агротехнологій.[3, 22]

Дослідження останніх років свідчать про погіршення стану навколишнього середовища та здоров'я людини, що викликає занепокоєння у суспільстві. Одним із шляхів виходу із цієї ситуації є виробництво органічної сільськогосподарської продукції.

Для оцінки можливостей виробництва органічної продукції сільськогосподарськими підприємствами потрібно почати з вивчення виробничих потужностей для вирощування органічної продукції, особливо ґрунтів. За результатами дослідження більшості сільськогосподарських підприємств агроекологічної оцінки чорноземних ґрунтів на території України виявлено, що вони є придатними для здійснення виробництва органічної

продукції та органічної сировини рослинного і тваринного походження.

Найважливішим етапом при виробленні ефективної стратегії сільськогосподарського землекористування є стратегічний аналіз, що повинен дати реальну оцінку власних ресурсів і можливостей стосовно екологічного стану зовнішнього середовища, де працює сільськогосподарське підприємство.[1, 17]

Наслідкування України концепції сталого розвитку вимагає розробки адекватних механізмів управління як економікою в цілому, так і підприємствами зокрема. Потреби встановлення екологічно безпечної моделі ринкових відносин з одного боку, а з іншого – необхідність формування та вдосконалення мотиваційних механізмів реалізації моделі ефективного еколого орієнтованого економічного зростання на всіх рівнях господарювання, об'єктивно зумовлюють активізацію екологічного спрямування маркетингових зусиль сучасного підприємства. Діяльність такого підприємства повинна ґрунтуватись на екологічно безпечних методах господарювання з урахуванням стандартів екологізації, покликаних зміцнити його ринкові позиції та створити унікальні конкурентні переваги. [1, 17]

Варто зауважити, що для виробництва сировини, придатної для виготовлення органічних продуктів харчування, нормативні значення критеріїв і показників якості ґрунтів не повинні перевищувати значень, встановлених експериментальним шляхом, і відповідати спеціальним сировинним зонам (регіони або окремі господарства, що відповідають умовам виробництва продукції рослинництва й тваринництва, придатної для виготовлення продуктів дитячого та дієтичного харчування).[3, 23]

Оцінювання ґрунту за показником його впливу на ріст і продуктивність рослин вважається недостатнім. Для визначення його характеристик необхідно залучати значно ширший комплекс показників і критеріїв, що взаємопов'язані й взаємозалежні між собою. Якісний (здоровий) ґрунт повинен, поряд із забезпеченням продуктивної складової, зберігати якість навколишнього середовища і не загрожувати здоров'ю людей.

Одним із головних чинників, якого прагнуть досягти фахівці з органічного землеробства, є підтримання і розвиток

якості ґрунту, його родючості. Це забезпечується залежністю фермера від нього і, навпаки, стан ґрунту залежить від фермера та обраного ним методу господарської діяльності. Для виявлення придатних до органічного землеробства сільськогосподарських угідь необхідне їхнє оцінювання у спеціалізованій лабораторії. За результатами лабораторного аналізу визначаються фізичні, хімічні та біологічні властивості ґрунту, забрудненість важкими металами, радіонуклідами, пестицидами, нітратами тощо.

На підставі визначеного в ґрунтах рівня забруднення радіонуклідами, важкими металами, пестицидами фахівці можуть зробити прогноз можливого забруднення вирощеної у майбутньому продукції. Якщо цей прогноз свідчатиме, що показник забруднення нижче гранично допустимої концентрації, продукцію можна вважати екологічно безпечною без додаткових аналітичних визначень у кожній партії, але з можливим оперативним контролем. Цю інформацію вносять до екологічного паспорту господарства, який свідчить про виробництво екологічно безпечної продукції рослинництва й тваринництва на рівні світових стандартів.[4, 10]

Відповідні аналізи здійснюються у спеціальних лабораторіях агроекологічного моніторингу, що пройшли сертифікацію й отримали свідоцтво про атестацію на право проведення вимірювань, результати яких можуть бути використані під час контролю якості ґрунтів та сировини рослинного походження, а саме: фітомаси (фосфор загальний, азот загальний, хлориди, волога, вологий попіл) та ґрунту (органічна сировина, загальний азот, гідролітична кислотність, іони карбонату і бікарбонату, загальний фосфор, сума поглинутих основ, марганець, сірка, азот амонію, залізо, калій, натрій, кальцій, магній).

Необхідно зауважити, що вартість таких лабораторних аналізів цілком доступна, що дозволяє господарствам здійснювати їх щорічно і вносити до екологічного паспорту. Внаслідок виконаних заходів, вироблена екологічно безпечна продукція господарств закуповуватиметься за підвищеними цінами. Крім того, господарям не потрібно буде витратити час і кошти на проведення аналізу вмісту у продукції забруднювачів.

Отже, якість вирощеної органічної сільськогосподарської продукції залежить від якості ґрунтів, це є непорушною істиною, що обумовлює необхідність і практично зобов'язує виробників цієї продукції відповідально ставитися до ґрунтів, здійснювати відповідний агроекологічний аналіз їхнього складу, вести екологічні паспорти тощо. Також це дає змогу виробникам вдосконалювати технологію виробництва, зменшувати залежність від природнокліматичних умов і, відповідно, сприяти підвищенню прибутковості своєї діяльності та фінансовій стабільності своїх господарств.

Список використаних джерел:

1. Кустовська О.В. Оцінка якості ґрунтового покриву сільськогосподарського підприємства як передумова впровадження органічного виробництва / Кустовська О.В., Куценко Ю.А. // Землеустрій, кадастр і моніторинг земель, 2014. – №3-4. – С. 15-19.
2. Мельничук Д. Якість ґрунтів та сучасні стратегії удобрення / Д. Мельничук, М. Мельников, Дж. Гофман та ін. – К.: Арістей, 2004. – 487 с.
3. Писаренко П.В. Якість ґрунтів в органічному землеробстві / П.В. Писаренко, Т.О. Чайка // Дім, сад, город. - № 9, 2014. – С. 22-23.
4. Полібін С.Ю. Організація території сільськогосподарського землекористування (на прикладі території ВП НУБіП України «Великоснітинськенавчально-дослідне господарство ім. О.В. Музиченка» Фастівського району Київської області: автореферат магістерської роботи / С.Ю. Полібін. – К.: НУБіП України, 2013. – 15с.

УДК 332.362:631.4

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ТА ШЛЯХИ ЇХ РОЗВ'ЯЗАННЯ

Куценко Ю.А.

*студентка магістратури факультету землевпорядкування
(НУБіП України, м. Київ)*

Земля є основою існування життєдіяльності. Сільськогосподарські землі є основним виробничим ресурсом і, переважно, єдиною економічною основою сільських регіонів. Оскільки сільськогосподарські землі займають основну площу землі, тоді стан, структура, ступінь їх залучення в сільськогосподарський обіг є важливими для їх раціонального використання[1, 234].

Одне із головних завдань землеустрою на сучасному етапі полягає в здійсненні комплексу землевпорядних робіт щодо утворення стійких землеволодінь і землекористувань. Проекти землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь, розробляються з метою організації сільськогосподарського виробництва і впорядкування сільськогосподарських угідь у межах землеволодінь та землекористувань для ефективного ведення сільськогосподарського виробництва, раціонального використання та охорони земель, створення сприятливого екологічного середовища і покращання природних ландшафтів.

Україна відноситься до європейських держав з найвищою розораністю земель, яка досягає 53,8% всього земельного фонду, у тому числі 77,8% сільськогосподарських угідь[2, 17]. Наукою і практикою доведено, що при підвищенні сільськогосподарської освоєності й розораності земельних угідь істотно знижується екологічна стійкість ландшафтів[3, 27].

Під землекористуванням слід розуміти використання людиною землі, включаючи заселення, обробіток, випасання худоби, рекреацію тощо. Землекористування вивчає функції або цілі, для яких використовується земля місцевим населенням, а також діяльність людини, безпосередньо пов'язану із землею, використанням її ресурсів або впливом на неї. Під

* Науковий керівник – к.е.н., доц. О.В. Кустовська

землекористуванням розуміють також об'єктивно зумовлений процес залучення людиною землі до виробничої і невиробничої діяльності, її відтворення та охорону. При цьому під ним розуміють, в першу чергу, просторове використання території.

Раціональне землекористування означає максимальне залучення до господарського обігу всіх земель та їх ефективне використання за основним цільовим призначенням, створення найсприятливіших умов для високої продуктивності сільськогосподарських угідь. При цьому важливо забезпечити охорону земельних угідь[4, 156].

Оптимізація сільськогосподарського землекористування включає в себе: дослідження сучасного стану землекористування, екологічну та економічну оптимізацію структури землекористування. Дослідження нинішнього стану дозволяє проаналізувати характер використання земель. В екологічну оптимізацію входить виведення з інтенсивного обробітку деградованих і малопродуктивних земель, які лише поглиблюють негативні процеси. Основним напрямом економічної оптимізації структури земельних угідь є використання високопродуктивних земель таким чином, щоб вони приносили максимальний дохід.

Екологічна стійкість безпосередньо залежить від того, скільки в ньому збережено природних фітоценозів. Тобто поліпшення екологічної ситуації вбачається в зниженні питомої ваги деградованих і малопродуктивних орних земель і, відповідно, збільшенні площі кормових угідь, лісових насаджень, тобто еколого-стабілізуючих угідь, екосистеми яких функціонують за природними аналогами при мінімізованому антропогенному впливі.

Структура посівних площ зумовлена ґрунтово-кліматичними умовами, попитом на продукцію окремих сільськогосподарських культур або кон'юнктурою ринку, що визначає спеціалізацію господарства і насичення сівозміни окремими культурами; вимогами до зниження енергоємності технологій, а також збереження і підвищення родючості ґрунту. І обов'язково впровадження системи сівозмін.

Сучасна система землекористування має відповідати таким параметрам: включати комплекс ґрунтово-меліоративних

заходів, спрямованих на розширене відтворення родючості ґрунту, будуватись на оптимальній структурі земельних угідь агропромислових формувань, враховувати прогресивні технології та гармонійно узгоджуватися в егроекосистемах. Світовий досвід свідчить, що підвищення ефективності сільського господарства можливе лише за умов інтенсивного використання високородючих ґрунтів і за рахунок зниження вкладень у малопродуктивні землі[5, 39].

Обухівський район знаходиться в Київській області, в зоні Лісостепу, яка є сприятливою для розвитку сільськогосподарського виробництва. Через істотне скорочення бюджетного фінансування землеохоронних і меліоративних заходів ґрунти області зазнали значних негативних змін. Внаслідок дії різних природних, а здебільшого антропогенних факторів, на значній площі території області, й перш за все на сільськогосподарських землях, спостерігається погіршення якісного стану ґрунтового покриву, зокрема через ерозію, підтоплення, заболочення тощо[6, 3].

Аналіз сучасного стану використання та охорони земель на території Обухівського району показав, що екологічний стан сільськогосподарських угідь за останні роки суттєво погіршився. І основними причинами цього стала відсутність здійснення системи заходів з охорони та покращення земель, відновлення родючості ґрунтів на практиці, недостатньо впроваджена система управління земельними ресурсами.

Загальна площа сільськогосподарських угідь села становить 325.23 га, з них: рілля – 202.4 га, багаторічні насадження 33.7 га, сіножаті – 22,2, пасовища – 51.73 га. Ліси та лісо вкриті площі займають 62.37 га, забудовані землі – 49.6 га. Структура земельних угідь Дерев'янської сільської ради не відповідає сучасним науковим підходам щодо раціонального використання і охорони земель. Про це говорить високий показник розораності території – 62.23%; коефіцієнт екологічної стабільності становить 0.38, а коефіцієнт антропогенного навантаження – 3.64, що вказує на те, що територія є екологічно нестійкою з високим рівнем антропогенного навантаження. Оптимальне відношення дестабілізуючих чинників (рілля, сади) до стабілізуючих (природні кормові угіддя, ліси, лісосмуги),

повинно бути менше одиниці. Для території Дерев'янської сільської ради це відношення складає 2,07. Дані коефіцієнти свідчать, що територія землекористування досліджуваної сільської ради потребують здійснення еколого-економічної оптимізації.

Провідну роль в ґрунтовому покриві території сільськогосподарських угідь Дерев'янської сільської ради відіграють такі агропромислові групи ґрунтів: 49г, 52г, 55г, 56г, 57г, 209г. Це переважно чорноземи, які є слабогумусованими, сильнореградованими середньо-та слабозмитими легкосуглинковими.

Акцент в землекористуванні було зроблено на збільшення розораності, а це тягне за собою порушення екологічного стану довкілля. Раціональне землекористування і охорона земельних ресурсів надзвичайно важливі, оскільки включають в себе охорону ґрунтів від виснаження та підвищення їх родючості, а також охорону від забруднення та його попередження.

Список використаних джерел:

1. Бриндзя О. Еколого-економічні засади раціонального використання сільськогосподарських земель на ландшафтній основі [Електронний ресурс] / Олена Бриндзя // Соціально-економічні проблеми і держава. - 2014. - Вип. 1 (10). - С. 233-241. - Режим доступу до журн.: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2014/14boznlo.pdf>.
2. Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку: Інформаційно-аналітичний збірник/ За ред. П.Т. Саблука та ін.- К.: ІАЕ, 2003. – 106 с.
3. Сохнич А.Я. Ландшафтно-екологічні аспекти управління земельними ресурсами: Економіка АПК / А. Я. Сохнич, Л.М. Тібілова – 2006. - №5. – С. 27-28.
4. Землекористування: еколого-економічні проблеми, конфлікти, планування: Навчальний посібник / [Соловій І.П., Іванишин О.Т., Лавний В.В., Турчин Ю.І., Часковський О.Г]– Львів:Афіша. 2005.-400 с.
5. Наукові основи агропромислового виробництва в зоні Лісостепу України / [М.В. Зубець, В.П. Ситник, П.Т. Саблук, В.О. Круть, В.П. Буркат] – К.: Логос, 2004. – 776 с.

6. Програма використання та охорони земель у Київській області на період 2012-2016 роки [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://kyivoblzem.gov.ua/int.php?page=708>

УДК 349.417/.418:332.33(477)

СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗЕМЕЛЬНО-КАДАСТРОВИХ РОБІТ В УКРАЇНІ

Лещенко В.С.

*Студентка 3 курсу факультету землевпорядкування
НУБіПУ України*

Необхідність ведення державного земельного кадастру зумовлюється потребами суспільного виробництва. Стан його ведення в Україні залежить від потреб суспільного ладу в минулому і сучасних потреб переходу до ринкової економіки. Система його даних в минулому за умов соціалістичного ладу зводилася в основному до реєстрації землекористувань і кількісного обліку земель за видами угідь, що повністю задовольняло потреби соціалістичної економіки на перших етапах.

Після проголошення незалежності України зміст, призначення і порядок ведення державного земельного Кадастру законодавчо закріплено в Земельному кодексі України (2001 р.) та у постанові Кабінету Міністрів України від 12 січня 1993р. №15 "Про порядок ведення державного земельного кадастру". Відповідно до цих актів державний земельний кадастр – єдина державна система земельно- кадастрових робіт, яка встановлює процедуру визнання факту виникнення чи припинення права власності на земельні ділянки і права користування ними та містить сукупність відомостей і документів про місце розташування та правовий режим цих ділянок, їх оцінку, класифікацію земель, кількісну та якісну характеристику, розподіл серед власників землі й землекористувачів.

Призначенням державного земельного кадастру є забезпечення необхідною інформацією органів державної влади та місцевого самоврядування, зацікавлених підприємств,

* Науковий керівник: доц. Є. В. Бутенко

установ і організацій, а також громадян з метою регулювання земельних відносин, раціонального використання та охорони земель, визначення розміру плати за землю і цінності земель у складі природних ресурсів, контролю за використанням і охороною земель, економічного й екологічного обґрунтування бізнес-планів та проектів землеустрою.

Основою земельно-кадастрових робіт є кадастрові зйомки, що є комплексом робіт, виконуваних для визначення та відновлення меж земельних ділянок. Кадастрові зйомки передбачають:

- геодезичне встановлення меж земельної ділянки;
- погодження меж: земельної ділянки зі суміжними власниками та землекористувачами;
- відновлення меж: земельної ділянки на місцевості;
- встановлення меж частин земельної ділянки, які містять обтяження та обмеження щодо використання землі;
- виготовлення кадастрового плану.

Важливе значення мають дані бонітування ґрунтів – порівняльної оцінки якості ґрунтів за їх основними природними властивостями, які мають сталий характер та суттєво впливають на урожайність сільськогосподарських культур, вирощуваних у конкретних природно-кліматичних умовах. Бонітування ґрунтів проводиться за 100-бальною шкалою. Вищим балом оцінюються ґрунти з кращими властивостями, які мають найбільшу природну продуктивність.

Економічна оцінка земель – це оцінка землі як природного ресурсу і засобу виробництва у сільському і лісовому господарстві та як просторового базису в суспільному виробництві за показниками, що характеризують продуктивність земель, ефективність їх використання та дохідність з одиниці площі.

Економічна оцінка земель різного призначення проводиться для порівняльного аналізу ефективності їх використання. Дані економічної оцінки земель є основою грошової оцінки земельної ділянки сільськогосподарського цільового призначення. Економічна оцінка земель визначається в балах або у грошовому еквіваленті.

Одночасно з посиленням ролі даних державного земельного кадастру значно зросла роль грошової оцінки

земельних ділянок. Грошова оцінка земельних ділянок визначається на рентній основі. Залежно від призначення та порядку проведення грошова оцінка земельних ділянок може бути нормативною та експертною. Нормативна грошова оцінка земельних ділянок використовується для визначення розміру земельного податку, втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва, економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель тощо. Експертна грошова оцінка використовується при здійсненні цивільно-правових угод щодо земельних ділянок.

Значення даних державної реєстрації земельних ділянок особливо зростає тепер, із здійсненням земельно-правових угод. Це дуже важливо для забудованих земель, коли разом з купівлею-продажем об'єктів нерухомості продається-купується право власності на земельні ділянки. Державна реєстрація земельних ділянок здійснюється у складі державного реєстру земель.

Державний реєстр земель складається з двох частин:

- Книги записів реєстрації державних актів на право власності на землю та на право постійного користування землею, договорів оренди землі із зазначенням кадастрових номерів земельних ділянок;

- Поземельної книги, яка містить відомості про земельну ділянку.

Облік кількості земель відображає відомості, які характеризують кожну земельну ділянку за площею та складом угідь.

Облік якості земель відображає відомості, які характеризують земельні угіддя за природними та набутими властивостями, що впливають на їх родючість, за ступенем забруднення ґрунтів.

При проведенні земельного кадастру особлива увага приділяється питанням дотримання принципу законності, що стоїть на сторожі охорони прав власників землі і землекористувачів. Виконання цього принципу забезпечується законодавчими актами України про землю та іншими документами з питань землекористування, землевпорядкування й охорони земель. Земельний кадастр має бути безперервним, тобто давати характеристику стану земельного фонду з урахуванням змін, що відбуваються у використанні земель. Це

значить, що дані земельного кадастру повинні систематично уточнюватися, відображаючи поточні зміни в природному, господарському і правовому стані земель. Щоб підтримувати дані земельного кадастру на рівні сучасності і одночасно домогтися стійкості цих даних на певний строк, доповнення і зміни в земельно-кадастрові документи вносяться у певному порядку. Зміни в правовому стані земель відображаються в міру того, як вони відбуваються: у складі земельних угідь і їх меліоративному стані – один раз у рік; у якісному стані і оцінці земель – один раз у п'ять років.

Створення ефективної земельно-кадастрової системи належить до числа найважливіших передумов сталого розвитку ринкових земельних відносин, оскільки саме на земельний кадастр покладається вирішення завдання обліку всіх одиниць земельної власності, на його основі здійснюється реальне гарантування прав на земельні ділянки, саме у складі кадастру здійснюється оцінка земель для фіскальних і регуляторних цілей.

Однак, на цей час в Україні немає цілісної земельно-кадастрової системи, яка була б ефективною основою регулювання земельних відносин, оцінки майна, реєстрації прав на нерухомість, моніторингу та контролю у сфері природокористування тощо. Практично всі складові кадастру формуються із значними труднощами, а сам кадастр наразі не можна вважати джерелом необхідних, достовірних і своєчасних відомостей про земельні ресурси. Тому є сенс розглянути головні проблеми створення державного земельного кадастру і сформулювати певні пропозиції стосовно їх розв'язання.

Найважливішим завданням розвитку державного земельного кадастру має стати відсторонення від ведення кадастрових процедур неурядових установ і концептуальна переорієнтація кадастрової діяльності з отримання прибутку на самоокупність і задоволення потреб споживачів інформації про об'єкти кадастрового обліку. Водночас варто забезпечити публічність, доступність кадастрових планів і карт, а також ортофотопланів та індексних карт, створених у рамках проекту “Видача державних актів на право власності на землю в сільській місцевості та розвиток системи кадастру”, через мережу Інтернет – це стане першим кроком на шляху

системного підвищення якості і відкритості кадастрових даних, оскільки багаторічна утаємниченість кадастрових відомостей може вважатись однією з головних передумов масового накопичення в кадастрових базах даних недостовірних або неякісних геопросторових відомостей про земельні ділянки.

Серйозним недоліком нинішньої земельно- кадастрової системи є дискретність кадастрових даних: станом на початок 2011р., у державному реєстрі земель обліковуються семантичні та картографічні характеристики лише близько 11,7 млн. земельних ділянок, або 46,6% їх загальної кількості (25,1 млн.). Таким чином, сучасний земельний кадастр має ознаки дискретності – об'єктами обліку є не всі землі в межах України, а лише окремі земельні ділянки.

Таким чином, важливою технічною задачею має стати перехід від дискретності до безперервності та комплексності геопросторових даних у ДЗК. Взаємна узгодженість меж суміжних земельних ділянок, адміністративно-територіальних утворень, а також кадастрових зон і кварталів повинна стати однією із фундаментальних засад створення кадастрової системи, а не одним із “бажаних, але необов'язкових” результатів її функціонування.

На окрему увагу заслуговує проблема “легалізації” існуючого адміністративно-територіального устрою України. Масовим явищем є “територіальні претензії” населених пунктів до навколишніх районів і навпаки, територіальні спори між районами, областями. Тому “прив'язка” кадастрових одиниць до системи адміністративно-територіального устрою робить кадастрово-реєстраційну систему “заручником” територіальних конфліктів між місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування. Поза кадастровим зонуванням перебуває близько 4 млн. га територіального моря, яке за своїм правовим режимом належить до території України.

Слід розуміти, що проблема легалізації існуючих меж адміністративно-територіальних утворень у більшості випадків містить у собі конфлікт інтересів, який практично неможливо вирішити шляхом засідань різного роду комісій і погоджувальних органів. Тому існує нагальна потреба напрацювання законодавства, яке б дозволило вирішувати питання “територіальних конфліктів” і визначати остаточні межі адміністративно-територіальних утворень, отже – чітко

розмежувати юрисдикцію органів територіального управління (межі сіл, селищ, міст, районів у містах, районів, областей).

Обов'язково має бути визначений уповноважений орган виконавчої влади, який би самостійно виконував функцію арбітражу територіальних спорів і приймав остаточне рішення щодо межі між адміністративно-територіальними утвореннями.

Загалом, можна стверджувати, що за нинішніх умов ключем до успішного створення земельно-кадастрової системи в Україні є кваліфіковані некорумповані управлінські кадри та розумне законодавство.

Список використаних джерел:

1. Про державний земельний кадастр: проект Закону України // Землевпорядкування. – 2003. – №1. – С. 61-82.
2. Земельний кодекс України : прийнятий 25 жовтня 2001 року №2768-III[Електронний ресурс] // Відом. Верхов. Ради України (ВВР).-2002.-Ст.2.-Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.
3. Земельне право України: Підручник / М. В. Шульга, Г. В. Анісімова, Н. О. Багай, А. П. Гетьман та ін.; — К.: Юрінком Інтер, 2004. .-Режим доступу: [Електронний ресурс] // — 368 с.<http://textbooks.net.ua/content/view/1165/18/>.
4. Перович І. Концепція побудови кадастрової системи України/І. Перович// Геодезія, картографія і аерофотознімання. – 2010. – Вип. 73. – С. 99–101.

УДК

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ ЗЕМЕЛЬ В МЕЖАХ УРБАНІЗОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ

Лихогруд О.М.

*Державне підприємство Український державний
науково-дослідний інститут проектування міст
"Діпромісто" імені Ю.М. Білоконя*

Проведення земельної реформи в Україні тісно пов'язане з вирішенням наукових і практичних завдань у сфері регулювання земельних відносин та землеустрою, оцінки земельних ділянок, ведення кадастру і моніторингу земель. Успішне вирішення цих завдань безпосередньо залежить від вироблення нових підходів у галузі інформаційного та організаційно-технічного

забезпечення управління земельними ресурсами, насамперед, в межах урбанізованих територій. Інший аспект, пов'язаний із становленням повноцінного земельного ринку, розвиток якого є потужним чинником залучення інвестицій в реальний сектор виробництва і формування доходної частини бюджетів міст, призводить до появи ефективно господарюючих суб'єктів. Не менш важливий аспект є активний розвиток систем ведення державного земельного кадастру як інформаційної інфраструктури, що забезпечує державні органи, органи місцевої влади, населення інформацією про землю і нерухомість, що в свою чергу захищає права власників і підтримує функціонування ринку нерухомості. Земельний кадастр - найважливіший компонент земельної реформи, який є офіційним підтвердженням кількості та реальної вартості власності будь-якої земельної ділянки в межах урбанізованих територій.

Питанням оцінки земель в межах урбанізованих територій займаються ряд вітчизняних та зарубіжних вчених таких як, С.Н. Волков, Р. Вессели, Ю.Ф. Дехтяренко [3], Джозеф К. Еккерт [2], В.М. Заяць, О.П. Канаш, Ю.М. Манцевич [3], А.Г. Мартин, Ю.М. Палеха [3], А. Сміт, проте питання удосконалення методичних засад грошової оцінки земельних ресурсів у населених пунктах є малодосліджуваним.

Землі в межах урбанізованих територій мають ряд специфічних особливостей та відзначаються особливою значимістю в економічних відносинах. По-перше, міські землі є важливою складовою частиною міського просторового середовища, будь-яка зміна параметрів якої зачіпає життєві інтереси великого числа громадян. По-друге, ці землі істотно капіталізовані і при цьому вартість капіталу, створеного на земельній ділянці, в даний час багаторазово перевищує вартість самої землі. Переважна більшість земельних ділянок в містах є землями з невідчужуваними від них будівлями та землями громадського використання. По-третє, ділянки урбанізованих території, як правило, мають багатofункціональне призначення, оскільки сучасне місто, особливо його історично сформовані райони, є зосередження найрізноманітніших видів і форм життєдіяльності людини.

Істотними якісними ознаками земель в межах урбанізованих територій є складна інженерна інфраструктура різних відомств, дорожньо-транспортна мережа різних рівнів, різноманітні комунікації та елементи благоустрою, що в свою чергу потребує значних капітальних вкладень [2].

Детальні дослідження, здійснені в 70-х рр. Американським інститутом планування міст по визначенню впливу громадських інвестицій на цінність міських земель, призвели до висновків, згідно з якими чинники, що визначають ціну землі, можна розділити на три групи: фізичні (розмір ділянки, протяжність фронтальної лінії, місце розташування в плані міста, інженерно-геологічні умови); економічні (дохід, що отримується з цієї ділянки, інвестиції, вироблені на даній території); адміністративні (законодавчі акти про зонування міських територій, що включають адміністративні обмеження в розташування окремих об'єктів) [1].

Аналіз реального функціонування міст показує, що в них досить мало проявляється монофункціональних ділянок. Крім того, місто не може розглядатися як один раз заданий проектом стан. Навпаки, міський простір неоднорідний саме завдяки наявності процесів містобудівних змін, процесів соціального ускладнення ділянок міського середовища, які є результатом як цілеспрямованої містобудівної політики муніципалітетів, так і природних тенденцій урбанізації. Все це вимагає комплексного підходу до досліджень міських процесів і, зокрема, до аналізу ефективності використання та оцінки земель в межах урбанізованих територій. Відповідно виникає завдання удосконалення грошової оцінки міських земель, адаптованої до умов ринкових земельних відносин та мінливої містобудівної ситуації.

Французький дослідник Дютайн, вивчаючи механізм формування цін в Паризькій агломерації, прийшов до наступного висновку: ціна ділянки коливається між двома межами - мінімальною ціною, обумовленою фактичним доходом ділянки, і максимальною ціною, яку потенційний користувач готовий заплатити виходячи з умов забудови, передбачуваних доходів від нових споруд, мінус витрати на їх будівництво і різні додаткові витрати [4].

У більшості колишніх соціалістичних країн Східної Європи існувала плата за землю, і дослідження по встановленню взаємозв'язку з оцінкою території, показали, що плата за землю значно нижче її фактичної цінності. В Угорщині, наприклад, з 1975 р була введена класифікація населених пунктів, в якій виділено 5 основних груп: столиця, центри регіонів, центри областей, інші міста і великі села. При цьому в межах населених пунктів виділяється до 6 зон - від центру міста до периферії, по яких введена диференційована плата за користування міськими землями. Наприклад, плата за земельну ділянку в центрі Будапешта в 6 разів вище, ніж на його околиці, і приблизно в 20 разів вище в порівнянні з найдешевшою міською землею.

Вартість земельних ділянок у містах стабільно зростає. Зростання вартості землі в більшості країн вище темпів зростання інфляції. За останні 25 років вартість міських земель в США зростає в 10 разів; в Японії (у передмісті Токіо) - в 20 разів, у той час як національний дохід збільшився приблизно в 4 рази, а ціни на споживчі товари - в 3 рази. У той же час завдяки методам контролю в Швеції зростання вартості земельних ділянок за десятиліття 1970-1980 рр. склало лише 9 % [4].

Формування земельного ринку міста пов'язане з рішенням безлічі завдань правового, соціального, економічного, екологічного, організаційно-технічного характеру. Одна з найбільш складних завдань - оціночна. Оцінка міських земель важлива як з позицій управління земельними ресурсами, так і розвитку земельного ринку.

Світова практика економічної оцінки нерухомості виробила досить велику кількість різних методів, що дозволяють обґрунтовано визначати цінність тих чи інших земельних ділянок залежно від їх поліпшень, наявності на них інших об'єктів нерухомості, можливостей їх ефективного застосування. У той же час існуюча практика встановлення вартості об'єктів нерухомості ґрунтується на визначенні індивідуальних показників їх оцінки за результатами аналізу ринкової вартості даних об'єктів. Головне значення при такому підході набувають вивчення ринку нерухомості, діючої системи оподаткування та встановлення обґрунтованої орендної плати, а також врахування конкретних факторів, що впливають на рівень цін на нерухоме майно, до яких, за визначенням, належать і земельні ділянки.

Список використаних джерел:

1. Грязнова А.Г. Оценка недвижимости: Учебн. пособие. - М.: Финансы и статистика, 2002. – 491 с.
2. Эккерт Д. Оценка земельных участков: Учеб. пособие. -М.: РОО, 1994
3. Методичні основи грошової оцінки земель в Україні / [Ю.Ф. Дехтяренко, М.Г. Лихогруд, Ю.М. Манцевич, Ю.М. Палеха]. - К.: Профі, 2007. - 624 с.
4. Прорвич В.А. Основы экономической оценки городских земель.М.:Дело, 1998. – 326 с.

УДК 630*6:334.012.74

УПРАВЛІННЯ ЛІСОВИМИ РЕСУРСАМИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ

Лицур І. М.

*Провідний науковий співробітник,
доктор економічних наук, професор*

*ДУ «Інститут економіки природокористування
та сталого розвитку НАН України»*

Відповідно до пункту 5 розділу XI Коаліційної угоди Верховної Ради України VIII скликання передбачається створення на базі існуючих державних лісогосподарських підприємств єдиної державної лісогосподарської структури та розділення функцій держави у сфері лісового господарства: функції формування політики, контрольні та господарські функції виконуватимуться різними органами. Все це відповідає принципам , що записані в попередніх розділах даної угоди: «Реформувати систему територіальних підрозділів центральних органів Виконавчої влади та місцевих державних адміністрацій, усунути дублювання повноважень між ними та органами місцевого самоврядування» та «Розмежування функцій формування та реалізації державної політики з функцією управління об'єктами державної власності (крім тих, які забезпечують виконання функцій міністерств та відомств). Передача функцій з управління об'єктами державної власності (крім тих, які забезпечують виконання функцій міністерств і відомств) від ЦОВВ із запровадженням холдингового управління».

Відповідно до цього далі в Угоді створюється фінансове забезпечення виконання цих функцій. Передбачається: «Наділити органи місцевого самоврядування фінансовими ресурсами відповідно до повноважень, перелік яких встановлюється законом. Забезпечення фінансової самостійності місцевих бюджетів на засадах децентралізації відповідно до нового Бюджетного та Податкового кодексів» та «Закріпити за місцевими бюджетами стабільні джерела доходів та розширити доходну базу місцевих бюджетів, забезпечивши при цьому визначення єдиних нормативів відрахувань з податку на доходи фізичних осіб та податку на прибуток суб'єктів приватного сектору економіки за кожним видом місцевих бюджетів».

Крім цього було підготовлено проект постанови Кабінету Міністрів України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» (далі – проект постанови) розроблено Міністерством юстиції на виконання пункту 2 доручення Прем'єр-міністра України Яценюка А.П. від 07 квітня 2014 року № 7843/1/1-14 щодо підготовки та подання в установленому порядку на розгляд Кабінету Міністрів України проекту рішення щодо оптимізації системи центральних органів виконавчої влади та затвердження схеми спрямування і координації діяльності центральних органів виконавчої влади Кабінетом Міністрів через відповідних міністрів та доопрацьовано з урахуванням результатів наради, проведеної Прем'єр-міністром України Яценюком А.П. 17 червня 2014 року, а також відповідно до протоколу наради про результати обговорення питання скорочення кількості центральних органів виконавчої влади, що здійснюють державний нагляд (контроль) у відповідних сферах від 30 липня 2014 року та протоколу засідання Робочої групи з питання оптимізації контрольно-наглядових функцій та повноважень органів виконавчої влади від 4 серпня 2014 року відповідно на основі пропозицій зазначеної Робочої групи.

В проекті Постанови КМУ «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» було запропоновано утворити Державне агентство з управління природними ресурсами України, реорганізувавши шляхом злиття Державне агентство земельних ресурсів України, Державне агентство

лісових ресурсів України, Державне агентство водних ресурсів України та Державне агентство рибного господарства України та поклавши на Агентство, що утворюється, функції з реалізації державної політики, які виконували агентства, що припиняються.

Проте в Постанові КМУ від 10 вересня 2014 р. № 442 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» пропозиції проекту не були враховані і Державне агентство лісових ресурсів України продовжило працювати як ЦОВВ, що здійснює державний нагляд (контроль) у сфері господарської діяльності.

Слід також зазначити, що в проекті Закону України "Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації", внесений на розгляд Верховної Ради України від 22 грудня 2014 р. № 1567, державні лісогосподарські підприємства, за винятком розташованих на окупованій території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, вже відсутні.

Необхідно відмітити, що подібна реформа була проведена в Російській Федерації де було передано частину повноважень з управління лісами на рівень регіонів, розподіл органів управління лісами на «управлінські» і «господарські структури», розподіл державного замовлення га лісогосподарські роботи через конкурси і аукціони. Державні органи управління лісами, що раніше входили в систему Федерального агентства лісового господарства (в основному - лісгоспи, лісові адміністрації приблизно районного рівня) були з 1 січня 2007 року передані регіонам, і до початку 2008 року продовжували існувати без значних змін. З 1 січня 2008 року, відповідно до закону про введення Лісового кодексу, вони були розділені на частини - "лісництва", за якими зберігалися адміністративні функції, і господарські структури, які повинні виконувати різні лісогосподарські роботи (у разі отримання державного контракту або укладення договору з орендарем лісу). Тобто основні правила, що стосуються ведення лісового господарства та використання лісів в комерційних цілях, визначаються на федеральному рівні (розпорядженнями уряду або наказами Міністерства природних ресурсів), а регіонам

віддано в основному регулювання питань, пов'язаних з використанням лісів населенням для власних потреб. Тобто ми бачимо зміни, які передбачали деяку децентралізацію управління лісами. Зокрема, повноваження з управління лісами, раніше перебували у віданні Міністерства сільського господарства (а в радянський час - у розпорядженні колгоспів і радгоспів), були віддані регіональним адміністраціям. Крім того, на адміністрації регіонів були покладені обов'язки з гасіння лісових пожеж. Кошти на управління лісами і на гасіння пожеж виділялися з федерального бюджету.

Причиною гальмування «лісової реформи» в Росії стала відсутність фінансових ресурсів в регіонах для здійснення заходів з ведення лісового господарства.

Щодо українських реалій то лісові підприємства, розташовані, як правило, у невеликих селах та селищах, є основними роботодавцями у цих місцях, та бюджетоформуючими підприємствами цих муніципальних утворень. Враховуючи важливість підтримки громадянським суспільством діяльності органів влади в умовах децентралізації, налагодження плідного діалогу між владою, неурядовими організаціями та громадянами, питання, що стосуються ведення лісового та мисливського господарства, пільгового відпуску паливної норми, лісоматеріалів та виділення сінокосів і земельних наділів, поліпшення житлово-побутових умов, пенсійного і матеріального забезпечення, є надзвичайно актуальними.

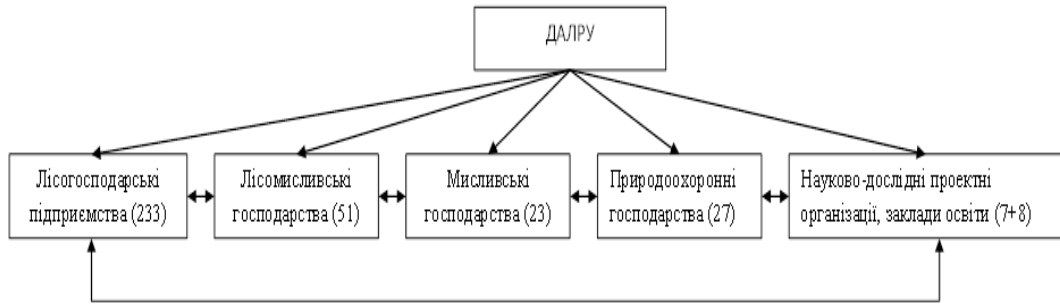
Середньооблікова чисельність штатних працівників у системі Держкомлісгоспу України станом на 01.01.2008 року становила понад 79 тис. осіб, з них понад 21 тис. осіб – на посадах керівних працівників і спеціалістів. Середньооблікова чисельність штатних працівників на підприємствах і організаціях Держлісагентства України станом на 1 січня 2014 року склала 49750 осіб, що приблизно на 30 тис. менше за 2008 рік. Проте кількість керівних працівників і спеціалістів збільшилася і становить 23 тис. осіб.

Наявна система управління лісами і лісогосподарським виробництвом також не узгоджується з ринковими умовами господарювання, стає на заваді прогресивного розвитку. Функції управління в лісовій сфері надто централізовані, що є

причиною обмеження самостійності виробничих структур, особливо на нижньому організаційному рівні, відокремлення апарату управління від працівників лісу, втрати активності в реалізації принципів рішень з питань подолання кризового становища в галузі. Таким чином, на черзі поступове впровадження ринкової системи управління лісами і лісовим господарством, приведення галузевих структур у відповідність з новими вимогами демократизації суспільства. Виходячи з цього ставиться задача про доцільність встановлення у лісовому секторі економіки двох форм управління: управління лісами і управління лісогосподарською діяльністю.

Конкретні функції управління лісами повинні покладатися на державні органи влади, тобто окрему самостійну спеціалізовану державну структуру управління лісовими об'єктами усіх форм власності і господарювання (міністерство, комітет тощо), яка виражала б національні інтереси та вирішувала завдання не ситуативно–тактичного, а програмного стратегічного характеру, оскільки значення лісу виходить за межі галузевої сфери, набуває територіального міжвідомчого характеру (рис. 1, 2, 3). Зосередження управління лісами на державному рівні, а лісогосподарською діяльністю – на ринкових засадах не суперечить різним формам власності на лісові ресурси і господарювання. Державні і господарські органи управління, не дивлячись на їх протилежні інтереси і функції, на нашу думку, збігаються, що є важливим фактором розвитку лісового господарства і внаслідок цього – розширення площі лісів, підвищення їх продуктивності і збільшення лісосировинної бази для забезпечення лісоспоживачів власними ресурсами, поліпшенню екологічної ситуації.

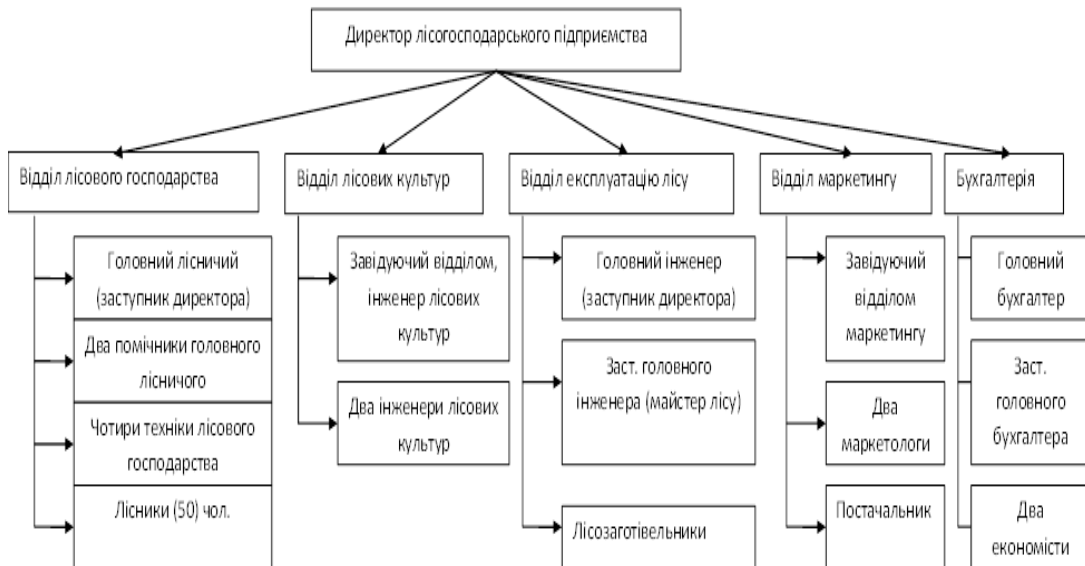
Принципова структурна схема

Система контролю

Типова структура лісогосподарського підприємства

УДК 504:352(477)

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СКЛАДОВИХ СТРУКТУРНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ЕКОМЕРЕЖІ УКРАЇНИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Лобунько Ю.В.

*здобувач кафедри екології та економіки
землекористування ДЗ «ДЕА», Державна екологічна академія
післядипломної освіти та управління*

Згідно наказу Мінприроди України № 604 від 13,11,2009 р. «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розроблення регіональних та місцевих схем екомережі» **місцеві схеми екомережі** (схеми екомережі районів, населених пунктів) [1] це текстові та графічні матеріали, які визначають на місцевому рівні пріоритети і концептуальні основи формування, збереження та невиснажливого використання екомережі, формування просторового розташування її структурних елементів, розвитку системи територій та об'єктів природно-заповідного фонду. Відповідно до пункту 2.2 вказаних Методичних рекомендацій до рекомендованого складу графічних матеріалів проекту схеми екомережі відноситься **схема землеустрою** (у межах територій екомережі) **з назвами, межами та площами земельних ділянок**; на цю схему наноситься або до неї додається схема територій, щодо використання яких встановлено обмеження (обтяження) (наприклад, охоронних зон, зон санітарної охорони та зон особливого режиму використання земель) з чітко визначеними межами земельних ділянок. Одночасно визначено, що **картосхема екомережі** з відображеними структурними елементами екомережі та їх складовими (**доцільно складати на основі проектів землеустрою щодо категорій земель за основним цільовим призначенням**) та чітко визначеними межами регіональної екомережі які виконується у масштабі 1:200000; у разі потреби, на окремі ділянки складаються картосхеми більш крупного масштабу 1:25000, 1:10000, 1:5000.

Отже, Методичними рекомендаціями по **суті визнано необхідність** використання проектів землеустрою для формування складових елементів екомережі на місцевому рівні (*район, територія сільської ради, населеного пункту*) картографічної основи масштабу 1:25000, 1:10000, 1:5000. Це обумовлено тим, що межі земельних ділянок на яких встановлено обмеження (обтяження) (наприклад, охоронних

зон, зон санітарної охорони та зон особливого режиму використання земель) визначаються тільки проектами землеустрою. Землі екологічної мережі відповідно до законодавства належать до земель природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення, земель оздоровчого, рекреаційного, історико-культурного призначення, а також земель лісового фонду, земель водного фонду та інших категорій земель. Включення територій та об'єктів до екологічної мережі не призводить до зміни категорії земель, до яких вони належать.

Земельні угіддя, на яких збереглися майже не змінені чи частково змінені людською діяльністю природні ландшафти, займають біля 37% території України. При такому співвідношенні природних і техногенно-змінених територій перші розчленовані освоєними територіями і мають просторово фрагментовану структуру. Площа таких фрагментів обумовлена, головним чином, обмеженнями для господарського використання переважно природного характеру. При вирішенні задачі оприроднення певних земель для створення нових ділянок екомережі постає проблема визначення вимог щодо встановлення просторових параметрів таких ділянок за площею та розташуванням щодо інших природних та техногенних територій.

Оскільки процес трансформації призначення земельної ділянки з техногенної до природної має відбуватися за процедурами, передбаченими земельним законодавством, просторові параметри майбутньої ділянки екомережі обумовлюються її межами в системі землеустрою.

Вибір ділянок для оприроднення суб'єктом формування екомережі відбувається в результаті оцінки потенціально придатної для цього території та можливістю її звільнення (повного чи часткового) від існуючого господарського навантаження. Постає проблема оцінки таких парцел, сформованих відношеннями у господарській сфері, на предмет їх цінності та придатності для входження до екомережі. Така задача може бути вирішена шляхом співставлення просторових параметрів природних територіальних систем і оцінюваної парцели, утвореної в системі землекористування [1, с. 45]. Просторова параметризація природних систем різними науковими дисциплінами розглядається за складом ознак, які в

більшості не співпадають. В цій сфері існують різноманітні підходи, Але результати структурування території відображають потреби суб'єктів оцінки. **Ландшафтні, геоботанічні, інші підходи** до структурування одних і тих же територій за природними ознаками дають неспівпадаючі результати. Разом з тим, для визначення просторового структурування природних територій в правовій сфері необхідне введення більш однозначних ознак для встановлення меж територіальних одиниць, які б задовольняли потреби системи прийняття рішень у галузі охорони довкілля.

Формальні ознаки визначення площі природних систем в біогеографії та ландшафтознавстві характеризуються таким [1, с. 45-46]: 1) **екосистемне структурування території** визначає щонайменше такі рівні екохор: топічний (100-1000 кв. м), хоричний (1000 кв. м – 100 кв. км), регіональний 100 – 1000000 кв. км), планетарний – понад 1 млн. кв. км. Для планування складових елементів екомережі достатньо обмежитися першими двома локальними рівнями. В практиці встановлення структурних елементів екомережі в деяких країнах Європи найбільше застосування знаходить рівень так званої мезоекохори;

2) **в ландшафтознавстві** за рівнями ландшафтної структури території виявлені такі орієнтовні розміри таксономічних одиниць: фація – 1 кв. км, підуроцище – 1-10 кв. км, урочище – 10-100 кв. км, місцевість – 100 кв. км, вид ландшафту – 10000 кв. км;

3) **у ґрунтознавстві та землеустрої** практикується використання агровиробничого групування ґрунтів як основної форми агрономічної інтерпретації матеріалів крупномасштабних ґрунтових обстежень.

Необхідність такого групування обумовлена дуже великою кількістю ґрунтових відмін у межах України (з урахуванням механічного складу, а також характеру ґрунтоутворюючих і підстилаючих порід – біля 5 тис. одиниць) [2, 46]. Агровиробниче групування побудоване, з одного боку, виходячи з потреби розглядати агровиробничу групу ґрунтів як вихідну одиницю (об'єкт) при оцінці і обліку земель, з другого – виходячи з спільних можливостей використання ґрунтів.

У системі Всеєвропейської екомережі прийнято такі мінімальні площі щодо різних класів місць існування (табл. 1).

Таблиця 1

Ценз мінімуму площі за класами місць існування в системі Всеєвропейської екомережі [2, с. 48]

Класи місць існування за ВСЕМ	Екотоп, га	Фація, га
1. Забудовані		
2. Місця вибраного торфу		
3. Культивовані поля і комплекси		
4. Регулярного збору врожаю (агрокультурні)		
5. Вологі луки	100	1-3
6. Кущі	100	4-10
7. Лісові баговиння і болота	100	5-10
8. Культивовані ліси	1000	10-100
9. Інші луки	100	1-10
10. Широколистяні і змішані ліси на торфах	1000	5-100
11. Широколистяні і змішані ліси на мінеральному ґрунті	1000	10-50
12. Хвойні ліси на мінеральному ґрунті	1000	10-50
13. Гірські змішані ліси	1000	10-100
14. Скелі	1000	20-50
15. Інша рослинність	1000	1-10
16. Рослинність на кам'янистих поверхнях	100	10-20
17. Гірські хвойні ліси	1000	50-100
18. Болота і баговиння	500	20-100
19. Солоні марші і засолені ділянки	500	10-100
20. Внутрішні водні об'єкти	100	10-100

Найбільш придатними для цензу мінімальних площ є агровиробничі групи ґрунтів які виділяться на картографічній основі (*залежно від рельєфу*), починаючи з 3-10 га. Таке формування можливе тільки в процесі застосування землевпорядного методу проектування. Отже, виконання європейських вимог та законодавства обумовлює, саме ґрунтово-землевпорядне документування ділянок складових елементів екомережі, адже:.

1). Межі елементів екомережі встановлюються у загальнодержавній системі геодезичних координат.

2). Дані про державну реєстрацію земельних ділянок та прав на землю і інші природні ресурси (*обмежень у використанні земель*) в їх межах у державному земельному кадастрі та державному реєстрі прав на нерухоме майно.

3). Установчі документи щодо утворення елементів екомережі.

4). Документи щодо програми збереження біорізноманіття.

5). Договірні документи щодо дотримання природоохоронного режиму.

Таким чином, формування складових структурних елементів екомережі України на місцевому рівні в частині проектування їх меж та режиму землекористування повинно здійснюватися проектами землеустрою в масштабі 1:10 000 або 1:5 000 із використанням ґрунтово-землевпорядного методу.

Список використаних джерел:

1. Методичні рекомендації щодо розроблення регіональних та місцевих схем екомережі. Затверджені наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища № 604 від 13.11.2009 р.
2. Звіт про НДР «Обґрунтування просторових параметрів елементів національної екологічної мережі та розробка регіональних схем її формування (типова технологія, прототипи)» (заключний). ІЗ УААН, 2002. 263 с.

УДК 349.417/.418:322.6

СУТЬ ТА ПРОБЛЕМИ КАДАСТРОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЦІНОУТВОРЕННЯ ЗЕМЛІ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ

Лошакова Ю.А.

*студентка факультету землевпорядкування
(НУБІП України, м. Київ)*

Постановка проблеми. З початком земельної реформи в нашій державі зріс інтерес до земельно-кадастрової інформації не тільки державних органів і господарських структур, а й громадян та юридичних осіб, що приймають участь у земельних відносинах. Зміна форми власності на землю, включення землі в ринковий обіг і введення земельного податку сприяло розвитку земельних відносин. Питання ціноутворення на землю набуває особливої актуальності у період становлення та розвитку ринку земельних ресурсів, оскільки в умовах ринку

* Науковий керівник: доц. Є. В. Бутенко

земля стає одним з основних джерел прибутку. Без ціни неможливо здійснити жодного акту купівлі – продажу, оренди, обміну, іпотеки землі. Визначення ціни необхідне при передачі земельної ділянки у спадщину, даруванні, визначенні розміру внеску до статутного фонду підприємства, встановленні розміру земельного податку тощо. Тому від вирішення питання регулювання ціноутворення на землю залежить результативність функціонування ринку землі. Успішне розв'язання цього питання забезпечить створення сприятливих умов для функціонування прозорого земельного ринку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У становленні та розвитку кадастрового регулювання ціноутворення землі в населених пунктах важливу роль відіграли роботи вчених Л. Перович [4], М. Володін [3], К. Еккерт [5], Ю. Мельничук [6], Ю. Манцевич, Ю. Палеха [7], А. Даниленко, Ю. Білик [8]. Питанню оцінки землі приділяють увагу такі науковці як А. Третяк [1], В. Месель-Веселяк, Б. Косович, Д. Добряк, Л. Мельник, П. Саблук, З. Котик, Ю. Дехтяренко, М. Лихогруд, П. Кухтин та ін. У своїх працях вони висвітлили важливі науково – методичні підходи до оцінки землі.

Однак багато аспектів цієї проблеми залишаються дискусійними і потребують подальшого опрацювання. Однак ця проблема потребує подальшого вивчення та досліджень впливу різних факторів на ціноутворення землі, які змінюються в часі та просторі.

Виклад основного матеріалу. Прийняття законодавчих та нормативних актів. Зокрема, Закону України „Про державний земельний кадастр”, який дасть змогу запровадження єдиної кадастрово-реєстраційної системи з інтегрованою базою даних. Закон про державний земельний кадастр – один із базових земельних законів і якби сьогодні він був прийнятий, це наблизило б Україну до цивілізованих правил на ринку землі. У земельному кодексі сказано, що ринок землі в Україні може бути введений, коли буде прийнятий закон про державний земельний кадастр і про ринок землі. Ця система виконуватиме дві основні функції: державного кадастрового обліку земельних ділянок та інших об'єктів нерухомого майна, а також реєстрацію речових прав та їх обмежень. Структуру бази даних системи складають реєстри, які є окремою складовою сукупної бази даних. Дана реєстраційна система забезпечить механізм

ціноутворення землі вивіреними даними реєстрів: земельних ділянок (кадастрових номерів земельних ділянок, каталогів координат вузлів полігону земельної ділянки, її адресу, площу, цільове призначення, оцінку); територіальних зон (інформація про берегові смуги, охоронні, санітарні, історико-культурні, заповідні зони); будівель, споруд та їх частин; власників та землекористувачів; правових документів; речових прав на нерухоме майно та їх обмежень [2]. Отже, саме взаємозв'язок кадастрової інформації та реєстраційних баз даних забезпечить формування інформаційної інфраструктури ринку землі. Щоб встановити грошову оцінку землі в населених пунктах, необхідно користуватися кадастровою інформацією про об'єкти земельної власності, брати до уваги всі параметри та характеристики, що впливають на вартість землі, у тому числі вартість та технічний стан забудови, витрати на освоєння земельних ділянок. Проблемою ціноутворення, являється те, що фактори, які впливають на формування ціни землі в населених пунктах можуть змінюватись як в просторі так і часі.

Регіональний фактор місця розташування земельної ділянки враховує її розміщення за відповідним географічним положенням та адміністративним статусом населених пунктів. Зональні фактори впливу на вартість земельної ділянки визначаються в залежності від її розміщення в різних за містобудівною цінністю економіко-планувальних зонах населеного пункту. Економіко-планувальні зони встановлюються на основі економічної оцінки території з урахуванням групи факторів: неоднорідність функціонально-планувальних якостей території; доступність до місць концентрації трудової діяльності, центрів громадського обслуговування, місць масового відпочинку, центру міста; рівень інженерного забезпечення та благоустрою території та інших соціально-екологічних факторів. Основними критеріями зональних факторів, що змінюється з часом являється екологічний стан середовища, який враховує забруднення повітря, ґрунтів, акустичне, електромагнітне забруднення та наявність санітарно-захисних зон і природоохоронних територій. На загальне ціноутворення земель в населених пунктах суттєво впливає базова вартість одного квадратного метра населених пунктів. На визначення базової вартості одного квадратного метра земель населеного пункту зібрані статистичні

та нормативні дані про витрати на освоєння та облаштування його території. Ці витрати включають відновну вартість головних споруд і магістральних мереж електропостачання, газопостачання, вартість твердого покриття вуличної мережі/ Узагальнюючи, можна зазначити три групи факторів ціноутворення на земельні ділянки: економічні – загальний рівень цін та доходів, існуючі ризики в інвестуванні, необхідні обсяги вкладень на земельні поліпшення; фізичні – розмір ділянки, конфігурація, інженерно-геологічні умови, місцезорозташування; адміністративні – умови використання та забудови земельної ділянки, встановлені обмеження та існуючі обтяження, порядок виконання зобов'язань сторін. Кожний з цих факторів знаходить своє вартісне відображення під час формування цін на земельні ділянки.

Висновки. На сьогодні рівень впровадження соціологічних і екологічних методів у кадастрове регулювання ціноутворення земель населених пунктів є досить низьким, що зумовлює необхідність подальшого вдосконалення. Одним із напрямів цього вдосконалення є створення серії карт, які б достовірно обґрунтовували їх природні і екологічну складову. Це дозволило б об'єктивно визначити диференціальну ренту земельних ділянок з урахуванням природної родючості, зручності земельних угідь до інтенсивного виробництва та географічного їх розташування. Забезпечило б створення конкурентного середовища на ринку землі, стимулювання раціонального використання та охорони земель, об'єктивність і законність здійснення оцінки та проведення ринкових операцій із землею населених пунктів.

Список використаних джерел:

1. Третяк А.М. Теоретико – методологічні основи державного земельного кадастру в Україні. – Київ: ТОВ „ЦЗРУ”, 2003. – С. 253
2. Державний земельний кадастр: яким йому бути?// Землевпорядний вісник. – 2006. – № 3. – С. 4-26.
3. Володін М.О. Основи земельного кадастру. – Київ. – 2000. – С. 253-262
4. Перович Л., Волосецький Б. „Основи кадастру”, Львів – Коломия, 2000.
5. Эккерт К. Организация оценки и налогообложения недвижимости. – Москва, 1997. – С. 233-266.

6. Мельничук О.Ю. Врахування інженерно-геологічних умов при грошовій оцінці земель населених пунктів. – Київ. – 2003.
7. Методичні основи грошової оцінки земель в Україні: Наукове видання / Дехтяренко Ю.Ф., Лихогруд М.Г., Манцевич Ю.М., Палеха Ю.М. – К.: Профі, 2002. – 256 с.
8. Даниленко Ю.С., Білик Ю.Д. Формування ринку землі в Україні. – К.: Урожай, 2002. – С. 127-140.

УДК 332.64:631.4

УДОСКОНАЛЕННЯ ГРОШОВОЇ ОЦІНКИ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Максимчук Т.В.

*студентка факультету землевпорядкування
(НУБіП України, м.Київ)*

Сьогодні Україна нарешті наблизилася до запровадження ринку землі, що дасть змогу забезпечити необхідний економічний інтерес до сільськогосподарської діяльності й досягнення високої ефективності виробництва та прибутку в цій галузі. В умовах формування методологічних засад сучасного відкритого ринку земель сільськогосподарського призначення, спочатку потрібно здійснити інвентаризацію земель України в цілому, вартісне визначення ресурсу землі, включення ресурсу землі до складу економічного потенціалу країни, нарахування норми прибутку на землю на таких же умовах, як і на інші види ресурсів та в інших галузях національної економіки. Звідси стає очевидним, що вирішення цих завдань потребує удосконалення методичного підходу визначення грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення.

Можливість купівлі-продажу земельних ділянок та здійснення інших майнових операцій з ними чи з правами щодо них з метою подальшого використання земельних ділянок та отримання доходу обумовлює необхідність визначення реальної вартості землі, як об'єкта власності. В цій вартості повинні акумулюватися усі чинники, які прямо чи опосередковано

* Науковий керівник: доц. Є. В. Бутенко

можуть впливати на стан та спосіб використання земель, перспективу їх розвитку. А тому оцінка земель повинна проводитись у відповідності до наступних принципів:

- законності, додержання законів України та інших нормативно-правових актів у сфері оцінки земель;

- єдності методологічного та інформаційного простору у сфері оцінки земель;

- безперервності процесу оцінки земель;

- доступності використання даних оцінки земель.

Але, на жаль, сучасні методи проведення грошової оцінки земель, в тому числі земель сільськогосподарського призначення, не завжди задовольняють ці умови, а тому потребують удосконалення, як у правовому, так і в методологічному підходах.

Земельна ділянка має певні властивості, що впливають на оцінку земельної ділянки і які є досить цікавими для власника землі та її потенційного покупця. Саме наявність певних корисних властивостей зумовлює потребу виразити їх в найбільш зручній формі – грошовій. Використання такого інструменту, як гроші дає змогу усю різноманітність загальних рис та індивідуальних особливостей, кількісних та якісних показників звести у кінцевому підсумку до єдиного показника – ціни, яка буде використовуватися як базис при здійсненні різноманітних цивільно-правових угод щодо земельних ділянок, для визначення розміру земельного податку, економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель та в багатьох інших випадках. Виділяють кілька основних факторів, що мають значний вплив на формування вартості земельної ділянки.

1. Правові фактори:

- а) аналіз правової бази, що визначає землекористування в країні та конкретному регіоні;

- б) аналіз земельної ділянки як об'єкта права власності (форма власності і особливості переходу права власності);

- в) аналіз правових обмежень конкретної земельної ділянки.

2. Просторові фактори. Визначає фізичне перебування земельної ділянки по відношенню до центрів економічного

тяжіння або по відношенню до основних фізико-географічних та адміністративно-територіальних меж.

3. Ринкові фактори. При наявності щонайменшої економічної активності завжди присутній попит на земельні ділянки, тобто починають діяти ринкові фактори. Попит на земельні ділянки для різних потреб неоднаковий. Аналіз попиту на земельні ділянки різного функціонального призначення дає змогу визначити варіанти можливого використання ділянки.[4,с.10-13]

Сьогодні здійснення нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення регламентується Методикою грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення та населених пунктів, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 1995 року №213 і Порядком грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення та населених пунктів затвердженим спільним наказом Держкомзему України, Держкоммістобудування України від 27 листопада 1995 року № 76/230/325/150.

В основу розрахунку нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення покладено метод капіталізації рентного доходу, який утворюється при виробництві зернових культур і визначається за даними економічної оцінки земель, проведеної у 1988 році. Підставою для розрахунків грошової оцінки за економічною оцінкою земель по виробництву зернових культур є те, що вони вирощуються практично на всіх ґрунтах. Метод капіталізації рентного доходу є одним із найпоширеніших методів оцінки (його ще називають дохідним методом). Але, не зважаючи на це, він потребує уточнень та вдосконалення.

Дослідженням питань, пов'язаних з грошовою оцінкою сільськогосподарських земель а також методами її удосконалення займається значна кількість учених, серед яких: О.Д. Гнаткович, М.М. Федоров, В.М. Кілочко, І.П. Манько, В.О. Мельничук, К.В. Свириденко, Т.В. Хромяк та інші. Кожен із них висвітлює думку з цього питання і запропонував свої підходи щодо можливих шляхів удосконалення проведення грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення.

Наприклад В.М. Кілочко, установив, що економічна оцінка земель 1988 р. не може слугувати об'єктивною основою нормативної грошової оцінки, тому пропонує для приведення економічної оцінки земель минулих років у відповідність із сучасним економічним станом господарств методичний підхід щодо корегування базових показників економічної оцінки земель у період до проведення нового туру цієї оцінки. Цей підхід передбачає визначення коефіцієнтів по кожному земельно-оціночному району (з використанням при цьому вибіркового методу, тобто даних типового для району господарства), які б відображали зміни у виробничих витратах, урожайності, окупності витрат і диференціальному доході[3,с.10]

За судженнями О. В. Тіпакової основні положення щодо вдосконалення методики грошової оцінки землі зводяться до наступного: розрахунок грошової оцінки землі слід здійснювати в стабільній валюті (долар) на основі використання нормативу норми прибутку, що визначають залежно від рівня рентабельності; потрібно відмовитися від розрахунку виробничих витрат за технологічними картами, при цьому треба використовувати для їх визначення показники рівня рентабельності культури, що дозволяє розрахувати собівартість продукції, виражену у світових цінах; доцільно визначати середню грошову оцінку землі за п'ятирічний період, а для плодових – за чотирьохрічний період, з метою згладження коливання урожайності.[1,с.18]

Для корегування негативного впливу інфляції на нормативну грошову оцінку О.І. Гуторов пропонує замість чинної методики індексації застосовувати інфляційний коректор як відношення середньорічного індексу інфляції, вираженого у відсотках, до 100 % (за ряд років його розраховують як добуток річних інфляційних коректорів).[2,с.21]

До чинного дохідного методу експертної грошової оцінки сільськогосподарських угідь К. В. Свириденко пропонує внести корективи:

1) розраховуючи очікуваний чистий річний дохід використовувати коригувальні коефіцієнти (коефіцієнт урожайності – K_u , коефіцієнт зернової сівозміни – K_z с., коефіцієнт світових цін – K_c , коефіцієнт чистих парів – K_p);

2) за інформаційну базу брати статистичні дані урожайності зернових за кілька років, а ціну на зерно – на світовому рівні. Кінцева формула для розрахунку очікуваного чистого операційного доходу від земельної ділянки має такий вигляд :

$$D_o = (Y * C_t - Z * K_c) * K_c * K_p * K_z \cdot c,$$

де Y – урожайність зернових у розглянутому році, ц/га;

C_t – поточна ціна реалізації зерна, грн/ц;

Z – виробничі витрати, грн/га.

На підставі зазначеного вартість земельної ділянки сільськогосподарського призначення розраховують за формулою:

$$C = D_o / S_k,$$

де C – поточна вартість земельної ділянки, грн/га;

D_o – чистий операційний або рентний річний дохід, грн/га;

S_k – ставка капіталізації.

Висновки

При продажу земельних ділянок державної та комунальної власності громадянам та юридичним особам, при викупі земельних ділянок для суспільних потреб, здійсненні інших цивільно-правових угод щодо земельних ділянок, для визначення розміру земельного податку, втрат сільськогосподарського та лісгосподарського виробництва, економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель та в багатьох інших випадках використовують дані грошової оцінки земель. Тому вона повинна якнайоб'єктивніше визначити такий показник, як вартість

землі, з урахуванням усіх факторів. Тому сучасні методи проведення грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення потребують значного вдосконалення. Сюди можна віднести: а) формування й модернізація методологічного базису для здійснення грошової оцінки земель; б) розроблення нових і/або вдосконалення наявних методичних підходів до здійснення економічної оцінки земель як основи для визначення грошової оцінки; в) удосконалення методичних засад і/або підходів щодо визначення нормативної грошової оцінки земель; г) обґрунтування науково-методичних засад актуалізації (оновлення) показників нормативної грошової оцінки земель у відповідності до сучасних ринкових умов господарювання.

Список використаних джерел:

1. Тіпакова О.В. Удосконалення методики грошової оцінки землі і шляхи її використання у сільському господарстві Криму: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.07.02 «Економіка сільськогосподарства і АПК» / О.В. Тіпакова. – Сімферополь, 2000. – С 18 с.
2. Гуторов О.І. Стратегія формування сталого землекористування в сільському господарстві: теорія, методологія, практика: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: спец. 08.00.06 «Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища» / О.І. Гуторов. – К., 2010. – 40 с.
3. Кілочко В.М. Науково-методичні засади грошової оцінки земель : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.08.01 «Економіка природокористування і охорони навколишнього середовища» / В.М. Кілочко. – К., 2004. – 20 с.
4. М.Г. Лихогруд, Ю.М. Манцевич, Ю.М. Палеха. Методичні основи грошової оцінки земель в Україні. – Київ «Профі» 2007- с.13-16

УДК 332.32

ЕКОЛОГО-ЛАНДШАФТНИЙ ПІДХІД В ЗЕМЛЕУСТРОЇ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

*Маргосюк В.В., магістр 1 року
навчання факультету
землевпорядкування*
*Тихенко О.В., доцент кафедри
земельного кадастру, к.с.г.н.,
НУБіП України*

Ситуація, яка склалася сьогодні в економічному та соціальному розвитку нашої держави, свідчить про те, що без удосконалення системи територіальної організації влади не можна забезпечити взаємозв'язок адміністративно-територіальних інтересів із загальнодержавними та належний розвиток економічної системи. Без урахування власних економічних і соціальних потреб адміністративно-територіального утворення неможливий ефективний міжрегіональний обмін фінансовими й матеріально-технічними ресурсами.

Кризовий стан навколишнього середовища, зумовлений нераціональним способом ведення господарства та активним антропогенним навантаженням, одночасно із порушенням екологічної рівноваги в ландшафтах спричинює активізацію деградаційних процесів у ґрунті. [6, 64].

Зараз світова наукова думка, яка підтверджується численними дослідженнями, все більше схиляється в напрямку вирішення проблеми сталого розвитку людства, в т.ч. і агросфери, насамперед через зменшення антропогенного навантаження на біосферу [7, 34].

За останні кілька років було прийнято безліч нормативно-правових актів у сфері землекористування, але проблема розподілу управлінських функцій між суб'єктами управління на різних організаційних рівнях та їх повноваження залишається невирішеною.

Адміністративні структури для забезпечення ефективного управління суспільними відносинами щодо земельних ресурсів потребують оптимізації рівня координації та співробітництва між національними інституціями й регіональними та місцевими

органами управління. Необхідним є обґрунтоване й збалансоване співвідношення централізації та децентралізації управління.

На сьогодні слід відзначити недооцінку екологічних аспектів землеустрою, його призначення не можна обмежувати виключно рамками реалізації земельної політики, применшуючи роль землеустрою у вирішенні ключових завдань землекористування – підвищення стійкості ландшафту, продуктивності і родючості земель, забезпечення продовольчої безпеки [1, 51].

Передача прилеглих територій у користування територіальних громад вимагає перегляду базових принципів всієї системи управління земельними ресурсами, зокрема щодо організації органами місцевого самоврядування операцій купівлі-продажу земель поза межами населених пунктів. Також необхідно розробити процедуру викупу розпайованих земель (наявність мораторію унеможливорює цей процес), що перебувають у приватній власності, у власність територіальних громад [2, 69].

До основних цілей вдосконалення системи управління земельними ресурсами на місцевому рівні необхідно включити:

- визначення порядку розподілу земель на користь найбільш ефективних варіантів використання;
- охорону і поліпшення земельних ресурсів;
- формування системи гарантування прав на землю;
- перерозподіл доходів від використання земельних ресурсів з урахуванням утворення земельної ренти (I і II).

За сучасного рівня ведення землеробства не вирішується питання екологічно обґрунтованої структури земельних угідь та інших компонентів природного середовища, вони не узгоджуються із законами розвитку і функціонування агроландшафтів. Внаслідок цього активно розвиваються деградаційні процеси в ґрунтовому покриві.

Запобігти цьому можливо тільки на основі комплексного ландшафтно-екологічного підходу при територіальній організації сільськогосподарського виробництва, максимального використання потенційних можливостей самої природи. [3,53].

Важливим теоретичним завданням у галузі природокористування є, насамперед, удосконалення принципів

здійснення еколого-ландшафтного землеустрою, що давало б змогу підвищувати екологічну та економічну ефективність сільськогосподарських підприємств.

Екологічна політика має бути невід'ємною складовою національної політики і містити в собі напрями визначення природокористування, якості довкілля й життя населення.

Ряд проблемних питань має вирішуватися на місцевому рівні. Це дасть змогу врахувати екологічні інтереси населення відповідних територій при передачі окремих природних об'єктів у користування юридичним і фізичним особам тощо. Саме місцеві органи влади можуть реалізувати гармонійний збалансований розвиток, охорону навколишнього природного середовища та підтримку екологічного балансу. Ось чому місцевим органам влади як управлінському механізму взаємодії суспільства й природи потрібно надавати пріоритет.

Обов'язковою умовою при наданні земель в оренду для ведення товарного сільськогосподарського виробництва є використання їх в науково-обґрунтованих сівоzmінах з метою забезпечення підвищення родючості ґрунтів на основі застосування екологічнобезпечних технологій та здійснення протиерозійних, агротехнічних, фітосанітарних та інших заходів, пов'язаних з охороною земель та запобіганням безповоротної втрати гумусу, поживних елементів та інших корисних властивостей ґрунтів.

Науково обґрунтований еколого-ландшафтний землеустрій дозволяє успішно вирішувати завдання збереження та відтворення ґрунтів, збільшення виробництва сільськогосподарської продукції при скороченні витрат, поліпшення стану навколишнього середовища.

Отже, важливою проблемою, що потребує вирішення, є налагодження конструктивної взаємодії між органами місцевого самоврядування та місцевими державними адміністраціями щодо здійснення природоохоронних заходів. Реформування місцевого самоврядування й територіальної організації влади на засадах децентралізації, чітке розмежування й визначення повноважень органів влади різного рівня сприятимуть вдосконаленню економічних аспектів управління природними ресурсами та забезпеченню сталого розвитку в Україні.

Список використаних джерел

1. Сучасні напрями економічного забезпечення раціонального природокористування в Україні / [за наук. ред. акад. НААН України, д.е.н., проф. М.А. Хвесика, д.г.-м.н., проф. С.О. Лизуна]; Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку України Національної академії наук України. – К. : ДУ ІЕПСР НАН України, 2013.–64 с.
2. Проблеми сучасного землеустрою / Д. С. Добряк // Землеустрій і кадастр. - 2011. - № 3. - С. 65-72
3. Формування просторової структури агроландшафтів на регіональному рівні / Барвінський А. В., Тихенко Р. В. — К. : МВЦ «Медінформ», 2013. — 464 с.
4. Бірук Л.А. Принципи проектування ґрунтозахисно упорядкованого агроландшафту для умов малого Лісостепу // Вісник ХНАУ. – 2000. - №2. – С. 63-66.
5. Тараріко О.Г. Наукові основи біологізації і екологізації ґрунтозахисного землеробства / О.Г.Тараріко // Збірник наукових праць Інституту землеробства УААН – К. - 1999. – Випуск №4. - С.31-36.

УДК 332.362

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ПРОЕКТІВ ЗЕМЛЕУСТРОЮ

Матвійчук І.Ф.

*Студентка 3 курсу факультету землевпорядкування
НУБіПУ України*

Одним із механізмів вирішення еколого-економічних проблем є землеустрій – сукупність заходів, спрямованих на регулювання земельних відносин та раціональну організацію території адміністративно-територіальних утворень, суб'єктів господарювання.

Основними завданнями землеустрою є:

а) реалізація політики держави щодо науково обґрунтованого перерозподілу земель, формування раціональної системи землеволодінь і землекористувань з усуненням

* Науковий керівник: доц. Є. В. Бутенко

недоліків у розташуванні земель, створення екологічно сталих ландшафтів і агросистем;

б) інформаційне забезпечення правового, економічного, екологічного і містобудівного механізму регулювання земельних відносин на національному, регіональному, локальному, господарському рівнях шляхом розробки пропозицій по встановленню особливого режиму і умов використання земель;

в) встановлення на місцевості меж адміністративно-територіальних утворень, територій з особливим природоохоронним, рекреаційним і заповідним режимами, меж земельних ділянок власників і землекористувачів;

г) здійснення заходів щодо прогнозування, планування, організації раціонального використання та охорони земель;

ґ) організація територій сільськогосподарських підприємств із створенням просторових умов, що забезпечують еколого-економічну оптимізацію використання та охорони земель сільськогосподарського призначення, впровадження прогресивних форм організації землекористуванням, удосконалення співвідношення і розміщення земельних угідь, системи сівозмін, сінокосо- і пасовищезмін;

д) розробка системи заходів по збереженню і поліпшенню природних ландшафтів, відновленню і підвищенню родючості ґрунтів, рекультивациі порушених земель і землюванню малопродуктивних угідь, захисту земель від ерозії, підтоплення, висушення, зсувів, вторинного засолення і заболочення, ущільнення, забруднення промисловими відходами і хімічними речовинами та інших видів деградації, по консервації деградованих і малопродуктивних земель, попередженню інших негативних явищ;

е) організація територій несільськогосподарських підприємств, організацій і установ з метою створення умов ефективного землекористування та обмежень і обтяжень у використанні земель.

Далі можна поговорити про проект землеустрою. Проект землеустрою -сукупність нормативно-правових, економічних, технічних документів щодо обґрунтування заходів з

використання та охорони земель, які передбачається здійснити протягом 5-10 і більше років.

Проект землеустрою розробляється з метою організації сільськогосподарського виробництва і впорядкування сільськогосподарських угідь у межах землеволодінь та землекористувань для ефективного ведення сільськогосподарського виробництва, забезпечення раціонального використання та охорони земель, створення сприятливого екологічного середовища і покращення природних ландшафтів.

Проект землеустрою складається із:

1) завдання на розроблення проекту землеустрою;
2) пояснювальної записки, в якій зазначаються дані про об'єкт землеустрою, виконавця та опис проведених робіт із землеустрою, еколого-економічні обґрунтування проектних рішень щодо організації полів сівозміни, упорядкування угідь та передбачених заходів з охорони земель, план переходу до прийнятної сівозміни;

3) текстових матеріалів:

матеріалів геодезичних та землевпорядних вишукувань;
матеріалів ґрунтових обстежень;
матеріалів погодження та затвердження проекту землеустрою;

документів, що згідно з пунктом 6 цього Порядку додаються замовником до договору;

{Підпункт 3 пункту 8 в редакції Постанови КМ № 725 від 02.10.2013}

4) графічних матеріалів:

плану існуючого стану використання земель у розрізі землеволодінь та землекористувань, угідь, обмежень, обтяжень та особливих умов використання земель;

схеми розміщення попередників сільськогосподарських культур;

плану агровиробничих груп ґрунтів та рельєфу;

схеми агротехнологічних груп ґрунтів;

плану організації землеволодінь (землекористувань), впорядкування угідь, розміщення виробничих будівель і споруд,

об'єктів інженерної та соціальної інфраструктури та заходів з охорони земель;

плану організації території сівозміни (проектування полів сівозміни з визначенням їх типів і видів, з урахуванням спеціалізації сільськогосподарського виробництва, чергування сільськогосподарських культур у сівозміні);

матеріалів перенесення в натуру (на місцевість) запроектованих полів сівозміни.

9. Проект землеустрою погоджується з відповідною сільською, селищною, міською радою або районною, Київською, Севастопольською міською держадміністрацією.

Негативні наслідки неефективного та безгосподарського використання землі – свідчать про необхідність вирішення еколого-економічних проблем у землекористуванні.

Варто зазначити, що на даний час відсутні схеми землеустрою і техніко-економічні обґрунтування використання та охорони земель адміністративно-територіальних утворень; проекти землеустрою щодо створення нових та впорядкування існуючих землеволодінь і землекористувань; проекти землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь; проекти землеустрою щодо впорядкування території населених пунктів, що стало причиною не завжди раціонального, а деколи і хаотичного перерозподілу земельних ресурсів, недотримання узгодженості соціальних інтересів суспільства.

З метою виправлення ситуації Верховною Радою України прийнято Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо збереження родючості ґрунтів" від 04.06.2009 р. № 1443-V, який набрав чинності 9 серпня 2010 року. Даним законом передбачено, що земельні ділянки сільськогосподарського призначення для ведення товарного сільськогосподарського виробництва використовуються відповідно до розроблених та затверджених в установленому порядку проектів землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь і передбачають заходи з охорони земель .

Використання земель сільськогосподарського призначення для ведення товарного сільськогосподарського

виробництва без затверджених у випадках, визначених законом, проектів землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь, тягне за собою накладанням штрафу на громадян від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від трохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

На період до 1 січня 2015 року це стосується лише тих землевласників та землекористувачів, які використовують земельні ділянки сільськогосподарського призначення для ведення товарного сільськогосподарського виробництва площею більш як 100 гектарів.

Постає головне питання, яким має бути порядок розроблення та затвердження проектів землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь, склад та зміст таких проектів.

Отже відповідно до статті 186 Земельного Кодексу України проекти землеустрою після погодження їх із сільськими, селищними, міськими радами або районними державними адміністраціями розглядаються і затверджуються власниками землі або землекористувачами.

Статтею 52 Закону України "Про землеустрій" визначено, що проекти землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь, розробляються з метою організації сільськогосподарського виробництва і впорядкування сільськогосподарських угідь у межах землеволодінь та землекористувань для ефективного ведення сільськогосподарського виробництва, раціонального використання та охорони земель, створення сприятливого екологічного середовища і покращення природних ландшафтів. Такі проекти землеустрою визначають: розміщення виробничих будівель та споруд; організацію землеволодінь та землекористувань з виділенням сівозміни, виходячи з екологічних та економічних умов, формування інженерної та соціальної інфраструктури; визначення типів і видів сівозміни з урахуванням спеціалізації сільськогосподарського виробництва; складання схем чергування культур у сівозміні; проектування полів сівозміни; розробку плану переходу до прийнятної

сівозміни; перенесення в натуру (на місцевість) запроектованих полів сівозміни.

Еколого-економічному обґрунтуванню сівозміни має передувати комплекс заходів по впорядкуванню угідь. Зокрема має бути вивчена та систематизована інформація щодо економічних показників та спеціалізації сільськогосподарського товаровиробника; кількості наявних земель, їх структура, площі; розміщення земельних ділянок; рельєфу території ґрунтового покриву, забезпечення людським та матеріально-технічним ресурсом, транспортних розв'язок, ринку збуту сільськогосподарської продукції та ряду інших чинників.

Висновок:

Отже, у кінцевому результаті товаровиробник має одержати проект, який забезпечить раціональне і ефективне використання усіх земель, створить сприятливі умови для підвищення продуктивності праці, мінімізації капіталовкладень, врегулює питання призупинення ерозійних процесів, визначить площі земель, використання яких є економічно неефективним та екологічно небезпечним.

Список використаних джерел:

1. Постанова: прийнята 2 листопада 2011 року № 1134 [Електронний ресурс] // Кабінет Міністрів України (КБМ).- Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
2. Земельний кодекс України: від 20.06.2007 року [Електронний ресурс]
3. // Відом. Верх. Ради України (ВВР).-Ст.183.-Режим доступу: <http://www.zemelniy.org.ua>
4. Закон України: 27.07.2013 року [Електронний ресурс] // Відом. Верх.
5. Ради України (ВВР).-Ст.1.-Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>

УДК

**ДО ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОСТІ
ГЕНЕРАЛЬНОГО ПЛАНУ НАСЕЛЕНОГО ПУНКТУ**

Мединська Н.В.,
*заступник декана факультету землевпорядкування,
к.е.н., доцент, НУБіП України*

УДК 502.52(477-22):342.25

**СОЦІОЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ
СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ**

Носуліч Т.М.,
*с.н.с, к.е.н., с.н.с., ДУ «Інститут економіки
природокористування та сталого розвитку НАН України»*
Остафійчук Я.В.

*завідувач відділом, д.е.н., с.н.с., ДУ «Інститут економіки
природокористування та сталого розвитку НАН України»*

Відповідно до рішень саміту ООН зі сталого розвитку “Ріо+20”, адекватним сучасному стану та перспективам розвитку світової цивілізації визначено розгорнутий концепт сталого розвитку за трьома основними імперативами: екологічним, який визначає умови й межі відновлення екологічних систем унаслідок їх експлуатації; економічним, що передбачає формування економічної системи, гармонізованої з екологічним чинником розвитку; соціальним, який утверджує право людини на високий життєвий рівень в умовах екологічної безпеки й благополуччя. Таке бачення пріоритетів має свою передісторію, формувалося суспільством поступово (від акцентів винятково на проблемах забруднення навколишнього природного середовища та збереження біорізноманіття до усвідомлення необхідності системного соціо-еколого-економічного розгляду), і, більше того, є далеко не завершеним.

Складно виділити суто соціальну, екологічну чи економічну складові сталого розвитку, оскільки вони взаємообумовлюють одна одну. У результаті взаємодії

економічного та соціального аспектів постає завдання справедливого розподілу ресурсів усередині одного покоління; екологічного й економічного — вартісної оцінки впливів на довкілля; соціального та екологічного — урахування прав прийдешніх поколінь та участі всіх верств населення у процесі прийняття рішень. І цей перелік не є вичерпним, він доповнюється широким спектром складних ланцюжків на кшталт “якість природного середовища – фізичне, психічне, духовне, соціальне здоров’я – економічні втрати – національна безпека” тощо. Системне пізнання їхньої сутності потребує застосування методології соціоекономіки та соціоекології як міждисциплінарних напрямів досліджень.

Цільова орієнтація на досягнення високих показників індивідуального й популяційного здоров’я в соціоекологічному контексті розглядається передусім із позиції мінімізації токсикологічного впливу навколишнього природного середовища. Згідно з дослідженнями ВООЗ, здоров’я людини на 20% залежить від стану довкілля, погіршення якого призводить до підвищення захворюваності та передчасної смертності. Новітні дослідження свідчать про наявність залежності між рівнем забруднення повітря і серцево-судинними захворюваннями, такими як інсульт та ішемічна хвороба серця, а також рак. У свою чергу, використання неякісної води призводить до зниження загальної резистентності організму, зумовлює до 20% від усіх хвороб органів травлення, інфекційних і паразитарних хвороб.

Для грошової оцінки впливу довкілля на здоров’я населення найчастіше застосовується метод шляхів впливу (Impact Pathway Method), що передбачає такі етапи: ідентифікація чинників впливу; визначення експозиції, тобто концентрації забруднювачів за обсягами та типом впливу (канцерогенний чи неканцерогенний); кількісна оцінка ризиків для здоров’я; розрахунок “вартості” захворювання та суспільних втрат, які за найпростішого підходу обчислюються як сума витрат на лікування (суспільних і приватних) та втрат ВВП від тимчасової непрацездатності, інвалідності й передчасної смертності. За нашими розрахунками, суспільні втрати від захворюваності, обумовленої забрудненням атмосферного повітря та води, у

2012 р. в Україні перевищили 878 млн євро (0,65% ВВП). Зауважимо, що такі дані слід розглядати як нижню межу фактичних втрат, оскільки вони не враховують інші категорії затрат, зокрема витрати домогосподарств на запобігання ризикам для здоров'я (наприклад, на поліпшення якості питної води), а також недоодержаний ВВП у зв'язку з інвалідністю.

Надмірне використання мінеральних і органічних добрив, а також відсутність цілісної системи поводження з відходами на сільських територіях негативно впливають на стан малих річок, які є основними джерелами питного водозабезпечення. Реєструється зростання нітратного забруднення ґрунтових вод, при цьому необхідно зазначити, що ефективних методів видалення нітратів із води в умовах децентралізованого водопостачання практично не існує. Відтак можна сформулювати пріоритетні завдання щодо поліпшення здоров'я сільських жителів із точки зору соціоекологічної проблематики, а саме: забезпечення контролю якості води; модернізація та спорудження централізованих мереж водозабезпечення й водовідведення; охоплення сіл послугами зі збирання та вивезення побутових відходів; формування суспільних настанов на здоров'язберігаючий спосіб життя.

Оскільки економіка розкривається в сучасному концепті сталого розвитку новою екологічною парадигмою, то саме вона через систему цінностей і пріоритетів визначає енергетичну, інформаційну й матеріальну насиченість зв'язків, які забезпечують регулювання надходження наявних у розпорядженні видів ресурсів у напрямі досягнення динамічної рівноваги соціо-еколого-економічної системи загалом. Формування соціоекологоорієнтованої техносфери у сільській місцевості має відбуватися на основі принципів як "зеленої", так і "синьої" економіки, що спрямовані, з одного боку, на державний вплив на організацію і розвиток виробництва, охорону й відновлення елементів довкілля, з іншого — на узгодження виробничих технологій з навколишнім природним середовищем, гармонійне вбудовування виробничих елементів в екосистеми.

Нагальним питанням для України є реформування чинної системи державного регулювання в сільському господарстві та

впровадження нової концепції національної політики розвитку сільських територій, що базується на засадах сталого розвитку й використовує широкий спектр інструментів екологізації як прямої, так і опосередкованої дії. Функції щодо управління сільськими територіями нині розподілені між різними галузевими міністерствами та відомствами, які в межах своїх повноважень ухвалюють рішення, часто неузгоджені між собою, що призводить до розпорошення й неефективного використання і так вкрай обмежених фінансових ресурсів. Ураховуючи євроінтеграційні прагнення нашої держави, доцільно максимально використати досвід країн ЄС у цій сфері. Спільна аграрна політика (САП) ЄС поступово трансформувалася з політики підтримки сільгоспвиробництва в політику сталого розвитку сільських територій та ощадливого використання природних ресурсів, що стає пріоритетною її компонентою. У результаті запровадження принципу перехресної відповідальності (Cross compliance) пряма фінансова допомога фермерам надається в разі суворого дотримання ними вимог до практики господарювання й охорони довкілля. Регламент № 1307/2013 від 17 грудня 2013 р., в основу якого покладено стратегію “Європа 2020” (як наголошується в преамбулі — стратегія розумного, сталого та всеохоплюючого зростання), передбачає подальше поглиблення реформ у напрямі екологізації, зокрема:

- запровадження “зеленого компоненту” прямих платежів та підтримку господарств, які дотримуються правил співвідношення культур у сівозміні, зберігають якість пасовищ, створюють зони екологічного комфорту з метою захисту й поліпшення біорізноманіття відповідно до програми “Природа 2000”, директив 92/43/ЄЕС, 2009/147/ЄС, 2000/60/ЄС;

- уведення штрафних санкцій за недотримання правил і норм озеленення відповідно до положень регламенту ЄС № 1306/2013;

- здійснення заходів щодо “консервації” частини сільгоспугідь у вигляді заповідників або регіональних резервацій, які, за необхідності, можуть надаватися молодим фермерам для ведення діяльності на пільгових умовах;

- запровадження додаткових платежів для господарств, які працюють на територіях із природними обмеженнями;

- обов’язкове дотримання фермерськими господарствами

органічних систем землеробства. Виняток можуть становити лише окремі господарства, у яких неорганічне землеробство не загрожує навколишньому середовищу.

Очевидно, що концепція сталого розвитку сільських територій України повинна передбачати інтеграцію інституційного середовища вітчизняної агросфери в європейський економічний простір на засадах САП. Принциповим є питання створення паритетних умов розвитку великого, середнього й малого капіталів у сільській економіці. Це особливо актуально з позиції унормування діяльності великих агрохолдингів, у тому числі підвищення їх екологічної й соціальної відповідальності. Нинішні процеси корпоратизації сільського господарства пригнічують розвиток інших суб'єктів господарювання (особливо середніх і малих фермерських господарств), що стримує формування на селі середнього класу як соціальної бази реформ. Тільки при створенні умов відтворення капіталів різного масштабу стає можливою активізація загальної господарської діяльності, включаючи вирішення соціальних та екологічних проблем.

Якщо “зелена економіка” орієнтує на вирішення завдань екологізації економічної діяльності в галузевому розрізі, то “синя економіка” стосується здебільшого територіальних питань сталого розвитку, охоплюючи насамперед локальний рівень. Власне глобальний концепт сталого розвитку реалізується на локальному рівні, на якому зосереджено питання реалізації відомого принципу “мислити глобально, а діяти локально”. Саме місцевому рівню в умовах формування основи для сталого розвитку сільських територій слід надати пріоритет з-поміж національного та регіонального рівнів, оскільки тут можливо найбільшою мірою ідентифікувати інтереси селянина. Загалом сталий розвиток сільських територій повинен ґрунтуватися на загальних макropідходах, диференційованих для кожного регіону стратегіях (стратегічне планування) та конкретних місцевих проектах (проектний підхід).

Таким чином, процес становлення засад сталого розвитку й екологізації вітчизняної агросфери є двоспрямованим (зверху — від державних органів управління, знизу — від територіальних громад) та має містити потужну пропагандистську складову. Для розроблення адекватної стратегії дій, насамперед, необхідно здійснити комплексний аналіз тенденцій розвитку сільських територій, визначити обставини, що спричинили їхній сучасний

загрозливий стан за широким спектром взаємодій між соціумом, економікою та природним середовищем.

Список використаних джерел:

1. Концептуальні засади соціально-екологічного розвитку сільських територій / [Бородіна О. М., Заяць Т. А., Куценко В. І. та ін.]; за наук. ред. Я. В. Остафійчука; Державна установа “Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України”. — К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2014. — 48 с.
2. Regulation (eu) no 1307/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013. – Brussels, C(2014) 1476 final. – 57 p/
3. Теорія, політика та практика сільського розвитку / за ред. д-ра екон. наук, чл.-кор. НАНУ О. М. Бородіної, д-ра екон. наук, чл.-кор. УААН І. В. Прокопи; НАН України, Ін-тут екон. та прогнозув. — К., 2010. — 376 с.

УДК 332.334.4

**ВПЛИВ ЗЕМЛЕВПОРЯДНИХ ЗАХОДІВ НА
ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ЗЕМЕЛЬНО-
РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРИДНІСТРОВСЬКОГО
ПОКУТТЯ (НА ПРИКЛАДІ ГОРОДЕНКІВСЬКОГО
РАЙОНУ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)**

Паламарчук Л.В.,

в.о. завідувача кафедри земельного кадастру, к..е.н., доц.

Заячківська Б.Б., аспірантка

*(Національний університет біоресурсів і
природокористування України, м. Київ)*

Потенціал земельних ресурсів полягає у їх здатності бути основним засобом виробництва і предметом праці в сільському господарстві, промисловості, базисом розміщення, джерелом продовольства тощо.

Земельний фонд Городенківського району був сформований ще у 80-х на початку 90-х років, коли всі придатні до сільськогосподарського використання, малопродуктивні та не використовувані землі були практично освоєні. Збільшення

сільськогосподарських угідь проводилось за рахунок освоєння чагарників, рекультивації порушених земель, осушення боліт, загортання карстових воронки, а також за рахунок «прирізок» сільськогосподарських угідь від землекористувачів, що не займалися сільськогосподарським виробництвом.

В цілому по Городенківському району для сільськогосподарського виробництва відведено 533 га за рахунок: 1) чагарників - 35 га переведено в сільськогосподарські угіддя, в тому числі 10 га в ріллю із загальної площі 157 га, що в основному виконують ґрунтозахисну і водоохоронну функцію; 2) боліт – 137 га, в тому числі під ріллю – 77 га із загальної площі 407 га, що відіграють провідну роль в регулювання водного режиму, поширені поряд з лісами, місцем розведення природної фауни і флори, 187 га із них належать до охоронних територій; 3) лісів – 2 га, в тому числі 1 га під ріллю із лісонасаджень, що мають ґрунтозахисне, водоохоронне, а також санітарно-гігієнічне і рекреаційне значення; 4) інших земель, що не використовуються в сільському господарстві – 88 га, з них 41 га під ріллю.

Крім цього освоєно 22 га земель, зайнятих під будівлями і дворами, розорано 47 га непотрібних польових доріг, засипано 5 канав, рекультивовано 84 га порушених земель (рекультивовано відпрацьовані торфовища).

Культуртехнічні роботи здійснені на площі 963 га. В основному це засипка карстових воронки і ям, розкорчовування і розчищення чагарників, збір каміння. Кам'янисті місця площею 391 га заліснено [1].

Ями і карстові воронки загалом займають 1376 га. Розміщені серед масивів сільськогосподарських угідь, зокрема серед ріллі, перешкоджають обробітку ґрунту, є джерелом розвитку бур'янів, розмноження шкідників і хвороб сільськогосподарських культур.

Проведений аналіз компонентної оцінки природних умов і ресурсів району, санітарно-гігієнічного стану оточуючого середовища, інженерно-геологічних умов, дозволяє рекомендувати окремі території для різноманітних видів їх господарського використання і на цій основі провести функціональне зонування.

Воно передбачає розчленування всієї планувальної території на функціональні зони, при якому за кожною

виділеною зоною може бути закріплений певний режим містобудівного освоєння і переважаючий вид її господарського використання.

У Городенківському районі можна виділити зони переважаючого освоєння з поділом на підзони: а) підзона житлового-громадського будівництва в межах населених пунктів; б) підзона сільськогосподарського виробництва на базі рослинництва і тваринництва; в) підзона промислового освоєння – на базі нерудних корисних копалин; г) підзона курортно-рекреаційного освоєння на базі лісових масивів і р. Дністер; д) підзона охорони і збереження природних ландшафтів.

З метою охорони повітряного басейну необхідне створення санітарно-захисних зон і їх дотримання, винесення шкідливих підприємств із сельбищної території, заборона розміщення в санітарно-захисних зонах житлової забудови, лікарсько-профілактичних, дитячих закладів і спортивних споруд, а також впорядкування промислової забудови, формування компактних промислових і складських районів.

З метою створення необхідних санітарно-гігієнічних умов у кожному населеному пункті влаштовані сміттєзвалища. Існуючі кладовища як правило розміщені на недозволеній території в санітарно-гігієнічному відношенні, тому передбачається винос кладовищ за межі сельбищних територій на віддаль не ближче 300 м. Прибирання трупів тварин з метою запобігання від захворювання потрібно проводити на скотомогильниках, які потрібно розміщувати за межами населених пунктів на віддалі 1000 м.

Проведене вище функціональне зонування дозволяє рекомендувати окремі території для різноманітних видів їх господарського використання: землі з родючими і відносно родючими ґрунтами - для сільського господарства; площі з неродючими ґрунтами – для сільського господарства як кормові угіддя та пасовища; круті схили горбів, ярів та балок, де ґрунти середньо- і сильнозмиті – для пасовищ і заліснення; території, що прилягають до непродуктивних сільськогосподарських земель - для промислового і житлового будівництва; землі з наявністю корисних копалин – для промислового використання; території вздовж ріки Дністер - найбільш сприятливі для рекреаційного використання; ставки і ріки - для рибальства та риборозведення.

Карстові воронки мають всі властивості біотопу. Тому трансформація деградованих і малопродуктивних земель варто здійснювати шляхом ренатуралізації [2].

Список використаних джерел:

1. Проект районного планування Городенківського району Івано-Франківської області / Держбуд УРСР, Український державний інститут проектування міст «Діпромiст». - Івано-Франківськ, 1983. – 328 с.
2. Проект Закону України «Про консервацію земель». - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.google.com.ua/url>

УДК 332/.3(470-571)

**ЗЕМЛЕВПОРЯДНА ГАЛУЗЬ РОСІЇ: ПРОБЛЕМИ ТА
РІШЕННЯ**

Панаскірі Т.В.

*к.е.н., к.с.-г.н, доцент, декан факультету землеустрою
ФДБОУ ВПО «Державний університет із землеустрою»,
Москва*

Землевпорядна галузь Росії сьогодні знаходиться в стані структурної девальвації, як це відзначають багато видатних вчених – економісти аграрників, землевпорядників та ін., В даний час продовжується загострення проблем, пов'язаних з відсутністю ефективної земельної політики в галузях народного господарства. Про це свідкує, стан продовольчої безпеки країни.

Аналіз показує, що Росія не конкурентоспроможна на цьому сегменті світового ринку. Підраховано, що за останні 40 років глобальна продуктивність зернових зросла приблизно в 2,3 рази, але для цього треба було збільшити внесення азотних добрив в 10 разів, фосфорних добрив - в 7,5 разів, а витрата води - в 2 рази. За цей час площа ріллі на одного жителя планети скоротилася в 2 рази. [9]. Ці цифри переконливо доводять необхідність докорінного вдосконалення механізмів управління землекористуванням з урахуванням особливостей і тенденцій розвитку, відповідних територіально-просторових і соціально-економічних систем світу.

Основним змістом аграрної земельної реформи в Росії, що почалася з прийняття в 1990 р Закону «Про земельну реформу» і

спрямованої на перетворення земельних відносин з приводу володіння, користування і розпорядження землями, стало зміна відносин власності на сільськогосподарчі землі, створення безлічі форм власності та землекористування [1]. На сьогоднішній день приватизація сільськогосподарських земель практично завершена. За період з 1990 по 2012 р в Росії фактично створені основи нового земельного ладу. Однак з жалем треба констатувати, що Росія залишається однією з небагатьох країн, де вже проведено багато спроб трансформувати свій аграрний сектор і досі не знайдений адекватний спосіб вирішення питання про ефективну земельної власності. Як зазначено в доповіді колишнього міністра сільськогосподарства Росії Є.Б. Скринник, «по площі на душу населення Росія входить до п'ятірки країн планети і в 3,3 рази перевершує середньосвітовий показник. Однак за показниками ефективності землекористування ми помітно відстаємо: розташовуючи 9% сільгоспугідь світу, виробляємо лише 1,5% валового внутрішнього продукту міррового сільськогосподарства» [5].

Вкрай недбале відношення до земельних ресурсів, особливо до сільськогосподарських угідь, що є головним джерелом аграрного виробництва, разом з намітився з середини 1990-х років значним недовикористанням ріллі, лугів і пасовищ, широкої распрожі угідь і подальшим їх використанням не за призначенням, призводить до втрати землі, що усугубляється значним відтоком трудових ресурсів в інші сфери діяльності. Залишаються в аграрному господарстві працівники що в значній мірі втратили свої трудові якості і бажання працювати на землі. Засоби виробництва, формально отримані працівниками села в результаті приватизації, не стали для них реальною власністю, оскільки не стали об'єктом мотиваційного інтересу [4].

В результаті проведених реформ в Російській Федерації орієнтовна численність власників земельних часток становить більше 12 млн осіб. До теперішнього часу з них тільки 1,4 млн. здійснили державну реєстрацію своїх прав на землю (11%). В натурі виділено 18 млн га земель сільськогосподарського призначення, або трохи більше 16% площі земель, що перебували у спільній частковій власності [9].

За даними на 1 січня 2009, значна частина земель сільськогосподарського призначення перебувала у державній та муніципальній власності - 273 400 000 га (68%), у власності громадян - 120 700 000 (30%), у власності юридичних осіб - 8,2 млн га (2%). З усіх земель Російської Федерації, що перебувають у приватній власності, на долю земель сільськогосподарського призначення доводилося 97% (128 900 000 га). З них 107 850 000 га (більше 83,6%) склали земельні частки громадян, включаючи частки у праві спільної сумісної власності, в земельному фонді. Площа незатребуваних земельних часток з них оцінюється в 25,6 млн га (23,9%) [5].

Земля є головним національним надбанням нашої країни, яке, на жаль, поки ще не розглядається в якості одного з найважливіших ресурсоформіруючих активів системи державного управління. У зв'язку з цим розробка стратегій і управлінських рішень соціально-економічного розвитку країни на довгострокову перспективу повинна бути орієнтована не тільки на підвищення ефективності земельної політики на федеральному рівні, але також і на рівні суб'єктів Федерації і муніципальних утворень, які безпосередньо здійснюють управлінську діяльність з організації раціонального використання, перерозподілу та охорони земель. Це підтверджується досвідом раціонального управління земельними ресурсами, накопиченим до теперішнього часу в економічно розвинених країнах, орієнтованим на вирішення не тільки регіональних і місцевих завдань, але також і на: забезпечення економічного зростання, збільшення продуктивності угідь, подолання бідності, досягнення соціальної справедливості, демократизацію суспільства, ефективне і обережне землекористування. На 1 січня 2009 1576880000 га земель Росії (92,2%) знаходилось у державній та муніципальній власності, 293750000 га з них вже розмежовано і відноситься до федеральної власності. Тому повернення землеустрою статусу державного заходу стає очевидним.

З урахуванням викладеного концепція державного управління соціально-економічним розвитком Росії, на думку М.П.Бурова, повинна будуватися на принципах і механізмах, які забезпечують гармонізацію і сбалансованність взаємин

федеральних, регіональних, місцевих органів влади та населення в забезпеченні комплексного розвитку територіальних систем життєзабезпечення, задоволення потреб та підвищення рівня життя населення. Вона повинна представляти собою систему взаємоузгоджених усіма гілками влади та соціальними групами населення поглядів на загальні для них мети, пріоритети, шляхи, заходи, засоби, механізми і етапи їх практичної реалізації в процесі соціально-економічних перетворень країни і її регіонів в умовах глобалізації світового господарства та орієнтації на інтеграцію в структуру світової економіки [4].

За даними С.Н.Волкова, суб'єкти земельних правовідносин в сільському господарстві станом на 1 січня 2011 були представлені такими землевласниками та землекористувачами: глави селенських (фермерських) господарств - 261,7 тис.; власники особистих підсобних господарств - 16170000; садівники - 172,04 тис. і ділянок, наданих для індивідуального житлового будівництва - 7550000; керівники сільськогосподарських організацій Мінсільгоспу Росії - 21,95 тис., а також підвідомчих установ; власники земельних долей - 10,8 млн; інші громадяни та об'єднання громадян, що займаються сільськогосподарським виробництвом (тваринники і тваринницькі об'єднання; громадяни, що займаються сінокосіння та випасання худоби; громадяни, займаються північним оленеводством і промислом; громадяни, які мають службові наділи та ін.) - 5, 0 млн чоловік. Крім цього, на думку С.Н. Волкова, учасниками землеустрою та земельних відносин в сільській місцевості були голови сільських адміністрацій, муніципальних утворень і районів; члени земельних комісій та організацій, погоджуваних відводи земель; кадастрові інженери, приватні землевпорядники та працівники землевпорядних та геодезичних організацій; суміжні землевласники і землекористувачі, що мають ділянки несільськогосподарського призначення - 13 млн. чоловік.

Таким чином, в землевпоряджувальний процес формально залучений, за нашими оцінками, практично кожен 10-й громадянин Росії. При цьому відсутність, найчастіше, професійного підходу, грамотного обґрунтування землевпорядних рішень, і в цілому відсутність системи

землеустрою призводить до помилок у використанні земель, порушень земельного законодавства, недоліків землекористувань, деградації земель.

Все вищесказане вказує на те, що країні необхідно відродити систему землеустрою на новому рівні організації. В даний час земельна служба розмита по відомствах і організаціям, в такому вигляді вона не здатна ефективно займатися питаннями управління земельними ресурсами країни і тим більше, забезпечувати продовольчу безпеку на всіх територіальних рівнях. Багато функцій земельної служби не працюють зовсім, а велика частина працюючих дублюється по відомствах і зосереджена на вузькопрофільній фіскальній меті - межування і постановці на кадастровий облік.

Землевпорядкування все більше стає додатком Газпрому та інших сировинних гігантів. З одного боку ці негативні для землеустрою та всієї земельної служби країни процеси створюють загрозу продовольчої, економічної та соціальної безпеки. З іншого боку - зумовлюють необхідність і неминучість вирішення цих питань і як наслідок попереджають нас про невідворотність масових робіт із землеустрою. Успіх і своєчасність виконання цих робіт залежить від ступеня готовності землевпорядного виробництва, що спирається сьогодні більшою мірою на наукові та експериментальні розробки. Тому виникла гостра необхідність у розробці федеральної цільової програми «По створенню системи автоматизованого землевпорядного проектування (САЗПР) і пакета прикладних програм (ППП) на виконання першочергових видів землевпорядних та суміжних робіт на територію Російської Федерації». Пропонована нами Програма передбачає розробку всього комплексу програмного забезпечення з автоматизації основних видів землевпорядних та суміжних робіт (включаючи навчання фахівців).

Очікуваний економічний ефект, тільки від заміни традиційних підходів і автоматизації розрахунків на сучасні технології дадуть результат в 5,9 млрд. руб. при загальних витратах на реалізацію Програми в 506,0 млн.руб. Причому, враховуючи, що загальна передбачувана кількість об'єктів, необхідних для проведення всього, позначеного комплексу землевпорядних робіт, становить близько 1,8 млн. Об'єктів, буде

потрібно не менше 1 млн. Виконавців - фахівців у галузі землеустрою тільки протягом п'яти років. Що в свою чергу потребують перепідготовку, наявних та підготовку додаткової кількості фахівців у галузі землеустрою.

Враховуючи необхідність регулярного проведення даних видів робіт (не рідше 1-го разу в 5-7 років для об'єктів п.п.4-7 і 9-11 табл.46, і не рідше 1-го разу в 15 років для об'єктів п. п.1-3 і 8 табл.46), необхідно створити (відтворити) структуру відповідної проектно-вишукувальної та проектно-землевпорядної служби.

За даними С.Н.Волкова і П.Ф.Лойко, здійснення заходів з державного регулювання проведення землеустрою сприятиме зростанню щорічних надходжень платежів до бюджетів усіх рівнів з 11,5 млрд. Руб. в 2006-2009 роках - до 23060 млн. руб. в 2011-2015 роках.

Незважаючи на зростання щорічних витрат сукупного бюджету за аналізований період з 30,7 до 48,5 млрд. Руб., Індекс ефективності при вдосконаленні системи управління землеустроєм зростає з 0,38 до 0,48. Крім цього, вдосконалення управління землями сільськогосподарського призначення на основі землеустрою сприятиме додатковому залученню інвестицій на село в розмірі 205 700 000 000. Руб.

Основними показниками ефективності інформаційного забезпечення землеустрою є:

- поліпшення показників основної діяльності кадастрових інженерів, спеціалістів в галузі землеустрою, що відбувається в результаті використання інформаційних технологій;

- скорочення термінів освоєння нових інформаційних технологій в галузі землеустрою і кадастрових робіт за рахунок їх кращих ергономічних характеристик;

- скорочення витрати часу та інших ресурсів на виконання землевпорядних та кадастрових заходів при впровадженні нового інструментарію інформаційних технологій;

- підвищення технічного рівня, якості та обсягу інформаційно-обчислювальної складової кадастрових та землевпорядних робіт.

Висновок. Нами пропонується: - провести комплексну реформу всієї галузі. Сформуванню землевпорядну службу країни і сконцентрувати її основні функції включаючи федеральні, регіональні і місцеві органи з управління земельними ресурсами

в складі Федерального агентства по землекористуванню та землеустрою, підпорядковується безпосередньо президенту Росії; передати функцію з надання державних послуг у сфері проведення землеустрою на землях сільськогосподарського призначення від Міністерства економічного розвитку Російської Федерації Міністерству сільського господарства Російської Федерації у відповідний Департамент по землекористуванню та землеустрою земель сільськогосподарського призначення з підпорядкуванням Федеральному агентству по землекористуванню та землеустрою; здійснити повну модернізацію галузі, а для цього розробити та виконати Федеральну цільову програму «На створення САЗПР і ППП на виконання першочергових видів землевпорядних та суміжних робіт на територію Російської Федерації (2015-2025 роки)»; розробити і здійснити Федеральну цільову програму «Земельні ресурси та землеустрій сільських територій Російської Федерації (2015-2025 роки)».

Список використаних джерел:

1. Розпорядження Уряду РФ № 1662-р від 17.11.2008 р «Про затвердження концепції довгострокового соціально-економічного розвитку Російської Федерації на період до 2020 року» // <http://www.consultant.ru> [електрон, ресурс] .
2. Стратегія соціально-економічного розвитку агропромислового комплексу Російської Федерації на період до 2020 року (Наукові основи). Проект // <http://www.vniiesh.ru> [електрон, ресурс].
3. Буров М.П. Регулювання процесів економічної інтеграції суб'єктів Російської Федерації: роль і місце міжрегіональних органів влади та громадських структур. -М .: Економіка, 2006.
4. Буров М.П. Удосконалення державного управління соціально-економічним розвитком країни і регіонів // Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. - 2011. - № 10. - С.6-16.
5. Вершинін В.В. Теоретичні та методичні аспекти землевпорядного забезпечення реалізації законодавства Російської Федерації // Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. - 2011. - № 6 -С. 28-37.

6. Волков С.М. Основні положення концепції сучасного землеустрою // Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. - 2010. - № 12. - С. 31-43.
7. Волков С.М. Регулювання земельних відносин у сільському господарстві: земельне право // Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. - 2012. - № 6. - С. 8-12.
8. Волков С.М., Лойко П.Ф. Обґрунтування необхідності та основні напрямки державного регулювання проведення землеустрою на землях сільськогосподарського призначення // Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. - 2010. - №7.-С. 45-58.
9. Доповідь про стан і використання земель сільськогосподарського призначення. - М .: ФГНУ «Росінформагротех», 2010. - 100 с.
10. Комов Н.В. Модернізація російського землекористування на основі взаємодії державних і ринкових механізмів управління земельними ресурсами // Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. - 2010. - № 8. - С. 15-19.
11. Крилатих Е.Н. Концепція інноваційного розвитку агропромислового комплексу Росії: особливості розробки // Аграрний вісник Уралу. - 2009. - № 4 (58). -С. 7-8.
12. Папаскірі Т.В. Інформаційне забезпечення сучасного землеустрою. Управління земельно-майновими відносинами: Збірник наукових праць УІІ міжнародної науково-практичної конференції 28-29 листопада 2012р., Пенза / редколл .: Т.І.Хаметов, Букін С.Н. - Пенза: ПГУАС, 2012 - стр.131-134.
13. Папаскірі Т.В. Інформаційне забезпечення сучасного землеустрою. Ж-л «Землевпорядкування, кадастр і моніторинг земель» .- М .: ВД «Панорама», Вид-во «Афіна», - 2011.-№ 5. - С. 29-40
14. Папаскірі Т.В. Інформаційне забезпечення землеустрою. [Текст]: Монографія / Т.В.Папаскірі. - М .: Изд-во ГУЗ, 2013. - 160 с., - Мул. ISBN 978-5-905742-56-9
15. Папаскірі Т.В. Автоматизація землевпорядного проектування (економіка і організація). [Текст]: Монографія / Т.В.Папаскірі. - М .: Изд-во ГУЗ, 2013. - 190 с., - Мул. ISBN 978-5-905742-57-6

ЗОНУВАННЯ ЗЕМЕЛЬ – ОСНОВА ПЛАНУВАННЯ РАЦІОНАЛЬНОГО ЕКОЛОГОБЕЗПЕЧНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ

Пінчук М.А.

*студентка факультету землевпорядкування
(НУБіП України, м.Київ)*

Зонування земель - це їх розмежування з виділенням особливих зон і визначенням для кожної з них цільового призначення, пріоритетних функцій і відповідних режимів землекористування. Зонування земель здійснюють на основі схем землевпорядкування, схем використання й охорони земельних ресурсів, природоохоронної, землевпорядної, містобудівної й іншої документації на рівні регіонів і їх муніципальних утворень.

Рішення із зонування земель приймають, виходячи з таких основних принципів щодо комплексної їх організації:

- орієнтації на інтенсивне використання і раціональну організацію;
- установа науково обгрунтованого балансу земель різного призначення, збереження особливо охоронних природних територій, сільськогосподарських угідь і місцевостей з цінною історико-культурною спадщиною і створення необхідної інженерно-транспортної інфраструктури;
- чіткого розмежування земель сільськогосподарського, лісогосподарського, природоохоронного призначення й урбанізованих територій із закріпленням у законодавчому порядку відповідних режимів їхнього функціонального використання;
- раціонального використання природних ресурсів;
- охорони навколишнього природного середовища і забезпечення екологічної безпеки;
- забезпечення найбільш сприятливих організаційно-територіальних умов для ведення сільського господарства.

До складу земель поселень можуть входити, наприклад, земельні ділянки, які згідно з містобудівними регламентами належать до таких територіальних зон:

* Науковий керівник: доц. Є. В. Бутенко

- Житлових;
- Суспільно - ділових;
- виробничих;
- інженерних і транспортних інфраструктур;
- рекреаційних;
- сільськогосподарського використання;
- спеціального призначення;
- військових об'єктів;
- інших територіальних зон.

Матеріали щодо зонування території складається її текстової і графічної частини.

У текстовій частині обґрунтовують умови встановлення зон, їхньої межі, площа земельних угідь тощо.

Графічна частина містить схематичну оглядову карту, на якій у кольорі показують розміщення кожної з установлених зон.

Масштаб карт залежить від розміру території зонування і може становити :

- ✓ для території регіонів України – 1:100 000...1:250 000;
- ✓ для адміністративних районів – 1:25 000...1:50 000;
- ✓ для території сільських і селищних рад, що знаходяться в межах адміністративних районів, - 1:10 000...1:25 000.

Схема зонування поселень відповідно до містобудівних вимог залежно від розміру території затверджують постановою відповідних органів влади або рішенням органів місцевого самоврядування.

У подальшому в процесі планування використання земель розміщують об'єкти промислового, сільськогосподарського, інженерно – транспортної інфраструктури, установлюють режими використання територій, планують використання земель відповідно до встановлених зон.

Зміну форм власності на землю, купівлю, продаж і оренду земельних ділянок, установлення плати за землю здійснюють, дотримуючись вимог зонування території і режиму використання земель.

Специфічною формою планування використання та охорони земель є їх зонування, яке здійснюється у межах населених пунктів.

Зонування земель у межах населених пунктів нерозривно пов'язане з плануванням і забудовою територій, правове регулювання яких здійснюється Законом України "Про планування і забудову територій" № 1699-III від 20 квітня 2000 р. та іншими нормативними актами. Зонування земель реалізується розробленням відповідного плану, який є елементом місцевих правил забудови. Такі правила є нормативно – правовим актом, який установлює порядок планування і забудови та іншого використання територій, окремих земельних ділянок, а також перелік усіх допустимих видів, умов і обмежень забудови та іншого використання території та окремих земельних ділянок у межах зон, визначених планом зонування.

Згідно із Законом України "Про планування і забудову територій" місцеві правила забудови розробляються для міст Києва і Севастополя, міст обласного значення, республіканського значення автономної Республіки Крим. Для інших населених пунктів такі правила розробляються і затверджуються відповідними радами. Вони мають узгоджуватися з регіональними правилами забудови.

Місцеві правила складаються з двох частин: текстової та графічної. У текстовій частині визначається перелік переважних і допустимих видів забудови та іншого використання земельних ділянок у межах окремих зон. На графічній частині місцевих правил – плані зонування – територія населеного пункту поділяється на зони з допустимими та переважними видами використання земельних ділянок.

Висновок

План зонування та перелік переважних та допустимих видів забудови та іншого використання земельних ділянок розробляють для всієї території населеного пункту або окремої його частини.

Для кожної окремої зони згідно з державними будівельними нормами встановлюється єдині умови і обмеження забудови та іншого використання земельних ділянок, які стосуються:

- гранично допустимих поверховості будинків і споруд та щільності забудови;
- мінімальних відступів будинків і споруд для червоних ліній, ліній регулювання забудови, меж суміжних земельних ділянок;
- вимог до впорядкування доріг та під'їздів до будинків і споруд, місць паркування транспортних засобів;
- вимог до забезпечення експлуатації інженерно – транспортної інфраструктури, озеленення та впорядкування територій, утримання будинків і споруд;
- переліку обмежень використання земельних ділянок (містобудівних, інженерних, санітарно – епідеміологічних, природоохоронних, історико – культурних);
- інших вимог.

Зонування земель здійснюється відповідно до затверджених в установленому законом порядку стандартів, норм і правил.

Список використаних джерел:

1. Третяк А. М. Землепорядкувань проектування. Теоретичні основи і територіальний землеустрій – Київ «Вища освіта», 2006. – 520с.
2. Кривов В. М. Економічно безпечне землекористування Лісостепу України. Проблема охорони ґрунтів – Київ «Вища освіта», 2005. – 350с.
3. Кривов В.М. Землепорядне проектування в районах розвинутої ерозії ґрунтів: навчальний посібник /Кривов В.М., Мартин А.Г., Кустовська О.В., Чумаченко О.М. – К., 2012. – 253 с.

ОРГАНІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО ЯК ОДИН З ОСНОВНИХ НАПРЯМІВ ДОСЯГНЕННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ЦІЛЕЙ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

*Плаксюк Л.Б., пров.фах. Інституту агроекології і
природокористування НААН, аспірант
Вдовиченко А.В., ст.н.с. Сквирської дослідної станції
органічного виробництва ІАП НААН, к.с.-г.н.*

У зв'язку з надзвичайно високою сільськогосподарською освоєністю земель України територіальне планування аграрного сектору потребує науково-обґрунтованих реформ. Станом на 2011р. частка земель сільськогосподарського призначення нашої країни становила 70,9% території, в тому числі рілля складала 56%, в той час, як масова частка орних земель в розвинутих країнах варіює в межах 30–47% [1, 20].

Надмірна розораність територій порушує екологічну рівновагу у агроєкосистемі та негативно впливає на стійкість навколишнього середовища до антропогенних навантажень. Основними проблемами є підкислення, засолення, осолонцювання. Масштабним також є забруднення ґрунтів радіонуклідами, важкими металами та пестицидами. Втрати гумусу за 1986–2010 рр. склали близько 20% [2, 34]. За даними VIII туру ґрунтово-агрохімічного моніторингу середній вміст гумусу в ґрунтах України зменшився на 0,04 % порівняно з попереднім туром. Основною причиною значної втрати гумусу стало зменшення норм внесених органічних добрив та видалення з поля нетоварної частки рослинної продукції [3, 44].

Враховуючи такі показники постає необхідність розробити науково-обґрунтований підхід до використання земельного фонду, який сприятиме не лише покращенню екологічного стану агробіоценозу а й надаватиме можливість суттєвого зростання врожайності культур та зниження собівартості отриманої продукції і, як наслідок, збільшення економічної ефективності господарювання. Таким чином, одним з головних завдань державного та регіонального рівнів є раціоналізація використання земельного фонду та оптимізація територіального потенціалу в аграрній сфері. В основу нової територіальної політики необхідно внести вимоги щодо екологічно безпечного природокористування та

запропонувати альтернативні системи вирощування сільськогосподарської продукції.

На нашу думку, зменшити наслідки інтенсифікації сільськогосподарського виробництва, гармонізувати співвідношення орних земель, луків та пасовищ дозволить впровадження органічного землеробства. Ведення органічного господарювання дозволить частково вирішити проблеми охорони та відтворення родючості ґрунтів, зменшити забруднення навколишнього природного середовища синтетичними речовинами, збільшити біорізноманіття природних екосистем та отримати екологічно безпечну продукцію, яка цінується на світовому ринку. Зважаючи на ріст якого, перехід від традиційного господарювання до органічного надасть можливість розвитку сільських територій, через залучення інвестицій до місцевого бюджету, збільшення трудової зайнятості на селі та підвищення прибутковості виробництва органічної сільськогосподарської продукції.

Для розвитку органічного виробництва в Україні необхідно створити державну систему сертифікації та сприяти виникненню і розвитку сітки науково-консультативних центрів з метою підтримки розвитку органічного сектора.

Список використаних джерел:

1. Стефанків О.М. Раціоналізація природокористування в АПК та формування екологічної свідомості населення. / О.Стефанків, О. Максимович.– Івано-Франківськ : Сімик, 2012.–180с.
2. Русан В. М. Економіко-екологічний механізм раціонального сільськогоспо-дарського землекористування / В. М. Русан // Економіка АПК. – 2006. – № 4. – С. 31–37.
3. В.О Греков, Л.В Дацько Охорона і відтворення родючості ґрунтів у зональних агроекосистемах./ Греков В.О., Дацько Л. В.// Агроекологічний журнал.– 2009. – №1. – С. 43–45.

**ПРОСТОРОВА ТА ЗМІСТОВНА БАЗА ІПОТЕЧНОГО
КРЕДИТУВАННЯ ПІД ЗАСТАВУ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО
ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ НА ПРАВАХ ОРЕНДИ ЗЕМЛІ**

Поліщук В.Г.

здобувач кафедри екології та економіки землекористування ДЗ «ДЕА», Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління

Правова єдність землі і нерухомості передбачає, що у разі передачі в іпотеку будівлі (*споруди*) іпотека також поширюється на належну іпотекодавцю на правах власності земельну ділянку або її частину, на якій розташована відповідна будівля (*споруда*) і яка необхідна для використання цієї будівлі (*споруди*) за цільовим призначенням; у разі передачі в іпотеку земельної ділянки іпотека також поширюється на розташовані на ній будівлі (*споруди*) та об'єкти незавершеного будівництва. Такі ознаки землекористування, як матеріальність і фізична непереміщуваність у просторі, рідкісність, унікальність, тривалість створення і довго строковість існування, неадаптивність (*відносна неподільність нерухомості, невідповідність вартості її рівних фізичних одиниць*), висока капіталомісткість, непряма мобільність (*можливі зміни функціонального призначення*), специфічна форма ліквідності (*здатність перетворюватись на гроші, зберігаючи у такий спосіб свою вартість*), а також висока, як правило, стабільна ціна з тенденцією до підвищення дають змогу залишати нерухомий об'єкт у володінні та користуванні іпотекодавця (*або третьої особи*), зумовлюючи специфіку іпотеки як особливого виду застави. Сукупність специфічних фізичних та економічних ознак землекористування формують його інвестиційну сутність для іпотечного кредитування. Передумовою виникнення іпотеки землі, особливо в сільському господарстві, є приватна власність та наявність ринку землі.

Разом з тим, за даними Державного земельного кадастру (форма 6-зем) станом на 01.01.2013 р. склав 60,4 млн. га, з яких 28,9 млн. га (47,8%) перебували в державній власності, 31,4 млн.

га (52,2%) – у власності громадян й 0,06 млн. га - у користуванні юридичних осіб [1]. Із загальної площі земель приватної власності громадян 13,6 млн. га (44,1%) використовується для ведення сільськогосподарського виробництва селянами самостійно та **15,9 млн. га (51,1%) сільськогосподарськими підприємствами на правах оренди**. Сільськогосподарські підприємства тільки 19,6 тис. га земель використовують на праві власності. Отже, *просторову основу для сільськогосподарського виробництва становлять земельні ділянки, які перебувають у приватній власності громадян*. Більше 99% землекористування сільськогосподарських товаровиробників сформоване на правах оренди земельних ділянок власників земельних часток (паїв).

Таким чином, землекористування недержавних сільськогосподарських підприємств на даному етапі сформоване у своїй більшості на правах оренди і характеризується правовою не однорідністю земельних ділянок власників земельних часток (паїв). Велика пестрота правового режиму землекористування обумовлює вироблення нових методологічних підходів до формування землекористування сільськогосподарських підприємств шляхом здійснення землеустрою. Це обумовлено тим, що земельні ділянки зі складу земель сільськогосподарських підприємств, фермерських господарств можуть бути предметом іпотеки в основному для довгострокових цілей розвитку сільськогосподарського виробництва (проведення меліоративних і ґрунтозахисних робіт, реалізація інвестиційних проектів, покупка сільськогосподарської техніки й ін.), а також для розвитку соціальної сфери, сільськогосподарської інфраструктури й облаштованості території на умовах довгострокової (не менше 10 років) оренди як цілісна нерухомість [2].

Відповідно, для України концептуальним є те, що невіддільні від земельної ділянки (*землекористування*) споруди й облаштування (*земельні поліпшення*), що забезпечують підтримку родючості ґрунту й сам процес сільськогосподарського виробництва (*багаторічні насадження, внутрішньогосподарські дороги, лісозахисні смуги, замкнуті водойми, меліоративні й іригаційні споруди, протиерозійні споруди й облаштування, скважини, загородження й ін.*), є

приналежністю земельної ділянки і повинні вважатися закладеними з нею як єдине ціле, якщо інше не передбачено договором. Ці об'єкти сьогодні функціонують, як правило, тільки в складі землекористування сільськогосподарського підприємства, фермерського господарства. Таким чином, земельні ділянки в складі землекористування сільськогосподарських підприємств, фермерських господарств можуть бути предметом іпотеки тільки як цілісний земельно-майновий комплекс і для довгострокових цілей розвитку сільськогосподарського виробництва (проведення меліоративних і ґрунтозахисних робіт, реалізація інвестиційних проєктів й ін.), а також для розвитку соціальної сфери, сільськогосподарської інфраструктури й облаштованості території на умовах довгострокової (не менше 10 років) оренди як цілісна нерухомість.

Характеристика просторової та змістовної бази землекористування сільськогосподарських підприємств сформованих на різних правах власності за складовими її елементами, в тому числі і за екологічними складовими приведена в табл. Екологічні складові є невід'ємною частиною сільськогосподарського землекористування і функціонують в його складі як невід'ємні його елементи та складові екомережі. Разом з тим, ці складові мають особливий природоохоронний режим землекористування який обумовлює обов'язковість їх обліку і державної реєстрації в складі державного земельного кадастру.

Таким чином, просторова та змістовна база землекористування сільськогосподарських підприємств сформованих на праві оренди землі повинна містити відомості по таких складових елементах: розмір землекористування, територіальні умови, засоби виробництва, що тісно пов'язані із землею, місце розташування, склад і співвідношення угідь, рельєф, цільове (види) використання земель, режим використання земель, договірні умови використання земель, доходність землекористування, вартість землекористування, фактори впливу політики, екологічні складові та фактори впливу.

Таблиця Характеристика просторової та змістовної бази землекористування сільськогосподарських підприємств сформованих на різних правах власності за складовими її елементами

№ № п/п	Складові елементи	пості йні	змінн і	примітка
1	Розмір землекористування: загальна площа в т. ч. сільгосп угідь з них ріллі		+ + +	
2	Відповідність складу угідь виробничому напряму		+	
3	Територіальні умови: компактність контурність конфігурація черезсмужжя тощо	+ + + +		
4	Засоби виробництва, що тісно пов'язані із землею: шляхова мережа меліоративні системи (осушувальні та зрошувальні) лісосмуги виробничі будівлі та споруди	+ +	+ +	
5	Місце розташування	+		Зареєстрова но в державном у земе- льному кадастрі
6	Склад і співвідношення угідь	+		
7	Рельєф	+		
8	Цільове (види) використання земель	+		Зареєстрова но в державном у земе- льному кадастрі
9 9.1	Режим використання земель: обмеження у використанні земель щодо: використання земельних ділянок у масиві;	+		Зареєстрова ні в державном у земе-

9.2	<i>технологічного використання земельних ділянок</i> обтяження у використанні земель: <i>терміну оренди;</i> <i>розпорядження земельною власністю;</i> <i>іпотеки тощо</i>	+		льному кадастрі
9.3	права на землю	+		теж зареєстровані в держреєстрі прав
9.4	права на інші природні ресурси		+	
9.5	права на майно, що тісно пов'язане із землею		+	теж
10	Договірні умови використання земель	+		зареєстровані в держреєстрі прав
11	Доходність землекористування		+	
12	Вартість землекористування		+	
13	Фактори впливу політики	+		
14	Екологічні складові та фактори впливу: окремі території та об'єкти ПЗФ водно-болотні угіддя полезахисні лісові смуги ділянки рекреаційного використання частково пасовища, луки, сіножаті тощо		+	обліковується в державному земельному кадастрі

Список використаних джерел:

1. Статистична звітність за формою №6-зем станом на 01.01.2013 року. Державне агентство земельних ресурсів України. 2013.
2. Поліщук В.Г. Економічна сутність земельної іпотеки на засадах права оренди сільськогосподарських земель. /В.М. Другак, В.Г. Поліщук// Землевпорядний вісник. № 5. 2014. с. 78-82.

**МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗРОБКИ ПРОЕКТІВ
ЗЕМЛЕУСТРОЮ, ЩО ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ ЕКОЛОГО-
ЕКОНОМІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ СІВОЗМІНИ**

Прокопенко Т.С.,

студентка факультету землевпорядкування

НУБіП України м. Київ

Проекти землеустрою розробляються з метою організації сільськогосподарського виробництва і впорядкування сільськогосподарських угідь у межах землеволодінь та землекористувань для ефективного ведення с/г виробництва, раціонального використання та охорони земель, створення сприятливого екологічного середовища, покращання природних ландшафтів та інших обґрунтованих заходів.

1. Проекти землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь, визначають:
2. а) розміщення виробничих будівель і споруд;
3. б) організацію землеволодінь та землекористувань з виділенням сівозміни виходячи з екологічних та економічних умов, формування
4. інженерної та соціальної інфраструктури;
5. в) типи і види сівозмін з урахуванням спеціалізації сільськогосподарського виробництва;
6. г) складання схем чергування сільськогосподарських культур у сівозміні;
7. г) проектування полів сівозміни;
8. д) розроблення плану переходу до прийнятої сівозміни;
9. е) перенесення в натуру (на місцевість) запроектованих полів сівозміни.

Вимоги до організації угідь

Головне завдання проекту землеустрою - встановлення такого складу, площ і розміщення угідь на перспективу, при якому створюються необхідні умови для ефективного використання та захисту земель. Склад угідь, передусім сільськогосподарських, і їх площі тісно пов'язані зі

* Науковий керівник: доц. Є. В. Бутенко

спеціалізацією господарства і ступенем концентрації галузей. Фактичне співвідношення угідь - один з найбільш важливих факторів, які визначають спеціалізацію виробництва. Встановлена на перспективу спеціалізація потребує відповідного співвідношення угідь і їх розміщення. За допомогою меліоративних, культуртехнічних і інших заходів природні умови можуть бути поліпшені, а отже, можлива трансформація з одного виду угідь в інші. Перехід від фактичної структури угідь до проектної відбувається шляхом їх часткової трансформації. Трансформація - це видозміна (перетворення) угідь, тобто переведення земель з одного виду в інший. При цьому змінюють і розміщення угідь. У результаті трансформації земельних ділянок визначають їх нове місцезонаштування. Зокрема, під час уточнення складу і меж угідь змінюють і виробниче використання ділянок, тобто відбувається їх трансформація. Тому трансформація і розміщення угідь - задача комплексна. Підвищення інтенсивності використання земельних масивів (ділянок) можливе шляхом їх корінного поліпшення в результаті складних меліоративних робіт (зрошення, осушення та ін.) або за допомогою культуртехнічних заходів (розкорчування чагарників і дрібнолісся, очищення від купин і каменів, гіпсування, вапнування, протиерозійних заходів та ін.). Поліпшені ділянки не завжди трансформують в інший вид угіддя.

Запроектований склад і співвідношення (структура) угідь, їх розміщення на території повинні відповідати таким вимогам:

1. отримання запланованих обсягів товарної сільськогосподарської продукції;
2. повне, раціональне і ефективне використання всіх земель з їх природними властивостями;
3. припинення ерозійних процесів і покращення ландшафту;
4. відповідність встановленої спеціалізації галузей і їх раціонального поєднання;
5. забезпечення стійкої кормової бази для тваринництва;
6. мінімальні затрати на транспортування і зберігання продукції без значних втрат;

7. створення сприятливих умов для підвищення продуктивності праці і високопродуктивного використання машинно-тракторних агрегатів;
8. мінімальні капітальні вкладення на підвищення інтенсивності використання земель, які перебувають в обробітку, найскоріша їх окупність.
9. Визначення обсягів трансформації і покращення земель, розміщення угідь ведеться з урахуванням природних і економічних факторів, дотримуючись вищеперерахованих вимог.

Проектування організації території здійснювати рекомендується у такій послідовності:

- а) виділення технологічних груп і підгруп земель;
- б) визначення земельних ділянок з деградованими та малопродуктивними ґрунтами з метою їх консервації;
- в) розміщення польових, кормових і ґрунтозахисних сівозмін, ділянок тривалого залуження;
- г) розміщення багаторічних насаджень і природних кормових угідь;
- ґ) розташування елементів облаштування території (лісосмуг, дорожньої мережі, гідротехнічних споруд і ін.);
- д) розміщення робочих і технологічних ділянок усередині полів;
- е) визначення ділянок, на яких необхідно провести заходи щодо захисту земель від ерозії та інших негативних факторів.

[4. С. 5]

Еколого-економічне обґрунтування сівозміни

Екологічні показники

Бездефіцитний баланс поживних речовин для забезпечення стабільної (запланованої) врожайності сільськогосподарських культур

рекомендовано створювати внесенням необхідної кількості органічних і мінеральних добрив.

Ефективність заходів щодо захисту земель від водної й вітрової ерозій, інших негативних факторів залежить від сумарної захисної дії організаційно-господарських, агротехнічних, лісомеліоративних, гідротехнічних протиерозійних та інших проектних рішень.

Заходи щодо поліпшення і підвищення родючості ґрунтів передбачають: розробку робочих проектів землеустрою щодо рекультивації порушених земель, землювання малопродуктивних угідь, вапнування, гіпсування, глибоке розпушування ґрунту; захист земель від підтоплення, заболочування, вторинного засолення, висушування, ущільнення, закислення, забруднення промисловими та іншими відходами, зрошення, осушення.

Економічні показники

Вартість валової продукції рослинництва рекомендовано визначати на рік освоєння проекту. До розрахунку рекомендовано включати сільськогосподарські культури, які планують вирощувати в сівозмінах, і багаторічні насадження та природні кормові угіддя. Вартість валової продукції тваринництва рекомендовано обчислювати за цінами, що склалися на час розробки проекту.

Порівняльні показники вартості сільськогосподарської продукції за проектом землеустрою рекомендовано розраховувати виходячи з вартості валової сільськогосподарської продукції на час складання проекту і на час його здійснення окремо для продукції рослинництва та тваринництва.

Еколого-економічна ефективність проекту

Еколого-економічну ефективність рекомендовано обчислювати на основі вартості витрат для здійснення проекту землеустрою. За показник економічної ефективності запроєктованих заходів рекомендовано брати термін окупності витрат.[4. С. 8]

Висновок:

Еколого-економічному обґрунтуванню сівозміни має передувати комплекс організаційно-виробничих заходів щодо впорядкування угідь. Зокрема має бути вивчена та систематизована інформація щодо економічних показників та спеціалізації сільськогосподарського товаровиробника; кількості наявних земель, їх структура, площі; розміщення земельних ділянок; рельєфу території, ґрунтового покриву, забезпечення людським та матеріально-технічним ресурсом, транспортних розв'язок, ринку збуту сільськогосподарської продукції та ряду інших чинників.

Список використаних джерел:

1. Державна програма розвитку земельних відносин в Україні на 2006-2015 роки (проект) // Землеустрій і кадастр. – 2006. – №1. – С.100-128.
2. Земельний кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3-4. – Ст. 27.
3. 3.Україна. Закон. “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо збереження родючості ґрунтів”: Прийнятий 04.06.2009 р. № 1443-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2009. – № 47-48. – Ст. 719.
4. Наказ Державного агентства земельних ресурсів України "Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розроблення проектів землеустрою, що забезпечують еколого- економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь" від 2 жовтня 2013 року № 396 – С. 1-13

УДК

ВПЛИВ ЛІСОВИХ НАСАДЖЕНЬ З УЧАСТЮ ДУБА ПУХНАСТОГО НА РОДЮЧІСТЬ ҐРУНТУ

Рафальська Л.П.

доцент кафедри геодезії та картографії, к. с.-г. н.

*Національний університету біоресурсів і
природокористування України*

Формування та вдосконалення організації території сільськогосподарських підприємств потребує виведення з інтенсивного використання деградованих і малопродуктивних земель, трансформуючи їх в бік посилення природоохоронних функцій. Тому землі з найдеградованішими ґрунтами як з економічних, так і екологічних міркувань найприйнятніше трансформувати під лісонасадження.

Створення високопродуктивних стійких штучних насаджень можливе після всебічного вивчення не тільки біологічних і екологічних особливостей деревних порід, але й зворотного впливу останніх на властивості ґрунту. Це дозволить сформуванню біологічно стійкі і високопродуктивні насадження з одночасним поліпшенням ґрунтів.

Поселення і тривале зростання деревної рослинності на земельній ділянці починає впливати не тільки на вологість ґрунту, але і на її фізико-хімічні властивості. На думку С.В. Зонна [1], у всіх випадках через 10-20 років, а інколи і швидше, лісова рослинність зумовлює певні зміни у ґрунті. Прямі досліді В.І. Оберто [2] показали, що відчутний вплив насаджень на ґрунт спостерігається вже через 16 років після заліснення земельної ділянки.

Вплив деревної рослинності на ґрунт досліджувався в природних 30-165-річних і штучних 18-23-річних насадженнях південного Степу. Основними ґрунтами на яких сформувалися природні ліси дуба пухнастого і створені культури за його участю, є ксерофітно-лісові ґрунти та звичайні чорноземи.

Як відомо, підстилка відіграє важливу роль у житті насаджень, особливо в степовій зоні. Вона зменшує прогрівання ґрунту і фізичне випаровування вологи з верхніх її горизонтів. При розкладанні підстилки поживні речовини потрапляють у ґрунт і тим самим поліпшують його якість. За нашими спостереженнями, в природних насадженнях запас підстилки складає від 9 до 26, а в культурах -12-15 т/га.

В усіх насадженнях у підстилці найбільша частка припадає на фракцію, що розклалася. У змішаних природних і штучних насадженнях, порівняно з умовно чистими, у підстилці більше азоту, кальцію і магнію, а вміст фосфору і концентрація іонів водню орієнтовно однакові. Певної закономірності за вмістом калію не виявлено. Вміст поживних речовин в акумулятивному горизонті ґрунту прямо залежить від їх наявності у підстилці.

За однакових інших умов у природних насадженнях вологість ґрунту до глибини 1 м перебуває у прямій залежності від товщини шару підстилки. Влітку в штучних насадженнях найбільша вологість ґрунту була в рядових культурах дуба пухнастого з кленом татарським, найнижча – з аличею (табл. 1). Розміщення рядів через 2,5 м сприяє збереженню вологи в ґрунті впродовж усього вегетаційного періоду, що дуже важливо в посушливих південних регіонах країни. Широкі 5-метрові міжряддя заростають трав'яною рослинністю, яка спричиняє інтенсивне висушування ґрунту.

Таблиця 1.
Вологість ґрунту у 22-річних культурах з участю дуба пухнастого

Глибина відбору зразка, см	Дп з Кл.т.	ДП з Свд	Дп	Дз	Дп з Ал.	Чорний пар
15-20	17,64±0,09	17,37±0,25	17,18±0,10	16,84±0,20	16,28±0,11	25,98±0,39
25-50	16,27±0,06	15,90±0,16	15,89±0,05	15,59±0,15	15,76±0,08	21,66±0,29
95-100	16,21±0,06	15,07±0,03	14,72±0,06	15,23±0,07	14,90±0,08	22,39±0,03
Критерії суттєвості відхилень*						
15-20		1,74	3,43	3,58	9,72	20,92
25-50		1,25	2,95	3,18	3,62	35,19
95-100		16,02	15,69	4,33	12,43	86,46

*Критичне значення t- критерію (при P=0,95) дорівнює 2,78

У природних насадженнях найвищий вміст гумусу і азоту в ґрунті спостерігається на плато та в нижній частині схилів. Сума увібраних основ на більшій частині досліджуваних насаджень до глибини 80-85 см зменшується, а потім різко збільшується. Це пояснюється наявністю карбонатів у нижніх горизонтах ґрунту. Гідролітична кислотність ґрунту у міру заглиблення в усіх насадженнях знижується.

В акумулятивному горизонті ґрунту під 18-23-річними культурами найбільша кількість гумусу виявилась в насадженнях дуба пухнастого зі свидиною, а в елювіальному горизонті – у чистих культурах дуба пухнастого. Азоту в чистих культурах на всій глибині дослідження менше, ніж у культурах з чагарниками. За вмістом фосфору і калію в природних і штучних насадженнях певної закономірності не виявлено. У чистих культурах гідролітична кислотність верхнього шару ґрунту нижча, а з глибини 104 см вища, ніж у культурах з чагарниками. Ґрунти під усіма насадженнями мали лужну реакцію. Домішка кленів гостролистого і татарського, а також бирючини підвищує вміст гумусу, азоту, калію, суму увібраних основ і зменшує концентрацію іонів водню. На якість ґрунту менше за все впливають, культури з широкими 5-метровими міжряддями.

Висновки. У лісових культурах створених на однакових елементах рельєфу, на родючість ґрунту істотно впливає склад насаджень. Домішка чагарників сприяє накопиченню гумусу у

верхніх горизонтах ґрунту, у чистих культурах дуба пухнастого дещо менше азоту. Вміст решти поживних речовин, залежно від складу культур, перебуває у рухомій рівновазі. Оскільки домішка чагарників підвищує вміст гумусу й азоту в ґрунті при створенні культур за участю дуба пухнастого доцільно їх вводити до складу деревостану.

Список використаних джерел:

1. Зонн С.В. Влияние леса на почву // Зонн С.В. – М.: Изд-во АН СССР, 1954. –160с.
2. Оберто В.И. Опыт создания лесных культур в зеленой зоне г. Луганска на маломощных смытых черноземах: автореф. дис. на соискание наук, степени канд. с.-х. наук // В.И. Оберто. – Киев, 1968. – 22с.

УДК 330.837:342.25:504

**ІНСТИТУЦІОНАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ**

Рогач С.М.

*завідувач кафедри економіки підприємства
ім. проф. І.Н.Романенка, д.е.н., доцент
Національний університет біоресурсів і
природокористування України*

В умовах орієнтації України на формування власного інституціонального середовища використання природних ресурсів екологічні питання набувають особливого значення. Зростаюче техногенне навантаження на навколишнє середовище та подальші процеси його деградації обумовлюють необхідність розроблення виваженої, дієвої екологічної політики з урахуванням процесів децентралізації влади. Це означає, що техніко-економічний розвиток галузей національної економіки повинен формуватися відповідно до принципів попередження і компенсації екологічної шкоди, забезпечення здоров'я населення, гармонійного розвитку природи і людини, а також урахувати євроінтеграційні прагнення України щодо системи екологічної інтеграції та безпеки.

На думку низки науковців, поява терміну *екополітика* свідчить про визнання суспільством третього виміру в політиці – екологічного, а також необхідності розглядати економічні, соціальні й екологічні цілі та завдання держави як єдину систему [1, с. 164]. У свою чергу, М. Хилько зазначає, що виникнення поняття *екологічна політика* є цілком виправданим, оскільки воно висвітлює багатогранність екологічних проблем та їх взаємозумовленість і зв'язок із соціально-політичними проблемами суспільства [2, с.24]. Отже, екополітика повинна бути інтегрована з економічною та соціальною політикою, що забезпечить спрямованість на екологізацію всіх економічних інструментів.

Проведення виваженої екологічної та природоресурсної політики можливе лише при створенні цілісного інституціонального середовища, яке включає систему заходів правового, економічного, соціально-освітнього, інформаційно-пропагандистського й організаційного характеру та ефективної цілеспрямованої діяльності у сфері природокористування й охорони природи, гарантування екологічної безпеки, раціонального використання і відтворення природних ресурсів.

На думку І. Синякевича, у ХХІ ст. національна і регіональна екологічна політика розвиватиметься в рамках міжнародно визнаних принципів. Вона буде спрямована на поліпшення стану навколишнього середовища і збереження природного потенціалу на основі міжнародно визнаних екологічних стандартів. [3, с. 77]. Цей фактор має стати визначальною передумовою формування національної екологічної політики, що сприятиме поступовому включенню екологічних імперативів у систему економічних пріоритетів соціально економічного розвитку країни.

Інституціональне забезпечення реалізації екологічної політики передбачає відповідне її ієрархічне структурування з виділенням основних рівнів здійснення: *міжнародно-глобальної політики* (передбачає установлення квот (часток, норм) на вилучення тих чи інших запасів світових природних ресурсів, узгодження плати за забруднення навколишнього середовища, запровадження заборон на скид забруднюючих речовин); *регіональної (макрорегіональної) політики* (охоплює інтереси

одного континенту або субконтиненту, чи великого регіону світу, передбачає створення прикордонних заповідників, співпрацю країн щодо контролю за транскордонним перенесенням забруднень, установленням регіональних квот вилучення живих природних ресурсів); *національної (державної) політики* (передбачає прийняття і реалізацію соціально-економічних управлінських рішень та міжнародних договорів, які стосуються екологічного стану територій, природно-ресурсного потенціалу держави); *локальної (територіальної) політики* (являє собою аналог державної в межах певних територіальних утворень, зокрема басейну річки, економічного району, політико-адміністративних одиниць. Може включати регіональну та місцеву екополітику і має особливе значення в умовах децентралізації влади та посилення відповідальності територіальних громад за стан природних ресурсів та навколишнього середовища).

З метою реалізації стратегічних цілей, виходячи з внутрішніх і зовнішніх об'єктивних передумов інституціонального середовища, визначаються більш конкретні напрями дій, зокрема: розроблення єдиної системи природоохоронного законодавства та екологічних нормативів, перехід на міжнародні екологічні стандарти господарської діяльності, формування ефективної системи органів управління в галузі природокористування.

Важливим інституціональним фактором, що активно впливає на реалізацію екологічної політики є структурні та функціональні особливості органів влади та управління. Аналіз державних структур країни, задіяних у процесі формування та реалізації екологічної політики свідчить про громіздкість, складність і певну їх структурну недосконалість, яка зумовлює провали уряду у вирішенні екологічних проблем. Це дає підстави зробити висновок, що в Україні, незважаючи на значну кількість державних структур загальної та спеціальної компетенції, які беруть участь у формуванні інституціонального середовища реалізації національної екологічної політики, відповідальність за вирішення екологічних проблем розпорошена серед державних органів управління, а відсутність постійної координації їх дій призводить до невиконання ухвалених законів та неефективності урядових рішень.

Слід зазначити, що в розвинених країнах важливу роль у формуванні екологічної політики відіграє суспільний рух, ініційований політиками, провідними бізнес-структурами, суспільними екологічними організаціями, які лобюють свої інтереси щодо зменшення забруднення довкілля, захисту здоров'я людей, збереження ландшафтів і агросистем. В Україні ж спостерігається відверте небажання політиків і ділових кіл вирішувати екологічні проблеми.

У суспільстві, що зазнає трансформаційних змін, зокрема, й децентралізації влади, саме через активізацію територіальних громад можливо підвищити значення і цінність екологічних пріоритетів розвитку, сформуванню екологічну соціальну потребу на рівні національного інтересу.

Відповідно інституціональне забезпечення вдосконалення національної екологічної політики потребує вирішення проблеми її регіоналізації. Вона обумовлена не тільки значною диференціацією території України, а й передусім особливостями соціально-економічних процесів у регіонах, які в історичному, природному, соціальному, економічному відношеннях є далеко не однорідними. Кожна із цих систем характеризується специфічними видами, рівнем залучення і використання природно-ресурсного потенціалу та масштабами впливу на навколишнє середовище. В результаті екологічна ситуація в Україні має свої територіальні відмінності як за характером і гостротою проблем, так і можливостями їх практичного вирішення.

Звідси випливає об'єктивна необхідність регіональної диференціації управлінських рішень та практичних дій, спрямованих на стабілізацію і поліпшення екологічної ситуації. Потреба у формуванні і реалізації регіональної екологічної політики виникає тоді, коли в умовах диверсифікованого екологічного простору стає очевидною низька результативність уніфікованих механізмів регулювання стану довкілля, властивих для централізованої системи управління.

Відповідно пріоритетними завданнями та напрямками здійснення національної екологічної політики як на національному, так і регіональному рівнях мають стати:

- комплексна оцінка екологічної надійності господарських об'єктів та виробничих систем, інвентаризація джерел забруднення;

- поетапне розгортання робіт зі створення системи екологічного моніторингу з використанням існуючих структур і матеріальної бази;
- створення банків екологічної інформації, автоматизація процесів її збору, обробки та аналізу;
- реалізація програм наукових досліджень актуальних екологічних проблем сфери природокористування, прогнозування явищ і процесів, упровадження отриманих результатів у практику;
- забезпечення ефективного використання коштів природоохоронних фондів, налагодження оптимальних процедур контролю за їх використанням;
- перепрофілювання підприємств промисловості на випуск природоохоронного устаткування;
- розширення мережі природоохоронних територій різного рангу, реалізація спільних із сусідніми державами проектів;
- формування розвинутого ринку екологічних послуг (створення аудиторських фірм, екологічних банків, лабораторій, запровадження екологічного страхування тощо);
- внесення до процедури підготовки і прийняття управлінських рішень в усіх сферах національної економіки обов'язкової норми проведення їх екологічної експертизи;
- законодавчо-нормативне стимулювання залучення бізнесу і підприємництва до вирішення екологічних проблем національної економіки;
- розширення і поглиблення конструктивного співробітництва з міжнародними екологічними організаціями, європейськими країнами;
- законодавчо-нормативне забезпечення економіко-правових відносин сторін при вирішенні конфліктних ситуацій між територіальними громадами та органами влади, суб'єктами

господарювання стосовно екологічної безпеки прийнятих рішень і практичних дій;

- здійснення заходів щодо формування екологічної культури населення, активізація екологічної освіти та виховання, створення цивілізованих процедур інформування населення про стан навколишнього природного середовища;

- налагодження конструктивної співпраці державних та місцевих органів влади з громадськими екологічними рухами, політичними партіями.

Пріоритетним напрямом сучасної екологічної політики має бути поступовий перехід вітчизняної економіки на екологобезпечний шлях розвитку, виробництво конкурентоспроможної екологічної продукції, охорону довкілля, раціональне використання природних ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Трансформація інституціонального механізму природокористування в умовах глобалізації: екологічні імперативи та системні суперечності: Монографія. [Герасимчук З.В., Вахович І.М, Голян В.А, Олексюк А.О.] - Луцьк: Надстир'я, 2006.-228с.
2. Хилько М.М. Екологічна політика / М.Хилько // К.: , 1999. – с.98.
3. Синякевич І.М. Концепція щодо формування системи інструментів національної екологічної політики / І.М.Синякевич // Економіка України. – 2002. - №7. – С. 70-77.

УДК 528.8:004.65

СИСТЕМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕОІНФОРМАЦІЙНИМИ ТЕХНОЛОГІЯМИ

Авраменко Т. П.,

*к.е.н., доцент кафедри економіки
підприємства ім. проф. І.Н. Романенка*

Стецюк Т. В., студентка

Сучасні тенденції інформатизації в багатьох сферах суспільної діяльності не обминули і сферу управління охороною

природного середовища і екологічної політики. Складовою інформаційного середовища, яке забезпечуватиме обґрунтоване прийняття рішень в цих галузях є географічна інформація. Геоінформаційні технології (ГІТ), що мають справу з географічно координованою інформацією надають широкі можливості аналізу цієї інформації та представлення її у зручному для користувача вигляді: карт, серій карт, атласів, графіків, діаграм, профілів тощо. На основі ГІТ зручно створювати і використовувати бази даних екологічної тематики з метою забезпечення діяльності в сферах економіки природокористування, екологічного менеджменту, вирішувати широке коло задач, пов'язаних з оцінкою екологічної ситуації та планування природоохоронних заходів.

Розвиток сучасних технологій передбачає комп'ютеризацію практично всіх систем аналізу та спостереження. Новий вік технічного розвитку характеризується появою геоінформаційних систем (ГІС). Геоінформаційні технології, ГІС-технології – технологічна основа створення географічних інформаційних систем, що дозволяють реалізувати їхні функціональні можливості. Для створення і функціонування ГІС необхідні комп'ютерна техніка, відповідне програмне забезпечення, початкові дані, включаючи атрибутивні, і, звичайно ж, люди, що уміють не тільки користуватися комп'ютером і програмним забезпеченням, а осмислено з їх допомогою оперувати інформацією[4, с. 413].

У сучасних ГІС з'явилася можливість тривимірного представлення території. Тривимірні моделі об'єктів, що упроваджуються в 3-мірний ландшафт, спроектований на основі цифрових картографічних даних і матеріалів дистанційного зондування, дозволяють підвищити якість візуального аналізу території і забезпечують ухвалення зважених рішень з більшою ефективністю.

Сучасні геоінформаційні системи і засновані на них технологічні рішення потрібні не тільки крупним регіонам, містам або підприємствам і відомствам з розкиданими на території об'єктами, але і невеликим населеним пунктам, які поки, як правило, слабо залучені в процеси геоінформатизації.

Геоінформаційне картографування надає можливість оперативного укладання, редагування та виводу до користувача

тематичних карт. Подальша робота передбачає доповнення існуючої бази даних показниками за останні роки, що дозволить прослідкувати динаміку та тенденції здійснення природоохоронних заходів. Зважаючи на досвід створення електронних атласів і карт у світі і Україні, доцільно застосувати геоінформаційні технології, що дозволяють прискорити процес попередньої обробки, укладання, редагування, коректури карт, та їх підготовки до видання і видання [2,3].

Для створення серії карт обрано технології від фірми MapInfo Corporation, США – відому у світі систему настільного картографування MapInfo Professional. Це викликано такими важливими обставинами: широка можливість експорту-імпорту графічних і атрибутивних даних; переваги комерційного програмного продукту (підтримка фірми розробника, достатня технічна документація, мінімальна кількість помилок у програмі); простота укладання тематичних карт; наявність засобів географічного аналізу даних (просторові запити); зручні засоби класифікації рядів даних, статистичні функції.

Загальновідомо, що створення традиційного атласу чи серії карт розпочинається з визначення його призначення та змісту, вибору географічної основи карт, масштабу, проекцій. Для електронної картографії питання про базові карти-основи набуває іншого змісту, оскільки їх масштаби можуть змінюватися в широких межах. За базові масштаби карт серії обрано 1:5 000 000 та 1:6 000 000. Це обумовлено розмірами території картографування (басейну Дніпра в межах України), найуживанішими форматами паперу (210x297 мм та 297x420 мм).

Кarti проектуються для використання у комп'ютерному варіанті (роздруковані на папері) так і електронному варіанті (можливий їх перегляд безпосередньо на моніторі комп'ютера). Навантаження об'єктами гідрографії, населеними пунктами, кордонами та межами відповідає навантаженню географічних основ відповідних масштабів на твердих носіях. Певною мірою електронні карти основи розріджені порівняно з паперовими картами, також для підписів використано трохи більші за розміром шрифти. Це викликано невисокою роздільною

здатністю зображень, які користувач спостерігає на моніторі комп'ютера. Для більшості моніторів роздільна здатність становить 0,26 - 0,28 мм. З тематичних шарів лінійних і площинних об'єктів гідрографії відібрано об'єкти, які необхідно показувати у відповідних масштабах. Відбір лінійних об'єктів гідрографії встановлено на основі того, притоками якого порядку вони є стосовно Дніпра, Дунаю та Чорного і Азовського морів. Стосовно площинних об'єктів гідрографії, їх відбір пов'язаний з роздільною здатністю монітора комп'ютера. Шар населених пунктів вміщує столицю України - місто Київ, міста державного підпорядкування (Севастополь), обласні центри, столицю Автономної республіки Крим [1, с. 48].

Згідно із загальною схемою створення електронних карт на основі ГІТ першим етапом складання карт є введення даних. Метричні дані в систему не вводилися. Географічні основи карт створювалися шляхом відбору і узагальнення об'єктів з цифрової карти України в масштабі 1:1 000 000. Атрибутивні дані (звітні матеріали Міністерства екології та природних ресурсів України) вводилися в систему вручну. Введення даних проводилося разом з геокодуванням за допомогою MapInfo Professional. За допомогою інструменту «символ» на детальній географічній основі масштабу 1:1 000 000 наносилося місцезнаходження проведених природоохоронних заходів (річка, населений пункт, район, область). Створювався точковий об'єкт, інформація про який відразу вводилася в базу даних. Проведення попередньої обробки даних полягає у аналізі та узагальненні введених в систему даних. Засобами мови структурованих запитів (SQL - запитів) до бази даних здійснені запити стосовно кількості заходів певного типу в кожній області, кількості областей, в яких здійснювався певний тип природоохоронної діяльності. На основі цих запитів удосконалювалася структура серії карт. На основі основної бази даних створювалися таблиці даних для кожної карти: відбиралися дані про здійснення заходів певного типу в областях.

Для автоматизації запитів до бази даних слід використовувати вікно «Map Basic», яке викликається за допомогою пункту «Показати вікно MapBasic» (Show MapBasic

Window) з меню «Опції» (Options). Отримані в результаті цього таблиці даних містять інформацію в межах адміністративних областей і використовуються безпосередньо для побудови тематичних карт. Кольорові композиції карт зберігаються в форматі робочих просторів MapInfo. Тематичні шари створювалися засобами MapInfo з використанням програм карт і таблиць атрибутивних даних. Легенди карт доцільно створювати графічними засобами MapInfo і зберігати в окремих картографічних шарах. Це дозволяє формувати легенду згідно з існуючими в картографії правилами компоновання легенд.

Діаграмні фігури та графіки на картах розміщувалися не в геометричних центрах областей, а прив'язувалися до об'єктів спеціального точкового шару, який забезпечує оптимальне розміщення діаграмних фігур в кордонах областей. Тематичні карти створювалися вже для цього точкового шару шляхом приєднання даних з вихідної таблиці. Умовні знаки кольорових композицій розроблено на основі бібліотеки символів MapInfo. Методика передбачає також створення за необхідності нових умовних знаків засобами програми Symbol.mbx що входить до комплекту поставки MapInfo. Друк кольорових композицій електронних карт у форматі MapInfo здійснювався в роботі за допомогою струменевих кольорових принтерів. Карти друкувалися на принтері HP DeskJet 1120C. При цьому потребувала вирішення проблема кольорової відповідності між зображенням на моніторі та на твердих носіях. Проблема може бути вирішена шляхом використання можливості експорту макетів карт з MapInfo у обмінні формати *.bmp, *.jpg, *.wmf, що дозволяє доопрацьовувати макети у спеціалізованих видавничих системах Adobe Illustrator, QuarkXPress тощо. При передачі карт замовнику у цифровому вигляді, передбачено збереження їх у обмінних форматах *.bmp, *.jpg, *.wmf, що дозволяє використовувати їх традиційними офісними програмами, які успішно працюють із зазначеними форматами. Наприклад карту або її фрагмент можна розмістити в документі MS Word як графічний файл.

Геоінформаційна система – сучасна комп'ютерна технологія, що дозволяє поєднати модельне зображення території (електронне відображення карт, схем, космо-,

аерозображень земної поверхні) з інформацією табличного типу (різноманітні статистичні дані, списки, економічні показники тощо). Основний напрямок використання ГІС це – життєдіяльність. ГІС працює з просторовими об'єктами і даними, це дозволяє здійснювати безліч операцій по виявленню закономірностей, проводити аналіз, облік, прогноз, і безпосередньо графічно відображати результати обробки. Таким чином геоінформаційні системи сприяють вирішенню управлінських і економічних завдань на основі засобів і методів інформатизації, тобто сприяючий процес інформатизації суспільства в інтересах прогресу.

Список використаних джерел:

1. Електронна версія пілотного проекту «Національний атлас України»/ Бочковська А.І., Козаченко Т.І., Руденко Л.Г., Чабанюк В. С. та ін. //Український географічний журнал. – 2000. – № 1. – С. 48-62.
2. Создание ГИС "Черное море" – результат международного сотрудничества. / А.М. Берлянт, В.О. Мамаев и др. // ГИС обозрение, 1999. – № 1. – С. 38-41.
3. Электронный комплексный атлас «Наша Земля» / Лютый А.А., Комедчиков Н.Н., Лебедева Н.Я. и др. // Геоинформационные и геоэкологические исследования в странах СНГ. М.: Геос, 1999. - С. 48.
4. Основні принципи геоінформаційних систем: навч. посібник / В.Д. Шипулін; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2010. – 313 с.
5. Основи геоінформатики: Навчальний посібник / За заг. ред. О.О. Світличного. - Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. – 295 с.

ВИЗНАЧЕННЯ НАЙБІЛЬШ РАЦІОНАЛЬНОГО ПІДХОДУ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ ІНДУСТРІАЛЬНИХ ПАРКІВ

*Совгіренко А.Г.,
асистент кафедри геодезії, Державний ВНЗ
"Національний гірничий університет",
м. Дніпропетровськ, Україна.*

В Україні 21 червня 2013 року був затверджений закон України «Про індустриальні парки» [2], яким передбачено створення індустриальних парків. У нашій державі актуальність створення індустриальних парків зумовлена такими факторами: застарілість існуючих промислових виробництв, не повне використання потенціалу України, як країни з промисловим виробництвом, нераціональний поділ території у межах та за межами населених пунктів.

Ні в законі [2], а ні у будь-якому іншому не подано класифікацію індустриальних парків за типом підприємств та виробництв, що здійснюватимуть господарську діяльність у його межах, не зазначено, підходів щодо визначення класу індустриального парку.

Інформація про клас індустриального парку є дуже важливою для ініціаторів і керуючих компаній індустриальних парків, адже це дасть можливість правильно визначити функціональне призначення індустриального парку.

У другій частині статті 4 [2] зазначено, що функціональне призначення індустриального парку визначається концепцією відповідного індустриального парку. Концепція індустриального парку – це основний документ, на основі якого приймається рішення про створення індустриального парку. Дане рішення відповідно до статті 14 [2] приймається ініціатором створення індустриального парку. Це рішення є підставою для укладання договору про створення та функціонування індустриального парку між ініціатором створення та керуючою компанією індустриального парку. Ініціатор створення індустриального парку зобов'язаний розробити і затвердити концепцію індустриального парку. Зміст концепції індустриального парку складається відповідно до статті 17 [2]. Серед складових частин

змісту концепції необхідною є інформація про мету, завдання створення та функціональне призначення індустріального парку. Але саме функціональне призначення залежатиме від типу підприємства, що буде створюватись. Частиною першою статті 4 [2] визначені основи створення та функціонування індустріальних парків, серед яких зазначається вільний доступ до інформації про можливість використання земель для індустріальних парків. Інформація про клас індустріального парку, що може бути створений на конкретній земельній ділянці дасть можливість ініціатору створення визначити функціональне призначення індустріального парку, а також обирати керуючу компанію, концепція якої відповідатиме класу індустріального парку.

На підставі результату аналізу нормативно-правових актів України [1, 2] та деяких теоретичних і методичних основ, наведених у підручнику [3] пропонується використовувати такі три підходи до визначення класу індустріального парку:

- методичний;
- економічний;
- еколого-санітарний.

Методичний підхід. Відповідно до [3] тип промислового підприємства залежить від галузі промисловості. Загалом галузі промисловості поділяються на видобувні і обробні.

У промисловому комплексі України раніше застосовувалася схема поділу укрупнених галузей на групи. У свою чергу кожна з груп поділяється на підгрупи в залежності від складності галузі промисловості. Дана класифікація не скасована, але свою актуальність на сьогодні частково втратила.

Економічний підхід. Зважаючи на те що, економічна складова діяльності людини набуває все більш вагоме значення у будь-якій сфері діяльності, доцільним було б запровадження класифікатора, який би відображав також і поділ промисловості за видами економічної діяльності. На сьогодні діє класифікація видів економічної діяльності (КВЕД). Слід зазначити, що наведений класифікатор видів економічної діяльності не повною мірою розкриває можливості щодо здійснення різних видів промислової діяльності, адже подібність видів економічної

діяльності не є чітко визначеною категорією і для різних цілей її можна розглядати у більш загальному контексті.

Еколого-санітарний підхід. У Державних санітарних правилах планування та забудови населених пунктів, затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України [1] наведено санітарну класифікацію підприємств, виробництв та споруд (Рис.2.). Залежно від класу встановлюються відповідні розміри санітарно-захисних зон.

Рис.1 Санітарна класифікація підприємств, виробництв та споруд

Слід зазначити, що [1] містить детальний, конкретизований поділ виробництв залежно від типу підприємства. Також в [1] виділені класи санітарно-захисних зон, які встановлюватимуться навколо виробництва залежно від шкідливості промислового підприємства.

Оскільки, встановлення санітарно-захисних зон навколо промислових підприємств є обов'язковою умовою для забезпечення нормальних умов життєдіяльності населення, найбільш доцільним є використання саме еколого-санітарного підходу з урахуванням санітарної класифікації промислових об'єктів з доповненням ще одного класу, а саме – змішаного типу. Звісно, залежно від мети визначення класу індустріального парку можна використовувати і два інших

підходи, оскільки кожен з них не суперечить один одному, а тільки в більшій мірі відповідає рішенням конкретної задачі.

Висновки.

1. Застосування еколого-санітарного підходу до класифікації індустріальних парків є найбільш оптимальним.

2. Застосування ініціатором індустріального парку еколого-санітарного підходу до класифікації індустріальних парків дозволить виконувати правильний підбір необхідних керуючих компаній, а також учасників індустріальних парків.

3. Врахування сукупності усіх підходів дозволить інженерам-землевпорядникам правильно розробляти проекти відведення земельних ділянок під індустріальні парки.

Список використаних джерел:

1. Державні санітарні правила планування та забудови населених пунктів, затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України від 19.06.1996 № 173, зі змінами, внесеними згідно з Наказами Міністерства охорони здоров'я від 31.08.2009 № 653.
2. Закон України “Про індустріальні парки” від 21.06.2012 № 5018-VI, зі змінами, внесеними згідно із Законом від 04.07.2013 № 406-VII.
3. Іщук С.І., Гладкий О.В. Географія промислових комплексів [Електронний ресурс] // Географія промислових комплексів - Іщук С.І.: сайт. – <http://westudents.com.ua/glavy/83288-21-klasifikatsiya-galuzey-promislovih-kompleksiv.html> (дата звернення: 13.10.2014).

УДК 631.4:349.417/.418:332.33(477)

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ БОНІТУВАННЯ ГРУНТІВ У СКЛАДІ ДЕРЖАВНОГО ЗЕМЕЛЬНОГО КАДАСТРУ УКРАЇНИ

Тихенко О.В.

*Доцент, кандидат с.-г. наук,
кафедра земельного кадастру НУБіП України*

Оскільки якісні характеристики земельної ділянки значною мірою впливають на оцінку вартість земельної ділянки, тому їх

необхідно враховувати при здійсненні грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення. Достовірна інформація про ґрунтовий покрив є надзвичайно важливою для ведення Державного земельного кадастру, зокрема бонітування ґрунтів та обліку якості земель.

В даний час ґрунтові ресурси у суспільстві розглядають в основному як джерело і засіб одержання прибутку, не акцентуючи увагу на тому, що без турботи про охорону, збереження та відтворення ґрунтової родючості втрачається природна цінність. Тому, у майбутньому необхідно буде витратити величезні ресурси, енергію та тривалий час, щоб досягти початкового рівня родючості, а отже сталості та продуктивності агроекологічних систем. Такий стан потребує посиленої уваги з боку власників землі, землекористувачів, органів державної влади, науково-дослідних установ, щоб забезпечити можливість вирішення проблеми охорони ґрунтів, насамперед тих, що обробляються і які визначають рівень сільськогосподарського виробництва та його конкурентоспроможність в ринкових умовах [1, 32].

Питання бонітування ґрунтів висвітлено в наукових дослідженнях В.В.Докучаєва [2, 21], О.П.Канаша [3, 46], В.В.Медведєва, В.В.Пліско [3, 14], А.І.Сірого та ін.[5, 35].

У 90-х роках перед проведенням економічної оцінки земель виникла необхідність в інформації про порівняльну оцінку якості ґрунтів. Роботи з бонітування ґрунтів сільськогосподарських угідь України виконувались у відповідності з “Методичними рекомендаціями по проведенню бонітування ґрунтів” [6, 8]. Ці рекомендації були розроблені фахівцями науково-дослідних установ Української академії аграрних наук – Інституту землеустрою, Інституту ґрунтознавства і агрохімії, Інституту землеробства, Інституту садівництва та Українського державного аграрного університету.

Заслуговують також на увагу методики розроблені в Національному аграрному університеті (А.І.Сірий, 1974), Інституті садівництва УААН (М.В.Козак, 1996) та методика бонітування ґрунтів, авторами якої є Медведєв В.В., Пліско І.В.

Бонітування ґрунтів є однією із складових частин державного земельного кадастру, що забезпечує високоефективне використання земельних ресурсів, спрямоване

на підвищення родючості ґрунтів та урожайності сільськогосподарських культур. Будучи логічним завершенням ґрунтових обстежень, узагальнюючим станом у вивченні ґрунтів, дані бонітування використовують у землеробстві, землевпорядкуванні, при оцінці земель.

На сьогоднішній день для земельно-оціночних робіт використовують матеріали бонітування ґрунтів за дев'яності роки, в основу яких було покладено переважно ґрунтові обстеження 20-30 річної давності і більше.

В Україні відсутність відповідної законодавчої та нормативно-методичної бази, розрізненість баз даних та методик для бонітування ґрунтів, відсутність достовірної інформації про ґрунтовий покрив зумовили складність ведення робіт із бонітування ґрунтів як важливої складової частини Державного земельного кадастру.

Канаш О.П. [7, 43] відзначає, що нині дуже гострою є проблема поновлення інформації про ґрунтовий покрив, яка необхідна для розв'язання питань оцінки земель, їхнього обґрунтованого використання та охорони. Враховуючи деградаційні процеси, середній термін збереження інформативності ґрунтових карт становить 15 років. Водночас існуючі карти складено в основному 20-30 років тому. Таким чином, сучасний фактичний стан ґрунтового покриву гірший, ніж зафіксовано на існуючих картах ґрунтів, що, зокрема, не може не позначитися на показниках оцінки сільськогосподарських земель, які переважно є завищеними. Суцільне ґрунтове обстеження у сучасних умовах потребує нових науково-методичних підходів.

Під бонітуванням ґрунтів слід розглядати оцінку ступеню відповідності властивостей ґрунтів вимогам вирощування сільськогосподарських рослин, тобто, оцінку ґрунтів як засобів праці в сільськогосподарському виробництві.

На даний час неврегульованим залишається питання про порядок проведення бонітування ґрунтів, оскільки розроблені лише Тимчасові методичні вказівки по веденню бонітування ґрунтів. Така методика на законодавчому рівні не розроблена і не затверджена. Але в законах України «Про державний земельний кадастр», «Про оцінку земель», в «Порядку ведення державного земельного кадастру» чітко зазначено, що

бонітування ґрунтів є складовою частиною державного земельного кадастру.

Сфера застосування системи показників бонітування ґрунтів України, згідно чинної нормативно-правової бази, включає: економічну оцінку сільськогосподарських угідь; визначення екологічної придатності ґрунтів для вирощування сільськогосподарських культур; визначення втрат сільськогосподарського та лісгосподарського виробництва; розробку комплексу заходів із землеустрою щодо використання та охорони земель, збереження і підвищення родючості ґрунтів; нормативну грошову оцінку земель сільськогосподарського призначення; експертну грошову оцінку земельних ділянок.

Не виключається також застосування системи показників бонітування ґрунтів України для інших цілей, пов'язаних із регулюванням земельних відносин, економічним стимулюванням раціонального використання та охорони земель, веденням державного земельного кадастру, оцінкою нерухомого майна, визначенням збитків, спричинених порушенням земельного законодавства, тощо.

Об'єктом бонітування є одиниці ґрунтового покриву, які виділені на картах ґрунтів і об'єднані в агровиробничі групи ґрунтів згідно з "Номенклатурним списком агровиробничих груп ґрунтів України" в межах природно-сільськогосподарських районів. При їх виділенні враховується однорідність властивостей ґрунтів та природно-кліматичних умов, особливості сільськогосподарського виробництва, а також адміністративно-територіальний поділ України. Враховуючи те, що ґрунтові карти були складені 20-30 років тому, необхідно скласти нові списки агровиробничих груп ґрунтів.

Таким чином, отримати достовірні дані бонітування ґрунтів можливо лише за умови проведення повторних ґрунтових обстежень на території України із залученням провідних фахівців із землевпорядкування та ґрунтознавства. На сьогодні бонітування ґрунтів має важливе значення для ведення державного земельного кадастру, оскільки забезпечує його відомостями про порівняльну оцінку якості ґрунтів. Показники бонітування ґрунтів є основою для визначення нормативної грошової оцінки земельних ділянок сільськогосподарського призначення.

Список використаних джерел:

1. Відтворення родючості ґрунтів у ґрунтозахисному землеробстві: наукова монографія / Під редакцією М.К.Шикули. – Київ: ПФ ”Оранта”, 1998. – 620 с.
2. Докучаев В.В. Избранные сочинения. Труды по геологии и сельскому хозяйству / В.В.Докучаев. – Москва, 1946. – Т.2. – 426 с.
3. Канаш О.П. Бонітування ґрунтів: пропонуються зміни, чого вони варті? / О.П. Канаш // Землевпорядний вісник. – № 5.– 2008.– 46-50 с.
4. Медведєв В.В. Критерії, еталони і просторові одиниці в бонітуванні ґрунтів / В.В. Медведєв, І.В. Пліско // Вісник аграрної науки. – № 8. – 2008. – С. 9-15.
5. Серый. А.И. Бонитировка почв. Методические рекомендации / А.И.Серый, Н.А.Дубровина, В.А. Лапанова, Н.В.Козлов, В.Г.Крикунов – К.: УСХА, 1986. – 75 с.
6. Методические рекомендации по проведению бонитировки почв. – К.: УААН, 1993. - 96 с.
7. Канаш О.П.Сучасна інформація про ґрунтовий покрив України та питання її вдосконалення / О.П.Канаш // Землеустрій і кадастр – 2007. – № 2. – С. 41-45.

УДК 332.2/.3:332.64

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ОЦІНКИ ЕКТИВНОСТІ ЗЕМЛЕУСТРОЮ

*Тихенко Р.В., доцент кафедри
управління земельними ресурсами, к.е.н.,
Браганець Н.І., Гриневич С.І. студенти 4 курсу
факультету землевпорядкування
НУБіП України*

Реформування земельних відносин в Україні, підвищення політичного, економічного і соціального значення землі та включення її в економічний оборот потребують удосконалення економічного механізму господарювання на землі: підвищення ефективності її використання та створення оптимальних екологічних умов для збільшення інвестиційного і виробничого потенціалу землі.

Досліджуючи ефективність землеустрою, не слід ототожнювати такі економічні поняття як “ефект” та “ефективність”. Як зазначає П.П.Руснак [5]: ефект – це результат виробничої діяльності підприємства. Наприклад, від використання добрив ефект виражається у вигляді приросту врожаю, але одержаний результат не дає повної уяви про доцільність використання добрив. Для цього необхідно одержаний результат порівняти з витратами на застосування добрив чи кормів, тобто визначити економічну ефективність.

На думку А.А. Варламова та О.Т. Хісматулова [2] під ефектом більш доцільно розуміти результат яких-небудь дій, діяльності, наслідок яких-небудь причин, а під ефективністю – здатність приносити ефект за рахунок ступеню використання ресурсів або надання впливу на процес. Аналогічне трактування ефекту і в працях А.М. Третяка [7].

Економічна ефективність сільського господарства є багатofакторною категорією, оскільки саме з метою визначення ступеню впливу факторів виробництва на ефективність діяльності господарства проводиться оцінка використання виробничого потенціалу підприємств аграрного сектора.

Виділяють три види ефективності сільськогосподарського виробництва: технологічну, економічну та соціальну [3, 4].

Технологічна ефективність характеризує використання ресурсів виробництва. Основним критерієм технологічної ефективності вважаються максимальний вихід продукції з одиниці земельних ресурсів або стада тварин при збереженні природного середовища і дотриманні екологічної рівноваги.

Економічна ефективність розглядається як ступінь реалізації виробничих відносин, яка характеризує ефективність виробництва продукції. Критерієм економічної ефективності є одержання максимального доходу.

Соціальна ефективність характеризує рівень соціального розвитку колективу, ступінь досягнення нормативного рівня життя суспільства.

Залежно від вказаних видів ефективності виділяють 4 групи факторів: технологічні, економічні, соціальні та організаційні. Вважаються, що всі вказані фактори діють на результати виробництва, як правило, в сукупності, що і визначає комплексний характер оцінки ефективності виробництва.

Ефективність виробництва – це економічна категорія, що відображає механізм функціонування виробничих сил і виробничих відносин, яка показує результативність функціонування засобів, предметів праці і робочої сили. Вона визначає суть процесу відтворення і характеризує ступінь досягнення основної мети, що залежить від системи економічних законів стосовно суспільного та індивідуального відтворення.

Деякі економісти більш ширше розглядають види ефективності, тобто поєднують 2 окремі види ефективності в одну групу і при цьому виділяють виробничо-технологічну, виробничо-економічну і соціально-економічну ефективність [1].

Землеустрій є складовою частиною існуючої економічної системи і являє собою складний, багатогранний процес, який залежить від державної політики, характеру виробничих відносин, форм власності на землю та інших засобів виробництва [6].

Екологічна ефективність пов'язана з необхідністю охорони навколишнього природного середовища, відтворення і раціонального використання природних ресурсів і проявляється, насамперед, через вплив землевпорядних заходів на довкілля і характер використання землі. Тут першочергове значення мають екологічна стабільність території, рекультивация земель, їх захист від ерозії, здійснення природо- і землеохоронних заходів.

Виробничо-економічна (або просто економічна) ефективність обумовлена впливом організації території на організацію виробництва і навпаки. Землевпорядні рішення повинні сприяти створенню оптимальних пропорцій виробництва, поліпшенню умов господарювання, що прямо позначається на результативних показниках діяльності підприємств.

Економічну ефективність землеустрою можна розуміти подвійно. В широкому змісті вона полягає в забезпеченні раціонального поєднання праці, землі й інших засобів виробництва. Наприклад, проекти землеустрою сільськогосподарських підприємств дозволяють вирішувати питання їх оптимального розміру, розміщення, структури виробництва, складу угідь. Проекти землеустрою сприяють

раціональній організації території і різних угідь в конкретному господарстві, створенню найкращих умов для розвитку економіки господарства і неухильного підвищення родючості ґрунтів.

Соціальна ефективність землеустрою характеризується зміцненням земельних відносин, стабільністю прав землекористувачів і власників землі. Вона обумовлена значенням землі як об'єкта соціально-економічних зв'язків і спрямована на поліпшення соціальних умов суспільного відтворення.

Інвестиційна ефективність обумовлена інвестиційною привабливістю землекористування, сукупністю інвестицій в земельні поліпшення та охорону земель.

Список використаних джерел

1. Варламов А.А. Эффективность системы государственного земельного кадастра: учебн. пособ. / А.А. Варламов, О.Т. Хисматулов. – М.: ГУЗ, 2001. – 104 с.
2. Волков С.Н. Землеустройство. Экономика землеустройства. Т.5. / С.Н. Волков. – М.: Колос, 2001. – 456 с.
3. Кованов С.И. Экономические показатели деятельности сельскохозяйственных предприятий: справочник. – 2-е изд., перераб. и доп. / С.И. Кованов, В.А. Свободин. – М.: Агропромиздат, 1991. - 216 с.
4. Куликов В.В. Еще раз о смене приватизационной модели / В.В. Куликов // Российский экономический журнал. – 1996. – № 5-6. – С. 22-23.
5. Руснак П.П. Економіка аграрних підприємств: навч. посіб. / П.П. Руснак. – К.: Вид. центр НАУ, 2002. – 254 с.
6. Тихенко Р.В. Еколого-економічна ефективність землеустрою в умовах трансформації земельних відносин в Україні: моногр. / Р.В. Тихенко. – К.: Анва-прінт, 2011. – 208 с.
7. Третяк А.М. Економіка землекористування та землевпорядкування. / А.М. Третяк. – К.: ТОВ ЦЗРУ, 2004. – 542 с.

**ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ
НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РЕФОРМУВАННЯ
ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ**

*Браганець Н.І., студентка 4 курсу
факультету землевпорядкування
Тихенко Р.В., доцент кафедри
управління земельними ресурсами, к.е.н.,
НУБіП України*

Управління земельними ресурсами належить до однієї з важливих наук, необхідних для людей, які використовують або користуються благами землі, а також працюють у цій сфері. Однак, так званий системний підхід до управління не завжди простежується в працях про науку і практику управління [3].

З урахуванням необхідності систематизації науки і практики управління земельними ресурсами, сучасна концепція повинна вибудовуватись, виходячи з такої умови: концептуальна модель управління – блок моделей – визначення суті предмета моделі – класифікація – суть і зміст відповідно до класифікації.

При її побудові слід враховувати, що управління – це наука і мистецтво цілеспрямованих дій на об'єкти і суб'єкти, які задіяні у процесі формування сучасної системи відносин і землекористування, для досягнення визначених результатів. Контуром моделі є організаційно управлінська структура - частина загальної організаційної системи.

Управління земельними ресурсами є об'єктивним процесом та системою заходів (правових, адміністративних, економічних тощо) з виконання землею суспільно-виробничих функцій.

Відповідно до Конституції України територіальний устрій України ґрунтується на засадах єдності та цілісності державної території, поєднання централізації і децентралізації у здійсненні державної влади, збалансованості соціально-економічного розвитку регіонів, з урахуванням їх історичних, економічних, екологічних, географічних і демографічних особливостей, естетичних і культурних традицій. Земельні ресурси в межах держави служать територіальною основою його суверенітету. Ця спрямованість функціонування землі виражається в

державно-політичному положенні держави, визначається першою особою держави. У всі часи державне управління територією було найважливішим у зовнішній та внутрішній політиці.

Земля має велике значення як для самого факту існування держави, так і соціального та економічного стану населення, яке на ній проживає, і для майбутніх поколінь. Адекватно суспільному, економічному та екологічному значенню землі повинно бути організоване управління земельними ресурсами. Найбільш ефективно управління може бути здійснене тільки з боку держави, відповідно до її управлінських центральних органів [2].

Новою формується роль землі лише у складі економічної спрямованості – функціонування її як товару та нерухомості. Земельна ділянка як об'єкт нерухомості перебуває в центрі складного переплетіння різних економічних процесів, приватних і суспільних інтересів, адміністративних норм і правил.

Необхідно забезпечити науково-методичну базу вдосконалення розвитку ефективної системи управління земельними ресурсами і структури спеціально уповноважених органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з питань управління землекористуванням як центральної ланки в цій системі.

Вирішення цього завдання потребує здійснення:

1) дослідження проблемної ситуації, обґрунтування мети і завдання формування єдиної системи управління земельним фондом і розвитку структури управлінських органів виконавчої влади і місцевого самоврядування;

2) дослідження факторів ефективної організації системи управління земельними ресурсами і розвитку структури управлінських органів виконавчої влади і місцевого самоврядування;

3) виявлення альтернативних макроекономічних передумов і умов розвитку системи управління земельним фондом і вдосконалення структури відповідних управлінських органів;

4) розробку загальної концепції розвитку і принципів організації системи управління земельним фондом та

вдосконалення структури відповідних управлінських органів в альтернативних макроекономічних умовах;

5) розробку методичних основ передпроектного обґрунтування розвитку (створення) системи управління земельним фондом і вдосконалення структури управлінських органів виконавчої влади і місцевого самоврядування [4].

Тому, основна проблема організації системи управління земельними ресурсами, яка відповідає вимогам перехідної економіки, полягає у якісному забезпеченні нормативно-правовою та науково-методичною базою. Відчувається гострий дефіцит знань про раціональні масштаби державного втручання в процес розподілу, використання, відновлення та охорону земельних ресурсів, ефективні механізми поєднання адміністративних і ринкових способів регулювання цих процесів, оптимальні організаційні структури і форми управління ними.

Структура землевпорядних та земельно-кадастрових робіт визначає склад, спеціалізацію і потужність організацій і закладів, які забезпечують виробництво картографічних матеріалів, розробку схем і проектів землеустрою, нормативно-методичних розробок тощо. Експертні оцінки показують, що стійке картографічне та інформаційне забезпечення управлінських функцій, комплексних заходів з районування території, проведення землеустрою на всіх рівнях здатна забезпечити система ДП «Головний науково-дослідний та проектний інститут землеустрою» з іншими сертифікованими землевпорядними організаціями. Хоча нині їхня роль в управлінні земельними ресурсами значно занижена.

Отже, можна констатувати, що сучасна система управління земельними ресурсами є недостатньо збалансованою і не забезпечує позитивний результат в досягненні високої економічної ефективності та екологічної безпеки в землекористуванні. Тому пропонується здійснити перегляд на системній основі концептуальних орієнтирів і пріоритетів розподілу функцій управління земельними ресурсами на різних рівнях і різних ланках влади.

Список використаних джерел:

1. Гуцуляк Ю.Г. Управління земельними ресурсами в умовах ринкової економіки / Ю.Г. Гуцуляк. – Чернівці: Прут, 2011. – 137с.

2. Данилишин Б.М. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України / Б.М. Данилишин, С.І. Дорогунцов, В.С. Міщенко, Я.В. Коваль, О.С. Новоторов. – К.: РВПС України, 2009. – 567с.
3. Дорош О.С. Управління земельними ресурсами на регіональному рівні / О.С. Дорош. – К.:ТОВ ЦЗРУ, 2005. – 206с.
4. Лавейкін М.І. Реформування системи землекористування в Україні: моногр. / М.І. Лавейкін. – К.: РВПС України, 2002. – 376 с.

УДК 332.32

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД У СФЕРІ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ

Гриневич С.І.

студентка 4 курсу

факультету землевпорядкування

Тихенко Р.В., доцент кафедри

управління земельними ресурсами, к.е.н.,

НУБіП України

Земельні ресурси являють собою основу розвитку економіки країни та створення національного багатства. Унікальний земельно-ресурсний потенціал України обумовлює її особливе місце серед інших європейських країн [4, 1]. Тому особливо важливе значення має обрання правильного шляху розвитку системи державного управління використанням земельних ресурсів.

Під управлінням земельними ресурсами слід розуміти систематичну, цілеспрямовану дію держави і суспільства на удосконалення земельних відносин і системи землекористування. Ця дія базується на використанні відомих об'єктивних закономірностей та інформації з метою забезпечення ефективного використання земельних ресурсів країни в цілому, регіонів і конкретних територій.

Управління земельними ресурсами (Land Management) щодо організації раціонального використання та охорони земель в ряді країн здійснюється на основі державних, регіональних і

муніципальних програм. Лідером в цьому напрямку землеустрою є США. Ця країна фінансує програми охорони навколишнього природного середовища через Міністерство сільського господарства, Міністерство внутрішніх прав, Агентство захисту навколишнього середовища, Армійський корпус інженерів сухопутних сил. В системі Міністерства сільського господарства функціонує Служба охорони ґрунтів.

Найбільш поширеним на штатному і місцевому рівнях інструментом земельно-ресурсної політики є контроль за використанням земель.

При цьому влада застосовує наступні методи регулювання: встановлення критеріїв максимальних рівнів забруднення навколишнього середовища в планах розвитку регіонів; зонування території для встановлення в законодавчому порядку характеру її використання; скуповування у власність штату земель, які потребують негайної консервації і використання їх в якості місцевих рекреаційних ресурсів; регулювання розміщення виробничих і транспортних об'єктів [2, 15].

Всі правила і вказівки щодо використання земель у США виконуються в обов'язковому порядку, оскільки вони забезпечені системою економічних стимулів і штрафів. Основну частину судових справ щодо земельних ресурсів складають екологічні. В США існує суворі і незалежна система судів з чіткими юридичними процедурами надання можливості власникам землі та іншим особам захищати свої права. Таким чином, питання управління земельними ресурсами у США вирішуються завдяки відносно жорсткому плануванню, застосуванню системи контролю, стимулів і судової влади [5].

В плані розвитку території штату знаходять відображення питання важливі для всього штату, наприклад: охорона лісів в межах міст; використання екологічно чутливих земель і лісів прибережних територій; будівництво доріг та інших об'єктів інженерної інфраструктури; виділення земель для розвитку громадського житлового фонду і т.п.

У Великій Британії управління земельними ресурсами спрямоване на:

- багатофункціональне використання землі;
- збереження екологічних ресурсів;

- сприяння довгостроковому, здоровому та районованому веденню сільського господарства;
- розвиток сільської місцевості, сільськогосподарського бізнесу та сільського туризму;
- збереження ландшафтів як символу сільської місцевості, біологічного різноманіття, історичної та культурної спадщини;
- підтримку сільської громади;
- залучення громадськості до управління землею.

В регіональних планах відображуються проблеми землекористування регіонального рівня. Регіональні плани можуть бути комплексними, коли вирішується повний перелік питань землекористування, і спеціальними – якщо розробляються окремі напрямки розвитку регіонів.

Головним призначенням місцевих планів розвитку території і охорони навколишнього природного середовища є зонування території з описом дозволених типів і особливих умов землекористування.

В Австралії проводиться землеустрій окремих землекористувань, наприклад, фермерського господарства, який здійснюється наступним чином. Проводиться аерофотознімання чи коригування плану земель фермерського господарства з складанням плану існуючого використання земель.

Розробляється класифікація земель з врахуванням потенційної родючості ґрунтів і необхідності проведення ґрунтозахисних заходів. При цьому аналізуються кліматичні умови, ґрунти, рельєф, рослинність, водотоки, частота затоплень, вогнища вітрової і водної ерозії, ступінь солонцюватості, засолення, досвід рослинництва та тваринництва [3, 50].

У відповідності з потенційною придатністю земель для сільськогосподарських потреб і необхідністю їх охорони розробляється схема ґрунтозахисних заходів і проводиться землевпорядні роботи з облаштування території: будуються огорожі, дороги; лінійні елементи організації території суміщаються з природними межами і рубежами; намічаються місця закладки полезахисних вітроломних лісосмуг;

проектується система сівозмін і догляду за пасовищами; відпрацьовуються заходи боротьби з деградацією земель.

Однак, сучасне управління земельними ресурсами в Україні носить відбиток колишніх радянських екстенсивних методів господарювання [1]. Аграрна сфера дотепер залишається “заповідником” неринкових методів управління, законодавчих обмежень права приватної власності. Тому є необхідність запозичення зарубіжного досвіду щодо організації раціонального використання та охорони земель; довгострокового та районуваного ведення сільського господарства, а також системи контролю, стимулів і судової влади у вирішенні питань управління земельними ресурсами.

З огляду на аналіз окремих світових систем управління земельними ресурсами необхідно:

- ухвалити та приступити до реалізації загальнодержавної і регіональних програм використання та охорони земель;
- створити організаційно-правове середовище для забезпечення обороту земельної власності, її переходу до найефективніших господарів;
- забезпечити прийняття закону «Про ринок земель»;
- кодифікувати та гармонізувати вітчизняне земельне законодавство, адаптувати його до вимог Європейського Союзу.

Список використаних джерел:

1. Дехтяренко Ю.Ф. Державне управління земельними ресурсами на регіональному рівні / Основи регіонального управління в Україні: підручник / За заг. ред. В.М. Вакуленка, М.К. Орлатого. – К.: НАДУ, 2012. – 576 с. – С. 279-338.
2. Добряк Д.С. Землеустрій – наукова основа раціонального використання та охорони земельних ресурсів / Д.С. Добряк, А.Г. Мартин // Землеустрій і кадастр. – 2006. – №1.– С. 10-16.
3. Мартин А. Земельна політика України: стратегія адаптації до вимог Європейського Союзу / А.Г. Мартин, О.С. Погурельський // Землевпорядний вісник. – 2006. – № 1. – С. 50-52.

4. Мартин А.Г. Напрями удосконалення управління земельними ресурсами в сучасних умовах [Електронний ресурс]// – Режим доступу: <http://zsu.org.ua/andrij-martin/73-2011-01-18-12-30-31>
5. Третяк А.М. Управління земельними ресурсами: навч. посіб. / А.М. Третяк, О.С. Дорош. – Вінниця: Нова Книга, 2006 – 360 с.

УДК 332.2:342.25(477)

**БАГАТОРІВНЕВИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ
ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ В УМОВАХ
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ**

Третяк Н. А., м.н.с., к.е.н.,

*Державна установа «Інститут економіки
природокористування та сталого розвитку Національної
академії наук України»,*

Сакаль О. В., с.н.с., к.е.н.,

*Державна установа «Інститут економіки
природокористування та сталого розвитку Національної
академії наук України»*

В Україні однією з головних проблем тривалого і не завершеного процесу реформування земельних відносин відповідно до концепції сталого розвитку вважаємо відсутність ефективного механізму забезпечення і стимулювання збалансованого використання потенціалу земельних ресурсів для досягнення паритету екологічних, економічних та соціальних аспектів сталого розвитку. Потреба у формуванні нового підходу в управлінні земельними ресурсами обумовлюється тривалим періодом структурної перебудови від централізовано-планової національної економіки, а відтак режиму землекористування та управління ресурсами до більш де-юре і де-факто децентралізованої, орієнтованої на ринок. Основним чинником, що має визначати такий підхід до землекористування та управління, є низка нових рушійних факторів та більш високий ступінь соціально-економічної, політичної та екологічної невизначеності. При цьому ринковий

механізм не є панацеєю для вирішення проблем природокористування, потреба в державному регулюванні окремих його аспектів є безумовною.

Актуальність проведеного дослідження обумовлено тим, що одним із факторів сталого розвитку України вважаємо ефективне управління земельними ресурсами та землекористуванням шляхом застосування належних механізмів управління в умовах децентралізації влади. Відсутність належного механізму зумовлює ймовірність підвищення екологічної небезпеки у процесі господарської діяльності, погіршення якісного і кількісного стану земельних ресурсів, умов і компонентів навколишнього середовища, однак найбільш проблемним моментом є інституціональний аспект – це дублювання компетенції органів влади в межах однієї одиниці управління, що й спричиняє негативні наслідки неефективного управління і землекористування.

Оскільки суспільство є головним консолідованим власником земельно-територіального ресурсу, відтак передумовою формування системи сталого екологічно-збалансованого землекористування в умовах децентралізації влади в Україні можуть бути лише глибинні перетворення відносин власності на землю між усіма формами власності. Саме тому важливу роль у цьому процесі належить формуванню багаторівневої системи управління земельними ресурсами і землекористуванням в умовах децентралізації влади.

За даними Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО), децентралізація з кінця 1980-х років викликає все більш прискіпливу увагу. Слід наголосити, що стандартної моделі децентралізації не існує, процеси та процедури відрізняються один від одного і залежать від основних цілей, завдань, а також від організаційної структури та механізмів реалізації [1]. Тобто, модель децентралізації повинна бути адаптованою до конкретних умов країни, оскільки на кожній території існують свої можливості, а головне проблеми, над вирішення яких повинні працювати люди на місцях та вживати відповідні заходи. Тому процес децентралізації влади в Україні має враховувати як позитивний, так і негативний досвід інших країн.

На думку експертів ФАО, причинами, які спонукають до прийняття рішення про проведення децентралізації є [1]:

- *ефективність*: підвищення адміністративної та економічної ефективності розподілу обмежених ресурсів у зв'язку з кращим розумінням місцевих потреб;
- *прозорість*: чітко простежується зв'язок між коштами, виплаченими платниками податків, і рівнем послуг, що забезпечуються на місцевому рівні;
- *субсидіарність*: старанність підвищується, якщо забезпечувати підзвітність демократично обраних посадових осіб своїм виборцям;
- *мобілізація*: широка колективна участь місцевого населення в діяльності місцевих установ повинно зміцнювати процеси прийняття рішень і розвитку демократії.

На нашу думку, в Україні децентралізація влади розглядається як невід'ємний елемент вирішення проблем населення центральними і місцевими органами влади, а саме розширення і зміцнення прав та повноважень стосовно незалежного прийняття рішень та виконання делегованих місцевим органам повноважень та, головне, зростанням надій населення на більш ефективне виконання ними своїх функцій.

Однак, відзначимо ряд основних проблем, на котрі потрібно звернути увагу.

1. Законодавчо визначено центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики щодо охорони і використання природних ресурсів, та відповідно, центральний орган виконавчої влади, котрий реалізує її у зазначеній сфері, проте належного розмежування управлінських функцій не відбулося, зокрема, функції господарювання та надання державних послуг й надалі суміщаються.

2. Потрібно відзначити, що протягом останніх років в Україні спостерігалось розширення повноважень органів місцевого самоврядування, однак без відповідного збільшення обсягів їхніх фінансових ресурсів, що, в свою чергу, не дозволяє виконувати свої функції у повному обсязі. Це свідчить про

низький рівень фінансової незалежності органів місцевого самоврядування. У той час, як у країнах Європи кожен бюджет самостійний і відокремлений, причому бюджети адміністративних одиниць нижчого рівня не включені до бюджетів адміністративних одиниць вищого рівня. Наприклад, власні доходи місцевих бюджетів у Швеції та Швейцарії складають понад 70 %, в Іспанії – 50 %, у Норвегії – 56 % доходів місцевих бюджетів.

3. Залишається відкритим питання земель за межами населених пунктів, які знаходяться у віддані Кабінету Міністрів України, районних та обласних державних адміністрацій.

З точки зору політики децентралізація влади повинна сприяти покращенню ефективній роботі органів влади, дозволяючи враховувати місцеві потреби та умови для досягнення регіональних і національних цілей. Скорочення прямого державного (централізованого) управління в сфері природокористування і перехід до ширшого використання ринкових методів регулювання та управління дозволить громадянам брати активнішу участь в охороні навколишнього середовища.

За традиційними підходами основною метою управління земельними ресурсами є стимулювання підвищення обсягів сільськогосподарської продукції для виконання встановленого центральним суб'єктом управління виробничого плану і задоволення стрімко зростаючого попиту на товари і послуги. Відтак, традиційні концепції, технології та підходи до управління земельними ресурсами були зосереджені лише на землекористувачах.

Відповідно до запропонованого багаторівневого підходу з позицій збалансування інтересів усіх зацікавлених сторін (рис.), увага фокусується не лише на сільськогосподарських товаровиробниках, але й на зовнішніх стосовно конкретного землекористування зацікавлених сторін, таких як місцеві громади та міжнародні організації.

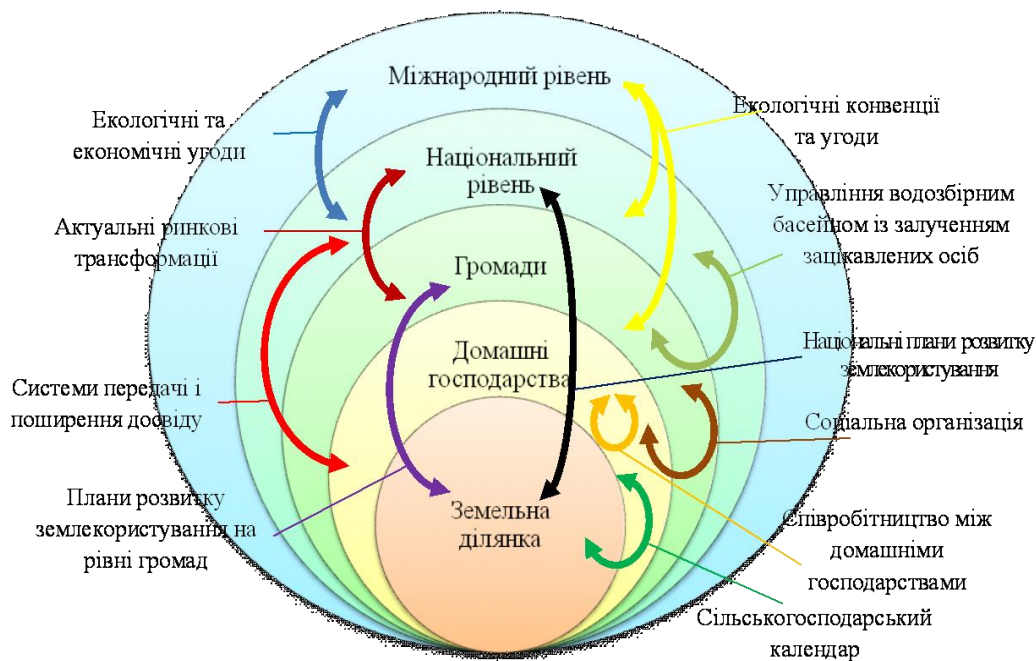

Рис. Багаторівневий підхід в управлінні земельними ресурсами в умовах децентралізації влади в Україні на засадах сталості (складено за [4])

Крім того, багаторівневий підхід в управлінні земельними ресурсами дозволить запровадити багатофункціональну модель, суть якої полягає в тому, що система працюватиме в двох напрямках «зверху–вниз» щодо адміністрування розподілу земельних ресурсів та «знизу–вверх» щодо організації ефективного використання і охорони земель та інших природних ресурсів, що тісно пов’язані із землею [2; 3]. Ефективність управління в умовах децентралізації влади визначається взаємозв’язками між всіма зацікавленими сторонами, що діють на різних рівнях прийняття управлінських рішень, а також розумінні їх мотивів і впливу на зміни у землекористуванні.

Висновок. Основна ціль децентралізації влади в Україні полягає у підвищенні якості життя, добробуту населення. Сприяти побудові ефективних взаємовідносин між центральним урядом й органами управління на локальному рівні може застосування багаторівневого підходу в управлінні земельними ресурсами та землекористуванням із запровадженням в Україні багатофункціональної моделі управління природокористуванням.

Список використаних джерел:

1. Децентрализация и налогообложение сельскохозяйственной недвижимости / Продовольственная и сельскохозяйственная организация Объединенных Наций. – Рим, 2005. – 64 с.
2. Сакаль О. В. Напрями удосконалення земельного обліку як інституціональної основи сталого розвитку територій / О. В. Сакаль, Н. А. Третяк // Землевпорядний вісник. – 2014. – № 5. – С. 22–26.
3. Третяк А. М. Концептуальні засади розвитку в Україні сучасної багатофункціональної системи управління земельними ресурсами / А. М. Третяк, Р. М. Курильців, Н. А. Третяк // Землевпорядний вісник. – 2013. – № 9. – С. 25–28.
4. Shigaeva J. Sustainable Land Management in Kyrgyzstan and Tajikistan: A Research Review / J. Shigaeva, B. Wolfgramm, C. Dear // MSRI Background Paper No. 2, September 2013. – 100 p.

УДК 349.417/.418:332.33

ДЕРЖАВНИЙ ЗЕМЕЛЬНИЙ КАДАСТР: СТАН ТА ШЛЯХИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ

Фінашкіна В.Г.

студента факультету землевпорядкування (НУБіП України м. Київ)

Зміст і науково-методичні основи одержання земельно-кадастрової інформації були вироблені і апробовані в Україні ще до проголошення її незалежності. З метою переходу на постійно діючу систему даних земельного кадастру Кабінет Міністрів України постановою від 12 січня 1993 року № 15 "Про порядок ведення державного земельного кадастру" затвердив "Положення про порядок ведення державного земельного кадастру"[1, с. 330-334]. У Положенні дещо конкретизується призначення державного земельного кадастру: він призначений для забезпечення споживачів необхідними відомостями не просто про землю (як у Земельному кодексі), а про господарський, природний стан та правовий режим земель. У складі державного земельного кадастру здійснюється реєстрація

* Науковий керівник: доц. Є. В. Бутенко

земельних ділянок, нерухомого майна та прав на них, договорів оренди землі.

Найбільш вживаною споживачами інформацією є дані про площі земельних ділянок, тобто – обліку кількості земель, додатково включається числова інформація про землі в межах населених пунктів і поза ними, землі за формами власності, надані у тимчасове користування (у тому числі на умовах оренди), землі, що оподатковуються і не оподатковуються.

Дані обліку кількості земель відображають фактичний стан їх використання і щорічно доводяться до відома всіх господарських і державних органів управління земельними ресурсами. Методика одержання даних щодо площ земель достатньо відпрацьована і не потребує особливих змін, але з точки зору способів одержання картографічних земельно-облікових матеріалів і точності визначення облік кількості земель потребує удосконалення. Це продиктовано зростанням ролі землі в ринковій економіці, особливо при оподаткуванні її власників, землекористувачів та при купівлі-продажу землі.

Ведення обліку якості землі відповідає потребам науково обґрунтованого врахування природних властивостей ґрунтів при використанні у господарській діяльності. За цими даними проводиться розміщення сільськогосподарського виробництва, аналіз використання земель, економічне стимулювання їх раціонального використання і охорони, планування урожайності культур, оцінка результатів господарської діяльності сільськогосподарських підприємств. Дані обліку якості земель використовуються при бонітуванні ґрунтів [2,66-67 с.]

Дані обліку якості земель за кількістю показників дуже об'ємні. У повному обсязі ще не вдалося їх відобразити у наявній земельно-інформації. Ці дані включають інформацію щодо якості сільськогосподарських земель з ряду показників. Так, нині ще не відображається інформація про забруднення ґрунтів пестицидами, гербіцидами, нітратами, важкими металами і радіонуклідами. Щодо характеристики якості лісових угідь та земель населених пунктів, то земельно-кадастрова інформація ще не має таких даних через відсутність проведених робіт.

Коли йдеться про землі населених пунктів, то дані обліку якості земель мають важливе значення для зонування території, розподілу земель за формами власності, плати за них. В останні роки набувають поширення експериментальні обстеження земель з метою одержання даних для проведення грошової їх оцінки. Ці роботи передбачають проведення ґрунтових обстежень, за даними яких встановлюється генетичний тип ґрунтів для обчислення розміру грошової оцінки. У зв'язку з ним, на мою думку, земельно-кадастрові дані щодо

Характеристики земель населених пунктів повинні обмежуватися лише відомостями про генетичний тип ґрунту та його площу. Що стосується характеристики земель населених пунктів за інженерно-геологічними умовами, рівнем забезпеченості соціальною, інженерно-транспортною та природоохоронною інфраструктурою, об'єктами оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення, то це входить до функцій містобудівного кадастру.

Останній раз в Україні бонітування ґрунтів проводилося в 1993 році за методикою, яка була підготовлена УААН. Ця методика не підтвердження в нормативному порядку, до того ж вона не враховує показників, що забезпечують орний шар поживними речовинами, а тому потребує деякого вдосконалення. На сьогодні бонітування ґрунтів має важливе значення для введення державного земельного кадастру, оскільки забезпечує не лише відомостями про якісний стан земельних ресурсів, але й дає їм порівняльну характеристику.

Висновки.

Отже, для повноти та розширення відомостей державного земельного кадастру треба провести ряд робіт з бонітування ґрунтів, забезпечити інформацією про якість лісових угідь та скласти планово-картографічні матеріали на землі, які забруднені пестицидами, гербіцидами та радіонуклідами.

Список використаних джерел:

1. Земельні відносини в Україні: Законодавчі акти і нормативні документи / Держкомзем України. – К.: Урожай, 1998. – 816 с.

2. Теоретичні основи державного земельного кадастру: Навч. посібник / М.Г. Ступень, Р.Й. Гулько, О.Я. Микула та ін.; За заг. ред. М. Г. Ступеня. – 2-ге видання, стереотипне. – Львів: «Новий Світ-2000», 2006. – 336 с.
3. ЗАКОН УКРАЇНИ Про Державний земельний кадастр (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, № 8, ст.61)

УДК 006.015.5

**ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ПРИРОДНИМИ
РЕСУРСАМИ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК СОЦІАЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНОГО ПІДНЕСЕННЯ СІЛЬСЬКИХ
ТЕРИТОРІЙ**

*Хвесик М.А.,
академік НААН України, д. е. н., професор, директор ДУ
«Інститут економіки природокористування та сталого
розвитку НАН України»*

УДК 006.015.5

ЯКІСТЬ ПРОДУКЦІЇ ТА ФАКТОРИ ЇЇ ФОРМУВАННЯ

*Чередніченко О.О.
к.т.н., доцент НУБіП України*

Незважаючи на техніко-технологічні досягнення людського суспільства у сьогоденні все виразніше проявляються ознаки енергетичного, сировинного, водного, продовольчого, земельного і навіть повітряного дефіцитів. Окрім того, сільське господарство за нинішніх його технологій, методів та способів ведення – це ще й джерело багатьох захворювань людини, оскільки зростає забруднення довкілля, знижується якість продуктів харчування. Нинішнє покоління людей значною мірою живе за рахунок майбутніх поколінь, оскільки залишає їм виснажені ґрунти, деградовані та еродовані землі, забруднене довкілля. В деяких країнах світу падіння природної родючості ґрунтів перекривається тимчасовими успіхами селекції, агротехніки, зростанням обсягів застосування мінеральних

добрив, пестицидів, гербіцидів. Саме тому, вже сьогодні необхідно переходити на зовсім інші принципи землекористування, які повинні базуватися на радикальному підвищенні родючості ґрунтів за рахунок мобілізації екологічних чинників, застосування нових технологій обробітку і посіву, охороні земель від ерозії, деградації та виснаження.

Ринкові засади господарювання вимагають істотного підвищення рівня конкурентоспроможності, що можливо лише за обрання інноваційного шляху розвитку. Загальновідомо, що постійне оновлення техніки і технології, асортименту та якості продукції, методів організації виробництва і маркетингу виступає імперативом конкурентної ринкової стратегії сучасного підприємництва і відповідно невід'ємною складовою частиною механізму забезпечення безпеки економіко-екологічної трансформації землекористування.

В останні роки все більше уваги приділяють таким поняттям, як якість, надійність, конкурентоспроможність і безпека продукції, сертифікація продукції, дотримання закону про захист прав споживачів. Усе це свідчить про зміну ставлення виробників до якості товарів і послуг, а у сільськогосподарському виробництві якість продукції тісно пов'язана з якістю земель.

Якість – комплексне поняття, що характеризує ефективність усіх сторін діяльності: розробка стратегії, організація виробництва, маркетинг та ін. Значну роль в підвищенні якості продукції відіграють стандарти, які є організаційно-технічною основою систем якості. Для регулювання процесу перевірки систем якості в ряді країн (США, Канада, Великобританія та інших) були створені національні стандарти, що встановлюють вимоги до систем якості, а в 1987 р. міжнародною організацією зі стандартизації ISO були розроблені і впроваджені міжнародні стандарти серії 9000, доповнені в подальшому стандартами 10000, які сконцентрували досвід управління якістю, нагромаджений в різних країнах, і в багатьох із них були впроваджені як національні [1, 52].

Якість у виробника і споживача – поняття взаємозалежні. Виробник повинен піклуватися про якість протягом усього

періоду споживання продукту. На якість продукції впливає значна кількість факторів, які можна об'єднати в 4 групи: технічні, організаційні, економічні і суб'єктивні. До технічних факторів належать: конструкція, схема послідовного зв'язку елементів, система резервування, схемні вирішення, технологія виготовлення, засоби технічного обслуговування і ремонту, технічний рівень бази проектування, виготовлення, експлуатації та інші. До організаційних факторів належать: розподіл праці і спеціалізація, форми організації виробничих процесів, ритмічність виробництва, форми і методи контролю, порядок пред'явлення і здачі продукції, форми і способи транспортування, зберігання, експлуатації (споживання), технічного обслуговування, ремонту та інші. До економічних факторів належать: ціна, собівартість, форми і рівень зарплати, рівень затрат на технічне обслуговування і ремонт, ступінь підвищення продуктивності суспільної праці та інше. Їм одночасно властиві контрольні-аналітичні і стимулюючі властивості. Суб'єктивні фактори визначають значну роль людини у виробництві якісної продукції з її професійною підготовкою, фізіологічними і емоціональними особливостями.

Об'єктивна необхідність забезпечення належної якості продукції ініціює застосування у виробничо-господарській діяльності підприємств певної системи показників, що дозволяє визначити і контролювати рівень якості усіх видів продукції. Залежно від призначення певні види продукції мають свої специфічні показники якості. Усі показники якості виробів поділяються на: одиничні (що характеризують окремі властивості виробу), комплексні (за допомогою яких вимірюється група властивостей виробу), узагальнюючі (характеризують якість усієї сукупності продукції підприємства). [2, 114].

Якість сільськогосподарської продукції формується за участю і під впливом безлічі факторів, у першу чергу пов'язаних з характеристиками виробничих ресурсів: земельних, матеріальних, трудових. Між якістю цих ресурсів існує очевидний взаємозв'язок. У сільському господарстві втрачена якість виробленої продукції, як правило, не відновлюється, тобто брак усунути неможливо, тому першочергове значення

набуває збереження якості. Відносно деяких видів продукції її формування завершується виробництвом, щодо інших - якість є потенційною, для її реалізації потрібні зусилля тих галузей АПК, які займаються зберіганням, переробкою і реалізацією. Якість однієї і тієї ж продукції в сільському господарстві може бути високою при використанні для одних цілей і низькою при інших.

Розглядаючи державно-правове регулювання якості та безпеки сільськогосподарської продукції, необхідно відмітити, що однією з головних вимог ефективного сільськогосподарського виробництва є забезпечення належної якості ґрунту як основи для забезпечення відповідного рівня якості цієї продукції або сировини для її виготовлення. Тобто, треба використовувати всі економічно-правові механізми розподілу земельної власності, форми взаємодії власника земельної ділянки та орендаря для максимально тривалого користування землею одним господарем. Це призведе до зацікавленості як власників так і орендарів земельних ділянок щодо належного виконання своїх обов'язків, в тому числі і збереженні якості ґрунту, з метою здійснення ефективного сільськогосподарського виробництва. Крім того, в Україні доцільно запровадження належного державного контролю за якістю сільськогосподарської продукції та поступове формування інформаційної бази даних з питань її обігу та якості відповідно до вимог ЄС. Все це зумовлює необхідність пошуку шляхів подальшого реформування аграрного сектора вітчизняної економіки, що сприятиме вирішенню проблеми забезпечення населення сільськогосподарською продукцією, тим самим підвищуючи рівень продовольчої безпеки, що є важливою складовою національної безпеки, яка гарантує соціально-економічну та політичну стабільність у суспільстві, сталий економічний розвиток держави в цілому.

Неухильне зростання ефективності виробництва на кожному підприємстві за рахунок якісних чинників передбачає чітке визначення і комплексне використання усіх можливих шляхів поліпшення якості виробів. Основними шляхами підвищення якості є: виробничо-технічні, організаційні, економічні, соціальні. Вкладання більших коштів в наукові дослідження і дослідні розробки може дати в результаті помітне

підвищення якості виробу. Зусилля, витрачені на те, щоб поліпшити якість і зберегти кількість, сприяли тому, що поліпшення якості призводить як правило, до більш високої продуктивності [3, 215]. Тобто виробництво високоякісної продукції дає потрібний зиск: зниження виробничих витрат, підвищення чистого доходу, розширення вітчизняних ринків збуту та вихід на міжнародний ринок. Тому, доки підприємці не зрозуміють справжньої необхідності у забезпеченні якості своєї продукції вони будуть продовжувати втрачати свої можливі доходи.

Список використаних джерел:

1. Глобальная конкуренция в эпоху многоукладной экономики/ Овчинников В.В. – Институт экономических стратегий, 2011 – 153 с.
2. Современные методы обеспечения конкурентоспособности в предпринимательстве/ Левшина О.Н. – Юриспруденция, 2011 – 171 с.
3. Конкуренция. Инновации. Конкурентоспособность: учебное пособие/ Философова Т.Г., Быков В.А. – Юнити-Дана, 2012 – 295 с.

УДК 332.362:911.53:63

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНО СТАБІЛЬНОГО АГРОЛАНДШАФТНОГО КАРКАСУ

Шевченко О.В.

Асистент кафедри геодезії та картографії, аспірант
Національний університет біоресурсів і природокористування
України*

Нестійкість та надмірна інтенсивність систем сучасного землероба є наслідком ряду невирішених екологічних та економічних проблем. В результаті реорганізації землекористувань сільськогосподарських організацій сучасний стан сільськогосподарського виробництва перебуває в кризовому стані, перш за все, через те, що паювання земель здійснюється без еколого-ландшафтного обґрунтування, в наслідок цього порушилась протиерозійна стійкість територій,

* Науковий керівник д-р екон. наук, доц. А.Г. Мартин.

не розробляється проекти землеустрою щодо формування сівозмін, порушено збалансованість окремих елементів агроландшафтів у тому числі співвідношення площ ріллі, природних угідь, лісових і водних ресурсів тощо.

В результаті використання неефективних екологічних підходів у землеробстві відбувається ущільнення ґрунтів, втрати гумусу та порушення балансу біогенних елементів ґрунтового покриву, що призводить до зниження родючості ґрунтів та деградації земель. Так, в Україні щорічні втрати продукції рослинництва від деградації земель перевищують 9-12 млн. тонн зернових, а загальний збиток сягає понад \$ 10 млрд. за рік, що значно перешкоджає економічному розвитку держави [1, 48].

Агроландшафт є однією зі складових агроєкосистеми, яка в свою чергу є автотрофною екосистемою та одночасно виробничим підприємством, в якому інтереси економіки збігаються з інтересами екології. Управління станом агроєкосистеми має полягати не тільки в регулюванні рентабельності та витрат на отримання продукції, але й у дотриманні умов з охорони природних ресурсів [2, 40].

Нині агроландшафти піддаються різним техногенним впливам, які пов'язані з рівнем потужності використання агротехніки, видами застосовуваних добрив, а також сусідством з вантажонапруженими магістралями та великими промисловими підприємствами.

В Україні співвідношення і склад угідь характеризується високою сільськогосподарською освоєністю та розораністю. Всебічно науково-обґрунтованих нормативів щодо оптимального співвідношення розораних, лучних, лісових та інших видів угідь для України або окремих її регіонів немає. Адже кожен з існуючих нормативів має бути індивідуальний та дійсний тільки для конкретного регіону, а в деяких випадках навіть для окремого господарства [3, 37].

За багато років в нашій країні склалася практика прямолінійно-прямокутної організації території. Проектування прямих меж полів і робочих ділянок в умовах складного рельєфу може мати різні катастрофічні наслідки. Так, при прямих межах краще використовується сільськогосподарська техніка, але при цьому скорочуються можливості для припинення деградаційних процесів. При розміщенні меж полів або робочих ділянок по горизонталях місцевості, хоча й

використання сільськогосподарської техніки децю ускладнюється, за те створюються сприятливі умови для боротьби з ерозією ґрунту [4, 96].

Відповідно пострадянські принципи проектування не відповідають сучасним вимогам організації території землекористування. Тому очевидно, що нині необхідно переходити на ландшафтний підхід організації території, який дасть змогу зберегти екологічну стійкість агроландшафту та забезпечити оптимальну взаємодію його природно-територіальних комплексів (рис.).

Впровадження ландшафтного підходу можливе за допомогою ґрунтозахисної системи землеробства з контурно-меліоративною організацією території, яка забезпечує найбільш раціональне використання земельних ресурсів, а також захист ґрунтів від деградації.

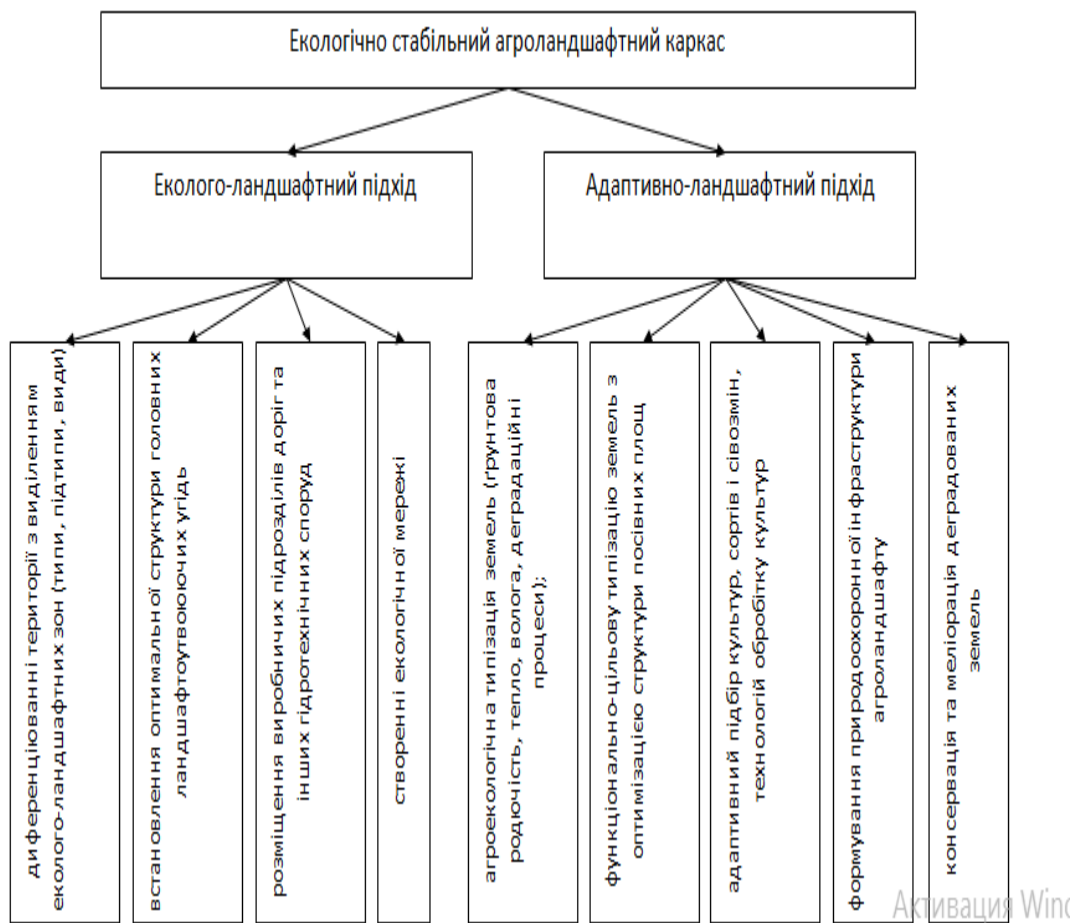

Рис. Підходи до формування екологічно стабільного агроландшафтного каркасу

Організація території називається контурно-меліоративною тому, що кожний з її елементів потрібно проектувати контурно з максимально наближенням до горизонталей місцевості, а також з врахуванням існуючих та створенням нових постійно діючих рубежів із затриманням та регулюванням поверхневого стоку водорегулюючими валами різної конструкції, лісосмугами чи іншими перешкодами, які мають меліоративне значення [5, 13].

Отже, суть контурно-меліоративною організацією території полягає у таких заходах, як:

- приведення існуючого агроландшафту до відповідних екологічних вимог, шляхом диференційованого використання земельних ресурсів;
- більш повного врахування смугової структури природних комплексів;
- створення польової гідрографічної мережі шляхом впровадження в агрокосистему протидеградаційних заходів постійної дії (різного типу водорегулюючих валів, залуження середньо- та сильноеродованих (деградованих) орних земель, полезахисних лісових смуг тощо);
- застосування ґрунтозахисних способів обробітку ґрунту (безполицева (плоскорізна) система обробітку ґрунту, збереженням рослинних решток на поверхні ґрунту тощо);
- впровадження ґрунтозахисних сівозміни з смуговим розміщенням багаторічних трав;
- кротування, щілювання зябу та дернини на схилових землях;
- терасування крутих схилів, засипка та виположування ярів;
- будівництво лиманів, ставків і зрошуваних ділянок тощо.

Таким чином, ландшафтний підхід, який здійснюється через контурно-меліоративну систему ґрунтозахисного землеробства, створює реальну можливість диференційованого

використовували кожної земельної ділянки відповідно до її рельєфу місцевості, гідрографічних, ґрунтових та інших природних і антропогенних умов, а також забезпечить дотримання заходів, які спрямовані на зупинення деградаційних процесів, раціональне та ефективне використання земель при збереженні їх здатності до природного самовідновлення.

Список використаних джерел:

1. Нормативи ґрунтозахисних контурно-меліоративних систем землеробства / За ред. академіка УААН Г.О. Тараріко, чл.-кор. УААН М.Г. Добаса. – К., 1998. – 158 с.
2. Ларина Г.Е. Экологический контроль состояния агроэкосистем / Г.Е. Ларина // Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук. – 2010. – № 10. – С. 39-41.
3. Кривов В.М. Оптимізація структури агроландшафтів – основа раціонального використання земельних ресурсів / В.М. Кривов // Землевпорядний вісник. – 1998. – №3 – С. 36-38.
4. Тараріко А.Г. Агроэкологические основы почвозащитного земледелия / Тараріко А.Г. – К.: Урожай, 1990. – 184 с.
5. Швєбс Г.И. Контурное земледелие / Г.И. Швєбс. – Одесса: Маяк, 1985. – 55 с.

Наукове видання

19 березня 2015 року

**ЕКОЛОГІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ
ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПРИРОДНИМИ РЕСУРСАМИ
В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ**

Збірник матеріалів всеукраїнського круглого столу, присвяченого
Дню землепорядника

19 March 2015 year

**Environmental and socio-economic characteristics of the
management natural resource in the decentralized authorities**

Proceedings of the All-Ukrainian roundtable,
dedicated to the first surveyor's day